

Bu Kitap AS DAHİLİ TİCARET'in Bir Kùltür Hizmetidir

AS DAHİLİ TİCARET

Fatih Mehmet Zùlkadirođlu

Trabzon Cad. Sùrmeli Ap. No 32 Kat 1 No 1

Kahramanmaraş

Tel: 0 344 2232880/1

Fax: 0 344 2232831

info@asdahili.com

sales@asdahili.com

UKDE

UKDE KİTAPLIĞI: 89
MARAŞ TARİHİ SERİSİ: 18

Editör:

Yaşar ALPARSLAN
Serdar YAKAR

Baskı-Cilt:

Öncü Basımevi
Tel: 0 312 384 31 20
Kahramanmaraş Ajans
Tel: 0 344 221 20 35

Kapak Tasarım:

Şükran IŞÇI

Baskı Tarihi:

Mart 2011

ISBN

978-605-61568-7-8

Yazışma Adresi:

Vefa Kitap Kırtasiye
İsmetpaşa Mah. Borsa Cad.
Buket Sitesi Altı No 17/C
Tel: 0 344 225 13 00
mahmutseyithan@hotmail.com
KAHRAMANMARAŞ

ARIFÎ PAŐA

**ELBİSTAN VE MARAŐ'TA
DULKADİR OĐULLARI
HÜKŪMETİ**

Editörler:

Yaőar ALPARSLAN - Serdar YAKAR

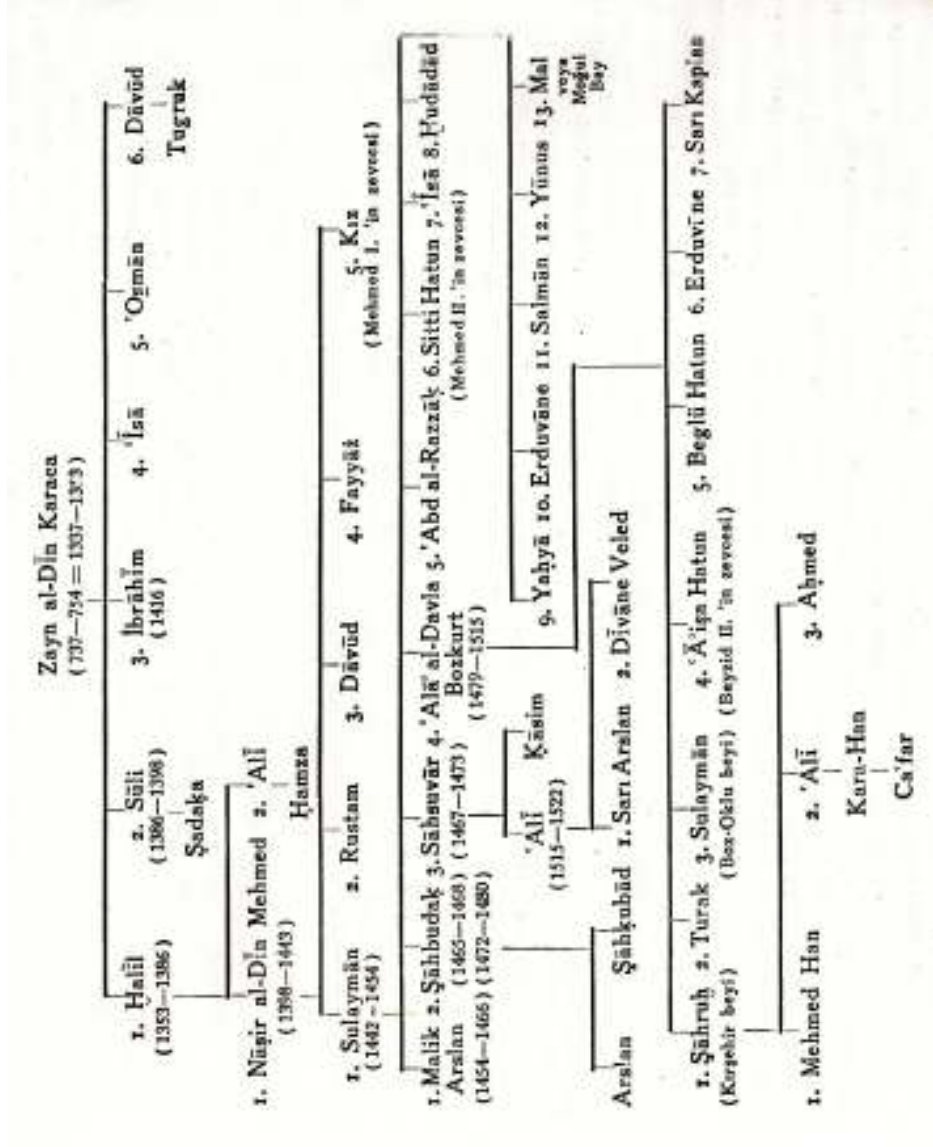
Kahramanmaraő

2011

3

İÇİNDEKİLER

Takdim.....	7
Vefeyat: Arifî Paşa.....	15
Elbistan ve Maraş'ta Dulkadir Oğulları Hükûmeti.....	19
Zeyneddin Karaca Bey b. Dulkadir.....	22
Halil Bey Bin Zeyneddin Karaca Bey.....	27
Süli Bey İbn-i Zeyneddin Karaca Bey.....	28
Nâsiruddîn Mehmed Bey b. Halil Bey.....	29
Süleyman Bey b. Nâsiruddîn Mehmed Bey.....	33
Melik Arslan Bey b. Süleyman Bey.....	34
Şahbudak Bey b. Süleyman Bey.....	35
Şehsuvâr Bey b. Süleyman Bey.....	35
Şah Budak Bey (İkinci Beyliği).....	41
Alâüddevle Bey b. Süleyman Bey.....	42
Ali Bey İbn-i Şehsuvar Bey.....	57
İstitrâd.....	61
Dulkadirli Ülkesi.....	65
Saray.....	66
Sikke.....	66
Sancak – Bayrak.....	67
Asker – Silah.....	67
Hayat-ı İçtimaiye.....	68
Hattat-ı Meşhûr Hayreddin El-Meraşî.....	69
Arifî Paşa'nın Kitabıyla Alakalı Kaynak Tanıtımı.....	71
Lügatçe.....	78

Dulkadir ailesinin soykütüğünü gösteren bu şema İslam Ansiklopedisi (MEB) Dulkadirliiler Maddesi (cild 3, sayfa 660)'dan alınmıştır. Madde J.H.Mordtmann tarafından yazılıp M.H.Yinanç tarafından tamamlanmıştır.

TAKDİM

Selim Kaya, Mehmet Karataş, Serdar Yakar Bey'lerle Maraş kültürü ile alakalı ilk yayına başladığımızda Dulkadirli üzerine iki ciltlik bir "Dulkadirli Araştırmaları" kitabı yayınlamıştık. Bunun da ilk cildine Arifi Paşa'nın "Elbistan ve Maraş'ta Zülkadir (Dulkadir) Oğulları Hükûmeti" adlı yazısını koymuştuk. Kitaba bu yazı serisi ile başlamıştık.

Zira Arifi Paşa Maraş Haleb'e bağlıyken 1897-1899 yılları arasında Maraş'ta mutasarrıflık yapmıştı. Kendisi Arapça ve Farsça'ya hakimdi. Aslen bölgenin insanıydı. Yıllar var bu bölgelerde idârecilik yapıyordu. İdârecilik yaparken de aynı zamanda yazıyordu. Bölge salnâmelerinin hazırlanmasında görev yapmıştı. Emeği vardı. İdârecilik yaptığı bölgelerle alakalı hâtırât tutuyordu. Bu ara ilk defa Maraş-Malatya-Kayseri üçgeninde doğmuş olan Dulkadirli Beyliği ile alakalı tüm bir çalışma yapmıştı. Bunu da yazarı olduğu T.O.E. mecmuasında yayınlıyordu. Yazı sekiz seri hâlinde yayınlanmış bitmişti. Fakat kendi de yazı yayınlanıyorken vefât etmişti. Ancak dediğimiz gibi bu yazı serisi Dulkadir Beyliği ile alakalı bir ilk ve eksiksiz bir yazı serisiydi. Kaynak kullanımı tamdı. O günün şartlarında ancak bu kadar kaynak kullanılabilirdi. Hatta diyebiliriz ki Arifi Paşa bizlerin daha sonra bile göremediğimiz bazı kaynakları kullanmıştı. Belli ki gittiği her yerde hem idârecilik yapıyordu hem de bir kitap kurdu gibi çalışıyor, bulduğu kitabı okuyor değerlendiriyordu. Bir yerlere bir maksad dahilinde notlar alıyordu. Köşe bucak varlığını duyduğu kitapları tetkik ediyordu. Zâten çalışması da bunu gösteriyordu. Paşa değil reisül-küttab, şahıs yanlarındaki mahfuz kitapları alıyor elden geçiriyordu.

Her neyse bu yazıyı o gün "Dulkadirli Araştırmaları"na Selim Kaya bey okudu koydu. Fakat onun da, benim de yazının ağır olduğu, buna bir lügat koymak gerektiği dikkatimizden kaçtı. Arifi Paşa kimdi onu da tanıtmak gerektiği aklımızdan geçmedi. Kitap çıktı. Okuyucu ile buluştu. Fakat epey bir okuyucu bundan mütevellid dikkatimizi çekti. Eksikliğimizi bize hatırlattı.

Böyle olunca konu içimde bir ukde olarak kaldı. Eksikliğimiz, dikkatsizliğimiz beni utandırdı. Sıktı, rahatsız etti. Hâl çâresi için düşündürmeye başladı. O gün bu gün aklımı meşğul etti.

Ama o kitap bizim ilk yayıncılık denememizdi. Tabiatı içinde bu kadar olacaktı. Oldu da. Hem onda hem de bundan sonra...

Ancak biz bu tür hataları giderek azalttık. Tecrübe sâhibi olduk. Yapmamaya çalıştık. İşimizi tâkib ettik. Okuyucu tenkidini ard niyetli değilse ma'kul karşıladık. Dikkate aldık. Alıyoruz da...

Her şeye bir sebep gerek.

Duyduk ki Belediyemiz Dulkadir Beyliği ile alakalı bir sempozyum hazırlıyor. Beyliği müstakil tanıtacak. Sevindik. Hemen Serdar Yakar Bey ile oturduk. Bu çalışmaya biz de bir katkıda bulunalım dedik. Düşündük. Hemen aklımıza Arifî Paşa geldi.

Biz bu Arifî Paşa'yı yeniden yayınlayalım, hem de müstakil. Dünnün eksik bıraktığımız yanlarını da tamamlayarak.

Onun için:

Önce eserin T.O.E. mecmuasındaki yazıyı aynen koyduk.

Arifî Paşa'nın hiçbir yerde hayat hikâyesi yok. Hiçbir ansiklopedi hayat hikâyesin vermemiş. Ancak yazı yayınlanıyorken vefat ettiğinde mecmua "Vefeyat" adı altında muharririnin hayat hikâyesin vermiş. İyi ve tam vermiş.

Onu aynen bugünkü yazıya aktararak verdik. Aslını koymayı da ihmâl etmedik. Böylece Arifî Paşa kim tanınmış oldu. Bilinir oldu. Köşe bucaktaki hayat hikâyesi gün yüzüne çıktı.

Ne denmişti;

Lügat yok. Lügat eklendi. Okuma tekrarlandı. Yazıya dokunulmadı. Çünkü müdâhale uslubu bozardı. Sırıttırdı. Belli olurdu. Sâhibini incitirdi. Ruhuna eziyet demek olurdu. Eseri tahrib ederdi.

Okunurken dört beş yerde matbaaya bağlı hataya rastlandı. O şekil kullanım lügatte yoktu. Arifî Paşa o hatayı yapmazdı. O hatalar se-vaba çevrildi. Yazı mükemmeliyete çekildi.

Arifî Paşa kaynak kullanmış. Kullandığı kaynakların adını vermiş. Bunların bir kısmını bulunduğu, görev yaptığı yerlerde şahıslardan almış. Bir kısmını ise herkesin tedârik edeceği gibi tedârik etmiş. Bulabileceği gibi bulmuş. Okumuş. Kullanmış.

Onun için bu kaynakların bazılarını bulamadık. Hakkında bilgi çıkaramadık. Yazarı hakkında bilgi veremedik. Bunlar da çok değil. Bir elin parmakları sayısı kadar. Geriye kalanların muharrirlerine âit az da

olsa bilgi verdik. Eserlerin tanıttık. Yalnız fazla açmadık. Bunu okunurluğunu yitirmesin için yaptık. Herkese hitap etsin için yaptık.

Diyelim ki Arifi Paşa kullanabileceği bütün kaynakları kullanmış mı. Mutlaka hayır. Ama yine de görev yaptığı bölge şartları içinde olağanüstü bir çalışma çıkarmış. Ve ondan sonrakiler şekil olarak onu esas alarak yazmış. Nihâyetinde az çıkarmış, az ilave etmiş.

Kitabın dipnotlarını aynen koyduk. Bu gün için değeri olmayabilir. Kullanılamayabilir. Mutlak o kitapların yeni baskıları çıkmıştır. Ama olsun, karışmayı uygun görmedik.

Kitabın sonunda vakfiyeler vardı. Onları Osmanlıca metinde aynen korurken yeni yazıya yazılışını aktarmadık. Çünkü baktık onlarda da az da olsa okuma hataları var. Onun için gerekli olan, dışı kesen kendi okusun dedik. Bıraktık.

Osmanlıca olup bu beyliklerle alakalı tabîatıyla içinde Dulkadirlilerin de bulunduğu Halil Edhem'in "Garbî Anadolu da Selçûkilerin Varisleri" adlı bir kitabı var. Bir ara ekliyelim dedik. Baktık Arifi Paşa'dan farklı bir şey dememiş. Az da. Genegeri bıraktık. Ama yine de içinden Dulkadir oğulları şeceresini alıp fâideli olur düşüncesi ile sona koyduk.

Dulkadirli bir Türkmen oymağı. Bu oymağın içinde kendi aşiretleri var. Ceritli, Tecirli aşiretleri gibi. Ona tabî' olanları var. Nurhak, Elbistan'ın Ağaçerileri gibi...

O zaman İçasya'dan İran üstü gelmişler. Moğol tazyîki görmüşler. İran, Kuzey Irak, Haleb, Suriye'yi bulmuşlar. Böyle olunca bir de Haleb Türkmenleri olarak anılmışlar.

Kalabalıklar. Hem de çağlarına çok kalabalıklar. Yer yurt arayışı içine girmişler.

Dönemlerinde yıkılan Eyyubi devleti yerini almış bir Memluklular devleti var. Bu devlet Suriye'ye kadar çıkmış. Moğolları Ortadoğu'dan çıkarmış. Biri de Elbistan ovasında olmak kaydıyla yenme başarısı göstermiş. Kuzey Suriye sınırına dayanmış. Moğolların kendilerine yardım şartıyla yarı istiklal verdikleri Çukurova Ermenileri ile uğraşmış.

Evet işte tam böyle bir zamanda Dulkadirliler Haleb'e düşerler. Memluklulardan yer yurt isterler. Memluklular da onlara yer yurt gösterirler. Maksat hem yerleri yurtları olacak, hem bölgenin Ermeni prensliği bakiyeleri temizlenecek. Suriye Anadolu geçiş yolları açılacak. Moğol bakiyeleri sona gelmiş, Ermeni bakiyeleri de temizlenerek Anadolu yeniden temâmen İslamların eline geçecek.

Dulkadirli tam bir Türk, Türkmen karakter topluluk. İçinde aşiret çok. Aşiret beyi çok. Kendi de büyük âile. Baş çeken çok. Bahadırı, lideri, kahramanı, cihangiri, cihangir ruhlusu, kabına sığmıyanı, oynamaı seveni, teşkilatcısı, bey karakterlisi çok. Sanki âile değil Bey çıkarılan mekteb.

Onun için de Maraş-Pazarcık önünden geçmişler. Tohma çayın bulmuşlar. Elbistan çevresine ulaşmışlar. İşe başlamışlar. Çevreyi kontrol altına alarak büyümüşler.

Fakat dediğimiz gibi Türk-Türkmen karakterler. Onun için de sürekli birine bağımlı yaşayamazlar. Hemen bağımsızlığa yönelmişler. Ve sürekli bunun mücadelesini yapmışlar.

Kendilerini güçlü görürler. Hissederler. Beyliklerini ilân ederler. Kendilerine yurt gösteren Memlukulularla kavgaya tutuşurlar. Sağları solları Eratna gibi Beyliklerle dolu. Bunların üstlerine yürürler. Toprak alır toprak verirler.

Bol bol Memlukulularla kavgaya tutuşurlar. Sıkıştıklarında ordularını Ceyhan'ın batı tarafına geçirirler. Kırık kayalarla, vadilerle dolu bu mevkide gizlerler. Hazineyi, âilelerini Zamantı kalesine sevk ederler.

Şanssızlıkları yurtları denize açık değil. Kör noktası yok. Onun için pek tabii hudut oluşturamazlar. Hudutlarının dört bir tarafında problem yaşarlar. Güçlü ve güçlenen Memluklu ve Osmanlıların baskısı altında kalırlar. Aile büyük. Bey karakterlisi çok. Birbiriyle de uğraşır. Bölünürler. Güçlülerden birine sığınır. Onların da hizmetkârı olurlar. Sona doğru bir de Şah İsmail belasıyla baş başa kalırlar. Hangi ata oynayacaklarını şaşırırlar. Osmanlıya karşı Memluklu atına oynarlar. Kaybederler. 1337'de kurulurlar, 1515'de yıkılırlar. Beylerbeyliği olurlar. 1521-22 gibi de Ali Bey'in ölümüyle ondan da olurlar.

Buldukları mevkide tutunmanın zorluğundan biraz da rahat durmadıklarından aşiret karakter kalırlar. Aşiretlerini çok yerleştiremezler. Çok o kadar şehirleşemezler. Ağırıkları sünnî oldukları halde sünnî politika güdemezler. Eğitim veremezler.

Ama yine sükûnet dönemlerinde eserler ortaya koyarlar. Camiler, mescidler, medreseler, zaviyeler, türbeler yaptırırlar. Vakıflar kurarlar.

Hasseten içlerinden biri var ki adı Alauddevle'dir. Sayısız vakıflar kurarlar. Hakim oldukları her yeri vakıflarla doldururlar. Tâ Kudüs'e kadar uzanırlar.

Enteresan bir âile, çok sayıda Bey karakter insan yetiştirirler. Birbiriyle uğraşırken fazla beyleri Osmanlıya, Memlukluya ihraç ederler. Hatta son zamanlar Şah İsmail'e bile Bey gönderirler. Bunlar gittik-

leri yerde hizmet ederler. İdârecilik yaparlar. Komutanlık yaparlar. Bazan yalnız bazan yanlarında bir kitle giderler. Götürürler.

İşte bugün İran içlerinde varlar. Varlıklarını sürdürüyorlar. Hem de tükenmez.

Hatta İran içlerinde iki çeşit varlar. Bir yukardaki sebeble. İki halklarına sâhib olamamışlar. Halklarının bir kısmı İran'a göçmüş. Orada güç oluşturmuş. Belli bölgelerde yoğunluk kazanmışlar. Varlık göstermişler. Alimler çıkarmışlar. Kütüphâne kurmuşlar. Dünyâya ün salmışlar.

Hele ihraç ettikleri bir Bey var ki Şehsüvaroğlu Ali Bey.

Eğer Osmanlı'nın başında olsa idi Yavuz'dan bir santim aşağı kalmazdı. Ne liderlikte, ne cesaretle, ne komutanlıkta. Baştan aşağı adam. Cihangir ruhlu.

Ali Bey Osmanlıya kaçar, sığınır, emrine girer. Osmanlıya hizmet eder. Şah İsmâil'le mücadelesinde Yavuz'un yanında olur. Dulkadir ülkesini kolaylıkla düşürmesini sağlar. Mercidâbık da yer alır. Yavuz'un Mısır yolunu açar. Dulkadir'in gücünü ona katar. Daha sonra çıkan ayaklanmaları bastırır.

Beydir. Yiğittir. Komutandır. İdârecidir. Gözünü daldan, budaktan esirgemez.

Fakat kıskanlıdır. Osmanlı ki za'fıdır adamı çabuk harcar. En basit meseleden Paşa başı vurur. Hata kabûl etmez. Hep kâr hânesinde bir şey ister. Korkuyla dağ bekletir. Onun için Anadolu beddûâsını o zamanlar şöyle verir:

“-Osmanlıya Paşa olasın.”

Osmanlı Ali Bey'in Tokat/Artova'da boynunu vurur. Neslini tüketir. Beylik davasını bitirir. Ve Anadolu'da güven yitirir. Beddûâ alır. Celâli isyanlarına zemin hazırlar. Celâli isyanlarında yalnız kalır.

Biri çıkırsa bu Ali Paşa'yı çalışsa, romanlaştırsa yeridir, olur.

Dulkadirli âilesi tam bir Türkmen karakterdir. Bunu çok bey çıkarmasından çok zâviye yapmasından anlamak mümkündür. Çünkü Türk karakter olmanın bir vasfı da şeyhlere çok hürmet edip onlara zâviye yaptırmaktır. Onların düâsını talep etmektir. Onlarla inip kalkmaktır. Yardımcı olmak, zâviyelerine vakıf bağlamaktır.

Aşiret devlet olduğu için Dulkadirli pek müessese kuramamıştır. Müessese açısından zayıftır. Kanunu bir tânedir. O da sonda bir çeşit cezâ kâunnâmesidir.

Ama ordusu sâde Türkmenden oluşan ordudur. 30-35 bini bulabilecek güçtedir. İktâ sistemi vardır. Hepsi de kahramanlık davâsının insanıdır. Serdengeçtidir. Ancak ateşli silahları yoktur. Onun için de yurdunda da olsa İran'da da olsa ateşli silah sâhibi ordular karşısında bir şey yapamaz kötüdür. Kontrole pek gelmez kötüdür.

Ya'nî Osmanlı gibi düzenli, ateşli silaha sâhip bir ordu kuramamıştır.

Dulkadirli hakkında bir kanaatı yıkmak gerektir. O da şudur.

Osmanlı Dulkadir Beyliğini yıkıp Dulkadirliden vaz geçmiş değildir. Karşısına Bayazıtlıyı dikip Dulkadirliyi defterden silmiş değildir. Evet Maraş'ta baştan itibaren bir Bayazıtlı Dulkadirli davası yaşanmıştır. Ama Dulkadirli de Osmanlıya idâreci vermeye devam etmiştir. 1800'lere kadar Maraş'ın Dulkadir asıllı idârecisi, paşası vardır. Sarayaltı Câmîinin üst tarafları onlarıdır. Çok büyük sarayları vardır.

Ama 1800'lerden sonra Bayazıtlılar karşısında güçleri kırılır. Güçleri biter kendileri kalır.

Kırım harbi miladdir. İki âile barışır. Kız alır kız verir. Ama artık güç Bayazıtlıdadır. Bayazıtlının okumuş paşaları vardır. Ve sanki Bayazıtlı a'yandır.

Dulkadirli'nin baş şehri Elbistan'dır, Maraş'tır. Bu şöyle olur. Yaz serindir Elbistan'dır. Kış soğuktur Maraş'tır. Ama sona doğru sâde Maraş'tır.

Dulkadirli Maraş'ta âile olarak vardır. Ama Maraş dışında daha çoktur. Kırşehir, Zamantı bölgesi buna işârettir.

İyi kötü bağımızın koruğudur. Dulkadirli Maraşlılara Maraş merkez bir Beylik kurmuştur. Sesini dünyaya duyurmuştur. Kurduğu beyliğin diğer bir adı Türkmen Beyliği'dir. Osmanlı bile Türkmen beyliği değildir. Bu hâlis Türkmen beyliğidir. Hep cihangirliğe soyunmaları buna işârettir.

O bakımdan Maraşlıların Dulkadirlilere her zaman şükran borcu vardır. Hürmet, iltifat vazifeleri vardır. Unutmamak gerekir. Maraş'ta tek hakiki bey âilesi onlardır. Gerisi onlara göre hikâyedir.

Maraşlı bir iş yapıp Alaüddevle'nin Andırın dağlarındaki mezarını ihyâ etmelidir. Taşını yenilemelidir. Yolunu yapmalıdır. Târihin hükmü başka eski Maraşlılara göre Alaüddevle evliyadır. Hürmete lâ-yık biridir. Hatta başı Göksun'da Yavuz'a takdim edilip ibret olsun diye Mısır'a gönderilmiş iken, orada da gömülüyken başının Maraş'ta makamı vardır.

Eski Maraşlının en sevmediği insanlar onun başını kesenlerdir.

Doğmak, büyümek, ölmek insanlar için bir kader olduğu gibi devletler için de bir kaderdir. Onun için de şöyle oldu yıkıldı, şöyle olsaydı yıkılmazdı demenin bir ma'nası pek yoktur. Tedbir ayrıdır, takdir ayrıdır. Yerine göre tedbirin takdire pek faydası yoktur. Olan olacaktır. Doğru; Sırası gelen târih sahnesine çıkacak, sırası geçen târih sahnesinden çekilecektir. Ölü devlet olsun, şahıs olsun rahmetle anmakta fâide vardır. Hele ölü bizimse rahmetle anmada daha çok fâide vardır.

Ben Cerid aşiretindenim. Kökümü epey bir başa kadar biliyorum. Çok şükür Müslümanım. Ama aynı zamanda Türküm. Hem de Türkoğlu Türküm.

Benim aşiretim Dulkadirli Bey âilesine bağlı buralara gelmişler. Bunların emrinde hareket etmişler. Vur demiş vurmuşlar. Dur demiş durmuşlar. Bu benim hafızam. Târihimden bir kesit, bir parça.

Ben aşiretim, benden bey olmaz. Zâde olur, eşraf olur, âlim çıkar, âlime bağlı ad kazanır, âile olur.

Benim bey âilem Dulkadirli. Bu âile aşiret değil. Ya? Bey âile, büyükce de. Bunların bağlı olduğu aşiretlerle Türkiye ve İran da oturduğu bölgeler var. Bir de sâde âile olarak yaşadıkları yer var. Maraş gibi.

Bunlar Osmanlı gibi tabii bey. Hükümdar âilesi. Beylikleri yıkılsa da konumları değişmemiş. Her zaman Osmanlı toplumunda yerleri olmuş. Maraş'ta son dönem güç yitirseler de bu da Osmanlı memaliki dâhilinde kısmî kalmış.

Rahmetli babam eski toprak, eski insan. Bey sözünü devlet sözünden önde tutar, Dulkadir âilesinden Salman Beyi aşırı severdi. Salman Bey Maraş'ta Belediye Başkanlığı yapmış. Ben de bu âileden Fatih Mehmet Zülkadiroğlu'nu çok severim.

Bu kitabı hazırlayınca yanına vardık. Beyim şu kitabı hazırladık. Masrafımız var, basak dedim. Ben sana bağlıyım, senin âilene bağlı bir aşiretin ferdiyim dedim. Osmanlı geldi geçti. Sen yerindesin Beyliğin icâbını yap dedim. Hay hay dedi. Bir iki de emir, akıl verdi. Onları da yerine getirdim. Kitabı ortaya çıkardım.

Fatih Mehmet ZÜLKADİROĞLU beyime hürmetlerimi sunuyorum. Târihimizden bir kesit olan Dulkadiroğlu âilesine sevgilerimi sunuyorum. Bizi bir dönem tarih sahnesinde oynatmış, temsil etmiş bu âileye toplumdaki alâka ricâ ediyorum.

Berâberimde Serdar YAKAR Bey, yeni kitaplar çıkarmak üzere yola devam ediyorum. Allah'dan yolumuzu hep açık tutmasını ricâ ediyorum.

Yaşar ALPARSLAN

VEFEYAT:

ARİFÎ PAŞA

Encümenimiz a'zâsı muâvenesinden Konya vâli-i esbeki Arifi Paşa 1333 senesi Rabîulâhîrinin yigirmidokuzuncu (3 Mart 1331) sali günü irtihâl-i dâr-i bekâ eylemiştir.

Muhammed Arifi Paşa 1274 senesinde tevellüd etmiştir. Merhûmun tercüme-i hâl-i resmîsinde Adana vilâyeti dâhilinde Cebel-i Bereket sancağında vâki' Hassa kasabasında mütevellid olduğu mezkûr ise de hin-i tevellüdünde kasaba-i mezkûre mevcut değil idi. Hassa kasabası Kozan sancağı ıslâhâtına memur heyetin ilk icrââtı olmak üzere 1282 senesi ibtidâsında te'sis edilmiştir. Bu halde merhûm ya bu kasabanın mevkînda veyâhut civârında doğmuştur.

Pederi Cebel-i Bereket ümerâsından Kara Beyzâde Halil Bey'dir. Ceddi Kara Bey'in nâmı Adana havalisinin asr-ı sâbık evasıdı vukûâtı münasebetiyle tevârîh-i Osmâniye de mezkûrdur. Maamâfih merhûm, Kara Bey'den evvelki ecdâdına arif olmayup Kara Bey Gündüzlü nâm mevki'den olduğu cihetle ânın âl-i Ramazân'ın ecdâdıyla birlikte Adana taraflarına gelüp yerleşen Türkmenlerden ve Gündüz oğullarından olduğu zannında bulunduğu defeâtla kendisinden mesmu'dur.

Halil Bey Kozan ıslâhâtı esnâsında ve heyet-i ıslâhiyyece görinen lüzûm üzerine Rum ilinde vâki' Niş şehrinde ikâmete memûr edilmiş idi. Ba'dehû afiv buyurulmuş ve maamâfih memleketine avdet etmemesi meşrut bulunmuş idüğünden bizzarûre Edirne şehrinde ihtiyâr-i ikâmet eylemiş idi. İşte merhûm bu esnâda mukaddemât-ı ulûmı Niş ve Edirne rüştiyelerinde tahsil ve arabî ve fîrisîyi dahî muallim-i mahsusdan tederrüs etmiştir.

Mehmet Arifi Beğ 1290 senesinde Edirne vilâyet-i dîvan temyîzi kalemine girüp ba'dehû mektupçu kalemine nakl eylemiş idi. Edirne şehrinin Ruslar tarafından istîlâsı sebebiyle 1395 senesi Muharreminin onüçüncü günü bittabi' memûriyyetten infisal ile İstanbul'a geldi. Merhûm müddet-i mezkûre zarfında Edirne vilâyet-i gazetesi muharrir muâvinliğinde ve muharrirliğinde ve Meriç nâm gazetenin dahi muharrirliğinde bulunmuş idi.

Muhammed Arifi Beğ İstanbul'da uzun müddet kalmadı. İki üç ay sonra, kendini cezb eden mahall-i tevellüdine daha yakın bulunmak hasebiyle Haleb şehrine azîmet etti. Orada Haleb mekteb-i rüşdiyyesi rıka hattı muallimliğinden işe başladı. Biraz sonra mektupçu kalemine girdi. İsti'dâd-ı mâderzâdı hasebiyle az zaman zarfında külliyyen yabancı olduğu mahall-i mezkurda kendini tanıtarak nâil-i terekki ve 1297 senesinde Haleb vilâyeti idâre meclisi baş kitâbetine memur oldu. 1304 senesinde Hicaz vilâyeti mektupculuğuna ve bir müddet sonra Cidde vâli-i kâimmekamlığına ta'yin olundu. Haleb'de bulunduğu esnâda Fırat nâm gazete muharrirliğini ifâ ettiği gibi ilâve-i memûriyyet olarak olvakit komiserlik memûriyyeti ile Haleb'de bulunan Konya vâli-i esbak merhum Said Paşa'nın kitâbet-i hususiyyesinde ve ba'zı komisyonlar a'zâlığında bulunmuş idi. 1306 senesi mezkûr kâimmekamlıktan isti'fâ eylemiş ve 1308 senesinde Ma'den Sancağı mutasarrıflığına ta'yin edilmiş idi. 1309 senesinde uhdesine rutbe-i mîri-i mîrânî tevcih olundu.

Mehmet Arifi Paşa ba'dehû Şehr-i Zor (1310), Muş (1312), Bayezit (1313), Meraş (1314), Süleymâniye (1318), Dersim (1321), Genç (1322), Mardin (1323) sancakları mutasarrıflıklarında bulundu. Mardin mutasarrıfı iken bir müddet Diyarbakır vâli vekâletinde bulunmuş ve o esnâda ve 1325 senesinde uhdesine Rum ili Beylerbeyiliği pâyesi tevcih olunmuş idi.

Mehmet Arifi Paşa 1326 senesinde Trabzon vilâyeti vâliliğine ta'yin ve vuku'bulan talebi üzerine bir sene sonra infisal etmiş ve 1327 senesinde Konya vilâyeti vâliliğine nasb edilüp 1330 senesinde azl edilmiş idi.

Merhûm hayat-ı resmiyesinde müstekim ve fa'âl bir zât idi. Hükûmetce ehliyet ve reviiyyeti ve ve iktidar ve faaliyyeti mücerreb ve ma'lûm idi. Vezâif-i me'mûresini tecrübe ve vukûfu cihetiyle fa'âlâne bir sûrette kemâl-i hasâfet ve istikâmetle hüsn-i ifâ ederdi. Bulunduğu memûriyetlerde ta'yini ekseriyâ nakl ve becâyış sûretleriyle olup memûriyyetten azli ender idi. Azillerinin sebebi dahî ekseriyâ âriza-i vücûdiyyesi hasebiyle vuku' bulan talebi veyâhut i'ti'fâsı idi. Yalnız Süleymâniye sancağına ta'yin edildiği halde müteâkıben yerine diğeri intihab olduğundan kablel âzime infisal eylemişti.

Ârifi Paşa vakûr vecîh nâzik fezâil-i ahlâkiyye mâlik bir zât idi. Derece-i nihâyede hoşsohbet ve zarif idi. Kendisini ilk defa tanıyan kimse nezâket ve zarâfetine meshur olur ve ehibbây-i dâiması meyânına katılır idi. Esnay-i müsâhabede münâsebet getirerek irâd eylediği işâr ve kelam-ı kibâr kendinin Arabî ve Fârisî ve Türkî

edebiyâtındaki kudret ve rûsûhuna dâl idi. Târihî ve ahlâkî menâkıb ile muhâtabını tenzîd eyer ve bu sûretle zarafetine meftun eder idi.

Arifî Paşa meşğale-i resmiyesinden ihtilas ettiği evkâtı vukûf ve ma'lûmâtının tezyîd ve ikmâline sarf eylemiş idi. Bu mesleğinde nihâyet-i ömrine kadar devâm etmiştir. Bircümle şuûbât-ı ulûm ve ma'rifete intisâb etmiş idi. En ziyâde meşğul olduğu Türkçenin ğavâmız-ı lisâniyyesi ve târih idi. Türklerin asîl bir hânedânına mensûbiyyeti ve Rum ili ve Anadolu'nun ekser mahallerinde bulunması ve pek kuvvetli bildiği Arabî ve Farisî ile beraber Bulgar ve Sırp ve Rum lisanlarına vukufu cihetleriyle lisânımızda müsta'mel kelimâtın Türkçe veyâhut diğer lisânlardan dahîl olduğuna ve Türkçe kelimâtın lisânın ve bilhassa ğarb Türkçesinin muhtelif lehçelerindeki teleffuz ve meânî vesâiresine dâir verdiği ma'lûmat ve icrâ ettiği mukâyesât ve îrad eylediği mülâhazât ğayet kıymetdar idi. Târihin dahi Anadolu ve bilhassa Türklerin kıta-i mezkûreye vürûd ve temekkününden i'tibâren vakâyi-i târihiyyesiyle meşğûl olur idi. Bu babda pek ziyâde vukûf ve ma'lûmatı var idi.

Merhum vukûf ve ma'lûmâtı nisbetinde te'lif-i âsâra muvaffak olamamıştır. Âsâr-ı metrûkesi mahduttur. Anlar da; Muhtasar Edirne Târihi, Halep ve Hicaz Salnâmeleri. Bazı seyâhatlarına dâir kuyûdatı. Ve ehîren mecmûamız ile neşrine başlanılan Zülkadir (Dulkadır) oğulları târihidir. Edirne Târihi'nin müsveddeleri o zaman Edirne vâlisi olup bu eserin tahrîri için teşvîkatta bulunan Ahmed Vefik Paşa merhûmun câbecâ mülâhazât ve tashîhâtını hâvî olmak üzere mevcuttur. Ğayet mühim ma'lûmât-ı coğrafiye ve târihiyyeyi hâvî bulunan mezkûr selnâmeler matbu'dur. Seyâhatnâmeler ise me'mûr olduğu mahallerden ba'zılarına esnây-ı azîmet ve avdetinde vuku' bulan meşhûdâtını ve geçtiği şühûr ve kasabât ve mevâkıa dâir coğrâfî ve târihî ğayet mühim ma'lûmâtı hâvidir. Bu seyâhatnâmelerin vakt-i münâsibde mecmûa ile neşri musammemdir.

ELBİSTAN VE MARAŞ'TA DULKADİR OĞULLARI HÜKÛMETİ

1303 sene-i hicriyesinde (miladi 1885-1886) Meclis-i İdare-i Vilâyet baş-kitâbetiyle Haleb'de bulunduğum sırada tertîb eylediğim vilâyet salnâmesine Zülkadir doğrusu Dulkadir oğullarının muhtasar bir tarihçesini yazmış idim. Kütüb-i tevâriha müteallik olarak andan sonra tevessü' eden daire-i mütâlâât ve Meraş mutasarrıflığında bulunularak husûl ve vukûa gelen vukûf ve meşhûdât cihetiyle mezkûr târihçe bir fihrist olabilmek mâhiyet-i mahdûdesini bile hâiz olmadığından bunlara dair yeniden bir tarihçe yazmak arzusuna düştüm. Vebimennihi teâlâ işe başlayarak itmâm ettim. Ve nihâyetine bu hükûmetin idâresine dâhil bulunan mahallerle ahvâl-i içtimâiyyeleri hakkında ba'zı ma'lûmât ilâve ve bunlara âid muharrerât ve kitâbeler ve vakfiyeler zeyl edilmiştir.

Bu babda me'hazlerim bervech-i âtidir.

Arabça: Aynî Târihi, Câmiuddüvel, Tuhfetülenbâ fî Târih-i Halebişşehbâ, Târîhussultân Selim, Târîhulermen, Târîhü Ebilfidâ, Dürretûleslâk fî Devletiletrak, İbn-i Şahne Târihi, Ahbârüddüvel ve Âsârülüvel (Karamânî), Alâüddevle Bey Vakıfnâmesi.

Fârisi: Münşî Târihi, Târîh-i Muntazam Nâsırî.

Türkçe: Peçevî Târihi, Hayrullah Efendi Târihi, Cevdet Târihi, Müneccimbaşı Târihi (Sahâifülahbâr) Âli Târihi (Künhülahbâr), Târih-i Nişancı Mehmet Paşa, Rûhî Târihi, Solakzâde Târihi, Selimnâme-i Şükrî (Manzûm), Kilisli Kalaycıoğlu Târihi, Hoca Târihi (Tâcüttevârih), Âşıkpaşazâde Târihi, Nuhbetüttevârih Velahbar, Afrika Delîli, Târîh-i Ahmedî (Manzûm), Karaman Târihi (Şikârî, Mufassal), Menâkıb-ı Hazret-i Gülşenî, Târîh-i Mısır (Süheyli Efendi), Feridün Bey Münşeâtı.

Fransızca: Hammer Târihi

İhtar:

Mısır'da hükûmet eden Türk ve Çerkes devletlerine mensûb ve Dulkadirlilerin vakâyî-i târihiyesiyle münâsebetdâr ba'zı vâlilerin,

serdarların isimleri Arapça târihlerde mukayyed şekil ve imlâ üzre yazılmış ise de esâmi-i mezkûre hâşiyede şimdiki imlây-i sahihleri vechile ve ma'nalarıyla berâber kayd ve ilâve olunmuştur.

Zülkadriye, doğrusu Dulkadir hey'et-i hükûmetini teşkîl edenler Cengiz vak'ası üzerine Büyük Asya'daki yurtlarını terk ile Küçük Asya'ya göç eden ulu bir Türkmen ulusu idi.¹ Bu aşîret-i cesîmeyi teşkîl eden oymaklar Dulkadir nâmında bir boy beyinin taht-ı riyâsetinde ve konup göçmek me'lûfiyetinde olarak kıl çadırlarıyla² yazın otunda suyunda bolluk ve havasında son derece sağlamlık olan Elbistan ve Hısn-ı Mansur ve Malatya ve Harput yaylalarında vakit geçirip kışın kar düşmeyen ve ara sıra düşse bile düşmesiyle kalkması bir olan Meraş altında yani düzündeki kışlar idi.

Bu hükûmete ilk önce temel atmak düşüncesinde bulunan Dulkadir Bey'in oğlu Zeyneddin Karaca Bey'dir. Lakin bunlar başlı başına beylik edemeyip ekseriya Mısır'daki Devlet-i Çerâkise ve bazen dahi Devlet-i Osmanîye tarafından mansıb-ı emârete ik'âd oluna gelmişlerdir. Bu iki devlet beyninde giderek hâsıl olan burûdet ve rekâbet sebeplerinden birisi ve belki de birincisi işbu nasb ve ik'âd-ı umerâ meselesi idi.

Dulkadir oğullarının kesb-i şöhrat ve icrâ-yı emârete başlaması 740 sene-i hicriyesinde (miladi 1339) olup 180 sene kadar hükûmetleri devam etmiştir.

Meraş Türkleri tarafından el-ân Dulkadir diye teleffuz olunmakta olan nâm-ı mezkûr bazı Arab ve lâ-siyyamâ *İbn-i Şihne*³ ve *Karamânî*⁴ *Tarihleri*'nde de bu suretle muharrerdir. Eğerçi bazı müverrihînin zannı vechile bu kelime an-asıl Zülkadir veyahut Zülkâdir olsa ve bu terkîbde sahîh ve bundan ma'nayı Arabîsi maksûd bulunsa idi

¹ Ulus, Türkçede aşîret manasınadır.

² Bu güne kadar Meraş ve Adana ve Cebel-i Bereket ve Kozan havâlisinde ahâli-i meskûne-i kurâ göçebelere kılulu ve kılçadırlı ve hayme-nişîn efrâd-ı aşâirde köylülere Tahtakapılı derler. Nitekim Arablarda kıl çadıra beytü's-şar derler.

³ Arapça ve gar-ı matbu' bir târih-i mufassal ve mu'teberdir. Haleb'de Hasbi Zâdeler kütüphanesinde mevcuttur.

⁴ Arapça bir tarih-i muteber olup ismi Ahbaruddüvel ve âsarulüvel'dir. 1282 târihinde Bağdat'ta litografya olarak basılmıştır.

Arab tarihleri kendi lisanlarının malı olan bu terkîbi tağlît ile Dulkadir şekl-i imlâsını kabul etmezlerdi.

Edirne'deki Sittî Hatun mezarının taşındaki 871 (miladi 1466-1467) ve kabr-i mezkûrun yanı başında vâki' Sultan Cami'i Şerifi kapısındaki 887 (miladi 1482) ve Alâüddeve Bey'in Meraş'ta vâki' Câmî'i Kebîr'inin kapısındaki 907 (miladi 1501-1502) ve yine Meraş'ta vâki' Hatuniye Câmî'i kapısı ittisâlindeki çeşme üzerinde mahkûk 915 (miladi 1509-1510) tarihli kitâbe-i tarihiyelerde Zülkâdir ve Meraş'a tâbi' Efsus Kasaba'sında Ashâbu'l-Kehf hucurâtı cephesinde Şehsuvâr oğlu Ali Bey nâmına yazılmış olan 937 (miladi 1530-1531) tarihli kitâbede Zilkâdir şekillerinde muharrer olduğu gibi Alaüddeve Bey'in evkâfına ait vakfiye-nâmede bazen Zülkadir ve bazen Zülkâdir olarak yazılı olması bu terkîbin daha ol vakit bile suret-i tahrîrince bir şekl-i muttarid olmadığını gösteriyor. Mezkûr kitâbeler ve vakfiye zeyl(in)de mündericidir.

Bana kalırsa hanedânın cedd-i a'lâsının ismi muhakkak suretde Dulkadir'dir, Türkçe olan ve ancak manası henüz anlaşılamayan mezkûr Dulkadir nâmı sonraları makâm-ı tazrîfde ta'rîb edilmiş ve Zülkadir terkîbi hâsıl olmuştur.

Caferiye¹ Tarihi'nin yazdığına bakılırsa Zülkadriye hükümdarları mülûk-i Sâsâniye neslinden olup hatta nâmlarına okuttukları hutbelerde işbu silsile-i nesebi zikr ettirirler idi. (*Fihrist-i Tevârih*)² ile (*Câmiu'd-Düvel*) ve *Karamanî Tarihleri*'nde de Zülkadir oğulları mülûk-i Sâsâniye'den Kisra b. Nûşirevân neslinden oldukları iddiasında bulunarak hutbelerinde işbu silsile-i nisbeti beyân ettirirler idi deniliyor. Hatta Alâüddeve Bey Meraş'taki Câmî'i Kebîr'inin kapısı üzerindeki kitâbede "Emîru'l-mü'minîn Alâüddeve b. Süleyman Zülkadir es-Sâsânî" cümlesini yazdırmıştır. Halbuki şu nisbet sahîh olmasa gerek. Çünkü Dulkadir oğullarının ekserisi Türkçe ve Arapça olan isimlerle tarz-ı hayatına ve şîve ve lisân ve muharrerâtına ve elsine-i ahâlîde dolaşıp gelen an'anâta nazaran bunların Türkmen oğlu Türkmen oldukları mertebe-i bedâhetde ise de şu suretle i'lân-ı neseb etmeleri Selçukîleri taklid yolunda olmak lazım gelip maa hâzâ bunlar Selçukîler derecesinde Keykubâd ve Keyhüsrev gibi metrûkât-ı fûrûsîye'ye iddia-yı sehâbet edecek kadar ileriye gitmemişlerdir.

¹ Caferiye Târîhi'nin yazma olarak nezdinde mevcut olduğunu Meraşlı fudaladan Necip Efendizâde merhum Ali İlmî Efendi'den 1295 tarihinde işiterek görmüş idim.

² Fihrist-i Tevârih Türkçe ve yazma bir târihtir. 1300 târihinde Haleb'te Topçu Binbaşısı Fadıl Kilisli Mahmud Efendi merhumun kütüphanesinde görmüş idim.

Âli ve Münecimbaşı Tarihleri'nin makâm-ı isbâtta yazdıklarına göre Zülkadirli Beyleriyle aşireti şecâat ve şehâmetle ma'rûf ve Türkmen ırkına mensup idi.

Zeyneddin Karaca Bey b. Dulkadir

Hicretin 710 (miladi 1310-1311) senesinde Dulkadir Bey vefât eyledikde oğlu Zeyneddin Karaca Bey yerine ilbeyi olup 30 sene kadar beylik ettikten sonra 740 (miladi 1339-1340) tarihinde i'lân-ı hükûmet eyledi. Ancak hükûmeti göçebelik halinde idi. Zeyneddin Karaca Bey ile aşireti halkı inici binici ve pek keskin akıncı olduklarından Zeyneddin Karaca Bey bundan evvel ara sıra Haleb ve Şam nâiblerine yani valilerine hizmet ve muâvenetde bulunur ve her seferde büyük büyük yararlıklar gösterirdi. Bey'in bu yüzden kazandığı şöhret ve hele hâiz olduğu sıfat-ı asalet hakkında teveccüh-ü umumîyi tezyîd etmiş idi.

Zeyneddin Karaca Bey hicretin 744 (miladi 1343-1344) senesinde Amik Ovası Türkmenleri ile birleşip Sis arazisine defaatle akın ederek pek çok doyumluk¹ aldılar ve evvelce Ermenilerin Karaman ilinde yaptıkları kötülüklerden dolayı ahz-i sâr eylediler.²

Karaca Bey konar göçer bir aşiret beyi olmakla beraber hükûmetince bir merkez-i istikrâr tutmak lüzûmunu takdir eylediğinden her suretle merkeziyete elverişli olmak itibarıyla göz diktiği Elbistan'a karşı dahi bir hatve-i istilâ hazırlamağa başladı. Şöhret-i cemî'i zaman ve mekanda âfet olarak Elbistan hakkındaki tasavvuru da anlaşılınca ötedenberi müşârün ileyhi istirkâb eden Haleb Valisi Yelbuğa el-Yahyavî³ tâli'i istidrâcını kesr ve sâha-i iştihârî kendi nefesine hasr etmek, mahza o asrın medâr-ı imtiyâzı olan hûn-hârılgı göstermek için Haleb askeriyeye Meraş yaylaklarına yürüdü. Zeyneddin Karaca Bey üstün bir kuvvetle üzerine gelen bu düşmana karşı duramayacağını anlayarak yüksek dağlara çekildi, ailesi, halkı Yelbuğa'nın dest-i esâretine düştüğünden Yelbuğa anları Haleb'e göndermekle beraber Andırın cihetinde vâki' ve etrafı kısmen Ceyhan Nehri'nin uçurumlu mecrasıyla ve kısmen yalçın kayalıklarıyla muhât olan Döldül Dağı'nda Zeyneddin Karaca Bey'i sıkıştırıp muhâsara eyledi. Namusa taalluk cihetiyle te'sir-i zâid icra eden şu hâl Zeyneddin Karaca Bey'in şecâat-ı fitriyesi-

¹ Doyumluk: Ganâim (Ganimetler).

² *Tarihu Ebu'l-Fidâ*, cild 4

³ Yelbuğa: Yel boğa

ni tahrîk eylediğinden olanca kuvvet ve savletiyle ve mevkiin sarplığına dahi güvenerek şiddetle müdafaa eyledi. Bir hayli maktûl ve mecrûh ve esîr verdiği halde hiçbir şey kazanamayan Yelbuğa'nın yelpelik Haleb yolunu tutması ile Zeyneddin Karaca Bey'in kadri bir kat daha yüceldi ve adı ünlendi.

Nedâmetle neticelenen bu hareket-i reddiye ise Yelbuğa'nın sırf kendi saygısızlığı eseri olduğuna binâen ol vakit Türk soyundan Mısır Sultanı bulunan Melikü's-Salih İsmail 745 (miladi 1344-1345) tarihinde afv ve emân i'tâsı suretiyle muâmele ve Haleb'deki ailesi halkını iade buyurmasıyla Zeyneddin Karaca Bey Elbistan cihetine çekildi.¹

Zeyneddin Karaca Bey bundan sonra Sis'deki Ermeni Krallığı ile uğraşmağa başladı. Bu krallığın devr-i inhitâtı olması cihetiyle Ermeniler şimâlî Çukurova sazlıklarının aralarında ve Taurus (Toros) Dağları'nın derin derelerinde câ-be-câ sıkışıp kalmış idiler. Hatta 746 senesi Şehr-i Ramazanında (Aralık/Ocak 1345-1346) Dulkadirîler şimdiki Gökşun kazasında menâatiyle meşhur Geben Kal'asıyla daire-i muhîtasını ihtiyâlen ele geçirdiler. Bu kal'a Türklerin ve Türkmenlerin cevelân-gâhı olan semt-i şimâle karşı Ermenilerce bir hısn-ı hasîn idi. Kal'anın zabtı esnasında ol asrın netâic-i tabiiye-i harbiyesinden olan katl-i ricâl ve sabî-yi nisvân ve etfâl gibi bazı hâller dahi vukûa gelmiş idi. Sis Kralı (Gufidun) bir kuvve-i askeriye ile bizzat kal'anın istirdâdına gelmiş ise de Zeyneddin Karaca Bey'in müdafaa-i vâkıa-i şedîdesi neticesinde Sis askeri telefât-ı külliye vererek bozuldu. Ancak Haleb Valisi el-Hâc Seyfeddin Erktay² Geben kal'asını saltanat-ı Mısriye nâmına kendi daire-i idaresine almak yani Dulkadir oğlunun şikârını ağzından kapmak istediye de Zeyneddin Karaca Bey şu ham teklife şiddetle muhalefet ve Mısırlılar da kendisine rağmen kal'anın hedmi için sevk-i kuvvet ederek bu yüzden ortada hâdis olan keşâkeşden bilistifade Ermeniler 747 senesi Şehr-i Muharreminde (Nisan/Mayıs 1346) Geben Kal'asını kolaylıkla istirdâd eylediler.³

Haleb Valisi Beybuğarus el-Kâsimî⁴ nefsine fart-ı iğtirâr ve i'timadı olmak hasebiyle başında kavak yelleri esmeğe ve metbu'ı Mısır Sultanı Melikü's-Sâlih b. Kalavun'a karşı yanlış fikirler beslemeğe başladı. 753 (miladi 1352) senesi beraberinde Haleb asâkiriyle

¹ *Tarihu Ebu'l-Fidâ*, cild 4.

² Erktay: Arîktây. Arîk; Türkçe temiz manasındadır.

³ *Tarihu Ebu'l-Fidâ*, cild 4.

⁴ Beybuğa: Beğ Boğa.

Zeyneddin Karaca Bey olduđu halde Mısır kastıyla Şam'a azîmet ve orada ikâ'ı envâ'ı mazarrat eyledi. Sultanın kendilerini istîsâl için cünûd-u kesîre-i Mısıriye ile Kahire'den hareketi haberinin şuyu'ı Beybuğa cem'iyet-i fesâdiyesinin dağılmasına kifâyet ederek bu arada Zeyneddin Karaca Bey dahi kaçça kaçça atının dizginini Meraş dağlarında çekti.¹

Yukarıda beyân edildiği vechile Zeyneddin Karaca Bey ara sıra Sis kıt'asına hücûm ile doyumluk alıyor idi. Ancak hükûmet-i Mısıriye'nin ahîran şu krallığı ortadan kaldırması Zeyneddin Karaca Bey'e bu meydan-ı cevelânı kapadı.

(İstitrâd) Sis Krallığı'nın zaman ve suret-i teşekkülü ile keyfiyet-i inkirâzı bilmiyenlerce ma'lum olmak üzere bu bâbda ma'lumât-ı mücmele i'tâsı münasib görülmüştür. Şöyle ki: Kadîm Ermeni Krallığı Rusya'nın şimdiki Kafkasya ve İran'ın Azerbaycan kıt'alarıyla bizim elimizde bulunan Anadolu-i Şarkiye'nin ufak bir parçasından ibaret olup merkezi de, el-yevm harâbe-zârî Rusya toprağında ve Kars civârında bulunan (Ani) şehri idi.

Zaman geçtikçe türlü türlü inkılâb ve inhitâta uğrayan bu krallık sonraları (Pagradoni) hanedânının gayret-i mahsusasıyla dar bir muhitde ufak bir mikyasda muhâfaza-i mevcudiyet etmekte iken en son hükümdar olan II. (Kağık)'in İstanbul İmparatoru IX. Kostantin tarafından dostane bir suretde İstanbul'a çağrılıp öldürülmesi ve zaten ihtilâlât-ı dâhiliye tesirâtıyla temelinin çürümesi yüzünden mahkûm-i sukût olan bu krallığı kendi tarihlerinde Moğol diye yazılan Selçukîlerin sadme-i istilası tamamıyla yıktı.

Ermeniler bu hâdise üzerine etrafa dağılmağa başladığı hengâmda bir kısmı da Pağrâdunîlerden (Rupen) nâmında bir asilzâde ile beraber 473 sene-i hicriyesinde ve 1080 sene-i miladiyesinde Kilikya dağlarına can atmışlar ve orada (İşhan) denilen rüesâ-yı milletin idaresi altında bir hükûmet-i sağîre teşkîl eylemişlerdi. Muhâceretin her türlü yoksulluğu içinde pûyân olan şu yabancı halkın va'z etdikleri esas-ı hükûmetin pâyidâr olamayacağı umûr-i müsellemeden iken o esnada seyl-i huruşân gibi akıp gelen Ehl-i Salîb'in Kilikya havâlisine de yayılması Ermeniler ve Franklar arasında bâis-i teârûf ve teâzud olmağla şu küçük hükûmet kendisi için muhammen olan ömürden pek fazla yaşadı. Ancak müddet-i medîde makâm-ı idarede bulunarak hükûmet-i mezkûreyi sırf kendi varlıklarıyla yaşatan (Rupenyân) hanedanı

¹ *Dürretü'l-Eslâk fî Devleti'l Etrâk.*

bil'âhire munkarız olduğundan Kilikya bir taraftan iğtişâş-ı dâhilî ateşleri içinde yanıp kavruluyor ve diğer taraftan da hâricî düşmanların seyf-i meslûl tahakkümü altında eziliyor idi.

Nevbet-i hükûmet vakta ki Rupen oğullarına halef olanlardan yalnız ana cihetinden Ermeni kavmiyetine ve aslen ve neslen Lâtin miliyetine mensup VI. (Leon Lusinyan)'a geldi. Bu adam Arab, Türk, Moğol akvâmıyla muhât olan mevkiinin vahâmetinden bahisle papaya ve Avrupa'ya feryad-nâmeler yağdırıyor ve nadiren tesliyet-âmîz kuru cevab-nâmeler ile arada bir îâne-i nakdiye alıyor idi. Binâenaleyh muhâberât-ı vâkıanın zımnında Ehl-i İslâm aleyhine yeniden bir Ehl-i Salîb fırtınası koparmak siyaseti mündemic ve saltanat-ı Mısriye'nin tahzîr-i müsâlemetcûyânesine binâen fi-mâ ba'd papa ve Avrupa ile muhâbere etmeyeceğine dair ettiği yemininde dahi Leon Lusinyan hânis olmasıyla kendi vaziyet ve menfaat-ı siyasiyesini karşısındaki kadar düşünmeğe mecbur olan Mısır Sultanı (Melikü'l-Eşref Şaban) 776 sene-i hicriyesinde ve 1374 sene-i miladiyesinde Kilikya kıt'asının şu geçkin hükûmetinin elindeki parçasının dahi külliye ve kat'iyyen feth ve zabtıyla Mısır'a ilhâki için tarafından Haleb valisi olan (Seyfeddin Işıktemer)¹ emir verdi.

Işıktemer, maiyyetinde yalnız Haleb asâkiri olduğu halde İskenderun ve Payas tarikıyla Kilikya'ya yürüdü. Leon Lusinyan ise nefsinde ve hükûmetinde kudret-i mukâvemet göremediği için ülkesinin iç tarafına çekildi, nihayet ma'rûf Geben kal'asında tahassun eyledi. Işıktemer kemâl-i sür'at ve muvaffakiyetle Sis'i feth ederek Geben kal'asını muhâsaraya şitâbân oldu. Bir aylık kısa bir mahsuriyetden sonra Leon Lusinyan arz-ı teslimiyet eylediğinden ailesiyle beraber Mısır'a gönderildi. Hükûmet-i Mısriye anı biraz sonra serbest bıraktığından Avrupa'ya giderek Paris'de vefât eyledi. Mezarı Paris'te Kofidun Papasları Kilisasındadır. Mezar müstatîlü'l-şekl yekpare kıymetdar bir siyah taştan masnû' ve üzerinde hükümdarlığa mahsûs tacı başında ve asası elinde olduğu halde Leon Lusinyan'ın beyaz mermerden yapılmış bir heykel-i mükemmeli mevzû'dur. Mezarın ayak ucunda da kâimen yekdiğerinin omzuna dayanmış iki arslan heykeli vardır. Son günlerinde daire-i mülkiyesi Sis ve Geben ve (Haçin) ve (Feke) ve (Anavarza)'dan ibaret olup yalnız bir kuru ünvan taşıyan Sis krallığının hayat-ı mevcudiyeti bu suretle nihayet bulunca taraf-ı sulta-

¹ Işıktemer: Işık demir.

niden (Akbiğa ed-Devâdâr)¹ Sis valiliğine ta'yîn olundu. Maa hâzâ Sis krallığı hiçbir vakitte sâhib-i istiklâl olamayup bir müddet Mısırlıların itaati ve bir aralık Selçukîlerin tabiiyeti altında bulunup sonra da İlhânîlerin taht-ı himayesine girmiş idi. 637 (miladi 1239-1240) tarihinde Sis'de madrûb ve bir adedi nezd-i âcizi de mevcut olup bir tarafında Arapça “darbün bisis es-sultanü'l-a'zam Gıyâsü'd-dünya ve'd-din Keyhüsrev bin Keykubad” ibaresi muharrer ve diğer tarafında eli mızraklı bir süvari resmiyle Ermenice “Heytum tekavur heyut”² cümlesi musavver olan bir gümüş sikke Selçukîlerin Sis üzerindeki hukûk-u mesbuka-i hükümdârîsinin eskimek bilmeyen bir vesika-i kıymettarıdır.

Biz yine bıraktığımız noktadan saded-i asli-i tahrîre rucû' ve devam eyleyelim.

Zeyneddin Karaca Bey her neden ise Mısır sultanına da kafa tutmak istemesiyle üzerine bir Mısır ordusu yollandıysa da çarpışmağa mahal kalmaksızın 780 (miladi 1378-1379) tarihinde 100 yaşında vefât eyledi.³ Hükûmeti aşireti halkıyla bazı ufak tefek Türkmen oymaklarına münhasır idi.

¹ Akbiğa: Akboğa. (Devâdâr) Mâbeynci manasında müsta'mel olup sahihi Devândâr'dır.

² Türkçe (Ermeni hükümdarı Heytum) demektir.

³ Şikârî *Karaman Tarihi*'nde 769 (miladi 1367-1368) senesinde ber vech-i zîr vak'ayı hikaye ediyor: Karamanoğlu Alâeddin Bey, kendine karşı isyan eden Kayseriye Beyi Moğol Eratna oğlu Mehmed Bey'e himayet ve muavenetde bulunmasından dolayı Meraş hâkimi Nâsirüddin Mehmed Bey ile de arası açılmış idi. Bunun üzerine Mehmed Bey yigirmi bin askerle Kayseri'ye ve Nâsirüddin Mehmed Bey dahi yigirmi sekiz bin Dulkadirli askeriyle Meraş cihetlerinde cenge hazırlanmış idiler. Her şeyde olduğu gibi a'mâl-i desâyis-i harbiyede dahi mucid-i yegane olan Alâeddin Bey şu iki ordunun mukâbelesine birer fırka-i işgâliye gönderip kendisi pek tehi bir halde bırakılmış olan Meraş'ın arka tarafından şehre girerek rekz-i râyet-i istila eyledi. Nasirüddin Mehmed Bey hüsn-i zevk ashabından olduğundan sarayında perî-peyker cariyeleri ve hele kendinin pek güzel kerîmeleri var idi. Nasirüddin Mehmed Bey şu felâket-i nâgâh-zuhûrdan haberdâr ve dûçâr-ı envâ'i ekdâr olduysa da bir şey yapamadı. Alâeddin Bey Meraş'ta yigirmi gün kaldıktan ve derya-yı zevk ve safaya daldıktan sonra oraya bir vekil bırakıp bizzat Kayseriye civârında yerleşmiş olan Dulkadir ve Eratna oğullarının üzerine hareket eyledi. Tarafeyn beyninde üç gün harb vukû'undan sonra Meraş askeri bozulmuş ve Dulkadir oğlu esir düşmüş idi. Dulkadir oğlu mukayyeden nezdine getirildikte Alâeddin Bey esirin kayd u bendini fekk ve kendisini afv eylediğinden Meraş'a avdet etti. Alâeddin Bey ba'dehü Kayseriyede Eratna oğluna da galip geldiğinden galipiyetini elçi olarak yolladığı (Gökezoğlu) ile Nasirüddin Mehmed Bey'e de ihbâr ve iblâğ eyledi. Şikârî'nin bu ifadesi kitabında mevcut ve adedi kesir olan tağlîtât-ı tarihiyesinden biridir. Zira aşağıda görüleceği üzere Dulkadirlilerden Nasirüddin Mehmed Bey Şikârî'nin bu hâdisenin zaman-ı

Halil Bey bin Zeyneddin Karaca Bey

780 (miladi 1378-1379) tarihinde kâid-i makam-ı emâret olarak tâli'ini ilk önce Selçûkî döküntüsünden Mübarekşah'da denedi. Biraz sonra Türk ırkından Mısır Sultanı Melikü's-Salih Hacı b. Şaban'a itaat yüzü gösterdi. Arası çok geçmeksizin Mübarekşah üzerine yürüyüp ettikleri birinci muhârebede Halil Bey bozulmuş ise de ikinci muhârebede gâlip gelerek ve zavallı Mübarekşah'ı öldürerek Elbistan'a ve bi'd-tedric Meraş ve Malatya ve Harput cihetlerine mâlik oldu. Elbistan'ı kendisine merkez-i hükûmet ittihaz eyledi, zira pederinin ömrü at üstünde ve çadır altında geçmiş idi.

Halil Bey'in 783 (miladi 1381-1382) senesinde külliyetli askerle Amik Ovası'na doğru bir akın yaparak ovanın cihet-i cenubiyesinde ve Cebel-i (Barişa) eteğinde vâki' Tizin¹ Kasabası'na girmesi Haleblileri ve kabza-i tasarrufundaki Harput kal'asını almak için Emîr Seyfeddin Cuci en-Nasırî kumandasıyla sevk edilen bir Mısır ordusunun me'yusen ric'at eylemesi Mısır ricâl-i hükûmetini düşündürdü. Müşârün ileyhin şu suretle parlamasını Mısır Sultanı Melikü's-Salih Hacı b. Şaban nazar-ı dikkate alarak izâlesi için Haleb ve Şam valileri kumandasıyla bir ordu sevk etmesine mebni ordu Elbistan'a kadar ilerlemiş ise de Halil Bey avanesiyle beraber yüksek dağlara çekildi. Mısırlılar ötede beride çapulculuk ettikten ve bir iki defa da Türkmenlere bozulduktan sonra Haleb'e doğru çekilip gitti.

Halil Bey'in birâderi ve Harput Beyi olan İbrahim Bey 788 (miladi 1386) senesinde Mısır'a azîmet ve ol vakit Mısır sultanı olan Çerkes Melikü'z-Zahir Seyfeddin Berkuk'a² arz-ı itaat eyledi. Sultan da kendisine sancak ve tabl-hane ve hil'at verdi. İbrahim Bey Mısırlıların lutfen mahcubu ve ma'nen meclubu olduğu halde Harput'a döndü. Kuşu kuşla avlamak yolunu pek iyi bilen Sultan Berkuk İbrahim Bey'le

vukû'u olarak gösterdiği seneden pek çok zaman sonra emârete geçmiştir. Belki o zaman henüz tevellüd bile etmemiş idi. Müşârün ileyih müddet-i hükûmetinde Karaman oğullarıyla hayli muhârebeler icra etmiş ise de anlar Alâeddin Bey olmayıp, oğlu Mehmed ve hafidi İbrahim beylerdir. Şikarî'nin gösterdiği tarihte Zeyneddin Karaca Bey makam-ı emâretde bulunuyor ise de diğer kütüb-i tarihiyyede anın Karaman oğullarıyla harbine dair kayd ve malumat yoktur.

¹ 751 (miladi 1350) tarihinde Tizin Kasabası'nı ziyaret etmiş olan seyyâh-ı şehîr İbn Batuta kasaba sekenesinin tarih-i mezkûrda kâmilin Türkmen olduğunu yazıyor.

² Melikü'z-Zahir Seyfeddin, "câhız" yani "lokma göz" olmasına mebni kendisine gözlerine teşbîhan şeftali demek olan "berkuk" lakab-ı Arabisi verilmiştir.

diğer bazı Dulkadirli beylerini bir parmağıyla oynatmak iktidarını kazandığından sultanın fitiyle ve kendi etmeğiyle beslenip büyümüş bir uşağının yed-i gadriyle Halil Bey ihtiyalen öldürülerek ser-i maktû'u Haleb valisi ma'rifetiyle Mısır'a gönderildi. Sureti zeyl-i kitabda münderic Alâüddevle vakfiyesinde vâzihan beyân edildiği üzere cesedi Elbistan'la Zamantı arasında vâki' Melik Gazi Türbesi'nde medfûndur. 60 yaşında hoş sohbet ve sâhib-i re'y ve hasâfet bir zât idi. 8 sene Beylik etmiştir.

Süli¹ Bey ibn-i Zeyneddin Karaca Bey

788 (miladi 1386) tarihinde ve bir buhran-ı azîm içinde Dulkadirli kürsi-i emâretine çıktı. Çünkü Halil Bey'in katliyle teşeffî ve Dulkadirlilerin bir kat daha zayıf düşmesini temenni eden Mısır Sultanı Berkuk Haleb ve Şam valilerinin kuvve-i kâfiye ile Dulkadirliler üzerine yürümelerini ve Halil Bey'in kardaşları olup bir vakit nezd-i sultanide merğûb iken sonraları imhâ-yı rukaba siyaset-i tedriciyesi icabından olmalıdır ki mağdûb olan İbrahim ve İsa ve Osman Beyleri de behemhâl ele getirmelerini şedîden emr eyledi. İki vali askerleriyle Dulkadirli ülkesine girmiş ve Meraş ve Elbistan arasında Zinnûn nâm mahalde vaz'iyet-i harbiye almış idi. Ol vakit Süli Bey dahi askeriyle müdafaa-i a'dâya şitâbân olup Mısırlıları fena halde bozdu. Şu ma'rekede umerâ-yı Mısıriyeden Hama Beyi Sudun el-Allânî ve Behisni hâkimi diğer Sudun maktûl düştü. Hezimetin Mısır'ca mûcib olduğu teellümâtı sezdirmeksizin Mısırlılar Süli Bey'in isti'mâl-i desâyisle i'dâmı çaresini düşünmeğe başladılar.

Mısır Sultanı Berkuk'a karşı i'lân-ı isyan eden eâzım-ı umerâyı Mısıriye'den Mintaş² 791 (miladi 1389) senesinde Meraş'da Süli Bey'e iltica eyledi. Bu da Mısır için ayrıca bir dağ-ı derûn oldu. Yine bu yıl Haleb emîru'l-umerâsı ile Halil Bey'in oğlu ve Sis ciheti hâkimi Nasıruddin Muhammed Bey arasında vukû' bulan muhârebede galebeyi Nasıruddin Muhammed Bey kazandı.

Saltanat-ı Mısıriye tarafından ebleh-firîbâne bir siyaset-i muvakkate olmak üzere Süli Bey'in Elbistan emâreti tasdik edilmişti. İşbu suret-i ca'liyye-i te'miniyye ile Süli Bey'in fikr-i teyakkuzu uyuşdurularak gözetilen fırsat-ı gafletin elvermesi üzerine 800 (miladi

¹ Süli, Süleyman ism-i mübarekinin muhaffifidir.

² Mintaş, Çağatayca "bin" manasına olan "min" ile "taş" kelimelerinden mürekkebed esmâ-i meşhuredendir. Sonra kesret-i isti'mâline mebni Mintaş ve Mentеш olmuştur.

1397-1398) tarihinde Sultan Berkuk'un tahrikiyle ve Dulkadirliden Alihan nâmında bir alçağın yediyle Süli Bey Meraş civârında bir mesirede uyumakta iken karnına bir hançer urulmak suretiyle katl edildi, kâtil de kaçıp kurtuldu. (Su uyur düşman uyumaz) darb-ı meseli hükûmünden gaflet eden Süli Bey'in âkibet hâli şayan-ı ibretidir. Müşârün-ileyh müddet-i emâretinde Ramazan ve Karaman oğullarıyla uğraşmış ve 793 (miladi 1391) tarihinde büyük kızını Sivas Hâkimi Kadı Burhaneddin'e¹ ve küçük kızını Sultan Yıldırım Bâyezid Hân'ın şehzâdelerinden Çelebi Sultan Mehmed'e vererek hükûmât-ı mütecâvire ile te'sîs-i münâsebâta çalışmış idi.² 12 sene hükûmet sürmüştür. İçki içmek ve güzel sevmek gibi huzûzât-ı nefsâniyyesinin düşkünü olmakla beraber muhibb-i adalet idi.

Nâsıruddîn Mehmed Bey b. Halil Bey

Hicretin 800 (miladi 1397-1398) tarihinde Nâsıruddîn Mehmed Bey kürsî-nişân-i emâret oldu.

Çelebi Sultan Mehmed Hân Tokat'ta iken 815 (miladi 1412-1413) senesinde Musa Çelebi ailesinin def'i zımında Rumili cihetine geçeceğinden bahisle aradaki karâbet-i sıhriye muktezasınca askeriyle beraber maiyyetine gelmesi için Dulkadiroğlu Nâsıruddîn Mehmed Bey'e bir nâme göndermiş idi. O da da'vet-i vâkıya icabetle mev'id-i mülâkât olan Ankara kırında maiyyet-i sultaniye iltihâk eyledi. Hân-i vürudunda karşıcû olarak gönderilen umerâ-yı Osmaniyye tarafından resm-i istikbâl icra eylediği gibi nezd-i sultanide de umduğundan ziyade iltifat gördü. Müşârün ileyhle evlâdına otağ-ı humayunda verilen bir ziyafet-i mükellefede sofrada altun ve gümüş ve fa'fûrî olarak ne kadar

¹ *Karaman Tarihi*'nde Dulkadiroğlu Süli Bey kızlarından birini 793 (miladi 1391) senesinde Karamanoğlu Alâüddin Bey'in birâderi ve Sivas beyi olan Davud Bey'e tenkîh eyledi diyorsa da tarih-i mezkûrda Sivas hâkimi Kadı Burhaneddin olduğundan Şikârî'nin bu ifadesi dahi emsali misüllü tağlitat-ı tarihiyedendir.

² Tevârih-i Osmaniyye'nin hemân cümlesi Çelebi Sultan Mehmed Hân'ın Dulkadir oğlunun kızıyla tezevvücünü râvî iseler de bunun Süli ve Nâsıruddin Mehmed beylerden hangisinin kerîmesi olduğunu bildirmezler. Kütüb-ü mezkûra da sultan-ı müşârün ileyhin tarih-i tezevvücüne dair bir kayd bulunmadığından bu izdivâcın vuku'u pederi Sultan Bâyezid Hân-ı Evvelin hayatında veyahud vefâtından sonra olduğu dahi anlaşılabilir. Sultan-ı müşârün-ileyh 815 (miladi 1412-1413) senesinde Musa Çelebi üzerine hareketi tasmi' edtikde hasebü's-sıhriyye Nâsıruddin Mehmed Bey'i dahi muâvenete davet eylemiş ise de bundan anın kâim-pederi olduğu istihrac olunamaz. Tedkîkâtımın irâe eylediği Çelebi Sultan Mehmed Hân'ın pederi hayatında Süli Bey'in kızıyla izdivac etmesidir.

kıymetli kab kacak varsa hepsi kendisine bağışlanmış ve bundan başka zât-ı şâhânelerine mahsus elbiseden bir kat libas ile bir mücevher kuşak ve altun takımlı bir at ihsan buyurulmuş olduğu gibi evlâd-ü umerâsı dahi halli hâlince nâil-i hil'at ve âtîfet oldu. Sultan müşârün-ileyh ba'dehü ordusu ile Rumili cihetine tevcih-i râyet-i sefer eyledi.¹

Nâsıruddîn Mehmed Bey'in Mısır Sultanı Melikü'l-Müeyyed Şeyh Mahmudi ile arası açıldığından sultan-ı müşârün ileyh Mehmed Bey'in birâderi Ali Bey'i 821 (miladi 1418) senesinde Elbistan valisi nasb eyledi. Lakin Ali Bey birâderinin hücum ve tazyikine tahammül edemediğinden Haleb'e firâr eyledi. Gerek bundan ve gerekse birâderi Mehmed Bey'den firâren Mısır'a iltica eden Karaman oğlu Ali Bey'in tazallümünden dolayı Anadolu'yu dâî-i endişe ahvâl içinde gören Sultan Melikü'l-Müeyyed Şeyh oğlu ve veliahdı olan Sarimüddin İbrahim'i serdâr ta'yîn ve Emîr (Tatar²)'ı maiyyetine terfîk ederek azim bir kuvve-i askeriye ile 822 senesi Muharreminde (Ocak/Şubat 1419) Mısır'dan yola çıkardı. Bunlar Kayseriye Şehri piş-gâhına muvâsalat ederek Karaman oğlu Mehmed Bey tarafından Kayseriye Bey'i olan Şeyh Çelebi'nin firârî üzerine şehri ve kal'ayı zapt eylediler. Nâsıruddîn Mehmed Bey ordunun hareketini istihbar etdikde kendisinin te'dibi dahi bu ordunun cümle-i vazaifinden olduğu muhakkak bulunduğundan derhal sultan müşârün ileyhe ilçî ve ırmağan göndererek arz-ı muvâlât eylemesiyle bundan cihet cihet memnun olan sultan müşârün ileyh Nâsıruddîn Mehmed Bey'in emâretini resmen tasdik eylemiş idi ve Kayseriye zapt olundukda şehir-i mezkûr ile Trablusşam sancağını havza-i emâretine telhîk eyledi. Nâsıruddîn Mehmed Bey sultan nâmına

¹ Hoca Saadeddin Efendi nezd-i sultaniye gelen zatı Zülkadir oğlu Süleyman Bey diye beyân ediyor. Meamâfih garibdir ki merhûm bu mebhasde sahifeler dolusu yazı yazmış iken Süleyman Bey'in ordu ile beraber gidib gitmediğini beyân etmeyip şu canlı noktayı kapalı geçmiştir. Bir de *Tâcü't-Tevârih*'in bu bâbdaki beyânâtı 815 senesine ait olup halbuki o tarihte Zülkadirli yani Dulkadirli hükümdarı imişcesine gösterilen Süleyman Bey'in tarih-i emâreti 846 (miladi 1442-1443) olduğundan müşârün-ileyhin Edirneli Ruhi gibi diğer müverrihin-i Osmaniyenin beyânı vecihle pederi ile maiyet-i şahaneye geldiği her türlü şüpheden varestedir. Çünkü diğer bir husus için Çelebi Sultan Mehmed tarafından Ankara mülâkâtından pek çok müddet sonra Süleyman Bey'e yazılan bir cevab-nâme-i hümâyûnda münderic elkâb-ı resmîyenin (emâret-meâb Kamkâr Süleyman Bey âli-mikdar Zülkadr ve'l-i'tibar hafezahullah) suretindeki sadeliğinin bi'l-fiil hâiz-i emâret bir emîr-i hatîre müvecceh olmadığını göstermesi ve aşağıda yazılacağı vecihle Süleyman Bey'in pederi tarafından 840 (miladi 1436-1437) tarihinde Sultan Murad-ı Sani hazretleri dergâhına memuriyet-i mahsusa ile gönderilmesi isbat-ı müddeâ için bir hüccet-i katıdır.

² Tatar: Tâtâr

hutbe ve sikke tertib ettiği gibi Kayseriye kal'ası kapılarının birine de sultan nâmına bir kitâbe hakk ettirdi.¹ Ancak birâderi İsa Bey şiddetle muhâlif idi.

Karamanoğlu Mehmed ve Ramazanoğlu İbrahim Beyler – mahza kıskançlık sâikasıyla- Mısır ordusunun avdetinden sonra istirdâd için Kayseriye üzerine yürüdüklerinden Nâsıruddîn Mehmed Bey ile aralarında Kayseriye civarında büyük bir savaş vukua geldi. Erbâb-ı ihtiras daima mahrum ve bununla beraber aks-i emel ve amelleriyle maddeten mağlubiyete mahkum olageldiklerinden müttefiklerin ordusu külliyyen perişan olarak Nâsıruddîn Mehmed Bey'in kazandığı galibiyet-i azime neticesinde Karamanoğlu Mehmed Bey esir ve oğlu Mustafa maktûl düştü. Nâsıruddîn Mehmed Bey mahdûmu Davud Bey'in taht-ı muhâfazasında olarak Karamanoğlu Mehmed Bey'i mukayyeden ve maktûl Mustafa'nın re's-i maktuyla maan Mısır'a gönderdi. Sultan-ı Mısır Davud Bey'e hil'at-i ilbas ve son derecede ikram eyledi. Nâsıruddîn Mehmed Bey bu vesile ile de Sultan Melikü'l-Müeyyed Şeyh Mahmudiye bir cemile-i siyasiye gösterdi.

Aynî Tarihi'nde Karamanoğlu Mehmed Bey esir düştüğü vakit bırakılması için Nâsıruddîn Mehmed Bey'e külli miktar meblağ teklif eylediği ve anın dahi Sultan Melikü'l-Müeyyed'den korktuğundan dolayı kabul edemeyip esiri kerhen Mısır'a gönderdiği mündericidir.²

Tokat ve Amasya civarında hayme-nişîn ve gayet azgın (Kızıl Kocalı) nâmında bir Türkmen ulusu bulunurdu. Bunlar etrafdaki illere ve oradan geçen yollara geceli gündüzlü sarkıntılık ederlerdi. Amasya muhâfızı Yorgöc Paşa 831 (miladi 1427-1428) senesinde isti'mâl-i

¹ *Tarih-i Aynî* Kayseriye kal'asında böyle bir kitâbe olmadığını ve ancak kasaba-i mezkûrada bir medresenin kapısında Zülkadir oğlu Mehmed Bey nâmına 835 (miladi 1431-1432) tarihli bir kitâbe mevcut olduğunu Müze-i Hümâyûn Müdürü Halil Beyefendi Karamanoğulları hakkında vesaik-i mahkuke nâm eserinde yazıyor. Hatuniye nâmında olan medresenin kapısında bulunan mezkûr kitâbenin sureti izahat ve tedkikat-ı lazimesiyle zeyle derc ve ilave edilmiştir.

² *Karaman Tarihi*'nde 830 (miladi 1426-1427) senesinde ber vechi âtî hadise hikaye olunuyor: Niğde ve Kayseriyeye doğru hatve-endâz istila olan asâkir Mısriye'ye karşı mecbur müdafaa olan Karamanoğlu İbrahim Bey'e yardım etmek için Dulkadiroğlu Şah Budak Bey on bin asker göndermiş idi. Karamanlılar Mısırlılara galebe ve Amik Ovası'na kadar takib ettikleri halde Dulkadiroğlunun delaletiyle İbrahim Bey ile Haleb Valisi Altun Buğa arasında sulh akd edildi, vali Karaman oğluna kızını tezvîc eyledi. Dulkadiroğlu Haleb dönüşünde İbrahim Bey'in davet-i mahsusası üzerine birlikte Larende'ye kadar gelip mazhar-ı ikram oldu. Şikari'nin pek çok sonra Meraş ve Elbistan hakimi olan Şah Budak Bey'i sene-i mezkûrada Dulkadir mevki-i emâretinde göstermesi dahi emsali tağlitat-ı tarihiyesinden biridir.

letâifil hiyel ile bunların Beyi olan Kızıl Koca oğullarını ve rufekâsını idam eylediğinden ortalık kesb-i sükun ve rahat eyledi. Bunların içinde oturan ve Türkmenleri istediği gibi kullanan Dulkadiroğlu Hasan Bey'in işbu tenkil-i mühim dolayısıyla süngüsü düştü ve adı da ortalıktan kalktı.¹

Nâsiruddîn Mehmed Bey 840 (miladi 1436-1437) senesinde büyük oğlu Süleyman Bey'i dergâh-ı âli-i Osmanîye göndererek isti'tâfda bulundu. Dulkadirli ülkesinin büyücek parçası olan Kayseriye sancağını Karamanoğlu İbrahim Bey gazban elinden almış idi, anın istirdâdınca yardım diliyor idi. Hazret-i padişah derhal is'âf-ı mes'ul ve Tokat Sancağı Beyini muâvenete memur buyurdular. Nâsiruddîn Mehmed Bey bu sayede Kayseriye sancağını tekrar elde etti.

Mısır Sultanı (Melikü'z-Zahir Çekmek²)'a karşı gösterdiği bazı harekât-ı serkeşânedan dolayı İskenderiye zindanına hapsedilen Mısır umerâsından Canibeg es-Sufi cürmünün davet edeceği cezadan korkarak 841 (miladi 1437-1438) senesinde bazı tevâbiiyle mahbusdan firâr ve Sultan Murad Han-ı Sâni'ye dehâlet eyledi. Müşârün ileyh mûmâ ileyhe atıyye vererek Meraş'da Nâsiruddîn Mehmed Bey'in nezdine gönderdi. Nâsiruddîn Mehmed Bey şu mihmân-ı muhtereminin baha-dırlığına meftûn olarak kızlarından birini tenkih ve Mısırlılar elindeki Malatya'nın fethine i'zâm eyledi. Canibeg varıp Malatya'ya arslan gibi saldırdı ise de bazı hâin Türkmenler kendisini gadran katl eylediler. Mısır Sultanı Haleb Valisi (Tegri birmiş³) et-Türkmâni'yi şu fiilinden dolayı Nâsiruddîn Mehmed Bey'in tenkiline gönderdi. O da toplayabildiği askerle ansızın Meraş'a ilğâr ettiyse de Nâsiruddîn Mehmed Bey daha çevik davranarak kaçmağa muvaffak oldu. Asâkir-i Halebiye şu yorgunluğun acısını çıkarmak için Dulkadirli ülkesini soyup soğana çevirerek Haleb'e döndüler. Mısır Sultanı Dulkadirli hükûmetini hanedanından Hamza Bey'e tevcîh ve i'tâ eyledi.

Nâsiruddîn Mehmed Bey'in Melikü'z-zahir Çakmak ile arasındaki münâsebâtda bu yüzden şiddetli gerginlik peyda olduysa da idame-i münâsebât yollarını düşünmekte ve bulmakta gecikmedi. Hîn-i firârında dergâh-ı Murad Hani'ye ilticâ etmiş, müşârün ileyh tarafından Sivas'daki Artuk Ova'ya gonderulmuş idi. Orada iken Canibeg'den dul

¹ *Aşıkpaşa-zâde Tarihi, sahife 113-114.*

² Çekmek: Çakmak

³ Tegri birmiş: Tegri vermiş

kalan kızını Melikü'z-zâhir Çakmak'a tevzîci va'd eylediğinden o da mülkünü Nâsıruddîn Mehmed Bey'e iade eyledi.

Nâsıruddîn Mehmed Bey 843 (miladi 1439-1440) senesinde âlem-i İslâm'ın en mühim bir kıt'ası olan Mısır'ı görmek ve sultan ile görüşmek arzu-yu hâlisânesi ile Mısır el-Kahire'ye gitti. Melikü'z-zâhir Çakmak nâmına bi'l-cümle umerâ ve a'yân-ı Mısriyye tarafından istikbâl ve debdebeli bir âlây ile huzur-ı sultaniye îsâl olunarak sultandan pek samimi ve pek büyük hüsn-ü kabul gördü ve Kahire'de mahsusan tehiyye edilen Emîr Nevruz Sarayı'na indirildi. Müddet-i müsâferetde hakkında gösterilen ikrâmlarda ve in'âmlardaki fevkaladelik emsâli hakkında gayr-i mesbûk idi. Nâsıruddîn Mehmed Bey bir müddet daha Mısır'da kalarak her tarafı temaşa etdikden sonra pek parlak bir âlâyla teşyî' edilerek Meraş'a avdet eyledi.

Nâsıruddîn Mehmed Bey Mısır'da iken kızını Melikü'z-zâhir Çakmak'a tevzîc eylemiş ve aradaki muhabbet-i samimiyye bir de balık oğulluk münasebetiyle râbta-i bend-i takvîyet olmuş idi.

Nâsıruddîn Mehmed Bey 846'da (miladi 1442-1443'te) 80 yaşında olduğu halde öteki dünyaya göçdü. 46 yıl beylik etmiştir. Şecî' ve âkîl ve son derece de becerikli bir merd-i kâmil idi. Tuttuğu meslek sayesinde Osmanlı padişahlarıyla hoş geçindiği gibi selâtın-i Mısriyye'yi dahi gücendirmemiş idi. Meraş'ı merkez-i emâret ittihaz ve ilk önce orada bir medrese inşâ eden müşârün ileyhdir. Nâsıruddîn Mehmed Bey'in Kayseriye'de ve Ayntab'da birer medrese inşâ eylediği nigâşte-i sahife-i tevârîh ve vesâiktir.

Süleyman Bey b. Nâsıruddîn Mehmed Bey

Hicretin 846 (miladi 1442-1443) tarihinde Dulkadirli tahtına çıktı. Süleyman Bey pek semiz bir adem olduğu cihetle bi't-tabî ten-perver ve cins-i latîf nisvânı dünyada her şeyden ziyade sever idi. Aded-i zevcâtını dörtten aşağı düşürmediği gibi sarayı perî-peyker cariyelerle zîb-âver idi. Vücudundaki fart-ı semen giderek rûkûb ve nüzûle mani olduğundan zamanını ten-perverlik mahsusatından olan yemek ve içmekle ve zevce ve cariyeleriyle eğlenmekle geçirdi. Dolayısıyla Dulkadirli ahâlisi de bir âsûdegî-i tam içinde evkât-güzâr oldu. Müşârün ileyhin berekât-ı tenâsüliyesine mikyâs olmak üzere sarayında bir günde tam kırk beşik sallanmış olduğunu tarihler hikaye ediyor.

Süleyman Bey'in tarihçe öteki Beyler kadar bir alaka-i hamaseti yoksa da zaman-ı hükûmetinde –mizâc-ı asrın külliyyen hilâfına olarak- bir karıncayı bile incitmemiş olması hakka ki bir fazilet-i mahsusadır.

Süleyman Bey'in dergâh-ı Osmanîyye'ye karşı beslediği samiyet ve hususiyet gittikçe artmasıyla arada mürâsele-i vedâd-kârâne eksik olmazdı. Ol vakit ki Anadolu siyaseti icâbâtından olan şu sıkı irtibâtın bir râbıta-i cedide-i sıhriye ile de te'yidi için 853 (miladi 1449) senesinde Sultan Murad Han-ı Sâni tarafından Amasya Beyi Hızır Bey'in haremi Hatun bazı hâdim ağalarla görici olarak Elbistan'a gönderildi. Süleyman Bey'in yetişkin beş kızından hulkan ve halkan en güzeli (Sitti Hatun) Sultan Mehmed Han-ı Sâni hazretlerine tezvîc edildi. Saray-ı humâyûna ve hey'et-i vükelâ-yı devlete mensup Beylerden ve hatunlardan birçoğu ve lâ-siyyamâ sâlifü'z-zikr Hızır Bey'in haremi gelin getirmek üzere mahsusan Edirne'den Elbistan'a gönderildi. Sitti Hatun muhteşem bir gelin alayı ve pek ağır cihaz takımı ile Edirne'ye götürüldü. Edirne'de şuarâya parlak parlak kasâid-i medhiyye inşâd ettiren bir tantana-i azime ile haftalarca düğün yapıldıktan ve o sırada ikinci defa olarak taht-ı saltanata geçen Sultan Murad Han-ı Sâni umumi ihsânlarla gark eyledikten sonra şu iki neyyir-i asalet bir burcu'ş-şerefde ictima' eyledi.¹

Süleyman Bey 12 sene hüküm sürüb damadının tebşîr-i celîl-i Muhammedî ile mübeşşer olan feth-i Kostantiniye muvaffakiyet-i azimesini idrâk ile bahtiyâr ve 858 (miladi 1454) tarihinde âzim-i dârü'l-karâr oldu.

Melik Arslan Bey b. Süleyman Bey

858 (miladi 1454) tarihinde câlis-i kürsi-i peder olup emâreti Mısır sultanının tasdik-i resmi(ye)sine iktirân eyledi. Zamanında Akkoyunlu padişahı Uzun Hasan ile uzun uzadıya muhârebâtda bulunarak bi'n-netice Harput'u bedel-i sulh olmak üzere Uzun Hasan'a verip mecburen barışık yapmıştı. Memleketinin bir cüz'ü ma'murı olan Harput'un zayıından dolayı Melik Arslan Bey son derece de müteessir olmasıyla bunun istirdâdınca reca-yı muâvenet etmek üzere Mısır Sultanı

¹ Sitti Hatun cenâb-ı Fatih ile 18 yıl bir hayat-ı mes'udâne geçirerek 871 (miladi 1466-1467) senesinde Edirne'de vefât eyledi. Orada Sultan Camii haziresinde medfunedir. Zeyl'de münderic 887 (miladi 1482) tarihli kitâbe-i mahsusai tarihiyyesine göre câmiî mezkûrun Sitti Hatun'un sağlığında kendi tarafından yapıldığı manası çıkıyorsa da müşârûn ileyhâ Fatih devrinde ölmüş ve câmi ise Sultan Bayezid Han-ı Sâni sırasında yapılmış olduğundan esasen kırık dökük bir Arapça ile yazılı olan kitâbe-i mezkûrenin tarz-ı tahrîr ve ifadesi doğru değildir. Şu haliyle beraber mütalaa-i acizânemce Sitti Hatun hîn-i irtihâlinde ötedenberü ekser havâtîn-i selâtinde vâki' olduğu gibi kendi saray-ı bağçesine gömülmüş ve cami'i de yanbaşında sonradan yapılmıştır.

Hoşkadem nezdine giderek teşebbüsâtda bulunduğu esnada ve Kahire camilerinin birisinde Cum'a namazı kılmakta iken bir fedai tarafından katl edildiğini âlî ve müşârün ileyhın Meraş Camii'nde mu'tekif olduğu halde Mısır'dan gönderilen melâhide-i İsmailiyye'den bir fedai eliyle öldürüldüğünü *Tâcü't-Tevârih* ve *Solakzâde* ve *Hammer Tarihleri* yazıyorsa da müttefakun aleyh olan rivâyet-i sahiha-i tarihiyyeye göre mahall-i katl her halde Mısır'dır ve tarihlerin beyânına göre o sırada Mısır'da mülteci bulunan birâderi Şah Budak Bey'in tahrikiyle ve sultanın tertibiyle şu cinayet işlenmiştir. Müşârün ileyh 12 sene Beylik eylemiştir. Tarih-i katli 870 sene-i hicriyesidir (miladi 1465-1466).

Şahbudak Bey b. Süleyman Bey

Şah Budak Bey 870 (miladi 1465-1466) tarihinde saltanat-ı Mısriye tarafından Dulkadirli sandali-i emâretine kuâd (kâid) edildi. Öte tarafdand Dulkadirli umerâsı Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye'ye müracaatla birâderi Melik Arslan Bey'in fecîa-i katlinde muharrik olmağla maznûn ve bu yüzden beyne'l-halk menfûr olması hasebiyle Şah Budak Bey'in emâretini kabul edemeyeceklerinden yerine birâderi Şehsuvâr Bey'in ta'yînini istid'â etdiler. Fatih Sultan Mehmed Han hazretleri Şehsuvâr Bey'i bâ-menşûr-i âli Dulkadirli hâkimi nasb ettiğinden Şah Budak Bey Meraş, Şehsuvâr Bey Elbistan'ı merkez ittihâz eyledi. Fakat Şehsuvâr Bey'in secâyâ-yı ber-güzîde-i kiyâset ve hamâseti Şah Budak Bey'i gölgede bırakarak Şah Budak Bey mecburen Mısır'a gitti.

Şehsuvâr Bey b. Süleyman Bey

Şehsuvâr Bey birâderinin Mısır'a azîmeti üzerine tamamen Dulkadirli memleketine sâhip oldu. Lâkin hâdisenin bu şekli alması üzerine Mısırlıların enzâr-ı dikkat ve husûmeti kendisine in'itâf etmeğe başladı. 871 (miladi 1466-1467) senesinde Şehsuvâr Bey'le Dulkadirli hânedânından Rüstem Bey arasında muhârebe vuku' bulmağa başladı. Saltanat-ı Mısriyeye bu husus haber alındıkda Haleb askeri Rüstem Bey'in imdâdına memur edildi. Çünkü Şehsuvâr Bey'in şehâmeti ve fetânet-i mahsusasının takdir etdirdiği vahdet-i ırkıye sevkiyle Osmanlılara olan kemâl-i irtibat ve samimiyeti Mısır Sultanı Hoşkadem'in gözüne batmakda idi. Hükûmet-i Mısriye'nin Şehsuvâr Bey aleyhine vukû' bulan bu muâvenetinden bir semere hâsil olmamıştır.

Şehsuvâr Bey ise bir nisbet-i mütezâyidede kesb-i kudret ve şöhrat ederek başına toplanan Türkmenlerle 872 (miladi 1467-1468) senesinde memâlik-i Mısriye'ye akın etmeğe başladı.¹

Bu hâl saltanat-ı Mısriyye için envâ'i metâib ve masârîfî da'vet eden bir muhârebe-i tavîle-i meş'ûmenin başlangıcı oldu. Mısır Sultanı Hoşkadem nazar-ı intibâhını dört açarak şu sâhib-i zuhûrun aleyhine Berdbey el-Camdâr² kumandasıyla mükemmel bir Mısır ordusu yolladı. Haleb ve Şam valilerini de ana muâvenete memur kıldı. Birinci müsâdemede Mısırlılar telefât-ı külliye vermek suretiyle dûçâr-ı inhizâm olarak Şehsuvâr Bey Mısır memâlikinden bir çok yer teshîr ve kumandan Berdbey el-Camdâr'ı esir eyledi. Çokluğu itibarıyla sayılması kâbil olmayan telefâtın en mühim kısmını Trablus Bey'i Atabey Canibeg el-Husnâ ve Dımaşk Atabeyi Karaca ez-Zâhiri ve Haleb mukaddimin-i ulufundan³ (Ma'zuz Bey el-Muhammedî) ve Haleb Atabeyi (Elmas el-Eşrefî) ve Haleb kal'ası üstâdârı⁴ Mehmed Garib'in maktûliyeti teşkil ediyordu. Bir müddet sonra Şehsuvâr Bey'in yed-i esâretinden kaçıp kurtulan Berdbey el-Camdâr Mısır'a gittiyse de nazar-ı sultanide Şehsuvâr Bey'in ma'nen tarafdarlığıyla müttehim olduğundan Kudüs'e nefy edildi.⁵

Şehsuvâr Bey Devlet-i Aliyye'ye karşı izhâr-ı husûmet eden cenâb-ı Fatih'in amme-zâdesi ve bi'l-fi'l nasb-gerdesi Karamanoğlu Pîr Ahmed Bey'e müzâheret etmek istedi ise de Pîr Ahmed Bey'in ordu-yu hümâyûn tarafından tenkîli müzâheretine meydan vermedi. Pîr Ahmed Bey gibi Şehsuvâr Bey dahi dergâh-ı Osmanîyye'ye karşı her suretle fermân-ber bir abd-i kemter olmak üzere ahd ü peymân ederek padişahın müzâheretine ve o sayede dedesinin tahtına nâil olmuş iken Karamanoğulları'nın mahsusatından olan ahid-şikenliği göstermekte zabt-ı nefis edemeyen Pîr Ahmed Bey satvet-i şâhânedan hâifen Dulkadirli toprağına kaçdıkdâ emr-i tesvîlatdaki maharet-i mevrûsesiyle Şehsuvâr Bey'in zihnine girerek bu yüzden bilhassa Şehsuvâr Bey hakkında iğbirâr-ı şâhâne husulüne sebebiyyet vermişti.⁶

¹ *Tuhfetü'l-Enbâ fî Tarih-i Halebi Şehbâ.*

² Berd; Barut. Camdâr; li-câmdâr muhaffefidir.

³ Mukaddimin-i uluf: Binbaşı

⁴ Üstâdâr yahud üstâdâldâr, müdir-i umûr ve kahya manasınadır.

⁵ *Tuhfetü'l-Enbâ fî Tarih-i Halebi Şehbâ sh 110.*

⁶ *Aşıkpaşa-zâde Tarihi sh 169-170.*

Kudret ve şöhreti arttıkça artan Şehsuvâr Bey varlığına ve şehsuvârlığına güvenerek saltanat-ı Mısıriyeyi hiçe saymakta idi. Aynı zamanda ise (Melikü'l-Eşref Kayıdbay) kürsi-nişîn-i saltanat-ı Mısıriye olmuştu. Hâdimü'l-harameyn olmak şerefiyle mübâhî ve mümtâz olan Kayıdbay hükümdârân-ı zamanın fevkinde bir ed'îye-i azametle mevki'ine, nefesine, şevketine mağrur bulunuyor idi. Maa hâzâ Şehsuvâr Bey'in hâli ve gündün güne parlayan necm-i ikbâli alttan alta kendisini düşündürüyor ve başını ezmek istiyordu. Yoksa Şehsuvâr Bey'in hil'at ve hedaya göndermek suret-i istimâlat-kârânesiyle durdurulması ve iki taraftan dereler gibi İslâm kanı akıtan şu fitnenin yatıştırılması mümkünâtdan idi. Her nasılsa aġrâz-ı hod-gâmânesine mağlub olan Kayıdbay tarîk-i müsâlemete gitmedi.

Asâkir-i Mısıriyenin inhizâm-ı müellemi Kayıdbay'ın mesmû'u oldukda yıldırımla beyninden urulmuşa dönerek heman Halife el-Müstencid Billah'ın ve kudât-ı erbaanın ve bilcümle umerânın huzuruyla kendi taht-ı riyâsetinde bir meclis-i meşveret akd eyledi. Bu meclisce verilen karara binâen Şehsuvâr Bey'e karşı kuvvetli bir ordu daha sevkı esbâbına tevessül edildi. Meamâfih Şehsuvâr Bey bu esnada ve 873 (miladi 1468-1469) senesinde Darende kal'asını anveten zabt ve Mısır tarafından mansub muhafızı katl eyledi. Kayıdbay bunun üzerine bin müşkilâtla techiz ve Özbek'in yed-i kıyâdetine tevdi' ettiği ikinci Mısır ordusunu Şehsuvâr Bey aleyhine sevk eyledi. Ordu Mısır'dan çıkarak Haleb yolunu tuttu. Ordunun Haleb'e muvâsalatıyla beraber Şehsuvâr Bey sahte bir ric'atle adım adım geriye çekilerek ve işbu hud'a-i harbiyenin farkına varamayan Mısır ordusu arkasını bırakmayarak çevresi sık ve korkunç ormanlarla muhât dar bir boğaza girdi. Mısır'ın düz ve çıplak vadisinden ve hurmalıklarının şekl-i adisinden başka bir şey görmemiş olan Mısırlılar şu âlem-i diġerde pel pel yanına yönüne bakmakta iken yurdları olmak münasebetiyle girintisini çıkıntısını karış karış bilen ve ormanlıklar içinde ve kayalıklar üzerinde keklük gibi seken Dulkadir yiġitleri ormanlar içinde sökûn ile Mısırlılara ani bir galebe çaldı. Fena hâlde bozulan Mısırlılardan yüzlerce umerâ binlerce efrâd hâk-ı helâka serildi. Şehsuvâr Bey'in eline at, esliha, erzâk gibi takviye-i bâzuy-ı iktidar idecek pek çok şeyler geçti. Mısır ordusu umerâ ve zâbitân ve neferâtı arasında vuku' bulan telefâtın had ve hesabı yok idi. Şu bozgunluktan can kurtarabilen ordunun döküntüsü yayan ve perişan bir hâlde Haleb'e ve oradan Kahire'ye akıb gelmeġe başladı. Kayıdbay bu hâlleri işitdikçe ve gördükçe öfkesinden küplere biniyordu.

Neş'e-i galipiyetle kabına sığmayan Şehsuvâr Bey Haleb şehrini almak tamına bile düştü. Bu esnada ve 874 (miladi 1469-1470) senesinde Şehsuvâr Bey ile saltanat-ı Mısriye cânibinden Malatya valisi olan (Korkmas)¹ arasında vuku'a gelen bir müsâdemede Korkmas galebe etmiş ise de Şehsuvâr Bey ahîran taze kuvvet alarak Korkmas üzerine hücum edip kendisini esir ve bir kâr-gir mahbesde habs etdi. Ba'dehü mahbesinin kapı penceresini taşla sedd ve bend ile kırkması (kapatması) açlıktan ve havasızlıktan itlâf etmiştir.²

Şehsuvâr Bey muzafferiyet-i vâkıa ile iktifâ etmeyerek Haleb'in kendisine verilmesi için saltanat-ı Mısriye'ye teklifde bulunmuş ve meamâfih cevab-ı red almış idi. Bu sırada Adana hâkimi Ramazanoğlu Davud Bey'in Şehsuvârlıya ufak bir galebe çalması Kayıdbay'ın yüregine serince bir su serpmiş ise de az müddet sonra Şehsuvâr Bey'in maa ziyadeti telâfi-i mâ-fât ederek Davud Bey'i mağlub eylediği haberinin teâkub-ı vürûdu ağzının tadını kaçırdı.³

Şehsuvâr Bey 875 (miladi 1470-1471) senesinde Ramazanoğlu Davud Bey'le tekrar döğüşüp galebe çaldığından Davud Bey Ayas kal'asına kapandı. Şehsuvâr Bey de işin ilerisine varmayarak Elbistan'a avdet eyledi.

Akkoyunlu padişahı Uzun Hasan memâlik-i Mısriye üzerinden Şehsuvâr Bey'e saldırmak istedi. Bundan maksadı matmah-ı enzâr-ı mülûk olan memâlik-i Mısriye'ye el uzatmak olmakla beraber pîş-gâh-ı azminde Şehsuvâr Bey'i pek büyük bir hâil buluyordu. Binâen aleyh anı ortadan kaldırıp azm-ı fâtihânesine açık bir yol hazırlamak istiyordu. Fakat muvaffak olamadı.

Kayıdbay fitraten ve siyaseten ve kiyâseten selâtin-i çerâkise-i Mısriye'nin en büyüklerinden ma'dud olmasıyla nefsine girân gelen şu bozgunlukları havsala-i saltanatına bir türlü sığırdıramadığından Şehsuvâr Bey'i Hazret-i Fatih'in himâye-i mahsusasından mahrum etmek için cenâb-ı Fatih'e elçi ve hediye irsâliyle yaltaklıkta bulunmuş ve Şehsuvâr Bey'den intikamını aldıktan sonra Dulkadirli arazisinin Devlet-i Osmaniye'ye terki va'diyle kendi hesabına lâzımü'l-isti'mâl desâyis-i siyasiyeyi her türlü incelikleriyle kullanmış idi. Bunun üzerine cenâb-ı Fatih Şehsuvâr Bey'e makam-ı tahzirde bi'd-defaat nesâyih-i lâzımede bulunduyorsa da faide bahş olmadı. Bu yolda yani söz dinle-

¹ Korkmas: Korkmaz

² *Afrika Delili*.

³ *Tuhfetü'l-Enbâ fî Tarih-i Haleb Şehbâ*.

mediği zemininde sultan-ı Mısıra cevab verildi. Kayıdbay şu fırsattan istifade ile cenâb-ı Fatih'in bile nush ve emrini dinlemeyen Şehsuvâr Bey'e ittiba' ile beyhude yere İslâm kanı dökülmemesini tavsiye yolunda Türkmen beylerine ayrı ayrı nâmeler ve aynı zamanda torba torba altunlar göndererek her müşkili halleden pâre kuvvetiyle Türkmen beylerini hafiyen elde etmiş idi ki Şehsuvâr Bey'in felâket-i kat'iyye-i azimesini intâc eden esbâb ve avâmilin en müessiri bu olmuştur.

Kayıdbay şu suretle maddi ve manevi tehiyye-i esbâb-ı zafer edilmiş olmasına kanaat-ı külliye hâsıl ettiğiinden 875 (miladi 1470-1471) senesi nihayetde Kahire'den ilk önce re's-ün-nevbe? (Emîr İnal el-Aşkar)¹ kumandasıyla bir talia ve müteâkiben Emîr Yaşbin ed-Devâdâr² kıyâdetiyle kuvvetli bir ordu çıkardı. Şah Budak Bey dahi bu ordu ile beraber idi. Acilen bir talîa-i askeriye çıkarılmasına sebep Şehsuvâr Bey'in ale'l-gafle Haleb'i basması korkusu idi.

Haleb'te talîasıyla birleşen ordu 876 (miladi 1471-1472) senesinde Şehsuvâr Bey üzerine yürüdü, hamle-i vâhide de Ayntab'ı istirdâd etdi. Şehsuvâr Bey evlâd ve iyâlini ve zî-kıymet emvâlini Zamantı³ kal'asına götürüp yerleştirdi. Kendisi dönüp hasmıyla birkaç mevki'de çarpıştıysa da Mısırlıların meclûbu olan Türkmen beylerinin gayretsizliği yüzünden hepsinde de tâli'i harbini ma'kus buldu. Nihayet Ceyhan Nehri kenarında hûn-rîzâne bir muhârebe vukua gelerek Şehsuvâr Bey hezimet-i fâhişeye uğradı ve telefât-ı külliye verdi. Şekl-i mağlubiyetdeki dehşet Şehsuvâr Bey'i ürküttüğünden soluğu Zamantı kal'asında aldı ve kal'aya kapandı. Emîr Yaşbin arkasını bırakmayıp kal'ayı sıkı muhâsara altına aldı.

Şehsuvâr Bey muhâsara cihetiyle her tarafını çaresizlik ihâta etmesini ve nezdindeki askerinin de birer ikişer savuşmakta olmasını görerek sâika-i ye's ve ızdırârla Mısır ordusundaki Temrâz eş-Şemsi'yi kal'aya da'vet etti. Mûmâ ileyh suret-i icabetde ordu kadı-askeri Şemsü'd-din b. Aca el-Halebî ile beraber kal'aya çıktı. Hîn-i mülâkâtda Şehsuvâr Bey feth-i kelâm ve arz-ı meram ederek: "Ben size dehâlet etmek istersem de mukaddema pek çok askerinizi kırdığımdan şimdi

¹ İnal, Çağatayca şehzâde, ser-dâr, müşâvir, mahrem manasındır.

² Arab imlasına göre Yaşbin suretiyle kütüb-ü tevârihde mukayyed olan bu terkîbin sahihi Yaşbeğ'dir. Kırım'da ve Asya-yı vasatide gençlere "yaş" ve yaşlı olanlara "kart" tabir olunmasına nazaran bunun manası Gençbeğ'dir. Devâdâr; divitdâr olsa gerekdir, mâ-beynci demektir.

³ Zamantı; Kayseriye civarında ve Sivas vilayeti hududu dahilinde bir kal'adır. Şimdi harabesi mevcuttur.

ordugâha inerssem korkarım ki asker benden intikam alır” demesine mukâbil Emîr Temrâz: “Ben senin hayatını te’min ederim sana hiçbir zarar gelmez” cevabını verdi. Ancak Şehsuvâr Bey her nasılsa dehâlete cür’et edemediğinden berikiler kal’adan indi. Ordu dahi muhâsarayı son derecede teşdîd eyledi. Teşdîdât-ı vâkı’a nihayet Şehsuvâr Bey’i canından bezdirdiğinden ikinci defa olarak mûmâ ileyhimayı kal’aya çağırdı. Buluştuğlarında şerâit-i dehâlete dâir başlanılan müzâkere uzayıp bir aralık da orduda mûmâ ileyhimanın Şehsuvâr Bey tarafından tevkîfi haber-i kâzibi şâyi’ oldu, ordu saatlerce girdâb-ı heyecan içinde çalkalandı. Nihayetü’l-emr hayatı müemmen ve itaatı hâlinde Dulkadirli ülkesinin yed-i idaresinde ibkâsı mukarrer olduğuna dair Yaşbin lisandan olarak ma’al kısm verilen te’minata i’timaden mûmâ ileyhimâ öğle çağında Şehsuvâr Bey beraber olduğu ve Şehsuvâr Bey’in maiyyetinde bir mikdar asker bulunduğu hâlde ordugâha inerek Yaşbin ile görüştüler.

Yaşbin Şehsuvâr Bey’e izhâr-ı hürmet ve ilbâs-ı hil’at eyledi. Şehsuvâr Bey kal’aya avdet için Yaşbin’den taleb-i icâzet eyledikde orduda bulunan Şam valisi ile de görüşmesini tavsiye eyledi. Şehsuvâr Bey mezkûr valinin çadırına gidip ayakda durdukda aralarında şu muhâvere-i muhtasara geçti: Sen kimsin? Ben Şehsuvâr’ım. Bunca umerâ ve asâkir-i Mısriye-yi itlâf eden sen değil misin? Sukut. Tarz-ı hitâbdaki şiddetden fart-ı gayzını ve su-i kasdını belli etmemek ve Şehsuvâr Bey’i kurduğu tuzağa kolaylıkla düşürmek için Şam valisi âdet-i mer’iye vecihle hil’at celb ve ilbâsını emr etmesiyle yakasının ve yeklerinin içine san’atkârâne bir surette zincirler yerleştirilmiş bir hil’at kemâl-i sür’at ve mahâretle ihzâr ve ilbâs ve zincirler de derhal ikfâl edildi.

Şu alçaklığı gören Şehsuvâr Bey ilcâ-yı me’yusiyetle beraberindeki asâkire işaret vermesi üzerine anlar da sell-i suyûf ile Mısırlılar üzerine yürüdülse de Şam valisinin daha evvel ihtiyâten pusuya koymuş olduğu müsellahtamlar Dulkadirlihlere hücum ile an-ı vâhidde işlerini bitirdiler. Artık kal’a da sukut etmiş bulunuyordu. İçindeki asker evvel-be-evvel esîran Mısır’a sevk edildikten sonra Şam vâlisi ile Emîr Yaşbin Şehsuvâr Bey’i ve birâderlerini ve boy beylerini maan ve mukayyeden Mısır’a götürdüler.

Tutsaklar Kahire’ye girdikleri gün Kayıdbay’ın emriyle bir hakaret-i mahsusa-i zebûn-keşâne olmak üzere sırtları çıplak, başları kabak olduğu hâlde develere bindirilip boğazlarından takılan ağır lâlelerin işkencesi altında zokak zokak gezdirilerek ol vaktin âdet-i vahşiyanesince Bâb-ı Züveyle’de çengale uruldu. Cesedleri bir gün bir gece çen-

galde kalarak ba'dehu defn olundu.¹ Şehsuvâr Bey'in yalnız Selman Bey nâmında pek küçük bir kardeşi Yaşbin'in şefaatiyle afv edildi.²

Şehsuvâr Bey Müslümanca verilen ahd ve emana inanarak dahîl düşmüş iken şu âkıbet-i elîmeye uğradı. Vâkıa Şehsuvâr Bey meydan-ı merdangîde Mısırlıların kalbinde onulmaz yaralar açmış idi. Lâkin afvı zekvet-i zafer tanıyan Müslümanlar için ahde vefa dahi bir fazilet-i mahsusa olduğundan Mısırlıların mûmâ ileyh hakkında gösterdikleri kaybaklık tarihin afv edemeyeceği bir hâldir.

Şehsuvâr Bey Kayıdbay gibi semen-i mebî'ini keffe-i mîzanda görmüş bir Çerkes kölesi olmayıp tahâret-i haseb ve nesebe mâlik hükümdar oğlu hükümdar ve hele nâdiri'l-vücut bir kahraman-ı rûzgâr olduğu hâlde hakkında revâ görülen şu rüsvaylık Arabın "aslûke fi'lûke yâ sefer hâliyen" darb-ı meseliyle temsil etmek istediği soysuzluk ile anın icâbâtını pek güzel ta'yîn eder.

Ahdiinde vefâ etmeyen Yaşbin'in dahi bilâhere 886 (miladi 1481) tarihinde Urfa cihetinde mağlub olarak Akkoyunlu Bayındır Bey tarafından başının kesilmesi enzâr-ı umumiyye-i ibretde "el-cezâü min cinsi'l-amel" suret-i adaletini temsil eylediği gibi Yavuz Sultan Selim Han Mısır'ı feth buyurduklarında en son Çerkes sultanı olan (Tomanbay)'ın³ esir edilip bekây-ı hayatında devletce ve milletce muhâzzir-i azîme melhûz olmasıyla hükm-ü şeriat ve idare-i siyasiyenin gösterdiği lüzum icabınca hizmet-i padişahide bulunan müşârün ileyh Şehsuvâr Bey oğlu Ali Bey yediyle Bâb-ı Züveyle'de asılması emri-i kısâsın lâ yetegayyer bir tecelli-i ibret-âmizidir.

Merhûm Şehsuvâr Bey âkıl, edib, şecî', kaviyyü'l-kalb, azimkâr bir zât idi. Hîn-i katlinde 50 yaşında idi. 6 sene Beylik etmiştir. Nâmına altun ve gümüş sikke kestirdiği (*Ahbâru'd-Düvel ve Asâru'l-Evvel*)'in 330. sahifesinde muharrer ise de elde edilemedi.

Şah Budak Bey (İkinci Beyliği)

Şah Budak Bey 876 (miladi 1471-1472) tarihinde ikinci defa Dulkadirli kürsi-i emâretine oturdu.

Bu sırada cenâb-ı Fatih Dulkadirli memleketine aid va'dinin incâzını Kayıdbay'dan talep etdiyse de "ne dedikse dedik düşmanı ele

¹ *Tuhfetü'l-Enbâ fi Tarih-i Haleb Şehbâ.*

² *Afrika Delili.*

³ Tomanbay: Duman Beğ.

getirdik” cevab-ı bâridini verdiler. “At alan Üsküdar’ı geçti” darb-ı meseli buna madreb olmalıdır. Bunun üzerine Sultan Mehmed Han-ı Sani Şah Budak’ı kaçırmak için birâderi Alâüddevle’ye şehzâde sultan Bâyezid’in kapucubaşısıyla bir hayli ademler koştu ve yolladı. Hfn-i müsâdemede Alâüddevle’nin yanındaki Türkmen Beyleri izhâr-ı hiyânetle adüvv tarafına geçdiğinden Alâüddevle bozuldu. Askerinin bir takımı etrâfa dağıldığı gibi bir kısmı da Kapucubaşı ile Mısır’ın Sis nâibine¹ ilticâ ettiler. Ulüvv-i cenâbdan nasîbdâr olmayan bu nâib daire-i emânına can atan zavallı mültecileri öldürüp başlarını Mısır Sultanı Kayıdbay’a gönderdi. Suyu üfürmeden içmeyecek kadar sofilik göstermekle beraber selâtin-i Çerâkise arasında fetanetiyle ve icra-yı hayrât ve hasenâta olan fart-ı muhabbetiyle temeyyüz iden Kayıdbay’ın emriyle cündiyân-ı Çerakise sâlifü’z-zikr ruûs-u maktûa-i İslâmiye’yi cirid meydanına götürüb yuvarlayarak top ve çevgân oyunu oynadılar.² Sübhânallah ol vakit âlem-i İslâm’ın en büyük iki devleti olan Osmanlı ve Mısır devletleri vahdet-i mezhebiyeye müstenid olan uhuvvet-i İslâmiye lâzımınca tevhid-i kuvvet ve gayret ederek mevcudiyet-i hayatiyesi Frenklerin yed-i i’tisaf ve taassubunda sönmek üzere olan Endülüs’deki din kardeşlerimizin imdadına koşmak ve İslâmiyetin o parlak lem’a-i medeniyetini dâhiye-i intifâdan korumak akdem-i ferâiz iken anları hatıra bile getirmeyüb de İslâm kelleleriyle top oynatmak suretiyle teskin-i ihtirâsa çalışılması tarihlerin unutamayacağı bir fâcia-i cehâlettir.

Mısırlıların Şehsuvâr Bey hakkında yaptıkları hilekârâne ve gaddârâne muâmeleden ve hulf-i va’de müteallik mücadeleden son derece de gadab-nâk olan hazret-i Fatih 885 (miladi 1480-1481) senesi Rumili seferlerinde ihtilâs edebildiği vakit fırsattan bil-istifade tekrar Alâüddevle Bey’e asker terfikiyle Şah Budak Bey üzerine sevk ve teslît eyledi. Mukâvemetden âciz olan Şah Budak Mısır’a kaçtığından Alâüddevle Bey cânîşini oldu.

Alâüddevle Bey b. Süleyman Bey

Asıl ismi Bozkurt olup ünvan-ı emâreti Alâüddevle’dir. Şah Budak Bey bu def’ada hükûmet-i Mısriye’den taleb-i muâvenet eylediyse de tahkim-i mevki’i ikbâl hususunda gözünü budakdan sakınmayan Alâüddevle Bey akça ve boğca gibi armağanlarla Mısırlıları elde

¹ Nâib, mutasarrıf demektir.

² *Aşıkpaşa-zâde Tarihi sh. 212.*

etdiğinden zavallı Şah Budak “Ko desünler Şah Budak’ın bağı var üzümü yok yaprağı var” darb-ı meseline mâ-sadak olan zükûretliği cihetiyle bir şey beceremedikten başka Şam’da zindana atıldı.

Şehzâde Cem meselesinden dolayı Sultan Bâyezid-i Sani 887 (miladi 1482) senesinde Osmanlı ordusunu kumandasına alarak Karaman’a geldiği sırada Alâüddevle Bey takbîl-i dest-i kerîm-peyvest-i padişahî ile müşerref olmuş idi. Cenâb-ı padişahî Larendede’de ikamet ve istirahat buyurdıkları müddetçe Alâüddevle Bey şeref-i musâhabet-i padişahî ile müstefiz ve bir çok atâyâ-yı seniyye ile de müstefid oldu. Şehzâde Cem’in Rodos’a geçmesiyle kendiliğinden sönen nâire-i fesad üzerine artık ordu için bir iş kalmadığından Alâüddevle Bey muazzen memleketine iade buyuruldu.

Alâüddevle Bey 888 (miladi 1483) senesinde asâkir-i külliye ile Malatya’ya yürüdüğünden saltanat-ı Mısriye tarafından berây-ı müdafaa Haleb’de derhal bir ordu tertîb ve bu orduya Mısır’dan dahi lüzumu kadar umerâ ve efrâd sevk ve tesrîb edildi. Beri taraftan Sultan Bâyezid’in Alâüddevle Bey’e muâvenet-i askeriyede bulunduğu dîvân-ı Kahire’ye aks-ı endaz-ı dehşet olmasıyla 889 (miladi 1484) senesinde evvelki orduya terdîfen Mısır’da bir ikinci ordu daha hazırlanarak heman Haleb’e gönderildi. Binâen aleyh Alâüddevle Bey ile Mısırlılar arasında ser-zede-i vuku’ olan muhârebede Mısırlılar telefât-ı külliye vererek azîm bir bozgunluğa uğradı. Bundan dolayı Haleb Valisi Verdiş toplayabildiği asâkir ile bizzat Alâüddevle Bey üzerine geldiyse de evvelki Mısır ordusu gibi bu da mirâret-i hezîmeti tatmış ve kendisiyle Haleb umerâsından (Ezdemir el-Eşrefi)¹ meydan-ı ma’rekeyi dolduran maktûlîn-i Mısriye adâdine katılmış idi.

Alâüddevle bu hengamda dûçâr-ı esaret olan Ayntab ve Rumkala ve Birecik Beyleriyle diğer bazı umerâ-yı Mısriye’yi mukayyeden İstanbul’a gönderdiği gibi ele geçen Mısır tîrândâzlarının ellerinin baş parmaklarını dahi kesdiğinden şu dehşetli haber, eyvân-ı dîvân-ı Kahire’yi çın çın çınlattı. Mısır’ca verilen karar ve yapılan tertîb mucibince meşâhir-i umerâ-yı Mısriye’den olup zaten Haleb’de ittihaz-ı karargah etmiş olan serdâr Emîr Timraz ile Emîr-i Meclis Ezdemir kumandasıyla Haleb’den çıkarılan ordu Meraş’a doğru hareketle vuku’ bulan bir saatlik muhârebede Alâüddevle Bey ile askeri mağlub

¹ Ezdemir: Özdemir

ve perişan olarak Mısırlıların eline ganâim-i kesîre ile beraber bazı Osmanlı sancakları geçti, ordu muzafferden Haleb'e döndü.¹

Saltanat-ı Mısıriye Osmanlıların Alâüddeve Bey'e devam-ı muâvenetinden kuşkulananarak 890 (miladi 1485) tarihinde Atabey² Özbek kumandasıyla Dulkadirîler aleyhine yeniden sevk-i kuvvet için tedârikâta ibtidar eyledi. Bunun üzerine Alâüddin Bey âdem irsâliyle bir rivayete göre de bizzat İstanbul'a giderek Mısırlılardan yana yakıla şikayet ve istizâde-i lütuf ve himayet eylediğinden Sultan Bâyezid-i Veli hazretlerinin kalb-i rahim-i mülûkânelerini kazandı. İş bu merkezde iken diğer taraftan dahi Haleb Valisi Ezdemir şefaatiyle Kayıdbay'dan barışık diledi. Ancak şu mütenezzil-âne müracaat nâil-i emel olamadı. Ve Kayıdbayca müşarûn ileyhın bir dalda durmayacağı tutumundan anlaşılmağa başladığından ber-vech-i muharrer tertîb eylediği orduyu Atabey Özbek kumandasıyla üzerine sevk eyledi.³

Atabey Özbek kumandasıyla sevk edilen Mısır ordusuna karşı Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye tarafından dahi Vezir-i A'zam Davud Paşa kumandasıyla çıkarılan ordu-yu hümâyûn 893 (miladi 1488) tarihinde Adana cihetindeki Aladağ eteğinde vâki' Üçkuyu Yaylasında rekz-i hiyâm-ı satvet etmiş idi. Ordu-gâhda Davud Paşa ile birleşen Alâüddeve Mısırlılarınla çarpışmaktan ise de Karaman oğullarının yeğeni olup Karaman mülküne vâris ve Mısırlılara taraftar geçinen Turgut oğlu Mahmud Bey ile avanesinin tenkîli daha hayırlı olacağını ihtar etdi. Davud Paşa buna havale-i sem' itibar ile Varsak ilini havza-i hükûmet-i Osmaniyye'ye idhâl eyledi. Bunun üzerine Turgut oğlu Mahmud Bey tebdil-i kıyafetle ve ailesi halkıyla Haleb cihetine fûrce-yâb-ı firâr oldu. Alâüddeve Bey'in bundan maksadı Türklük âleminde soylu soplulu bir bahadır olmak üzere ünlenmiş olan Turgut oğlunun şem'i ikbâlini söndürmekten ibaret olsa bile bu misüllülerin kendi başına derebeyliği etmek istemesi Küçük Asya'nın atiyen yegane sekene-i necîbesi olmak isti'dadında bulunan Türklerin asabiyet-i kavmiyelerine rağmen ittihad ve muhabbetlerine ve izdiyâd-ı kuvvetlerine mani' olacağı cihetle Alâüddeve Bey'in Davud Paşa'ya verdiği öğüt tarih nazârında cidden şâyân-ı takdir ve tezkirdir.

¹ *Tuhfetü'l-Enbâ fî Tarih-i Haleb Şehbâ.*

² Ata ve Beğ kelimelerinden mürekkebe Türkçe bir terkîb olarak Beğ baba manasına ise de teşrifat-ı mansıb ve teşrifat-ı divaniyesince müdir-i umur-i saltanat padişah mevlası demektir.

³ *Tuhfetü'l-Enbâ fî Tarih-i Haleb Şehbâ.*

Alâüddevle Bey iki de bir de şahsını, mülkünü iz'âc ve ızrârdan hâlî kalmayan Mısırlılardan artık usanç getirmesiyle bu defada taraf-ı Devlet-i Osmaniyye'den istimdâd eylediğinden Karaman Beylerbeyisi Yakub Paşa bir mikdar askerle imdada memur buyuruldu. Alâüddevle Bey Mısırlılarla kanlı bir ceng ederek asâkir-i Mısriye mağlub olmuş idi. Alâüddevle fitraten buldukça bunamak fikr-i ihtirâsında olduğundan bozgun Mısır askerini kemal-i şiddetle takibe koyulmuş ve kaçan düşmanın ayağının altına çuha döşemesini tavsiye eden atalar sözünü unutmuş idi. Dar bir boğazda beşbin kadar cünûd-ı Mısriyenin pusu tuttuğuna bu sırada Alâüddevle Bey vâkıf olduğu halde her nedense mededres olan Osmanlı askerini haberdar etmeksizin savuşmasına mebni zavallı Osmanlılar Mısırlıların pususuna düşerek arada kanlı bir muhârebe yüz gösterdi. Bir çok Osmanlıların beyhude yere kanı dökülerek Yakub Paşa güç hal ile kurtulabildi. Alâüddevle Bey hakkında kulûb-ı Osmaniyye'de yer tutan ilk nokta-i iğbirâr bu oldu.

Alâüddevle Bey eniştesi Fatih Sultan Mehmed Han hazretlerinin terbiyet-gerdesi olup çırağ-ı ikbali de ferzend-i ercemendleri Sultan Bâyezid-i Veli hazretlerinin sâye-i inayetinde uyanmış iken şu iyilikleri unutarak ve daha doğrusu Çukurova cihetinde Osmanlılarla Mısırlılar arasında vukua gelen müsâcelât-ı harbiyede Mısırlılara daha müsaid gibi görünen tali'i harbi Mısırlıların tefevvuk kuvvetine vererek dört günlük ikbâlinin muhâfazası için saltanat-ı Mısriyeye arz-ı temayülâta başlamış idi. Bu sırada Şam'da mahbus büyük birâderi ve adüvv-i ekberi Şah Budak Bey nasılsa firâr ve dergah-ı Aliye-i Osmaniyye'ye ilticâ etmesine mebni bu büyük kapıya baş uranlar hakkında esir genmiyen lutf-u celil-i Osmaniyye'ye bi'ttab Şah Budak Bey dahi mazhar olduğundan uhdesine Vize Sancağı tevcih buyruldu. Zaten dönekliğini izhâr için vesile arayan Alâüddevle Bey'in birâderi hakkındaki şu lutf-kârlık hoşuna gitmediğinden veliyy-ün-ni'meti olan Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye'ye karşı ilan-ı küfrana cür'et ve ve senevî vergi vermek suretiyle Mısır sultanına arz-ı ubudiyet eyledi. Bundan başka bir kızını Mısır'da Emîr-i kebîr-i meclis Özbey'in oğluna verdiği gibi bir oğlunu da rehine-i sadakat olarak Mısır sultanının hizmetine gönderdi.

Devlet-i Osmaniyye ise benliğine yediremediği şu nankörlük ve küstahlık üzerine Dulkadirli emâretini 895 (miladi 1489-1490) senesinde Şah Budak Bey'e verip müzâheretine de Sivas Valisi Hızır Beyzâde Mehmed Paşa ile Kayseriye Beyi Mihal oğlu İskender Bey'i memur etti ve lede'l-hâce muâvenetde bulunmasına dair Karaman Beylerbeyi Mahmud Paşa'ya da emir verdi. Şah Budak Bey umerâ-yı memurenin

ictimamını beklemezsiniz yalnız İskender Bey ile birleşerek ve iki yüzlü Türkmen Beylerinin kendisine ettiği va'd-i muâvenete inanarak muhâsamâta başladı. Kırşehir Bey'i ve Alâüddevle'nin büyük oğlu Şahruh Bey'i tutub gözlerine mil çekti. Ol vaktin hükmünce siyasî bir âdet ve ancak kanun-ı insaniyet nazarında büyük bir cinayet olan işbu muamele-i gaddârâne hiss-i şefkat-i übüvvet ilcasıyla Alâüddevle'ye kan ağlatığından Türkmenlerden ve Mısırlılardan külliyetli asker istishâb ve mukâbele-i hasma şitâb etti, tarafeyn beyninde kanlı bir dögüş oldu. İlk musâdemede Şah Budak Bey kaçtığı cihetle meydan-ı muhârebeye yalnız kalan İskender Bey kuvvetden düşünceye ve bir oğlunu gözünün önünde kurban verinceye kadar düşmandan yüz çevirmedi. Nihayetü'l-emr diğer bir oğluyla beraber ducâr-ı esaret olarak Alâüddevle tarafından mukayyeden Sultan Kayıdbay'a gönderildi. Alâüddevle bu hususa dair Sultan Kayıdbay'a yazdığı zafer-nâmede Osmanlıları istihkar ve Anadolu'nun zabtı için sultanı teşvike bile ictisâr eylemiş idi.

Alâüddevle'nin yağlı ballı teşvikatına kapılan sultan, Mısır'ın Emîr-i Kebîri Özbey kumandasıyla sevk ettiği cünûd-ı Mısıriye Dulkadirlilerle birleşerek Kayseriye'ye kadar ilerlemiş ise de Devlet-i Aliye-i Osmaniyye'nin buna karşı gayet etraflı olarak yaptığı tertibat ve tedârikât-ı harbiye Mısırlıların nazar-ı intibâhını açmakla beraber Tunus Sultanı Osman el-Hafza'nın araya girerek sarf eylediği mesai-i hayrhâhâne Sultan Kayıdbay'ı irşâd eyledi. Derhal İstanbul'a ağır pîşkeşlerle fevkalade bir elçi i'zâmına müsâraat ve taleb-i sulh ve müsâlemet eylemesi üzerine şu iki devlet-i muazzama-i İslamiyye arasında Külek Boğazı sınır ittihaz olunarak bir musâlaha-i mübareke yapıldı. Bu sırada Alâüddevle Şah Budak'ın oğlu Şah Kubad'ı tutub gözlerine mil çekti ve sanki oğlu Şahruh'un öcünü aldı.

Artık dergâh-ı Osmaniyye'ye dönmeğe yüzü kalmayan Şah Budak Bey yine bu yıl Mısır'a azîmet eylemesi hasebiyle muazzezen Mısır ulyanın (Menaglut) kasabasında ikâme edildi. Zavallı Şah Budak Bey vadi-i emelde dal budak salamayarak ümid-i muvaffakiyetle İstanbul ve Kahire arasında dâir ve mütehayyir olduğu halde sürüne sürüne bu âlem-i fânîyi terk edip gitti.

Eâzım-ı umerâ-yı Mısıriye'den (Akberdi)¹ 903 (miladi 1497-1498) senesinde hükûmet-i metbuasına karşı ruy-ı temerrüd izhâr ve Mısır'dan Şam'a firâr ederek Şam etrafını tâlân, tâlân ettikten sonra Haleb'e gelip kal'ayı muhâsara eyledi. Haleb valisi (İnal es-Silahdar)

¹ Akberdi: Hakverdi

ma'nen mütevâfik olmak hasebiyle kal'ayı Akberdi'ye teslim kalmış ise de Halebliler İnal'ı taşa tutarak Haleb'den kovduklarından Akberdi ve İnal hevâdârlarıyla beraber Meraş'ta Alâüddeve'ye iltica eylediler. Mısır Sultanı (Melikü'n-Nasır Muhammed b. Kayıdbay) bu iki âsînin tenkîli için tertîb eylediği kuvve-i askeriye Şam vali-i cedidi (Kertbay¹) ile kezalik Haleb vali-i cedidi (Cenbolat²)'ı terfîk eylediğinden hey'etce Haleb'e geldiler. Beri taraftan Akberdi ile müttelikleri dahi Meraş'tan Ayntab'a azîmete müsâraat eylediler. Ayntab'da iki tarafın tekâbülüyle vukûa gelen cengde Mısır askeri galip geldiğinden İnal ile Alâüddeve'nin iki oğlu maktûl oldu. Akberdi, Fırat Nehri'nin öte yakasına can atarak kurtulabildi.

Müteveffa Karamanoğlu İbrahim Bey'in birâderi (İmirza) (Mirza) Bey'in mahdûmu Hacı Hamza'nın Mustafa nâmında bir oğlu çoktanberi Acem ilinde kaçgın bulunuyordu. Sultan Bâyezid-i Sani hazretlerinin Mora fütühatıyla meşgul buldukları bir sırada³ ve 906 (miladi 1500-1501) senesinde merkum Mustafa olmak üzere Karaman ilinde bir şahs-ı meçhul türeyüb Karamanlı ocağını yeni baştan şenlendirmek üzere Taşili'nde bir cemiyet-i isyaniye teşkîl eyledi. Bu husus Mora'da mesmu'i padişahi oldukda Amasya valisi Şehzâde Sultan Ahmed ile Konya valisi Şehzâde Sultan Şehenşah'ın mahdûmu Beyşehir sancağı Beyi olan Sultan Muhammed'i kuvve-i کافیye ile işbu ateş-i fitneyi itfâya memur buyurmuş ve aynı zamanda Alâüddeve Bey dahi oğlu Şahruh Beyi Dulkadirli askeriyle şehzâdeler hizmetine memuren Larende'ye göndermiş idi. İşbu tertibat ve sevkiyat-ı askeriye-den hâif ve hâib olan şahs-ı merkûm bir müddet Taşili'nin sarp dağla-

¹ Kertbay: Kürdbey

² Cenbolat: Canpolat

³ *Hayrullah Efendi Tarihi*'nin IX. cildinin 122. sahifesinde muharrer olduğu üzere padişah-ı müşârün ileyh hazretleri 906 (1500-1501) tarihinde Mora Yarımadası'nda vâki' (Modon) kal'asını muhâsara ve cengaveran-ı umerâ-yı Osmaniyeye kadırgaya râkiben limandaki Venedik donanmasına hücum ve muhârebe ettikleri esnada Dulkadir hanedanından Şadi Bey dahi zümre-i mücâhidîn-i bahriye arasında bulunmuş idi. Ol vakit karşısında dağlar dayanmayan himmet-i bi-hemta-yı Osmanıyan az müddetde düşman donanmasını bozmuş ve kaçırmış olduğu gibi Modon kal'ası üzerinde de râyet-i zafer âyet Osmaniyi dalgalandırmış idi. Şadi Bey Alâüddeve'nin birâderzâdelerinden olduğu meşhur ise de hüviyyet-i sahihası anlaşılammıştır. Şadi Bey'in Meraş'ta (Deli Alili) Mahallesi'nde minareli bir cami-i şerifi olup ancak kapısı üzerinde kitâbe-i tarihiyesi yoktur. Bu cami 1119 tarihinde Meraş Müftisi Ali Efendi tarafından tamir edildiği camide mevcut diğer bir kitâbeden ma'lumdur. Tamire sebep ise mezkûr cami-i şerif dâhilindeki medresenin şimdide olduğu gibi ötedenberi fetvahâne olmasıdır.

rında ihtifâ ve ahiran Haleb'deki Mısır valisine ilticâ eylediyse de yüz verilmediğinden bir daha özü ve izi bilirmemek üzere ortadan bitti gitti.

Alâüddevle Bey 895 (miladi 1489-1490) tarihinden berü Devlet-i Aliyye'nin şiddetle hilâfgîrî olduğu halde arada on bir sene geçdikten sonra şu suretle Devlet-i Aliyye'ye betekrar arz-ı hizmet eylemesi kendi za'mince Osmanlıları avutmak ve bu arada egini belli etmeksizin yukarıda bahsi geçen Akberdi mes'elesinin Mısırca mucib olacağı infiale ve bi't-tab' uyandıracığı hiss-i intikama karşı mahza hidmet vâkıası mukâbilinde imişcesine müzâheret-i Osmanıyyeyi kazanmak için kendisine mahsus bir kurnazlık olacağı âşikârdır. Şahruh Bey ni'met-i basardan mahrum iken başbuğlukla mevki'i harbe gönderilmesi Türk an'anâtının bir hürmet-i mahsusa ile karşıladığı ululuğu itibarıyla askere kuvvetü'lkalb içindir. Bîçâre Şahruh Bey aşağıda beyân edileceği vechile aynı mahrumiyet içinde Diyarbekir'e de sevk olunarak körü körüne Acemlerin tûğ-i gadrine kurban olmuştur.

Mısır memleket ve saltanatını bir türlü paylaşamayan memâlik-i Çerakise arasında tahaddüs eden post kavgası üzerine Alâüddevle yine bu yıl Şam'a azîmetle Tomanbay'ın gayretini gütmüş olduğundan o da el-Melikü'l-Adil ünvanıyla sultan-ı Mısır oldu.

Alâüddevle böylelikle tezyid-i nüfûz eyleyerek Sis, Peyas, Trablusşam cihetlerine pâ-y-endâz-ı istila olmuş ve bir taraftan da Ankara ve Rumkala taraflarına doğru uzanmış idi.

Alâüddevle ile İran hükümdarı Şah İsmail-i Safevî'nin arası 908 (miladi 1502-1503) senesinde açıldı. Şu açıklığa sebep ise *Selîmnâme-i Şükri*'nin yazdığına göre Dulkadir Beylerinin bir aralık vaz'-ı yed eylemiş oldukları Erzincan'ı şahın zabt eylemesi ve yine Alâüddevle kızı Benli Hatun'u evvelce kendi muvâfakatıyla Şah İsmail'e nişanlamış iken sonradan muğâyeret-i mezheb dolayısıyla bundan caymış olması idi ve sebep-i sani bâis-i kemâl-i husumet idi. Çünkü Alâüddevle hanefüyyü'l-mezheb-i sünnî, Şah İsmail azgın bir Şi'î idi. Benli Hatun ise o asırda parmakla gösterilen yegane melike-i hüsn ü ân idi. Bundan ötürü gücenen ve tali'indeki kuvvete güvenen Şah İsmail Tokat üzerinden asâkir-i külliye ile Dulkadirli ülkesine yürüdü. Alâüddevle bâdî-i emirde dağlara çekilip kendisine çeki düzen verdikten sonra Şah İsmail'in üzerine atılmış ve der-ceng-i evvel galebe çalmış olduğundan neye uğradığını bilmeyen Şah İsmail soluğu Azerbaycan'da aldı.

Ancak bir kasırğa süratiyle gelip geçen Şah İsmail Elbistan ve Meraş şehirlerini yakıp birer köme kül haline getirdi. Ve bu miyânda Dulkadirli hükümdarlarının türbelerini hedm ile zîr-i hâkında âsûde-

nişin olan kemiklerini çıkarıp yakmak gibi bir cinâyet-i şenâda da bulundu.¹

Ol vakit Asyanın en güçlü hükümdarlarından sayılan Şah İsmail ile boy ölçüşmesi Alâüddevle de kuruntular uyandırdı. Ni'me-t-tesâdüf olarak bu sırada Şah İsmail Bağdat'ta hüküm-fermâ olan Akkoyunlu (Murat Mirza) üzerine yürüyüp Bağdat'ı almış ise de Murat Mirza bizzat Meraş'a kadar gelerek Alâüddevle'ye müracaatla aldığı ve birlikte götürdüğü kuvve-i imdadiyye müzâheretle ve Şah İsmail'in başka tarafta meşgul olması hasebiyle istirdâd-ı Bağdat'a muvaffak oldu. Gerek bu ve gerek Diyarbekir'deki Akkoyunluların aralarındaki ihtilâfdan dolayı kendi müdâhalesini talep etmeleri gibi bazı esbâb-ı müessirenin zaten müsaîd olan tali'ine yardım etmesinden bi'l-istifade Diyarbekir şehriyle mülhakâtı Alâüddevle'nin yed-i istilâsına geçti.

Akkoyunlu padişahlarından (Mirza Elvend Han) 910 (miladi 1504-1505) tarihinde Diyarbekir'de hulûl-i ecel-i mev'udıyla vefât eyledikde iki bölük olan erkân-ı hükûmet ve a'yân-ı memlekette bir bölüğü merhûmun dîvân beyi (Emîr Bey) makam-ı hükûmete götürmek fikrinde ve ikinci bölüğü şahıs ve mevkiince hâiz-i kudret Dulkadir oğlu Alâüddevle'nin nezdinde misafireten mukîm Akkoyunlu Uğurlu Ahmed Bey-zâde Zeynel Bey'i hükümdar nasb için Alâüddevle'den talep eylemek teşebbüsünde bulundu. İkinciler bu bâbda Alâüddevle'ye müracaat ettiklerinden o da birâderi Abdürrezzak Bey ve oğlu Ahmed Bey refakatiyle Zeynel Bey'i Diyarbekir'e gönderdi.

Abdürrezzak ve Ahmet beyler Diyarbekir'e vürudlarıyla beraber Emîr Bey'i der zencir Diyarbekir ve Mardin ve Hasankeyf kal'alarını teshîr ettiler, Badehü Emîr Bey'i mustashiben Urfa'ya gittiler. Diyarbekir hükümdarlığında kalan Zeynel Bey Abdülhay nâmında bir zâlimi Diyarbekir'e vali nasb etmiş idi. Alâüddevle badehü Bayındırlıların ihtilâfdan bi'l-istifade Diyarbekir'e vaz'-ı yed etmiş ve merkûm Abdülhay'ı mansıbında ibkâ eylemiş idi. Bu Abdülhay her ne suretle olursa olsun para kazanmaktan başka bir düşüncesi olmayan tama'kârâne zümresinden ma'dûd ve muhabbet-i diniyye ve vataniyyeden mahrum bir şahs-ı leîm olmasıyla Türk nesl-i pâkinden olup o sırada vatan-ı aslisi olan Diyarbekir'de bulunan pîr-i tarikat-ı Gülşenî (Şeyh İbrahim Gülşenî) hazretlerinin füyûzât-ı irşadiyesiyle fevc fevc dâhil-i din-i İslâm olan Hristiyanları –cizye yüzünden vâridat-

¹ Anın için bu günkü günde ne Elbistan'da ve ne de Meraş'da 908 (miladi 1502-1503) tarihinden evvele ait ve Dulkadirlilere mahsus bir türbe yoktur. Şu cinayet-i tahribiyyeden nasılsa Alâüddevle'nin yalnız Meraş'daki Ulu Cami kurtulabilmiştir.

ı hazineye halel gelebilmesi mülâhaza-i sakîmesiyle- İslâma gelmekten men' eder idi. Aynı hata vaktiyle bizce de Akdeniz adalarında irtikâb edilmiş idi. Şeyh-i müşârün ileyhın şefaatiyle Urfa'da ölümden kurtularak Diyarbekir'e gelen ve beldeyi ele geçiren hasmı Emîr Bey tarafından bu zâlim katl edildi.

İşte o esnada Safevîlerin nazar-ı tama'ı Diyarbekir'e in'itâfa başladı, çünkü Emîr Bey Alâüddevle'nin seyf-i intikamından başını kurtaramayacağını bildiğinden Safevîlere arz-ı meyelan etmek hamiyetsizliğinde bulunmuş idi. 912 (miladi 1506-1507) senesinde Safevîlerin asâkir-i külliye ile Diyarbekir'e müteveccihen hareket eyledikleri haberinin şuyû'u üzerine Emîr Bey istikballerine şitâbân olup birâderi Kayatemir¹ Beyi şehri Amid'de vekil bırakmış idi. Emîr Bey'in vahdet-i ırk ve mezhebe muğâyir olan şu münasebetsizliğinden dolayı müteessir olan müşârün ileyh Şeyh İbrahim Gülşenî hazretleri fart-ı te'sirle Diyarbekir'den Kudüs-ü Şerife hicreti kurmuşlar idi. Asâkir-i Safevîyenin Ostacılı oğlu Kaçgar Mehmed Han kumandasıyla ve başka bir fikirle Diyarbekir'e gelmekte olduğu haberinin te'yidi işdeki akıbet-i vehîmeyi Kayatemir Bey'e ihsas eylediği cihetle Abdülvahhab nâmındaki mu'temedini Alâüddevle'ye i'zâm ile istimdâd ve birâderi Emîr Bey'in zühûl eylediği ırkdaşlık esasına istinad eyledi. Müracaat-ı vâkıanın semeradar olduğu bir sırada hazreti şeyh dahi azm-i sefer buyurdıklarından Kayatemir Bey Müderris Abdurrahman Çelebi'yi istizâde-i teveccüh ve müzâheret için hazreti şeyhin refâkatiyle yola çıkardı.

Ol vakit Alâüddevle Diyarbekir ahvâlini yakından tarassud için Urfa'da bulunuyordu. Hazret-i şeyh Urfa'ya hîn-i muvâsalâtda müdebdeb bir istikbâl ile layık oldukları hürmete nâil oldu. Alâüddevle hazret-i şeyhin ziyaretiyle teşerrüf etdikde hakkındaki kadr-dânlığını tamamıyla ibrâz ve anın delâletiyle ve birâderi Abdürrezzak Bey vekâletiyile bir kızını Kayatemir Bey'e tenkîh eyledi. Ber-vech-i muharrer Kayatemir Bey'e müracaatı üzerine Alâüddevle oğlu (Sarı Kaplan Kasım) Bey ki fart-ı celâdet ve şeca'atini bi'd-defaat meydan-ı tecrübede göstermiş idi. Anı ve diğer oğlu (Erdivane) Bey'i asker-i kafiye ile Diyarbekir imdadına göndermiş idi. Bu esnada Acem serdârı mûmâ ileyh Mehmed Han Mardin kışlağında olup yanında pek az asker var idi. Sarı Kaplan Kasım Bey bunları bir kuvve-i fâika ile meştâlarında basmış ise de müsaade-i tâli' ile Mehmed Han galip ve Sarı Kaplan

¹ Kayatemir: Kayademir

Kasım ve birâderi Erdivane Beyler ile bir çok Dulkadirli umerâsı mak-tûl oldu. *Solakzâde Tarihi*'nin beyânına göre Acemler sevk-i gurur ile kase kase (çakır¹)'lar içerek sermest olmuşlar ve bîçâre Sarı Kaplan Kasım Bey ile birâderinin etini kebab ederek yemişlerdir.

Canavarları bile solda bırakan şu merdimihvârlık sibâ'âne bir hareket olmaktan ziyade namerdane bir denâet olup bu vak'a-i dilsûzi Urfa'da haber alan Alâüddevle ateşler püskürmeğe başlamış ve yeniden kuvvetli bir ordu tertîb eylemek üzere heman Meraş'a azîmet etmiş idi. Hazret-i şeyh dahi hem Diyarbekir'e olan kurbiyeti cihetiyle ailesinden haber almak ve hem de mecrûhu'l-fuad olan Alâüddevle'ye karşı bir muâmele-i muvâset-kâri olmak üzere ve anın arzusu vecihle Hısn-ı Mansur'a azîmet etti. Alâüddevle'nin oğlu Turak Bey Hısn-ı Mansur beyi idi ve birâderi Ahmed Bey dahi beraberinde idi.

Hazret-i Şeyh bir müddetçik Hısn-ı Mansur'da ârâmsâz ikâmet ve mazhar-ı kemâl-i hürmet olduktan sonra Alâüddevle'nin da'vet-i mahsusası üzerine Meraş'a gitti. Orada da ihtiramât-ı fâika ile karşılanan hazret-i şeyh Alâüddevle'nin kendi binâgerdesi olan Cami-i Kebîr ittisâlindeki medreseye kondurulmuş ve şu muhterem konuk her suretle ağırlandı idi. Alâüddevle hazreti şeyh ile mülâkâtında Diyarbekir seferine ait teşebbüsündeki azm-i kat'iyeti anlattığı sırada Diyarbekir'in sükutuyla Kayademir Bey'in vukû'-ı şehâdeti kara haberi de geldi yetişti ve bundan dolayı Alâüddevle bir âteşpâre-i gadab kesilerek ve bir müddet sonra bazı umerâsına karşı müstebidane muamelesi vukua gelerek hazreti şeyhi gücendirdiğinden azm-i Kudüs için icâzet talep eyledi. Alâüddevle hazret-i şeyhin şu arzusunu durdurmak isterse de mümkün olmadığından nihayet sarayında hususi bir ziyafet vererek şeyhin Meraş'da kalmasını şiddetle temenni ve aralarında şöyle bir muhâvere cereyan eyledi:

Alâüddevle: Size karşı bir kusur varsa afv buyurun. Size Meraş'da bir hânkâh yapayım da kalınız ve bizi feyiz-yâb buyurunuz. Maa hâzâ iklim-i Arab'da sizi Arab şeyhlerine kıyas ederler. Oralarda hemzebân az olduğundan garîb olursunuz.

Şeyh İbrahim Gülşenî: Ben şeyhlik ünvanına tenezzül etmem ve bu küçük memlekete sığmam. Benim bir hazinem vardır ki ne kadar sarf etsem tükenmez, gittikçe mevcudu artar.

Alâüddevle: O hazine nedir?

Şeyh İbrahim Gülşenî: İlim ve kanaat.

¹ Çakır, Türkçede şarap demektir.

Artık Alâüddevle hazret-i şeyhin azm-i kat'iyesini anlayınca: Şu şartla gitmenize cevaz gösterebilirim ki, iklim-i Arab'da çok kalmayıp yine bizi müşerref buyurmalısınız dedi ve hazret-i şeyhi bizzat teşyî'a çıkıp duasını aldı. Hazret-i şeyh bu suretle azm-i Kudüs eyledi.¹

Alâüddevle bir müddet tedârikât-ı seferiyesini ikmâl ederek oğlu a'mâ Şahruh Bey ile küçük oğlu Ahmed Bey'i on dört bin atlı ile alâ cenâhi'l-isti'câl ahz-i sâr için Diyarbekir tarafına yolladı. Bunlar varıp Diyarbekir civarında kurdukları ordugâhda müzâkere-i harbiye ile meşgul iken bir emr-i garîb zuhûr eyledi. Şöyle ki geceleri icra-yı hırâset için her iki ordu refâkatinde bulundurulmuş köpekler bu sırada karşılıklı hırlaşmağa didişmeğe başlayarak Mehmed Han ordusunun itleri öteki tarafın köpeklerini sındırdığından şu garîb vak'a ve netice Mehmed Han ordusunun kuvve-i ma'neviyesini teşcî' eyledi. Anı müteâkib vukûa gelen harbde şâhid zafer Acemlere arz-ı dîdâr ederek Şahruh ve Ahmet beylerle beraber bir çok Dulkadirli beyleri kılıçtan geçirilip başları derhal Mehmed Han tarafından Şah İsmail'e yollandı.² Azılı bir düşmanın galebesiyle kocaman bir eyaletin elinden gitmesi ve az bir müddetde gayet acıklı ölümlerle dört oğlunu ğaib eylemesi Alâüddevle'nin bi't-tabi huzur ve şuurunu selb eylediğinden abâsını başına çekerek tam on sene uzletnişin olmuş iken günün birinde yine meydan-ı mücâdelâta atıldı. Meşhurdur ki kurd huyundan geçmez. Fakat şu atılış Dulkadirlielerin devr-i kemâl ve zevâlini zaman-ı emâretinde birleştirerek hükm-ü kaderden gafil olan Alâüddevle'ye bu kere kendi mezarını kendi eliyle kazdırmıştır.

Şah İsmail gibi kendisinin düşman-i can ve hanedânı olan bir türüdiye karşı seyf-i şeriatın hükm-i sarimini göstermek ve mezhebdâşlarının intikamını almak üzere yüzlerce saatlik meşakkatli bir seferi göze alarak tertîb eylediği büyük bir ordunun kısm-ı a'zamıyla şarka müteveccihen İstanbul'dan hareket eden Yavuz Sultan Selim Han hazretlerine karşı ırkan ve mezheben ve hissen mükellef olduğu hidemâtda bulunarak sâye-i şevket-i Osmaniyye'de düşmandan kolaylıkla intikam alması Alâüddevle'ce lazım ve mütehattim iken bilakis Şah İsmail'in gayretkeşliğini iltizâm ile âmiyâne ve bâgîyâne bir cür'etle ordu-yu hümâyûnun ileri harekâtına engel olmak istemiştir. Tafsili şudur ki; 920 senesinde Yavuz Sultan Selim Han hazretleri Şah İsmail üzerine giderken Ankara'da Çubuk Ovası'na muvâsalâtlarında vahdet-i ırk ve

¹ *Menâkıb-ı İbrahim Gülşenî.*

² *Câmi'u-d-Düvel.*

mezhebden bahisle maiyyet-i seniyyelerine da'veti mutazammın Alâüddevle'ye mahsus ulakla bir nâme yolladı. Ulak avdetle Alâüddevle kendisi gibi doksanlık bir pir-i nâ-tüvânî zat-ı şâhânenin rikâbında sürüklemesinden bir fâide hâsıl olamayacağından da'vet-i vâkıaya icabet edemediği cevabını hâk-pây-ı şâhâneye arz ve iblağ eyledi.

Aynı zamanda mukaddema ammisi Alâüddevle'den gördüğü emniyetsizlik sebebiyle kaçmış ve cennet-mekan Sultan Bâyezid Han-ı Sani hazretlerine ilticâ etmiş olan merhûm Şehsuvar Bey'in oğlu Ali Bey Çirmen Sancağı Beyi olup sancağı askeriyle ve ammizâdesi (Pirbende) Bey ile beraber maiyyet-i şâhâne idi. Hazret-i padişah Alâüddevle'nin şu saygısızlığından dolayı bi't-tab' sıkılmış ve te'dibini kurmuş ise de eldeki daha ehemmiyetli iş mesele-i te'dibiyeyi vakt-i merhûnuna bırakmak lüzumunu göstermiş idi. Maa hâzâ Alâüddevle daha ziyade taşkınlık ederek hudud-u Osmanıyye'yi tecavüz ve Meraş ve Ayntab cihetlerinde ordu-yu hümâyûna zahîre satılmasını men' ederek açlıktan insanca ve hayvanatça bir hayli telefât vuku'una sebebiyet vermekle beraber bazı etbaı da ordunun mühimmat kafilelerine taarruz etmek cür'etinde bulundu. Alâüddevle'nin şu cür'et-kârlığından bahisle her suretle bağlı bulunduğu (Kansu¹ Gavri)'ye şikayeti hâvî bir nâme-i hümâyûn yazıldı. Gavri Alâüddevle'nin kendisine karşı dahi serkeşliğinden tutturarak (eğer muktedir iseniz hakkından geliniz) yolunda ve güya makam-ı i'tizârda âdâb-ı mülûka yakışmaz bir cevabnâme gönderdiği gibi Alâüddevle'ye dahi muharrimane ve münafikane bir mektub yazarak meslek-i müttehizinde tavsiye-i sebat etmiş ve bu bâbda Şah İsmail'e de malumat vermiş idi. Şu iki yüzlü politika ise Haleb valisi Çerkes Hayrebay² tarafından peyderpey atıyye-i şâhâneye ihbar olunuyordu.

Şah İsmail üzerine gitmekte olan orduyu hümâyûn Pasin düzündeki vâki' Sökmen Karyesi civarında ârâm-sâz-ı beytütet olduğu hengamda Gürci Beylerinden Mirza Çapek mahsus elçi i'zâmıyla koyun ve yağ ve bal gibi erzak takdim eylemiş idi. Alâüddevle'nin kendi veyahut erkek veya kız karındaşı oğullarından iki genç beyin dahi bu elçi ile beraber gelerek hâk-ı pây-ı şâhâneye yüz sürdükleri bazı tevârihte muharrerdir. Müşârün ileyhimâ Alâüddevle'nin öz oğulları mıdır, yoksa erkek veya kız karındaşı oğulları mıdır? Bu hakikat muhtac-ı fahs ve

¹ Çerkesce kan, (kaan); sav dahi (zâde) manasına olduğundan Kansu, Kansav'dan galat olarak müsta'meldir.

² Hayrebay: Hayri Beğ

tenvîr görülüyor. Çünkü *Tacü't-Tevârih*: Ordu-yu hümâyûn mezkûr Sökmen Karyesi civarında hayme-nişîn iken Gürcistan hanlarından Mirza Çapek Han tarafından mahsus elçi i'zâmıyla ordu-yu hümâyûna erzak ve hedâyâ takdim edildiği sırada Alâüddevle'nin birâder-zâdelerinden olup bir müddetten beri Şah İsmail nezdinde buldukları hâlde firâr ve han-ı müşârün ileyhe ilticâ eden iki nev civan bahadır dahi elçi-i mûmâ ileyhle birlikde gelip bisât-ı bûsî-i hümâyûnla teşerrûf ettiklerinde mazhar-ı iltifat-ı padişahî oldular, diyor.

Çaldıran Seferi'ne dair vaktiyle kaleme alınıp *Feridun Bey Münşeâtı*'nın I. cildinin 458. sahifesinde münderic risâlede dahi: şehir-i Cemazilâhirenin 18. gününde Mirza Çapek'in elçisi gelip Alâüddevle Bey'in bazı evlâdı ki Kızılbaş'a gitmişlerdi. Badehü Gürcü'ye gelmişlerdi, böyle geldiler. Ve iki bin koyun ve asel ve rugan getirdiler) kaydı görülüyor. Yine *Feridun Bey Münşeâtı*'nın I. cildinin 396. sahifesinde münderic Çaldıran menzîlnâmesinde dahi: 17 Cemazilâhire 920 (miladi 9 Ağustos 1514) Pasin tevâbi'inden Söken nâm harabe karye konağında Gürci Beylerinden Mirza Çapek'in elçisi gelip iki bin re's koyun ve bir mikdar rugan ve asel pîş-keş getirip ve Şehsuvar oğlu Ali Bey liva-i Çirmen sipahileriyle dil almağa varıp ve Alâüddevle'nin karındaşı oğulları Mirza Çapek elçisi ile Kızılbaş'tan rûgerdân olup der-i devlete geldiler) diye yazılıyor¹.

931 (miladi 1524-1525) tarihinde kaleme alınmış olan *Selimnâme-i Şükri*'de ise: Ordu-yu hümâyûn Sökmen Köyü'ne geldikde Gürci Beylerinden Mirza Çapek'in erzak götüren elçisi ile iki güzel delikanlı çıkageldi ki bunlar Alâüddevle'nin hemşirezâdesi olup nezd-i şahidin firâran Mirza Çapek yanında karar kılmışlardı” deniyor. Şehsuvar oğlu Ali Bey memuriyeti vechile dil yani harekât-ı a'dâdan haber almak hususunda ihrâz-ı kemâl-i muvaffakiyet eylediğinden şehir-i mezkûrun 25. günü kendisine üç bin adet filuri altun sikke ile murassa eğer ve licâm-ı zer ile donatılmış bir Arab atı ve iki kat girânbahâ hil'at ve altun kınlı ve mücevher kakmalı gayet kıymetdar bir kılıç ihsan buyurulmuştur. Ba'dehü sâlifü'z-zikr menzîlnâme beyânatında şöylece devam ediyor: 25 Cemazilâhire 920 (miladi 17 Ağustos 1514) Eleşkird tevâbi'inden (Üçkilise) çayırı konağında müşârün ileyh Ali Bey'in ammisi oğlu Pırbende Bey Kızılbaşdan on iki kimsenin başını kesip süm semend-i hümâyûna gönderdi.) Ve *Selimnâme*'nin kavlince padişaktan ihsanlar aldı. Şimdi iyice düşünülür ise ol vaktin sikâti'r-ricâl-i

¹ Şu iki fıkra aynen alınmıştır.

tarihiyyesinden biri olup ale'd-devam nezd-i padişahîde bulunan ve bu sefere ait cemi'i vakâyi'in şâhidü'l-ayni olan Şehsuvar oğlu Ali Bey'le maiyyet-i şâhânede Kapıcıbaşı olan ve Ali Bey'in katlinden sonra müşârün ileyhe halefen taraf-ı Devlet-i Aliyye'den Meraş valisi nasb edilen Koçi Bey b. Halil'in rivâyâtı üzerine Şâir Şükrî'nin Meraş'da te'lif eylediği işbu *Selimnâme* mündericatı rivâyât-ı sâire-i tarihiyyeye ercah olmağla şu iki Beyin Alâüddevle'nin hemşirezâdesi olduğuna şüphe kalmamış ise de pederlerinin ismi ma'at-teessüf anlaşılammıştır. Şu hâlde bunlar Ali Bey'in ammizâdeleridir yani (bibi) oğullarıdır.

Sultan Selim Han hazretleri Çaldıran galebesini kazandıktan sonra Amasya'ya avdet buyurlar iken bir gün rikâbdârlık hizmetiyle nezd-i padişahiye takarrub eden müşârün ileyh Şehsuvar oğlu Ali Bey'in yakından manzûr-ı âlî olan babayığitliği hakkındaki feyz-i nazar-ı mülûkâneyi tazif eylediğinden uhdesine Kayseriye sancağı beyliği tevcih buyrulmuş idi. Müşârün ileyh Ali Bey ammisi Alâüddevle'nin oğlu ve Bozok Sancağı Beyi Süleyman Bey'le muhârebe ederek Süleyman Bey'i öldürdüğünden buna mükafaten Bozok sancağı dahi kendisine tevcih buyrulmuştur.

Zat-ı şâhâne Amasya'da kışlayıp İlkbaharda Kemah Kal'ası'nı feth ederek Alâüddevle'nin hakkından gelmek azm-i hümâyûniyle ve Sivas tarikiyle Meraş'a doğru yürümeği kararlaştırdı.

Tacü't-Tevârih yazıyor ki: Padişah hazretleri Amasya'dan (Kemah)'a giderken (Karaca Bey Çayırı) konak yerine muvâsalâtlarında Mısır Sultanı Kansu Gavri'den elçi ve nâme gelip nâmenin mukaddemesinde te'kid-i merasim-i musâfât edildikten sonra metninde Şehsuvar oğlu Ali Bey'e Kayseriye ve Bozok sancaklarının tevcihi çoksunularak ve pederi Şehsuvar Bey selâtın-i Rum ve Arab arasına ilkâ-yı nifak eylemiş olması hasebiyle mukaddema cezasını görmüş olduğu hikaye edilerek şu iki sancağın müşârün ileyhin uhdesinden ref'iyle beraber sâbıkda olduğu gibi Dulkadirli ülkesinde isminin ya hutbede zikri veya sikkede resmi taleb olundu. Bundan münfail olan zât-ı şâhâne: Koca Çerkes er ise Mısır'da hutbe ve sikkesini muhafaza etsin" cevabıyla Mısır elçisini savdı.

Evvelki karara binâen Rum ili valisi Hadım Sinan Paşa'yı kumandan ve Şehsuvar oğlu Ali Bey'i kılâğuz olarak on bin süvari ve piyade asker ve üç bin yeniçeri ile talîa olarak sevk bir gün sonra kendileri de ordu-yu hümâyûnla hareket buyurdular. Sinan Paşa Göksun'a muvâsalat edince padişah hazretleri de İncesu merhalesine gelmişlerdi. Alâüddevle başı sıkıldıkça Andırın'daki gayet sarp Turna Dağı'nı kendisi için dâru'l-emân bildiğinden bu defa da ailesini ve hazinesini mez-

kûr dağa çıkararak otuz bin atlı yaya Türkmen ile mukâbeleye hazırlanmış ve Dulkadirli cihândîdeleri kendisini şu çıkmaz yoldan döndürmeğe çalıştıkça yani merhamet-i şâhâneye dehâlet etmesini söyledikçe: Benim Osmanlıdan ne bâkim var gibi yavan laflarla haylice esmiş savurmuş idi. Lakin izini bırakmayan Sinan Paşa Göksun Ovası'nın dalgalı Andırın arazisi ile birleştiği Ördekli nâm mahalde karşısına çıkıvermekle 921 sene-i hicriyesi şehr-i rebî'ülâhîrinin 29. Salı günü (12 Haziran 1515) vuku' bulan kanlı ve sürekli bir muhârebede Alâüddevle'nin askeri bozularak kendisi bazı at oğlanları yedinde maktûl olduğu gibi meydan-ı harbde de dört oğlu ve otuz nefer boy beyi tuma'-i şimşîr ve birâderi Abdürrezzak Bey'le pek çok Dulkadirli umerâsı esir oldu.

Alâüddevle hîn-i katlinde 90 yaşında, iri yarı, ak sakallı, al yanak bir adam idi. Meydan-ı harbden başını alıp götüren at oğlanının Şehsuvar oğlu Ali Bey hevâdârlarından ve Andırın'lı Çınkıl oğullarından bir genç olduğu ilâ yevminâ hâzâ Meraş'ta an'âneten mervîdir. Alâüddevle'nin başı aşağıda beyân edileceği vechile Mısır'a gönderildiğinden orada ve cesedi Meraş'daki Cami'i Kebîr mezarlığında medfundur.

Sinan Paşa kesilmiş başlarla esirleri zat-ı şâhâneye gönderdi. Bunları isâle memur bulunanlar Göksun Ovası'nda (Çini kal'ası) önünde otağ-ı hümâyûna tesadüf ettiklerinden Sinan Paşa'nın askerce olan armağanları arz-ı huzur-ı âlî edildi. Alâüddevle'nin ser-i maktû'u Arabça yazılmış bir nâme ile ve bendegândan Hasan Bey vedaatiyle Alâüddevle'nin kendisine dahi gerdenkeş-i muhâlefet olduğunu evvelce makam-ı şikayetde cevaben yazan Mısır sultanı Gavri'ye userâ ve bu suretle sünen-i selatinde yeri olmayan iki yüzlülük netice-i merdudesi telmih ve ima buyuruldu.

Gavri'nin böyle iki yüzlü bir politikada takip ettiği gaye-i emel, kendisince sayılı iki fırtına hükmünde olan şu iki hükümdarı yekdiğeriyle çarpıştırıp birisinin veyahut müsaade-i nîkbahtı ile ikisinin zevâl-i vücuduyla ileride savlet-i muhtemelelerinden masûn kalmak düşüncesi idi. Fakat mektûbat-ı Levh-i Mahfuz yine bâkî ve mahfûz kaldı. Alâüddevle'nin kesilmiş başı Gavri'nin manzûru oldukda bir hiss-i kable'l-vuku' kabilinden olarak kendi zevâl-i devleti hakkında yüreğinin gayet derin bir acı duyduğunu Şeyh Ahmet el-Mahallî Tarihi'nde yazıyor. Zira Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye'de ol vakit görülen kuvve-i nâmiyye-i terakkîye karşı idare-i Mısriyye'de büyük bir düzensizlik rû-

nümâ idi. Bu bâbda Alâüddevle'nin yaptığı son yanlışlık ise Gavri gibi bir yadırgıya¹ uyması ve bel bağlaması olmuştur.

Sümme inkadat tilke'sşününü ve ehlüha

Fe-keenaha ve keennehüm ahlâmün

Göksun'da Sinan Paşa'ya mükâfâten vezâret rütbesi ihsân buyuruldu. Muzafferiyet-i vâkıa üzerine Dulkadirli ülkesindeki kal'alar muhâfızları kal'a anahtarlarını huzur-u hümâyûna getirdiklerinden kı-lâ'-ı mezkûreye yeniden muhâfızlar ta'yîn ve Dulkadirli ülkesi bir eyalet i'tibar olunarak sikke ve hutbe nâm-ı padişahiye olmak üzere hükûmeti va'd-i mesbûk-i şehriyârî vechile müşârün ileyh Ali Bey'e tevcih buyuruldu.

Alâüddevle'nin hazinesinde zuhûr eden nükûd ve cevâhir ve nefâis kemiyeten ve kıymeten Şah İsmail'den alınan ganâimin fevkinde idi. Her asker neferine eline geçen emvâlden başka Alâüddevle muğtenemâtından biner akçe ihsan buyurulmuştur. Alâüddevle kırk sene kadar makam-ı hükûmette bulunup külliyetli dünyalık edinmiş hâris ve şecî' bir emîr idi. Fakat televvün mizacı hasebiyle sabit bir meslek-i siyaset tutamadığından zaman-ı emâretinde genişçe bir nefes alamadığı gibi yedi nefer yetmişmiş oğlunun muhârebe meydanlarında maktûlen vefâtı felaketini de gördü, nihayet kellesini de verdi.

Eslâfı gibi Alâüddevle dahi mevki'i coğrafisi i'tibarıyla Avrupalılar ile hiçbir gûnâ münasebetde bulunmamış olduğundan bu cihette âzâdeser olarak yaşamıştır.

Alâüddevle Meraş'ta, Ayntab'da, Antakya'da, Haruniyye'de (Bahçe Kazası'ndadır), Kars-ı Zülkadriye'de, Andırın'da, Zamantı'da, Bozok'da, Elbistan'da ve diğer bazı yerlerde cami, mescid, medrese, darü'l-hadis, imaret, zaviye, türbe gibi bir çok müessesât-ı diniye vücûda getirmiştir. Bâkiyât-ı salihâtdan ma'dûd ve kısm-ı küllisi ma'mûr ve mevcûd olan âsâr-ı mebrûre-i mezkûre hakkında mütemadiyen ve ebediyen câlib-i rahmettir.

Ali Bey ibn-i Şehsuvar Bey

Taraf-ı Devlet-i Aliyye'den Dulkadir eyâletine hâkim olunca ilk Cum'ada hutbeyi Sultan Selim Han hazretlerinin nâmına okutturarak hanedân âl-i Osman'a olan kemâl-i hürmet ve sadâkatini memuriyeti üzerinde de göstermeğe başladı. Ancak bu sırada birâderlerinden ve

¹ Yadırgı; Ecnebi kelimesinin Türkçe mukabilidir.

ammizâdelerinden bir çok beylerin mahza muhâfaza-i ikbâl için kanına girip bu meyânda Şahrûh Bey'in oğullarından Mehmed Han ile küçük birâderi Ali Bey Dulkadirli'den büyücek bir oymakla beraber fûrcayâb-ı firâr olarak Şah İsmail'i Safevî'ye ilticâ etmişler ve mazhar-ı hüsn-ü kabul olmuşlardır. Ali Bey'in âdât-ı meş'ûme-i asriyeden olan şu kanlı başlangıç ile icraata girişmesi hayat-ı hükûmetince mesud bir istikbâle delalet etmiyordu.

922 (miladi 1516) senesi Mısır Sultanı Gavri zâhirde ibrâz-ı muvâhât suretiyle ve bâtında icrâ-yı muâdât niyetiyle hudud-u Osmaniyye'ye müteveccihen Mısır'dan hareket edeceği hengamda vaktiyle Göksun'da esir olup fütüvvet-i Osmaniyye muktezasınca afv buyurulmuş ve ancak büyük birâderi Alâüddevle'nin bıraktığı ize iktifâ, Mısır'a kaçarak Sultan Gavri'ye dehâlet eylemiş olan Abdürrezzak Bey'e Türkmenlerden asker cem'iyle Osmanlı sınırını geçmesi için on bin adet dinar verdi. Abdürrezzak Bey'de heman yola çıktı. Sultan Gavri Mercidabık'a geldikde Mısır ordusunda Abdürrezzak Bey'le mütevaffâ Şah Budak Beyin oğlu ve saltanat-ı Mısriye tarafından Humus nâibi (mutasarrıfı) (Melik Arslan Bey) ve bir çok Türk uşağı mevcut olup Çerkesler hesabına hakan-ı a'zâm Yavuz Sultan Selim Han ordusuyla döğüşmeğe hazırlanmışlar idi. Garibdir ki Mısır ordusundan meydan-ı mübârezeye ilk önce tek başına at süren Melik Arslan Bey olup karşısında Osmanlı bendegânından ammizâdesi Şehsuvar oğlu Ali Bey'i bulmağla Ali Bey bir kılıçta Melik Arslan Bey'in başını gövdesinden ayırdı.¹ Abdürrezzak Bey dahi ele geçip ancak Osmanlılığa mahsus büyüklük mübtegasınca hakkında yine afvla muamele buyurularak Köstendil Sancağı'na memur edildi.²

Ali Bey Mısır seferinde de rikâb-ı hümâyûnda hizmette bulunup Çaldıran'da mesbûk olan fedakarlıklarının fevkinde olarak pek büyük bahadırlıklar gösterdi. Hele yukarıda zikr olunduğu üzere son Mısır sultanı olan Tomanbay'ı Mısır'da Bâb-ı Züveyle'de salb ederek babasının intikamını aldı.

926 (miladi 1520) senesi Ali Bey'in birâderi Kasım Bey'e Sultanönü yani Karacahisar Sancağı Beyliği tevcih buyuruldu. Yine bu yıl Sivas'ta Turhal'da Bozoklu Celal nâmında bir Kızılbaş türeyip Mehdilik da'vayı bâtılıyla başına topladığı yirmi bin haydut ile Anadolu'yu yakıp yıkmakta iken Şehsuvar oğlu Ali Bey Akşehir'de bunların

¹ *Selimnâme-i Şükri*.

² *Feridun Beğ Münşeati, Merhale Nâme-i Selimi, sh 450.*

başına şahin gibi çökerek derneklerini dağıtmış ve mahdûmu (Üveys Bey)'in tutup getirdiği¹ Celal'in de başını keserek Anadolu'yu bir büyük gâileden kurtarmıştır. Bu şahs-ı leîmin ismine izafetle andan sonra ikide birde baş gösteren ashâb-ı hurûc ve şekâvete Celâlî denmiştir.

Ali Bey 927 (miladi 1521) senesinde alem-efrâz isyan olarak Haleb'i muhâsara eden Şam Valisi Canberdi Gazali üzerine yıldırım gibi yetiştigiinden pek ziyade büyümek isti'dadında olan âteş-i fitneyi ocağında bastırdı.

Ali Bey'in Akşehir'de ve Şam'da vâki' olan hidemât-ı fevkalâdesi, hakkındaki teveccüh-ü padişahînin tezâufuna sebep olmuş idi. Bu husus aynı seferlerde ordu-yu hümâyûnla beraber bulunmuş olan serdâr (Ferhat Paşa)'da bir hiss-i muhâsede uyandırdığından fırsat buldukça nezd-i Süleyman Hani'de Ali Bey aleyhinde bulunuyordu. İttifakât-ı garîbeden olarak hazreti padişah bir aralık Ali Bey'e gücemiş idi. Meclisinde nâm-ı nâme-i padişahîyi Türkmencesine bir kabalık ile zikr etmiş imiş. Tam böyle bir zamanda Ferhat Paşa makam-ı siâyetde taşı gedığıne sürdüğünden zavallı Ali Bey'in katli iradesini aldı. 928 (miladi 1521-1522) senesi Şabanında Tokat'ta (Artuk Ova)'da oğlu (Sarı Arslan Şah) ve (Dîvâne Veled) ve Üveys Beylerle beraber - isti'mâl-i letâif hiyel suretiyle- med'uvven buldukları kendi çadırında boğdurup kellelerini İstanbul'a gönderdi.² Ve zavallı Şehsuvarlı ocağını söndürdü. O sırada Kanuni Sultan Süleyman karadan Rodos fethine gitmekte iken Aydın cihetinde (Çine) sahrasında rûs-ı maktûa arkadan ulaşır huzur-u Süleymaniye arz olundu.

Devlet-i Osmaniyye'ye olan fart-ı sadâkatini ammisi Alâüddevle vak'asında dahi ibrâz ederek özü sözü doğru ve soyu sopu âri bir Osmanlı adamı olduğunu isbat eden Ali Bey'den bilmemezlik seyyiesiyle böyle bir hata sadır olmuş olsa bile (bir sürçen atın başı kesilmez) düstûr-ı hikmeti icabınca Ali Bey'in lâyük olduğu muâmele-i afv ve semah ile mukâbele idi. Doğrusu ya Ferhat Paşa gibi bir garazkârın te'sir-i siâyetiyle safderunluğu kadar da sâdık olan bu kahramana kıyılmamalı idi. Tarihin bu acıklı vak'aya ait muâhezesi ebediyyen bâkîdir. Vâkıan Ferhat Paşa dahi 932 (miladi 1525-1526) tarihinde ektiğini biçti, Anadolu'da Semendire'de ahaliye yaptığı zulümlerden dolayı Edirne'de boynu uruldu. "Men hafere bi'ran li-ahîhi fekad vekaa fihi.

¹ *Selimmâme-i Şükri*.

² *Âli Tarihi*, Ali Bey'in beş oğluyla beraber katli edildiğini yazıyorsa da evladı beş olmayıp üçtür.

Ali Bey vak'asına ait muhâkemelerini kârîîn-i kiram istedikleri vecihle yürütmek için kütüb-ü tarihiyenin bu bâbdaki fikarâtını sırasıyla işte yazıyoruz:

Nişancı Mehmed Paşa Tarihi diyor¹ ki: 929 (miladi 1522-1523) Mîr-i mîran-ı Zülkadir Şehsuvar oğlu Ali Bey zâhiren itaat ve vifâk ve bâtinen hıyânet ve şikâk üzre olmağın Ferhat Paşa memuriyetiyle artık âbâdda başı kesilip der devlete gönderildi.

Peçevi Tarihi yazıyor² ki: Padişah-ı âlem-penâh sefere müteveccih olmağla Ferhat Paşa öte yakaları muhafaza bahanesiyle gönderilip maksud-ı asli Şehsuvar oğlu Ali Bey'in izâlesi idi. Mîr-i müşârün ileyh Zülkadriye memleketinde müstakil olup cenâb-ı padişahîden her bâr mer'i olmağla hayli mağrur olmuştu. Defaatla şakîleri gelip def'ine evâmîr-i şerife gönderildikçe inkiyâd etmeyip tecavüzünü artırır idi. Ferhat Paşa Sivas kurbüne vusûlünde müşâvere bahanesiyle celb eylediği müşârün ileyhi oğullarıyla beraber otağında boğdurdu.

Müneccimbaşı Tarihi tahrîr ediyor³ ki: Bu esnada Ferhat Paşa İstanbul'a gelip Ali Bey'in zulmü hadden efzûndur ve isyan etmek üzere dir diye ifade ve nice kelimât ile âkıbet hâtır-ı hümâyûnu tağyir ve katl ve istîsâline izin alıp yirmi bin askerle üzerine müteveccih olup ve artık âbâdda konup Ali Bey tarafına Acem seferine memurum diye hile ile haber irsâl ve müşâvere için da'vet edip Ali Bey evlâdıyla beraber geldikde cümlesini küşte-i tîğ (intikam) eyledi.

Solakzâde Tarihi söylüyor⁴ ki: 928 Zülkadriye eyaleti valisi olan Şehsuvar oğlu Ali Bey'in reâyâyâ pek ziyade zulm eylediği sem'-i Aliye îsâl edildiğinden Ferhat Paşa'ya bir miktar yeniçeri ve bölük halkı koşulup Acem seferi nâmıyla Ali Bey üzerine gönderildi. Ferhat Paşa varıp letâif-ül-hiyel ile Ali Bey'in ve oğullarının işini bitirdi.

Âlî Tarihi'nin beyânâtı da şöyledir⁵: 928 (miladi 1522) Vezir Ferhat Paşa İran seferi bahanesiyle Anadolu'ya gönderildi ve berây-ı müşâvere Ferhat Paşa ile birleşmesi için Ali Bey'e de emr-i şerif irsâl olundu. Artukova nâm menzile varıldıkta müşârün ileyh Ali Bey Sarı Arslan Şah ve dîvâne veled ve gayrısı beş nefer beraber oğullarıyla muasker-i paşaya vâsıl oldu. Gerçi evlâdı "mecmu'umuz birden gitmek

¹ S. 218.

² c. I, s. 73.

³ c. III, s. 478.

⁴ s. 440.

⁵ c. IV, s. 44.

alâmet-i hayır değildir, siz giderseniz biz kalalım” dediler asla müfid olmadı. “Ben âl-i Osman’ın doğrusuyum, kimden ne bâkim vardır” deyü cevap verdi. Vardığı gibi beş oğluyla beraber kabz ve katl olundu. Zülkadirliden Bey nâmına bir kimse kurtulmadı.

Nuhbetü't-Tevârih beyân ediyor¹ ki: Bu eyyâmda vilâyet-i Anadolu muhâfazasında olan vezir Ferhat Paşa bir miktar kapıkuluna ve Rum ve Zülkadir askerlerine serdâr ta’yîn olunup serhadd-i Acem muhâfazası nâmıyla evvel baharda ol cânibe irsâl olundular. Hudud-ı vilâyet-i Zülkadriye’ye varıp Şehsuvar oğlu Ali Bey tevâbi’iyle ve evlâdıyla gelip mülâkî olduğu hinde öldürüldüler.

Abdurrahman Şeref Efendi *Tarih-i Devlet-i Osmaniyye*’sinde şöyle yazıyor²: Ferhat Paşa ile Şehsuvar oğlu Ali Bey mukaddemâ şakî-i Celâl ihtilâline dahi memur edilmiş olup mîr-i müşârün ileyh serasker paşanın vürûduna intizar etmeksizin cem’iyyet-i eşkiyâ-yı perişan ediverdiğinden nezd-i devletde rif’at ve şân kazanmış ve fakat Ferhat Paşa’nın kin ve hasedini da’vet etmiş idi. Bu kere paşa-yı müşârün ileyh Ali Bey’i bir takım azviyyât-ı bed-hâhâne ile ve bi’l-cümle âl ve evlâdıyla katl ettirmiştir. Mîr-i müşârün ileyh Sultan Selim Han’a hizmet-i meşkûrede bulunmuş cesur bir zât idi. İn’idâmıyla Zülkadir hanedânı söndü, lâkin bir müddet sonra Ferhat Paşa’nın müfteriyât-ı garazkârânesi ve memur olduğu vilâyat hakkında muâmelât-ı gaddârânesi tebeyün ekmekle o dahi maktûlen cezâ-yı sezâsını buldu.

İstitrâd

Âli Tarihi’nin Dulkadirliden Bey nâmına kimse kurtulmadığı ve *Abdurrahman Şeref Efendi Tarihi*’nin Ali Bey’in in’idâmıyla Dulkadir hanedânının söndüğü hakkındaki beyânâtı Şehsuvarlı şube-i hanedânının inkıraz-ı küllîsine ma’tûfdur. Çünkü bugünkü günde Meraş’ta ve Yozgat’ta mevcut olan Dulkadirliler Alâüddevle Bey zâde Şahruh ve Süleyman Beylerin neslinden üremiştir. İntehâ.

933 sene-i hicriyesinde (miladi 1526-1527) Hacı Bektaş Veli sülalesinden Kalender bir müddetten beri Işık nâmıyla Anadolu’da türeyen bed-mezheb ve dîvâne-meşreb bir sürü hazele agvâsıyla ve mehdilik davasıyla alem-i ifrâz-ı tuğyân olmuş idi. Gerçi bu herifin ilmen ve amelen hiçbir kıymet-i şahsiyyesi yoksa da Hacı Bektaş Veli’nin Kadıncık Ana’dan burnu kanı damlasıyla nefsi oğlu olan Habib Efen-

¹ s. 56-57.

² c. I, s. 231-232.

di¹ evlâdından olmak haysiyetiyle nazar-ı avâmda tahâret-i neseb ve haseb ile tanınmış olduğundan az müddette bayrağı altında otuz binden mütecâviz haşerât toplanmış ve Anadolu'nun başına püsküllü bir belâ kesilmiş idi. Şekl-i tuğyânındaki başkalık Kanuni Sultan Süleyman Han'ın nazar-ı dikkatlerini celb eylediğinden damadı ve sadr-ı a'zamı İbrahim Paşa serdârlığıyla derhal İstanbul'dan Anadolu'ya üç bin yeniçeri ve iki bin bölük halkı sevk ve itâre ve Anadolu eyalâtı beylerbeyilerinden ve sancak beylerinden istediği zevâtı istishâb ve istihdam eylemesini de irade buyurmuş idi.

İbrahim Paşa seyr-i serî' ile Anadolu'ya gelip evvel-be-evvel Anadolu Beylerbeyisi Behram ve Karaman Beylerbeyisi Mahmut Paşaları eyâletleri askeriyle şakî-i merkûm üzerine sevk etti. Bozok semtinde vuku' bulan muhârebede bunlar münhezim ve Karaman Beylerbeyisi Mahmut Paşa ile Alaiyye ve Amasya ve Birecik beyleri Sinan ve Koçi ve Mustafa beyler şehîden dâr-ı ahirete müteâzim olmasıyla Kalenderli takımı ordu-yu Osmani'nin metrukâtı üzerine konular. Bir gün evvel çırlı çıplak aç karnına ve fakat pîr aşkına taban çalan Kalenderliler metrûkât miyânında ellerine geçen elbise-i fâhire ile giyinip kuşanmış olduklarından her Kalender Torlağı kürklü börklü edikli cedikli birer boy beyi taslağı kesilerek bozgun ordunun muhteşem çadırlarına gelip kurulmuşlar idi.

İbrahim Paşa bu bâdire-i müellemeyi işitmesiyle beraber maiyyetinde bulunan ve miktarı ancak beş altı bin nefere bâliğ olabilen askerle menhi hareket ola dursun o sırada râddetü'l-belle fi't-tîn kabîlinden olarak Kalender'in dernegine bir kitle-i azîme-i me'yûsîn daha inzîmâm eyledi, şöyle ki Şehsuvar oğlu Ali Bey'in idamını müteâkib Dulkadirli ülkesi doğrudan doğruya taht-ı idareye alındığı hengamda yerliden bir çok ademlerin dirliği çalınmış, yani Dulkadir oğulları zamanında mutasarrıf oldukları tımarlar ellerinden alınmış idi. Halbuki "ruh-ı beşeriyete te'sirde kat'ı erzak kat'ı a'nâkdan eşedd" olduğundan bunlar açlık yüzünden her fenalığı göze aldirmişler idi ki Kalender zuhurunu kendilerince dahi bir lutf-i ma'nevi suretinde telakki ve heman ana iltihâk eylediler. Kalender ise işbu avn-i cedîdenin zuhur ve iltihâkından ma'nen ve maddeten neş'e-yâb-ı kuvvet olarak başındaki cemiyet-i azîme ile bir girdab-ı fesad şekli ve şiddetinde olarak döne dolaşa Elbistan'a doğru ilerliyor idi. İbrahim Paşa bi'n-nisbe pek az olan kuvve-i askeriyesiyle arkalarını bırakmıyor idiyse de cemiyet-i

¹ *Peçevi Tarihi*'nin yazdığına göre silsile-i neseb şöyle yürüyor: Kalender ibn İskender ibn Balım Sultan ibn Resul Çelebi ibn Habib Efendi.

eşkiyadaki kesreti yakından gördüğünden ve esna-yı muhâsamada itti-haz-ı hüsn-ü tedbir, a'dâ için ekseriya silahdan daha müessir bir vâsita-i tedmîr olduğundan maiyyeti erkânıyla bu bâbda müzâkereye başladı. Netice-i müzâkerede mahdûdiyet-i fikr ve nazar cihetiyle işin sonunu düşünemeyen gürûh-i eşkiyâ hâl-i hazırda ve daha doğrusu zâhirde kendilerini gâlib ve adeden dahi fâik bildiklerinden dolayı gemi azıya alarak asâkir-i padişahiye akurâne saldırmaları katiyyen melhûz olarak böyle tehlikeli bir savaşa girişmekten ise tedâbir-i hasene ittihazıyla cemiyet-i eşkiyânın tefrîki yegane medar-ı muvaffakiyet olmak üzere düşünüldü. Bu da ellerindeki nan-pâreden mahrûmiyet ilcâsıyla me'yûsen Kalender'e iltihâk eden Dulkadirli halkının tımarlarının as-hâbına iâdesiyle kâbil olacağından mezkûr tımarların iâdesine karar verilmiş ve karar-ı vâki' kemal-i maharetle el altından Dulkadirli boy Beylerine ve anlar miyânındaki Bişanlı ve Karacalu beylerine tebliğ edildiğinden Dulkadirli derhal Kalender'den ayrılıyordu. Binânen aleyh Kalender'in cemiyeti dûçâr-ı za'f olduğundan İbrahim Paşa bizzat harekete bile lüzum görmeksizin maiyyetindeki dergâh-ı âli-i Çaçnigirlerinden Belalı Mehmed Ağa ve Deli Pervane nâm iki merd-i şecî' kumandasıyla gönderdiği birkaç bin süvari Elbistan'ın (Başsaz) yaylasında cemiyet-i eşkiyâya mülâki olarak ilk hücumda Kalender'in ve anın hevâdârlarından olan Dulkadirli beyzâdelerinden Deli (Dündar) Bey nâm derbederin başları kesilip cemiyetleri perişan edildi.¹

Yine bu yıl şehzâdegânın icra-yı emr-i hitânları için Dersaadet'de Atmeydanı surgâh ittihaz buyurularak bu meydanın bir mevki'i mümtâzında kurulan otağ-ı hümâyûn sadrında mevzu' taht-ı âlîde Kanuni Sultan Süleyman Han merba'-nişîn-i ihtişam idi. Taht-ı âlîsinin sağ tarafında Şeyhü'l-İslâm Kemal Paşazâde Şemsüddin Ahmet Efendi ve Anadolu Kadıaskeri Mevlana Kadiri Efendi ve sol tarafında hâce-i şehri-yârî Mevlana Hayrüddin Efendi ile Rumili Kadıaskeri Fenarizâde Muhyiddin Efendi ve taht-ı âlî karşısındaki sofanın bir cânibinde hey'et-i vükelâ ile sadaret ma'zûlleri oturmuşlar ve bir diğer cânibinde Akkoyunlu Ferahşad Bey, Bayındır oğlu Murat Bey, Sultan Gavrizâde Muhammed Bey, Dulkadir oğlu Latif Bey mesnednişîn ifti-har olmuşlardı.²

¹ Bu Dündar Bey'in Dulkadirli beylerinden hangisinin oğlu olduğu nazar-ı tarihte meçhuldür.

² Bu Latif Bey'in dahi hüviyyet-i sahihası anlaşılmalıdır. Zira bu fikra-ı suri yazan *Solakzâde Tarihi*'nde bundan fazla bir ma'lumat görülememiştir.

941 (miladi 1534-1535) senesinde Sultan Süleyman Han Kanuni Tebriz'i feth ettiğinden nezd-i İraniyanda mültecî olan Muhammed ve Ali Beyler padişah-ı müşârün ileyh hazretlerine Sultaniye şehrinde dehâlet eylediler. Türk ırk-ı necîbinin öz oğulları olan bunların dehâlet-i vâkıası nezd-i padişahîde mucib-i mahzuziyyet olarak Muhammed Bey'e yüz bin akçe nakd ve iki haftân ve beş dülbend ve bir mücevveze¹ ile Erzurum, Ali Bey'e yirmi bin akçe ve bir çatma² iki dülbend ve bir mücevveze ile Çemişgezek sancakları tevcih buyuruldu.³

Ali Bey'e ba'dehü Pasin ve Harput sancakları da ilave edildi. Giderek Kars Beylerbeyliği de uhde-i dirâyetine tefvîz olunmuş ise de İranîlerin bir baskınıyla münhezim olarak az müddet sonra Pasin'de vefât eyledi.

Mehmed Bey Erzurum'da icrâ-yı hükûmet etmekte iken Şah Tahmasb'ın anı İran tarafına celb etmek teşebbüsünde bulunduğu mahsus olmağla memuriyeti Rumili yakasına tahvîl ve arpalık vecihle uhdesine Niğbolu ve Köstendil sancakları tevcih olundu. Muhammed Bey şu iki sancak uhdesinde olduğu halde Kızanlık Kasabası'nda⁴ müddet-i medîde ikâmet edip birçok âsâr-ı hayriye ile tezyîn eylediği kasaba-i mezkûrede 977 (miladi 1569-1570) tarihinde vefât eylediğinden uhdesinden inhilâl eden sancaklar oğlu Karahan Bey'e verildi. Karahan Bey'den sonra oğlu Alaüddin Bey dahi mutasarıf olmuş idi.

Sultan Süleyman Kanuni'nin şehzâdelerinden olup büyük birâderi şehzâde Sultan Selim ile aralarında vukûa gelen bir muhâsede-i âdiye neticesi olarak sevk-i infiâl ile İran Şahı Tahmasb Şah nezdine savuşmuş olan şehzâde Sultan Bâyezid'in 969 (miladi 1561-1562) tarihinde uğradığı felaket-i ma'luma üzerine şehzâdenin havâss-ı bende-gânı birer suretle dûçâr-ı kahr ve gadr edildiği sırada bunlardan ve esasen felek küskünlerinden Dulkadirli Ahmet Bey Tahmasb Şah'ın mazhar-ı afvı olarak İran'daki Dulkadirli oymağı içine gönderildi.⁵

¹ Mücevveze; eski zamanda kullanılan resmî alay kavuğu.

² Çatma; vaktiyle Üsküdar'da ve Bilecik'de nesc ve i'mal olunan metin ve zarif ipekli Türk kadifesi.

³ Anlarla beraber bir bey daha gelerek nail-i iltifat ve teşrifât olduğu Tebriz'e ait menazil-nâme-i Süleymanide muharrer ise de ismi zikr olunmadığından bi't-tab' hüviyeti bilinemedi.

⁴ Kızanlık olup şimdi Bulgaristan'da vaki' bir kasaba, gül yağı çıkarmakla meşhurdur.

⁵ İran'ın Azerbaycan kıt'asında Zülkadirli nâmıyla büyük bir Türkmen aşireti vardır.

1165 (miladi 1751-1752) senesinde Kilis mâlikânesi uhdesine tevcih buyurulan Rişvanzâde Süleyman Paşa'ya vekâleten Dulkadir oğlu Mahmud Bey Kilis voyvodalıgına gönderildiyse de üç ay sonra infisâl ile Meraş'a avdet eyledi.

1210 (miladi 1795-1796) senesinde Ayntab'da emîrler yani seyyidler ile yeniçeriler miyânesinde vukûa gelen mukâtele-i şedîdeden dolayı Ayntab'ın asayiş ve intizâmına hâlel geldiğinden Ayntabca hâl-i sâbıkın iâdesine Meraş Beylerbeyisi Dulkadir oğlu Ömer Paşa memur olarak Ayntab'a gider iken Ayntab'la Pazarcık arasındaki Karabıyıklı derbendinde Kılıçlı aşiretinden bir şakînin attığı kurşunla şehîd oldu. Na'sı Meraş'a getirilip Bey Camii mezarlığına defn olundu. Ağızdan ağza dolaşıp gelen ve Meraş'ta işitilen bir hikâyeye göre ol vakit Ömer Paşa'nın kâtili aranmayarak kanı heder olmuş imiş, garib şey.

Sonraları Meraş'ta yetişen Dulkadir oğullarından Mustafa Beyzâde İbrahim Bey epeyce şöhret kazanmış ise de Haleb valisi Cebbarzâde Muhammed Celalüddin Paşa'nın dûçâr-ı muâmele-i cebbâranesi olarak 1230 (miladi 1815) senesinde Ayntab'da idam edilmiştir.

İbrahim Bey'in mahdûmu Hacı Halil Bey Dulkadirli evkâfi tevelliyetini deruhde ve Meraş'ta akl-ı dirâyetiyle ve evkâfa olan hüsn-i hizmetiyle iştihâr ederek esasen pek kısa olan Ulu Camii'nin minaresini bir şekl-i mevzûnda 1264 (miladi 1848) tarihinde terfian inşâyaya muvaffak olmuştur. Vefâtı 1268 (miladi 1851-1852) senesindedir. Vüzerâdan Meraşlı Bâyezidzâde merhûm Süleyman Paşa'nın zevcesi ve münşî-i şehîr rahmetli Kenan Bey'in vâlidesi Şerife Hanım Halil Bey'in bîbîsi¹ idi. Bu Halil Bey'den sonra Dulkadirli ocağında belli başlı adem yetişmemiştir.

Dulkadirli Ülkesi

Alaüddevle Bey'in zaman-ı ikbâlinde yani Dulkadirli hükûmetinin devr-i kemâlinde Dulkadirli ülkesi aşağıda sayılan yerlerden müteşekkil idi:

Meraş, Elbistan, Göksun, Andırın, Zamantı, Kayseriye, Kırşehri, Ankara, Bozok (Yozgat ciheti), Darende, Harput, Malatya, Behisni, Hısn-ı Mansur, Kahta, Gerger, Diyarbekir, Urfa, Çermik, Kal'atü'r-Rum, Ayntab, Pazarcık, Haruni (yani Haruniye-Bağçe)

¹ Bibi; Türkçede amme manasındır. Amme makamında hala kelimesinin isti'mali galat-ı fahiştir.

Gündüzli¹ (Şimdiki Hassa Kazası'yla Belen'e tâbi' Hoşlu Nahiyesi), Amik Ovası, Antakya, Trablus-Şam, Sis, Kars-ı Zülkadriye, Uzeyr (Payas), Ayas.

Dulkadir ve Ramazan oğulları ülkelerinin hudûdu Ceyhan Nehri'nin mansıbından başlayarak nehren yukarı çıktıktan sonra Misis'in az ilerisinde nehri terk ile berren sola yani Sis'e doğru bir zâviye yaparak ve Kars-ı Zülkadriye ile Sis'i bu zaviyenin içine alarak Andırın cihetine gider ve oradan Taurus silsilesi şubâtından Veli Dağı'nın sırtınca Niğde semtine kadar uzar idi.

Vüs'at-i mülkiyesine nazaran Dulkadirli ülkesinin ol vakit ki nüfûsu tahminen bir milyon iki yüz bin raddesinde idi.

Saray

Dulkadirli oğullarının Meraş'taki sarayı Kuyucak ve Alaybeyi ve Şekerli mahallelerinin önünde ve garb cihetine nâzır bir tepede ve şimdi Sarayaltı Camii denilen cami-i şerifin üst başında idi. Bu sarayın derece-i cesâmeti meçhul olmakla beraber san'at ve metânet-i mimariyye cihetiyle de ebniye-i âliyeden ma'dûd olmadığı ve o zamana göre basit bir hâlde yapıldığı bu gün temelinden bile eser kalmamış olmasından anlaşılıyor. Sarayın arsası el-yevm mahalle hâindedir. Bir sarayları da Elbistan'da var idi.

Sikke

Esbak Erzurum mebûsu Ahmet Ziya Efendi'nin te'lîf-kerdesi olan *Meskûkât-ı İslâmiyye Takvimi*'nin 118. sahifesinde Alâüddevle Bey'in vechinde “lâ ilâhe illâ'llâh Muhammedü'n-Rasûlüllâh” ve zâhrında “el-Muzaffer Alâüddevle halled-Allâhü sultanehü” yazılı bir gümüş sikkesinin kendi koleksiyonunda mevcut olduğunu beyân ediyor. Bu sikkenin tarih ve mahall-i darbı olmamakla beraber Dulkadirli Beyleri ne elkâb-ı hükûmet sırasında ve ne de makâm-ı duada sultan ta'birini kullanmamış olmasına bakılınca şu sikkenin Alâüddevle Beye suret-i aidiyeti fenn-i meskûkat erbâbınca şâyân-ı fahs ve hall bir meseledir.

Yukarıda Şehsuvar Bey bahsinde nâmına altun ve gümüş sikke kestirdiği ve ancak elde edilemediği yazılmıştı. Bir de *Tacü't-*

¹ Gündüzli vaktiyle meşhur bir kasaba idi. Şimdi Belen kazası dahilinde ve kırk iki saat cihet-i şimaliyesinde ve Cebel-i Bereket eteğinde harabesi mevcuttur.

Tevârih'in 290 ve 291. sahifelerinde mestûr ve bâlâ da mezkûr olduğu üzere Sultan Kansu Gavri'nin Yavuz Sultan Selim Han'a der-miyân eylediği metâlibden birisi de Dulkadir vilâyetinde üslûb-ı sâbık üzere isminin ya hutbede mezkûr veya sikkede mestûr olması talebinden ibaret ise de şu nebze-i tarihiyeden bir ruh-u hakikat çıkarılamıyor.

Zîrde münderic Alâüddevle vakıfnâmesinde vezâif-i nakdiyece Mısır'ın eşrefi altunıyla akçe-i Osmanî vâhid-i kıyasî i'tibar olup Dulkadirli meskûkâtından bahis bile edilmemiştir. Eğerçi Alâüddevle'nin gümüş sikkesi olmuş olsaydı anın bi'l-evleviyye nazarı bahis ve i'tibara alınması pek tabii idi, demek ki yoktur. Maa hâzâ Alâüddevle lakâbıyla 414 (miladi 1023-1024) tarihinde Hemedan'da bir emîr icrâ-yı hükûmet etmiş olduğu gibi kezâlik ahfâd-ı Timur'dan Mirza Alâüddevle dahi 865 (miladi 1460-1461) senesinde Hemedan'da câlis-i taht-ı saltanat olmuş idi. Bu sikkenin şu iki Alâüddevle'den birisine ait olması ihtimali daha kuvvetlidir.

Sancak – Bayrak

Dulkadirli Beylerinin –şîâr-ı resmî olarak- kullandıkları sancakların, bayrakların levn ve şekli tarihçe malum değilse de makam-ı emârette bulunan beyin Osmanlı ve Mısır hükûmetlerinden kangisinin müzâheretiyle nâil-i emâret olmuş ise anın sancağını zîver dōş iftihar eylediği bazı delail-i tarihiyyeden müstedeldir.

Beylerin mükemmel mehterhâneleri, tablhâneleri var idi.

Asker – Silah

Dulkadirlilerin muvazzaf ve muallem askeri yok idi. İcabı hâlinde eli silah tutanlar ilk gayretine tebean beyleriyle beraber sefere aşarlardı. Hele fi'l-asl göçebelikten gelmiş ve maa hâzâ aralarında bir çok konar göçer aşiretler âdet-i kadîmelerini muhâfaza etmiş olduğundan Dulkadirliler cündilikte sâhib-i mahâret olarak Dulkadirli ili âdetâ bir süvâri ocağı idi.

Beylerin mehterhâneleri, tablhâneleri var idi. Dulkadirli Beyliğinin topu, tüfenki yok idi. Esliha-i harbiye kılınç ve kalkan ve yatağan ve kargı gibi âlât-ı basita-i kadîme idi. Alâüddevle devrinde tabanca ve tüfenk gibi ateşli silahların vücuduna ihtimal verilse bile bunlar da pek mahdûd ve zînet kabilinden ma'dûd idi.

Hayat-ı İçtimaiyye

Dulkadirlilerin o vakit ki hayat-ı içtimaiyesi pek sade ve ihtiyacât-ı hâriciyeden âzâde idi. Kendi el işleriyle giyinirler ve kendi ekinlerinin mahsulüyle geçinirlerdi. Kendi unlarından, gozlarından¹ kendi ballarından yaptıkları bir baklavada şekerin verdiği çâşnî kadar bir lezzet olmasa bile yine meydana gelen bu yeyinti ekşi ve tatlı yine kendi bağlarının koruğu bulunurdu. Hulâsa kazançları kendi illerinde, ellerinde kalıyor idi. Dokudukları, yaptıkları şeyler abâ, kebe, börk, şal, yazma, alaca, edik, çedik, postal, pabuç, yemeni, çevre, peşgîr idi. Mahsulleri ise enva'i hubûbat ile peynir ve yağ ve bal, yaş ve kuru sebze ve meyve ve misk gibi dana ve koyun etinden yapılmış kavurma ve bastırma ve durma² ve sucuk, tarhana ve bulgur ve erişte ve şa'riyye gibi şeyler idi. el-hâletü hâzihi Meraş'ta nefâset ve sürümünü muhâfaza eden timurcılık, sirmakeşlik, debbağlık ve alacacılık ve saraçlık ve abâcılık san'atlarını Türkler Asya-yı bâlâdan birlikte Meraş'a getirmişler idi.

O çağdaki ekinleri arpa, buğday, küncü (sisam), pirinç, mercimek, darı, nohut, küşne (filik), pamuk, çavdar, peygamber darısı (mısır), kendir gibi mevâdd idi.

Dulkadirliler bağcılıkta ve bahçıvanlıkta mâhir olduklarından pekmezin a'lâsı ve üzümün her türlü şiresi³ yani tatlısı Meraş'ta yapılır idi.

Dulkadirlilerin evâhir-i hükûmetine doğru belirmeğe başlayan hayat-ı medeniye ile müterâfikan ulûm-ı Arabiye tadrîsâtı kesb-i ehemmiyet etmiş olduğu gibi sülûs ve nesh yazıları da bir şekl-i ahsende taammüm ve terakkî etmiş ve hatt-ı rik'a da canlanmağa başlamış idi. Hatta şeyhü'l-hattâfîn Hamdullah el-Amasî'nin hâcesi (hocası) olan kâtib (Hayreddin el-Meraşî), Meraş'tan yetiştiğinden Meraş o dürdâne-i kemâlin sade-i pür şerefi olmakla hâiz-i iftihadır.

Hayreddin Meraşî'ye dair fâzıl-ı muhterem Diyarbekirli Emîrî Efendi hazretlerinin verdikleri malumat pek etraflı ve fâideli olduğundan ber vech-i âtî teberrüken ve aynen yazılmıştır.

¹ Goz; Türkçe ceviz demektir.

² Durma; bir gövde etden yapılır yekpare bir nev'i bastırmadır.

³ Şire; Fârisî bir kelime ise de Anadolu ve Meraş Türkleri bu kelimeyi üzüm suyundan yapılan samsa, basdik, kırma, kesme, sucuk gibi tatlıların umumuna şâmil bir ism-i âmm olarak isti'mâl ederler.

Hattat-ı Meşhûr Hayreddin el-Meraşî

Lakab-ı meşhûrları (Hayreddin) ve ism-i aslîleri Hızır'dır. Meraş'tan zuhûr etmiştir. Pederlerinin ismi Hatib'dir. Evâil-i hâllerinde hattât-ı şehîr Abdullah es-Sayrafi-i Şirazi'den taallüm-i dekâyık-ı hutût eylemiştir.

Şeyh lakabıyla meşhûr-ı cihân olan Hamdullah el-Amasî hazretleri bu zâtın tilmîz-i bâhirü'l-ihstiasıdır. Bazı tabakâtda vefâtı 876 (miladi 1471-1472) gösteriliyorsa da 877 (miladi 1472-1473) tarihinde Amasya'da yazılmış bir vakıfnâmede şuhûd sırasında Hayreddin Hızır el-Meraşî imzası görülmüş ve 890 (miladi 1485) hududuna kadar yazılmış bazı levhaları da müşâhede olunmuş olmasına nazaran vefâtının 890'dan sonra olması lazım gelir. Mahdûmlarından Yusuf nâmında bir zâtın 950 (miladi 1543-1544) tarihinde yazdığı bir kitabı meşhûdumuz olmuştur ki nihayetinde ketebesini şöyledir: Yusuf b. Kâtib Hayreddin b. Hatib el-Amasî.

Tilmîz-i fâzılları şeyh Hamdullah el-Amasî üstâz-ı a'zam-ı Rum oldukları gibi üstâzları Abdullah Sayrafi (Sırafi) hazretleri de üstâz-ı bî nazîr-i İnan idi. Hatta Sultan Hüseyin Baykara hazretlerinin Herat şehrinde binâ eylediği gayet cesîm bir dârü'l-ilmin kitâbelerinin tahrîrini Abdullah Sayrafi hazretlerine havale buyurmuş ve bu zât da yazdığı kıymetli kitâbelere başka o cesîm darü'l-ilmin bir başından maa besmele-i fatiha-i şerife ile başlayarak öbür başında tamamen kelâmullâhı ikmâl eylemiş ve Hüseyin Baykara hazretleri nevâdir-i dünyadan olan o zerrîn yazıları görünce kemâl-i sürûr ve iftihârından Abdullah Sayrafi hazretlerini altunlara gark eylemiştir. İşte böyle iki üstâz-ı zîşânın yani Rum ve İnan hutûtunun Abdullah ile Hamdullah arasındaki râbîta-i ittisâli Hayreddin el-Meraşî hazretleridir ki üstâz-ı esâtize ünvan-ı mübecceline şâyândır. Rahmetullâhi aleyhim.

Hatta Şemseddin Muhammed b. Evliya b. Süleyman ed-Dulkadirî tarafından 893 (miladi 1488) tarihinde tahrîr ve Halil b. Hatib el-Meraşî cânibinden tezhîb olunarak Alâüddevle Bey tarafından 899 (miladi 1493-1494) tarihinde vakfedilmiş ve Meraş'ta Cami-i Kebîr kütübhanesinde mahfûz bulunmuş olan bir mushaf-ı şerif hüsn-ü hat ve zevk-i tezhîb i'tibarıyla enâfis âsâr-ı İslâmiyye'den ma'dûddur.

Dulkadirîlerin fenn-i mimaride ihtisasları yok idi. Yalnız Meraş'taki Ulu Cami'in alçıdan yapılmış olan münakkaş dış kapısıyla içindeki âbanûs ve kemikten ma'mûl minber-i musanna' şâyân-ı beyân olabilir.

Yukarıda uzun uzadıya yazılan yazılardan anlaşılacağı üzere Dulkadirli Beyleri birbirleriyle ve komşuları olan büyük küçük İslâm hükûmetleriyle uğraşarak bu uğurda yekdiğerinin kanını içmek ve gözünü çıkarmak derecelerine varan hırslarını yanüp de zamanlarını, himmetlerini, tarîk-i insaniyetde sarf etmiş olsalar idi pek çok müessir-i umrâniye vücûda gelirdi. Fakat bu kanlar hep beyhude akmış, gereği gibi arkasından koşulması icab eden fikr-i terakkî ve temeddün aranılmamış idi.

Dulkadir oğullarından Mehmet Şemsüddin tarafından 893 (miladi 1488) tarihinde yazılmış ve Alâüddevle tarafından 899 (miladi 1493-1494) tarihinde vakf edilmiş olup el-yevm Meraş'ta Cami-i Kebîr Kütüphanesinde mevcut bulunan bir mushaf-ı şerif ki hüsn-ü hatt ve zevk-i tezhîb i'tibarıyla lâ nazîrdir, anın nihayetindeki ketebe ile ibâre-i vakfiyenin sûretleridir:

ARİFÎ PAŞA'NIN KİTABIYLA ALAKALI KAYNAK TANITIMI

AYNÎ BEDREDDİN MAHMUT B. AHMED

762/1361'de Antep'te doğar. Babası Antep vâlisidir. Önce Antep'te okur. Oradan Haleb'e gider. Tahsiline burada devam eder. Muhtesib olur. Memluklu idaresinde görev alır. Sultan Tatar ve Baybars tarafından korunur. Konumuz açısından en önemli eseri dünya çapında değere sahip "İkdülcümân" adlı eseridir.

Aynî fakihtir. Mısır'da Hanefîlerin 12 yıl başkadılığını yapar. Muhtesiplik, müderrislik görevlerinde bulunur. 855/1451'de ölür.

Çok konuda allâme olan Aynî hadiste de allâmedir. Buhârî şârihidir.

Bir dünya, bir İslam târihi olan "İkdülcümân" adlı eseri 24 cild olup târih olarak 850/1447 de biter. Türkçeye aktarılmıştır. Terceme el yazma hâlinde kalmıştır.

KARAMANÎ AHMED B. YUSUF

Babasının ikâmeti Şam'dadır. Emevi Camîsi mütevellisidir. Bir sebeble idâm edilir.

Karamanî Şam'da doğar. Kâtiplik yapar. Vakıf yöneticiliğinde bulunur. Doğrudur. Tarafsızdır. 1019/1611'de ölür.

Cenâbî'nin Elaylemezzâhir adlı eserini ilaveler yaparak geliştirir. 1008/1599 yılına kadar getirir. Ahbârüddüvel velâsarülüvel adını verir. Eserini tamamlar. Eser 55 bölümdür. Basılmıştır.

EBÜLFİDÂ İMÂMÜDDİN

672/1273'de Şam'da doğdu. Eyyûbî âilesindedir. Hem âlim, hem idâreci, hem de askerdir. İdârecilikte her çeşit görev yapmıştır. 732/1331 yılında ölmüştür.

Ebülfidâ iyi bir âlimdir. İlimde mütefennidir. Uğraşmadığı ilim yok gibidir. Üstâdı olduğu ilimlerden biri de târihtir. Târihle alakalı üç önemli kitabı zamanımıza kadar gelmiştir.

Bunlardan biri Târih-i Ebülfida olarak bilinen "Elmuhtasar fi ahbârilbeşer"dir. Baskılıdır. Rağbet görmüştür.

Bir diğer önemli eseri "Takvîmülbüldan"dır. Baskılıdır.

İBN-İ HABİB BEDREDDİN HASAN BİN ÖMER EDDİMEŞKİ

710/1310'da Şam'da doğdu. Babası sebebiyle Haleb'e gitti. Muhtelif yerleri ziyaret ettiği gibi çok muhtelif işler tuttu. Hacca da gitti. 778/1377'de öldü.

İbn-i Habib hadis, fıkıh, târih, edebiyat alanlarında çok büyük bir âlimdi.

Muhtelif eserleri vardır. En önemli eseri ise; "Dürretûleslâk fi devletiletrâk"tır. Bu esere oğlu Zeyneddin Tâhir tarafından zeyl atılmıştır. Eser yayınlanmıştır.

AHMED CEVDET PAŞA TÂRİH-İ CEVDET

1238/1822 yılında şimdiki Bulgaristan sınırları içinde bulunan Lofça'da doğdu. İlk eğitimini memleketinde aldı. İstanbul'a gitti. Medrese tahsili yaptı. Başarılı oldu. Müderrisliğe başladı. Mustafa Reşit Paşa'yla tanıştı. Kânun yapım işinde çalıştı. Bu görevi Ali ve Fuad Paşalar zamanında da devam etti. Devlet idaresinde, siyâsette kendini yetiştirdi.

Encümen-i Daniş'te çalışırken devamlı târih yazmakla görevlendirildi. 1767-1826 yıllarına ait Osmanlı târihini yazdı. Bu târih yazma işini vakanüvislik yaparken geliştirdi. Eserini büyüttü. Daha başka târih muhtevalı eserler yazdı.

Kıyas-ı Enbiya, Tezâkir, Ma'ruzat gibi...

1307/1890 yılında emekli oldu. 1312/1895 yılında öldü.

Eserlerinin Osmanlıca ve yeni harflerle çok sayıda baskısı vardır.

HAYRULLAH EFENDİ HAYRULLAH B. ABDÛLHAK MOLLA

1233/1817 İstanbul'da doğdu. Din ve tıp ilimleriyle uğraştı. 1258/1842 de İzmir kadısı oldu. Tıbbiye nâzirliğinde bulundu. Tahran büyükelçiliği yaptı. Büyükelçilik yaparken Tahran'da 1283/1869'da öldü.

Yerli ve yabancı kaynakları kullanarak târihini yazdı. Târihinde anlatımı 1603/1617 I. Ahmed zamanına kadar getirdi. Eserin hem aslı hem de yeni harflerle basımı vardır.

Ali Şevki Efendi, Hayrullah Efendi Tarihine IV. Murad ile I. İbrahim dönemlerini eklemiştir.

PEÇEVÎ İBRÂHİM EFENDİ

982/1574 yılında Macaristan'ın Peçuy şehrinde doğdu. 14 yaşında babasını kaybetti. Budin valisi Ferhad Paşa'ya sığındı. İstanbul'a geçti. Asker oldu. Sinan Paşa'nın Macaristan seferine katıldı. Seferlerde defterdarlık yaptı.

Bu göreve bağlı çok yerde çalıştı. 1051/1641 de görevini bıraktı. Budin de ve yurdu Peçuy da ömrünü tamamladı. Târihini yazdı. 1061/1650 yılında öldü.

Eseri 1520/1641 yılları Osmanlı târihini kapsar. Kendi hatıraları, kaynaklar, müşahedeleri eserine kaynaklık yapar.

Eserin iki cild Osmanlıca ve Latince menşeli yazıyla baskıları vardır.

İBN EL ŞIHNE'LER MUHİBBÜDDİN B. MUHAMMED

Türk asıllıdır. 14. yüzyılda Haleb'de doğar. Memleketinde, Şam da, Mısır da okur. Müderrislik, Hanefî kadılığı yapar. Vakfıyesi vardır.

En önemli eseri: “Ravz el menâzır fi ilmilevâil velevâhir”dir. Muhtasar bir İslâm târihidir. Basılmıştır.

Oğlu: ŞEMSEDDİN EBULFAZ MUHAMMED

804/1402 Haleb'de doğar. Babasından okur. Çeşitli ilimlerde mütehasis olur. Târihle uğraşır. Haleb kadılığı yapar. Mısır'da sır kâtibi olur. Hanefî kadılığı görevini üstlenir.

Babasının eserine zeyl atar.

“Nüzhetünnevâzır fi ravzılmenâzır” ve Dürrülmüntehab fi târih-i memleketilhaleb”dir. Baskıları vardır.

MÜNECCİMBAŞI AHMED DEDE EFENDİ

Aslen Karamanlı olup Selanik'te doğar. İlk okumalarını Selanik'te yapar. 1653-54'de İstanbul'a gider. Tahsilini burada ikmal eder. Dinî, dünyevî ilimler öğrenir. Müneccimbaşı olur. Padişah muhasibi olur. Ayrılır. Hacca gider. Kahire'de eğleşir. Mekke – Medine'de eğleşir. 1113/1702'de Mekke'de ölür. Muhtelif konularda yirmi kadar eser yazar.

En önemli eseri Arapça olarak yazdığı Camiuddüvel'dir. Eseri şâir Neditim “Sahâifülahbar” adıyla terceme etmiş olup üç cildir. Baskılıdır. (1285)

Eser üzerine Cumhuriyet döneminde fevkalade çok çalışma yapılmıştır.

SÜHEYLÎ AHMED BİN HEMDEM

4. Murad'ın fudalasındandır. Mısır Kahire'de divan kâtipliği yapmıştır.

Şiirde mehâretinin yanında târih ve ahlaka müteallik Nevâdir-i Süheyli'si vardır.

Ancak asıl konumuzla alakalı eseri “Eddürretülyetîme fi evsâf-ı Mısırıkadîme”sidir. Kitab Adem'den tufana, tufandan Memluk-Çerkes idaresinin nihâyetine kadar târihi içine alır. Eserin Osmanlıca baskısı vardır.

Yine aynı târihleri içine alan “Târih-i şâhî” diye bir eseri daha vardır.

Eserine kaldığı yerden 1030'a kadar zeyl atılmıştır. Matbaa-i Âmire de basılmıştır.

ABDURRAHMAN ŞEREF

1269/1853'de İstanbul'da dünyâya geldi. Galatasaray Sultanisi'nde okudu. Mezun oldu. 1877 de Mekteb-i Mülkiye müdürü oldu. 42 yıl Galatasaray lisesinde târih muallimliği yaptı. Âyân a'zâsı, maârif nâzırı, vakanüvis oldu. Bu görevi 1922'de saltanatın kaldırılmasıyla sona erdi. 1925 yılına kadar milletvekilliği yaptı. Aynı yıl öldü.

Coğrafya ve Osmanlı târihiyle alakalı kitapları vardır. Tarih kitaplarının Osmanlıca baskısı olduğu gibi yeni yazı ile baskıları da vardır.

ÂLÎ MUSTAFA BİN AHMED

948/1541 yılında Gelibolu'da doğdu. Babası da âlimdi. Genç yaşta Farsça öğrendi. İstanbul'a gitti. Tahsîlini tamamladı. Şehzade II. Selim'in hizmetine girdi. Kâtiplik yaptı. Lala Mustafa Paşa'nın yanında Kıbrıs fethine katıldı. Bosna da kaldı. Halep, Bağdat, Erzurum defterdarlığında bulundu. Çok muhtelif görevlerde bulundu. 1008/1599 yılında Cidde'de öldü.

48'den fazla eser yazmıştır. Fevkalâde büyük târihçidir. Kaynak kullanımında çok çok iyidir. İdarî tecrübesini târihe girdirmiştir.

En kıymetli eseri Künhülehtar'dır. Klasik bir dünyâ târihidir. Ya'nî peygamberler târihi ile başlamaktadır. Osmanlı târihi kısmı ise gayet mufassaldır.

Bütünü Osmanlıca basıldığı gibi Osmanlı târihi kısmı yeni harflerle de basılmıştır. Konumuzla alakâlı eseri budur.

AŞIK PAŞAZÂDE AHMED BİN YAHYA

803/1400 yılında Çorum'da doğdu. Erken dönemde devlette görev aldı. Muhtelif görevlerde çalıştı. 889/1448'de Tevârih-i Âli Osman adlı eserini yazdı. Kitapta Osmanlı târihini 908/1502 yılına kadar getirdi.

Kitabın Osmanlıca çok iyi baskısı olduğu gibi yeni harflerle yapılmış çok sayıda baskıları da vardır.

NIŞANCI MEHMED PAŞA

Dîvan kâtibidir. 960/1512'de başdefterdar, 961/1553'de reissülküttab, 965/1557'de nişancı ünvânıyla reisülküttab olur. Daha başka görevlerde de bulunur. 979/1571 yılında İstanbul'da ölür. Eserinin adı "Târih-i Nişancı"dır.

Osmanlıca ve yeni harflerle baskısı vardır.

HOCA SA'DEDDİN MUHAMMED BİN HASAN CAN

943/1536 yılında İstanbul'da doğdu. İstanbul'da çeşitli âlimlerden okudu. Murad Paşa Medresesi'nde, Bursa da Yıldırım medresesinde, Sahn-ı Seman da vs müderrislik yaptı. Buna bağlı Hoca Sa'deddin lakabını aldı. Bunun dışında seferlerde görev yaptı. Şeyhülislam oldu. Bu görevdeyken 1008/1599'da öldü.

Her alanda bâhir olan Hoca Sa'deddin hasseten târih alanında meşhurdur. Târihle alakalı kendini meşhur eden eseri "Tâcüttevârih"tir. Eser târih olarak Yavuz Sultan Selim'in sonuna kadar gelir.

Eserin Osmanlıca ve yeni harflerle basımı vardır.

ŞÜKRİ-İ BİTLİSÎ

Aslen Bitlislidir. Ne zaman doğduğu bellisizdir. Akkoyunlu devletinin hizmetine girip siyâseten tecrûbe sâhibi olduğu sâbittir. II. Bayazıt zamanı ise Osmanlı hizmetindedir. Kendisine verilen Bey sıfatı Bey veya Bey çocuğu olduğundandır. Aslen Kürd olmakla berâber Türkçe yazmıştır. Selimnâme'si manzumdur.

Beylerbeyliğine dönüşen Dulkadır Beyliğinde Ali Beye hizmet ve hocalık etmiştir. Ali Beye göre Yavuz İskender'den büyüktür. Onun için de Şükri-i Bitlisi'den Yavuz'a manzum yazmasını istemiş o da Selimnâme'yi yazmıştır.

Şükri-i Bitlisi'ye göre Ali Bey İran ve Mısır seferinde çok büyük hizmet etmiş, hatta İran seferi sonrası hazinede bulunan Gedik Paşa'ya aid kılıçla taltif edilmiştir.

Şükri-i Bitlisî Selimnâme'yi ilk yazdığında tenkid görür. İkinci defa yazar. Ve Kanunî Sultan Süleyman'a takdim eder. Ondan çok büyük câize alır.

Şükri-i Bitlisî Yavuz ve Kanunî'nin seferlerine katılır. Gezer. Yazar. Muhtemelen 936/1530'da ölür.

Selimnâme'nin yeni yazı baskısı vardır.

MEHMET MUHSİN BEY BANDIRMALIZÂDE

İstanbul Üsküdarlıdır. Bir mikdar tahsil sonrası kalemde mesafe aldı. Mısır fevkalâde komiseri Gazi Muhtar Paşa maiyyetinde birinci katiplik görevinde bulundu. İstanbul'a döndü. Divan-ı hümâyun memûriyetine bilâhère şûray-ı devlet a'zalığına tayîn oldu. 1324 de öldü.

Afrika Delîli adlı ve Delil-i Vâdinnil adlı kitabı (vs) vardır. Bu kitaplar döneminde Afrika coğrafyasını en iyi tanıtan kitaplardır.

Afrika Delîli Mısır'da Hicri 1312'de basılmış olup 769 sahîfedir. Kitap aynı zamanda bir Mısır târihidir.

SOLAKZÂDE

Hayatının ilk yılları ile alâkalı bilgi yoktur. Tahmînî doğum yılı 1590'dır. Babası ile Üsküp'ten İstanbul'a gelir. Muhtemelen Enderun'da yetişir. IV. Murad'a muhâsib olur. Bu hizmeti ölünceye kadar devam eder. Sonrası IV. Mehmet zamanında târihini yazar ve ona takdim eder.

1068/1657 de ölür. Solakzâde'nin târihi Osmanlı'nın başından 1657'ye kadar gelir. Eserini hem kaynaklarına, hem müşâhedelerine dayandırır. Eserinin hem Osmanlıca hem de yeni harflerle basımı vardır.

ALAÜDDEVLE VAKIFNÂMESİ

Meraş'ta Arifî Paşa zamanında Alaüddevle vakfiyesi üzerine kitap çalışması olmayıp arşiv niteliğindedir. Konu Yaşar Baş ve Rahmi Tekin tarafından çalışılmış ve "Meraş Vakıfları (Dulkadirli ve Osmanlı Dönemi)" adıyla kitaplaştırılmıştır. 2007, Konya Ereğli.

FERİDÜN BEY

Çocukluğu, doğumu ile alâkalı bir bilgi yok. Çivizâde Abdullah'dan eğitim aldı. 960/1552'de katip olarak Sokullu Mehmet Paşa'nın emrine girdi. Dîvan kâtibi olarak Kânîni'nin seferlerine katıldı. Reîsülküttab, nişancı oldu. 982/1574 de Münşeâtülsülâtın adlı eserini III. Murad'a sundu. Devlete her kademedede hizmet etti. 991/1583 de öldü. Kitabında 1880 resmî mektubu bir mecmua halinde topladı. Bu onbir cild tutuyordu.

Kitabın Osmanlıca baskısı vardır.

İBN-İ MUHAMMED EDİRNEVİ

Sultan II. Osman'ın Divan-ı hümâyûn ketebesindedir. 1050/1640 yılında ölmüştür. Yazdığı târihin adı "Nuhbetüttevârih velahbar"dır. Matbu'dur. İslamın başlangıcından bulunduğu zamana kadar olan olayları anlatır. Osmanlı târihi kısmı geniştir.

Üzerine yapılmış bir doktora tezi vardır.

AHMEDÎ

Muhtemel 735/1334'de doğdu. Adı İbrâhim, lakabı Tâceddin'dir. Hayatı hakkında bilgi azdır. İlmini Mısır'da tekemmül ettirmiştir. Mısır dönüşü Germiyanogullarına intisab etmiştir. Bilâhere Osmanlıya bağlanmıştır. 813/1412 Amasya'da ölmüştür.

Yazdığı İskendernâme'nin sonunda ilave olarak "Dastan-ı Tevârih-i Mülûk-ı Al-i Osman" adlı eseri vardır.

İskendernâme İsmâil Ünver tarafından Türkçeye aktarılmıştır. Dastan – Tevârih ayrı basım olarak da Türkçeye aktarılmıştır.

ŞİKARÎ

Şikarî'nin Karamanoğulları târihi H.Mesut Koman tarafından hazırlanıp 1946 yılında Konya Halk Evi tarafından bastırılmıştır.

RÛHÎ ÇELEBÎ

Doğum tarihi belli değildir. Zembilli Ali Efendi'nin oğludur. Tahsilini tamamlar. Müderris olur. Divân-ı Hümâyun da kâtiplik görevini yapar. 928/1522 de ölür.

Târihinin adı "Tevârih-i âli Osman"dır. Kitap başlangıçtan Osmanlı târihini 917/1511 yılına kadar getirir.

Eserin Türk Tarih Kurumu yayınları arasında aslıyla beraber baskısı vardır.

MENÂKIB-I HAZRET-İ GÜLŞENÎ

Muhyi-i Gülşenî'nin İbrahim Gülşenî'nin hakkında yazdığı eserdir. Muhyi-i Gülşenî İbrahim Gülşenî'nin oğlu Ahmed Hayâlî'nin mürididir. Eser İbrahim Gülşenî ile alakalı en kıymetli eserdir. Eserin içinde İbrahim Gülşenî'nin Alauddevle tarafından Meraş'a daveti, gelişi, Kudüs'e gidişiyle alakalı bütün bilgiler vardır.

Türk Tarih Kurumu'nca yayını yapılmıştır.

HAMMER

1774'de dünyaya geldi. On yıl tercüman olmak için tahsil gördü. 1799'da diplomatik görevle İstanbul'a gönderildi. Sefaret sekreteri oldu. Osmanlı memâlikini tanıdı. Farsça, Arapça, Türkçe eserler topladı. Bilhassa Mısır'dan çok kıymetli papirüsler edindi. 1806'da İstanbul'dan ayrıldı. Bir yıl elçilik yapıp Viyana'ya döndü. Tercümanlık yaptı. Eser yazdı. Şarkıyatçılık yaptı. Uzun süren bu dönemde birçok çalışmaya imza attı. Çalışanlara rehberlik etti. Tercemeler yaptı. 1856 yılında Viyana'da öldü.

Osmanlı târihi açısından en kıymetli eseri başlangıçtan 1774 küçük kaynarca anlaşmasına kadar Osmanlı târihini içine alan eseridir. Eserin aslı Almanca'dır. Fransızca tercemesi vardır. Mehmet Ata tarafından Osmanlıca'ya çevrilmiştir. Son dönemlerde çok sayıda yeni harflerle basımı gerçekleştirilmiştir.

LÜĞATÇE

Adebe:	Kapu eşiği, makam
Alâyiş:	Ziyet debdebe
Âmiz:	Mavi, şamil karışık
Arâm:	Rahat huzur
Arâmsaz:	Rahat etme
Arucaz:	Rahat etme
Âriza:	Engel hal
Atebe:	Kapı eşiği, makam
Atiyye:	Bahşiş
Ateşpâre:	Ateş yağdıran
Avene:	Yardakçı, kafadar
Azeviyyât:	Birine isnat olunan iftiralar
Azimet:	Gitme
Azl:	Görevden alınma
Bâği	Asi, serkeş
Bağiyâne	Bağı olana yakıştır
Bâıs:	Sebeb, illet
Bâk:	Korku
Balâ:	Yüksek, yukarı
Bedâhet:	Hiç düşünmeksizin, ansızın
Berayı:	İçün, maksadıyla
Berren:	Kara itibariyle
Besar:	Kalp gözü
Beytûtet:	Gecelemek
Bimennihîteâla:	Allah'ın lutfu ile
Bittabi':	Tabiatıyla
Bisat:	Kilim
Bürûdet	Soğukluk
Câlip:	Oturucu
Cânib:	Taraf, yan
Cânişin:	Birinin yerine oturan, vekil
Celb:	Getirme
Ca'li:	Yapma, düzme
Câlis:	Oturucu
Cenab:	Yüksek yaratılışlı, asıl, temiz
Cenup:	Güney
Cereyan:	Geçme
Cemîle	İyilik
Cesîme:	İri, büyük
Cevelengâh:	Gezme, dolaşma yeri

Cihândfde:	Cihânı gezüp görmüş
Cündiyan:	Askerler
Cünûd:	Askerler
Çaşnigir:	Efendisinin ekmeğini tadan
Dağ:	Kızgın demirle vurulan damga
Dâir:	Devredici
Dâr-i beka:	Öte dünya
Dehâlet:	Sığınma, karışma
Dehil:	Sığıntı
Dekâyik:	İncelikler
Denâet:	Alçaklık
Dest:	El
Desâyis	Hileler, el altından yapılan işler
Der:	İçinde
Dîdar	Güzel yüz, yüz gösterme
Dürdâne:	İnci danesi
Ebleh:	Ahmak
Ebniye:	Binalar
E'dâ:	Düşmanlar
Efzûn:	Çok fazla
Ehz-i sâr:	İntikam almak
Ekdem:	Öncelikli
Ekser:	Çoğunluk
Elkâb:	Lakablar
Emâret:	Emirlik, beylik
Emr-i garib:	Garip iş
Enâfis:	Nefisler
Endâz:	Atıcı, atan
Ercah	Üstün
Ercemend:	Muhterem, muazzez
Esâtize:	Üstadlar
Esbak:	Daha evvelki
Eshabına:	Sahiplerine
Eşar:	Şiirler
Etfal:	Çocuklar
Evkâf:	Vakıflar
Evkât:	Vakitler
E'yan:	Bir memleketin ileri gelenleri
Fa'füri:	Çini
Fahç:	Bir şeyi ve yüzünü araştırmak
Fâhire:	Övünme sebebi olan
Fart:	Mübalâğa, aşırı derece
Fed:	Fâna, yukarı
Fehis:	Bir şeyin hakikatini araştırmak

Fek:	Bozma, ayırma
Fetânet:	Basiret, zeka
Fermânber:	Aldığı emri yerine getiren
Fıkrât:	Fıkralar
Fîmâba'd:	Bundan sonra
Firâren:	Kaçarak
Firib:	Aldatan
Ferzend:	Oğul, veled
Fürceyâb:	Girecek bir aralık bulmak
Ġazabnâk:	Gazablı
Ġadr:	Hiyânet, vefasızlık, haksızlık
Gerdenkeş:	Serkeş muannid
Giranbeha:	Behası fazla bahalı
Haib:	Kaybedici
Hâif:	Korkucu
Hâil:	Perde, engel
Hâdis:	Ortaya çıkma, zuhûr etme
Hafîd:	Torun
Hafîyyen:	Gizlice
Hak:	Kazıma, kazıtma
Hâk:	Toprak
Hak-i pay:	Ayak toprağı
Hatve:	Adım
Hanis:	Yeminini bozan
Hamâset:	Yiğitlik, cesaret
Hasafet:	Hikmetde metanet, sağlam görüş
Haseb:	Kıymet, meziyyet
Hayl:	At, süvari, reis
Hazele:	Nâmerdler, reziller
Hemzeban:	Aynı dili konuşanlar
Herbâr:	Her defa
Hevâdar:	Gönül vermiş
Hılat:	Bir büyük tarafından giydirilen kaftan
Hin:	Zaman
Hin-i mülakât:	Karşılıklı görüşme zamanı
Hirâset:	Korumak, korunmak
Hitan:	Sünnet etme
Hıyel:	Hileler
Hodkam:	Kendi hevesine uyan
Hoş:	İyi Güzel
Huda:	Hile
Hulf:	Bozma, dönme
Hulkan:	Huyu itibariyle
Hunhar:	Kan döken, zalim

Hûnrîz:	Kan döken
Hurûşân:	Gürüldeyen, gürültü eden
Huzûzat:	Hazlar, zevkler
İlcâ:	Mecbur etmek, edilmek
İlğar:	Düşman toprağına ânî hücum
İâne:	Yardım
İbtidârisi:	Başlangıcı
İbtidâr:	Sûratle teşebbüs
İbretâmiz:	İbret alınacak şey
İfraz:	Ayrırma
İğbirar:	Tozlu olma, gücenme
İğraz:	Garazlar, niyetler
İğtırar:	Dikkatsiz olma, gururlanma
İğtişaş:	Gargaşalık, isyan
İhtilâlât:	İhtilaller
İhtifâ:	Gizlenme
İhrâz:	Kazanma, elde etme
İkâd:	Oturma
İkâmet:	Oturma
İkfâl:	Kilitleme
İktiran:	Yaklaşma, bitişme
İlbas:	Elbise giydirme
İlcâ:	Mecbûr etme, edilme
İltica:	Sığınma
İmâret:	Emirlik, beylik
İncâz:	Va'di yerine getirmek
İnfisâl:	Ayrılma
İnhitat:	Çöküş
İnitaf:	Eğrilme, bükülme
İnital:	Meyl etme
İntifâ:	Sönme
İntihab:	Seçilme
İnzar:	Nazarlar, bakınmalar
İnzımam:	Zam olunma katılma
İrsâl:	Gönderme
İsti'dâd:	Kabiliyet
İstidrad:	konudan uzak olma, uzaklaşma
İstimalet:	Meylettirmek, kendine çekmek
İstirdad:	Yeniden ele geçirme
İstirkab	Çekememe, rekabette bulunma
İstisâl:	Kökünden koparma, vücudunu imha
İstishâb:	Birini dost seçme
İstizâde:	Artırılmasını isteme
İştihar:	Şöhret kazanmış

İrtihal:	Göçme
İ'tâ:	Verilme
İtare:	Uçurma gönderme
İtâsı:	Vermesi
İ'tisaf:	Yoldan sapma
İ'tizâr:	Özür dileme, affını isteme
İtfâ:	Söndürme
İzaç:	Ta'ciz etme
İzâlesi:	Giderilmesi
İ'zâm:	Yollama
Kablelazime:	Varmadan önce
Kabz:	Tutma
Kabza:	Bir şeyin tutulacak yeri
Kadridarlık:	Değerliyi taktir etme
Kâimmekam:	Kaymakamlık
Kâriîn:	Okuyucu
Kâim peder:	Kayınbaba
Kâimen:	Ayakda
Kasâid:	Kasideler
Kat-ı e'nâk:	Boyunların kesilmesi
Kat-ı erzâk:	Erzakın, rızkın kesilmesi
Kayd:	Ayağa vurulan pranga
Kemiyeten:	Sayıcan
Kesir, kesire:	Çok
Keşâkeş:	Çekişme, münakaşa
Ketebe:	Levhadaki imza
Kezâlik:	Aynı şekilde
Kıyâset:	Zekâ, maharet
Kıfayet:	Yetme
Kuşte:	Öldürülmüş
Kuvvetülkalb:	Kalp kuvveti
Külliyetli:	Çok
Külliyen:	Temamen
Kürsînîşîn:	Kürsiye oturan
Kütüb-i tevarih:	Tarih kitapları
Lânazîr:	Benzersiz
Lâsiyyemâ:	Bilhassa hususiyye
Lâyetegayyer:	Değişmez
Leîm:	Âdi, bayağı, alçak
Libas:	Elbise
Licam:	Gem, dizgin
Mâderzâd:	Anadan doğma
Ma'dud:	Sayıma
Mâfât:	Elden giden

Mahdûde:	Hudutları çizilmiş
Mahdûdiyât:	Sınırlılık
Mahza:	Halis, saf, ancak yalnız
Makdûl:	Öldürülmüş
Maktûl:	Kesilmiş
Mansıb:	Rütbe, makam memuriyet
Ma'reke:	Harp meydanı
Mâsadak:	Uygun, muvafık
Masûn:	Korunmuş
Matmah:	Göz dikilerek bakılan şey
Ma'zûller:	Görevden alınmışlar
Mean:	Beraber
Mebnî:	Dayanma
Mebrûr:	İyi, makbûl, hayırlı
Meclûb:	İltifata kapılmış
Mecrûhülfüad:	Kalbi yaralı
Mededres:	Yardıma yetişen
Mehâzir:	Mahzurlar, sıkıntılar
Mektubcu:	Kalem müdürü
Melâhîde:	Mülhidler, dinsiz, hak mezhepten çıkan
Melhûz:	Hatıra gelme, muhtemel düşünülen
Me'lûfiyyet:	Alışmak
Menâat:	Sarplık, çetinlik zaptı zor olan
Merdângî:	Yiğitlik, cesaret, mertlik, bahadırlık
Merhûn:	Rehin edilmiş
Merğub:	Rağbet edilmiş
Mesbuk:	Geçmiş
Meshûr:	Sihirlenmiş
Meslul:	Kınından sıyrılıp çıkarılmış
Mesmu':	İşitilmiş
Mesned:	Rütbe, mansıb, makam
Meşhûdat:	Müşâhedeler
Meşât:	Kışlak, kışlık ordugâh
Meşum:	Uğursuz
Metâab:	Zahmet veren
Metâlib:	İstenen şeyler
Mevid:	Buluşmak için tayin olunan makam
Meyân:	Ara, arta, yan
Meyûsen:	Ümitsiz
Me'yûsîn:	Ümitsizler
Mezkûr:	Anılan
Mihmân:	Misafir
Mirârât:	Defalar, kerreler
Mîr-i mîran:	Paşa rütbesine hâiz zat

Muazzez:	Çok sevgili
Muğâyeret:	Terslik
Muğtenemât:	Ganimetler
Muhammen:	Tahmin eden
Muharrer:	Yazılı
Muharrerât:	Yazılmış
Muharrir:	Yazar
Muhât:	Çevirili
Muhtasar:	Kısaltılmış özet
Mukaddemât:	Başlangıçlar
Mukarrer:	Karar verilmiş
Mukayyed:	Bağlı, zincire vurulmuş
Muktezâsı:	Gereği
Murassa':	Süslü
Mu'tekif:	İtikafa giren
Muttarid:	Muntazam, bir düziye
Muvâhat:	Kardeşlik
Muvâsalet:	Ulaşma
Muzâheret:	Yardım
Müâdât:	Düşmanlık
Mübahî:	İftihar eden
Mübeşşir:	Müjdeleyici
Mücerreb:	Tecrübe edilmiş
Müemmen:	Emniyete alınmış
Mühâsede:	Hasedleşme
Mülâkât:	Görüşme, buluşma
Mülhakat:	İlave, tabi' olmuş olanlar
Mülteci:	Sığınıcı
Mülûk:	Melikler
Münhezim:	Bozulma
Mündemiç:	İçinde bulunan
Mürâsele:	Mektuplaşma
Mürebbe'nişin:	Dört köşe oturmak
Müsâcele:	Muaraza
Müsaleme	Barış, sulh, barışıklık
Müsâlemet:	Barışıp sulh etme, barışık yaşama
Müsafât:	Samimi, dost olarak geçinme
Müsammem:	Kati şekilde niyyet edilmiş
Müselleme:	Teslim edilmiş
Müstedel:	İstidlal olunmuş
Müstekîm:	Doğru
Müstetil:	Uzun, dar
Müsteshib:	Birini yanına alıp beraber götürmek
Müsvedde:	Karalama

Müşârüniyleh:	Kendisine işaret edilen
Müteallik:	Alakalı
Mütehattim:	Mühür basıcı, mühür basma
Müterafık:	Refakat eden
Mütesarrıf:	Kullanan
Mütenezzil:	Tenezzül eden, alçalan
Mütezáyid:	Artan, çoğalan
Müttehaz:	Geçerliliği olan
Müttehem:	Kabahatlı, töhmetli
Mündemiç:	İçinde bulunan
Müvalât:	Dostluk muamelesi
Müvâsat:	Teselli etme
Nâib:	Kadı vekili
Naib:	Kaydedici
Nâil-i terekki:	İlerlemek, ulaşmak
Nâlan:	İnleyen, feryad eden
Nâmiye:	Büyümek
Nân:	Ekmek
Nasb:	Tayin, atama
Nasbgerde:	Yerine geçecek
Nâtüvân:	Zayıf, kuvvetsiz
Necm-i ikbali:	İkbal yıldızı
Nese:	Dokuma
Neşayâb:	Neşe bulan
Nefâis:	Kıymetli değerli şeyler
Nevâdir:	Nadirler
Nevcivân:	Delikanlı
Nezdi:	Yanı
Nigaşte:	Yazılmış, tasvir edilmiş
Nısvân:	Kadınlar
Nüzûl:	İnme
Paye:	Makam
Peyvest:	Ulaşma
Pişgah:	Önde olan meydan
Pişkes:	Hediye
Pus:	Öpme
Pûyan:	Koşan
Râbıta:	Bağ
Rağıyane:	Rağı olana yakıştır
Red:	Fenâ, kötü
Refi:	Alınması, kaldırılması
Rekz:	Dikme, kurma
Rekz-i hayam:	Hayma dikme
Reviyyet:	Bir şeyi dikkatle muayene, basiret

Rıfât:	Yükseklik
Ricâl:	Erkekler
Ricat:	Çekilme
Rika:	Yazı çeşidi
Rikab:	Üzengi
Rucu’:	Dünme
Rufekâ:	Arkadaşlar
Rukz-i hıyam:	Hayma dikme
Rüesâ:	Reisler
Rüğen:	Yağ
Rûgerdan:	Yüz çevirme
Rûğî:	Asi serkeş
Rûkabâ:	Rakipler
Rûkûb:	Binme
Rûnümâ:	Yüz gösterici
Rûsûh:	Derinlik
Rûşdiye:	Orta mekteb
Rûy:	Yüz, çehre
Rûzigar:	Zaman, vakit, rüzgar
Sadme:	Darbe, vurma, çarpma
Sahâbet:	Müdâfaa etme arkadaşlık etme
Salb:	Asma
Sâlifüzzikr:	Zikri geçer
Sandal:	Taht
Sarim:	Kesici, keskin
Savlet:	Saldırma, atılma, kuvvet
Sadef:	İncü kabuğu
Sekîm:	Hasta doğru olmayan
Selbetme:	İzale etmek
Sell-i süyûf:	Kılıçların çıkarılması
Sem’:	İşitme
Semend:	At
Semenimebi:	Satlık değeri
Seniyye:	Yüksek
Ser:	Baş
Seri’:	Sûratlı
Seyf:	Kılıç
Seyyie:	Suç, günah
Sındırmak:	Yenmek, bozguna uğratmak
Siâyet:	Gıybet, iftira
Sibââne:	Hayvanca
Sukut:	Düşme
Sûkât:	Sağlamlar
Süm:	At gibi hayvanların tırnağı

Şa'riye:	Şehriye
Şehriyar:	Kuvvet sahibi, padişah
Şehsüvar:	Çok güzel at binicisi
Şema:	Mum
Şikar:	Av hayvanı, avlanmış hayvan
Şitâban	Acele eden, atılan
Şuyû:	Yayılmayı
Şühûd:	Göze görünme
Tağlidât:	Hata ile itham etme
Taht:	Alt
Tahzîr:	Korkutma
Talîa:	Keşif gücü, öncü
Tama'kar:	Aç gözlülük
Tarîk:	Yol
Tazhib:	Süslenmek
Tazif:	Bir o kadar daha ilave etme
Tazrif:	Zarif yapma
Teallüm:	Öğrenmek
Teammüm:	Yaygınlaşma
Teârûf:	Tanışma
Teâzud:	Birbirine yardım etme
Tedricî:	Yavaş yavaş
Teğliz:	Kabalaştırma
Tehassun:	Korunaklı bir yere kapanma
Tehiyye:	Hazırlama, tedarik etme
Tekbil-i dest:	El öpme
Telefat:	Yok etmenin çoğulu
Telmihi:	Bir şeyi düşündüren söz
Tenkil	İbret olacak ceza
Tenşît:	Şenlendirme
Tenvîr:	Aydınlandırma
Temerrüd:	İnad etme
Terbiyetgerde:	Terbiye olunmuş olan
Terdifen:	Birbirine yardım ederek
Terfîk:	Yanına verme, arkadaş etme
Te'rib:	Arablaştırma
Tertib:	Hazırlama, düzene koyma
Te'sis:	Yapılma
Tesrîb:	Gönderme, yollama
Teşyi':	Gideni gönderme, yola çıkarmak
Tevcih:	Rütbe verme
Tevelliyet:	Mütevellilik
Tevellüd:	Doğumu
Tezhib:	Süsleme

Tezkîr:	Zikretme, hatıra getirme
Tezyid:	Artırma
Tîğ:	Kılıç, pala
Tilmiz:	Talebe
Tirendâz:	Ok atıcı, ok atmak
Torlak:	Genç, beceriksiz
Tu'me:	Tad, lezzet
Tunzül:	Başkalarına ibret olacak ceza
Ukur:	Isıran, azgın
Ulak:	Postacı, katar
Unveten:	Zorlama, zorla, cebren
Ûbüvvet:	Babalık sıfatı
Ûmerâ:	Emirler
Vâridât:	Gelir
Vazaif:	Vazifeler
Vazıhan:	Açıkça
Vaz-ı yed:	El koyma, alma
Vecîh:	Mümtaz, muteber itibare lâıyk
Vedâat:	Ayrılacak adamın birine yazdığı kağıt
Veliahd:	Yerine geçecek
Vıfak:	Uygunluk
Voyvoda:	Bir çeşit unvan
Vürûd:	Gelme
Yatağan:	Yarım metre uzunlukta bıçak
Yed:	El
Zahrinde:	Arkasında
Zâr:	Bazı isimlerin sonuna gelerek yer ifâde eder
Zer:	Altun
Zerrîn:	Altundan yapılmış
Zeyl:	İlave
Zibâver:	Süslendiren
Zîr:	Alt, aşağı
Zîver:	Süs, zinet
Ziyâ:	Gitmesi, yok olması, elden çıkması

UKDE KİTAPLIĞI:

YAŞAR ALPARSLAN – SERDAR YAKAR’IN EDİTÖRLÜĞÜNDE ÇIKAN YAYINLARIMIZ

MARAŞ TARİHİ SERİSİ:

1. Dulkadir Beyliği Araştırmaları I (2008) / *Hazırlayanlar: Yaşar ALPARSLAN, Mehmet KARATAŞ, Serdar YAKAR*
2. Dulkadir Beyliği Araştırmaları II (2008) / *Hazırlayanlar: Yaşar ALPARSLAN, Mehmet KARATAŞ, Serdar YAKAR*
3. İstiklâl Savaşında Maraş (2008) / *Yaşar ALPARSLAN – Serdar YAKAR*
4. Maraş Tarihi ve Coğrafyası (2008) / *Besim ATALAY*
5. Maraş Yollarında (2008) / *Hasan Reşit TANKUT*
6. Aşiretlerin İskanları (2008) / *Bekir Sami BAYAZIT*
7. Maraş Emîrleri (2008) / *Editörler: İlyas GÖKHAN / Selim KAYA*
8. Maraş’ta Misyoner Faâliyetleri ve Misyoner Okulları (2008) / *Mustafa ÇABUK*
9. Zeytun ve Çevresindeki Ermeni İsyancıları (2008) / *A. Latif DİNÇASLAN*
10. İlkçağdan Dulkadirliilere Kadar Maraş (2008) / *Yrd. Doç. Dr. İlyas GÖKHAN, Yrd. Doç. Dr. Selim KAYA*
11. Dulkadir Eyaletinin Kuruluşu ve Gelişmesi (2009) / *Dr. İsmail ALTINÖZ*
12. İlâveli Esmârü’ t-tevârîh Maa Zeyl (2009) / *Mehmed Şemî Efendi, Hazırlayan: Dr. Mehmet KARATAŞ*
13. 100. Yılında 1909 Maraş’ta Ermeni Olayları (2009) / *Yrd. Doç. Dr. Nejla GÜNAY*
14. Seyâhatnâme, Şehir Târîhi ve Coğrafya Kitaplarına Göre Maraş (2009) / *Hazırlayanlar: Yaşar ALPARSLAN - Serdar YAKAR*
15. Maraş’ta Saçaklızâdeler ve Eski Maraş Âlimleri (2009) / *Osman SANDALOĞLU, Hazırlayan: Yaşar ALPARSLAN*
16. Yakın Çağda Kahramanmaraş (2009) / *Prof. Dr. Ahmet EYİCİL*
17. Eshab-ı Kehf Vukûu Şuyûu (2010) / *Hazırlayan: Yaşar ALPARSLAN*

MARAŞ KÜLTÜR VE EDEBİYATI SERİSİ:

1. Âşık Durdu Mehmet Yoksul (Âşık Mahfuzî) Hayatı ve Şiirleri (2008) / *Hazırlayanlar: Yaşar ALPARSLAN - Serdar YAKAR*

2. Âşık Mustafa Zülkadiroğlu Hayatı ve Şiirleri (2008) / *Hazırlayanlar: Yaşar ALPARSLAN - Serdar YAKAR*
3. Muhammet Kâmil Ağdaş (Bahçeci Hoca) Hayatı ve Şiirleri (2009) / *Hazırlayanlar: Yaşar ALPARSLAN - Serdar YAKAR*
4. Maraş Merkez Ağzı (2008) / *Mine KILIÇ*
5. Mevlid / *Mar'aşî Kurâ-zâde Nâdiri* (2009) / *Hazırlayan Gülcan Tanıdır ALICI*
6. Maraş'ta Divanından Parça Kalmış Halk Şairleri (2009) / *Hazırlayanlar: Yaşar ALPARSLAN - Serdar YAKAR*
7. Türk Edebiyatında Maraşlılar (2009) / *Yaşar ALPARSLAN, Yard. Doç. Dr. Lütfi ALICI, Serdar YAKAR*
8. Maraş Bibliyografyası (2009) / *Cavit POLAT*
9. Büyük Hiciv Şâiri Âşık Mısdılı (Mustafa Hartlap'ın) Hayatı ve Şiirleri (2009) / *Hazırlayan: Yaşar ALPARSLAN*
10. Maraş Ağzı Köroğlu (2009) / *Hacı Ali ÖZTURAN*
11. Maraş Merkez Ağzı Kelimeler Deyimler (2009) / *Hacı Ali ÖZTURAN*
12. Muhtelif Cönklerden Maraş Halk Şâirlerine Âit Şiirler (2009) / *Hazırlayanlar: Yaşar ALPARSLAN - Serdar YAKAR*
13. Tertîbü'l-Ulûm (2009) / *Saçaklızâde (Eş-Şeyh Muhammed B. Ebî Bekr El Mer'aşî) - Çeviri: Doç.Dr. Zekeriya PAK - Yrd.Doç.Dr. M. Akif ÖZDOĞAN*
14. Divan-ı Hâfız-ı Mar'aşî (2010) / *Hazırlayan: Yrd. Doç. Dr. Lütfi ALICI*
15. Kahramanmaraş'ta Çocuk Oyunları (2010) / *Hacı Ali ÖZTURAN*
16. Halîl-i Mar'aşî Divançe ve Etvâr-ı Seb'a (2010) / *Hazırlayan: Yrd. Doç. Dr. Lütfi ALICI*
17. Kahramanmaraş'ta Sosyal Hayatın Fiziki Yapıya Etkisi (2010) / *Kemalettin KOÇ*
18. Eski Maraş'ta Örf'ler, Âdet'ler ve İctimâî Hayat (2010) / *Hazırlayan: Yaşar ALPARSLAN - Hacı Ali ÖZTURAN*
19. Mîzânüşşerîat ve Bürhânütterîkat (2010) / *Muhammet Hilmi Efendi, Hazırlayan: Yaşar ALPARSLAN*
20. Lutfiyye-i Vehbî (2011) / *Sünbülzâde Vehbî, Hazırlayan Gülcan Tanıdır ALICI*
21. Nazmü'l-Fünûn (2011) / *Yemli hazâde Mustafa Kâmil, Çeviri: Doç. Dr. M.Akif ÖZDOĞAN – Uzm. Ahmet TEMİZKAN – Abdullah DİNÇ*
22. Nasihatnâme-i Vehbî (2011) / *Sünbülzâde Vehbî, Hazırlayan Yrd. Doç. Dr. Lütfi ALICI*

KAHRAMANMARAŞ VALİLİĞİNCE YAYINLANAN ESERİMİZ

1. Maraş Meşhurları (2009) / *Hazırlayanlar: Yaşar ALPARSLAN - Serdar YAKAR*

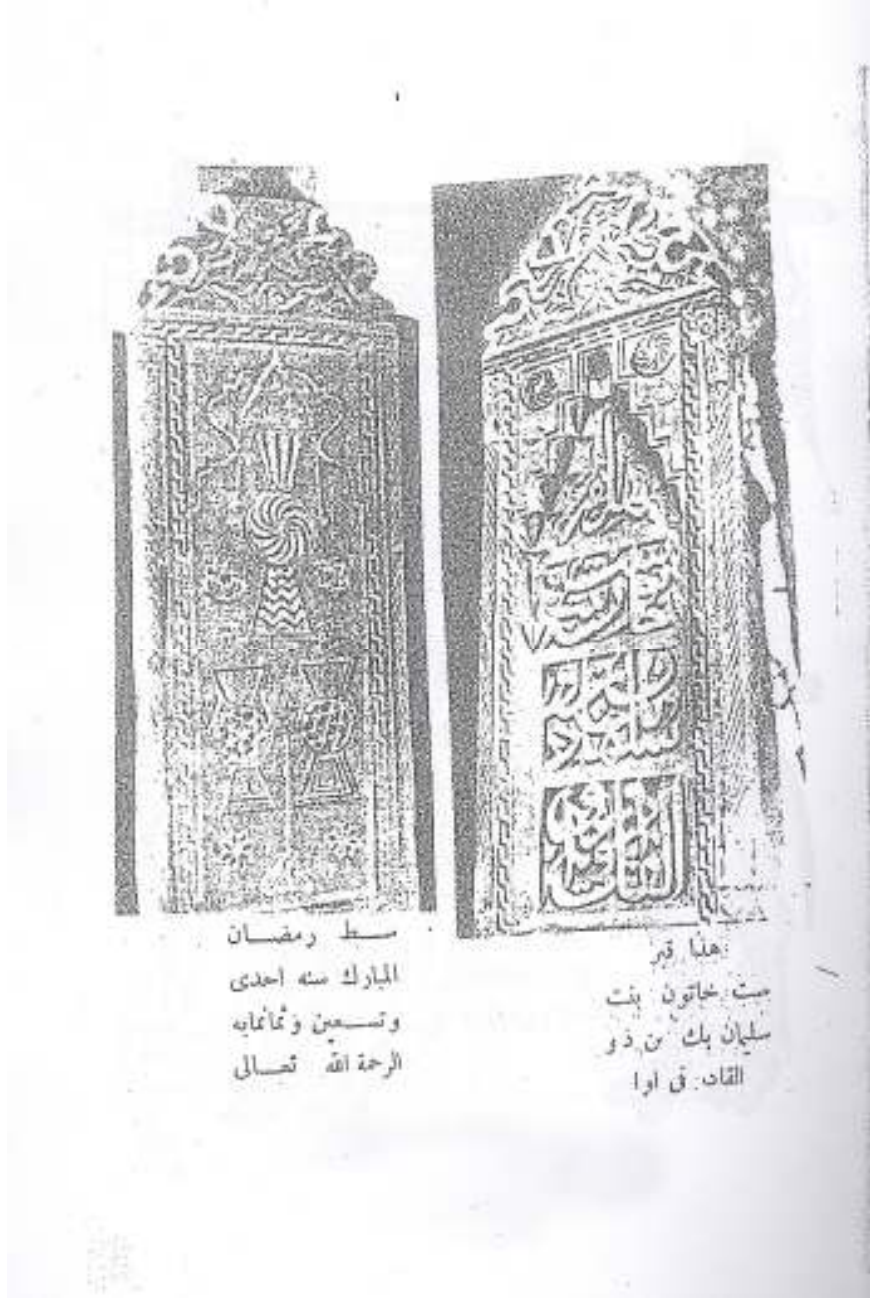
1827-1828'de Dulkadiroğullarından Murtaza Paşa'nın oğlu Seyyid Mustafa Bey tarafından yaptırılan Bey Camii

Seyyid Mustafa Bey tarafından yaptırılan Bey Camii'nin önündeki Dulkadirli ailesine mahsus aile mezarlığı

Bey Camii önündeki Dulkadirli aile mezarlığındaki bir mezar taşı. Mezar taşındaki yazı (Âl-i Zülkadiyeden Arslan beyzâde Süleyman Beyin ruhu için 1226 zilkade)

Dulkadirođlu Beyliđinden Osmanlı sarayına gelin giden Sitti Hatun'un mezartaşı

(بالی بن رسول بالی بن حاجی بکناش الحراسانی نورالله)
(مراقدہم فی سۃ خمس وعشمرین وتسعمایۃ ۹۲۵)

مرعش - جاغندہ البستان قضاوندہ افوس (۱) قصبہ سندہ مقام اصحاب
کھف الثریفک - ہمت شرقیہ سندہ واقع مسجدک کتابہ سی :

(بنی و عمر هذا المسجد الجدید مع حجرات ثلث التي تحته لروح المغفور)
(المرحوم منذ جلی المشہر باین قیانا الذی ہرکان اعظم)
(وزراء علی بک بن شہواربک ذوالقاردی ذلک بناء؟)
(وقع وتم فی ایام سلطان الاعظم سلطان سلیمان بن)
(سلطان سلیم خان من ال عمان فی اخر ذی القعدہ المبارک)
(من سۃ سبع وثلثه وتسعمایۃ ۹۲۷)

مرعشہ اودرکیچی مسجد شریفی الصالندہ مدفونہ اقلیمہ خاتونک تربہ سی
قیوسی اوزرندہ کی کتابۃ تاریخیدر :

(عمر هذه المسجد المبارک اقلیمہ خاتون بنت امیر)
(شاهرخ بن علاءالدولہ بن ذوالقدر غفرہم اللہ)
(سۃ ۹۵۴)

عارفی

صوک

(۱) انوسک اول حوالی ترکنلرنجہ اسم مخصوصی (بارینی در)

طاشك ايچ طرفنده

(الله الباقى هذا مرحوم محمد بن علاءالدوله)

طاشك طيش طرفنده

(طاب الله ثراه وجعل الجنة منواه)

تاريخى بوقدر .

مرشدده خاتونيه جامع شريفى كه علاءالدوله نك زوجسى شمس خاتونك ده
مدفنىدر . مذكور جامعك قبوسى اتصالتدركى چشمه اوزرينه موضوع صمصا
كتابه تاريخيه درت سطردين عبارت ايكن برنجى وايكنجى سطرلرى متدما بر
يانغينك تاثير مخربانه سيله اوقونهميه جق درجه ده بوزولش اولديغندن اوقونهميلن
ديكر ايكي سطرى آشاغى يه يازاشدر :

(.....)

(.....)

(شمس خاتون بنت الامير الكبير الشهيد السعيد)

(رستم ذوالقادرى اللهم ايده والهها وايد نصرها)

— سنة خمس عشرين وتسعمائة ٩١٥ —

علاءالدوله نك بالاده كى ٩٠٦ تاريخلى وقفه سنده شمس خاتون روسى ايمون
بعض اراضى وقف ايدلدىكى مذكور اولمىنه كوره بوجشمه نك علاءالدوله طرفندن
اخبراً مشار البهاخيرينه يابدلدىنى آكلاشيلدورسده ده (ها) ضميرندن مقصودايكنجى
ذاتك كيم اولدىنى آكلاشيه ناماشدر .

ذوالقدريه حاكمى شهسوار اوغلى على بكك قبر شهري سنجاغنده حاجى
بكتاش ناجيه سنده واقع بير ائنده اصل طريقى بكتاشيه نك واضى بالم سلطانك
قبر شريفلى اوزرينه يابدردىنى تره نك قبوسى اوزرنده كى كتابه تاريخيه در
(١٣٢٥ هـ انقره - التامه سى صحنه ٢٦٦)

(بنى هذه القبه الشريفه الاميرالعالى على بك بن)

(شهسوار بك لقطب الاولياء و خلاصه النبلا حضرة)

للثواب تقبل الله بهضه واحسانه في شهر شوال المعظم سنة خمس وثلثين
وثمانماية

فاتح سلطان محمد خان حضرتلرنگ زوجتهسى وذوالقدر اوغلى سليمان بكك
كريمهسى اولوب ادرنه شهرنده سلطان جامع شريفى خطيره سنده مدفونه (سنت)
خاتونك سنك مزارندهكى كتابه در :

(هذا القبرست خاتون بنت سليمان بك بن ذوالقادر)
في اواسط شهر رمضان المبارك سنة احدى وسبعين وثمانماية)
(الرحمة الله تعالى ٨٧١)

مذكور جامع شريفك قيوسى اوزرندهكى كتابه تاريخيه در :
(رخصت بنیان هذ المقام الكريم في دولت سلطان العظيم)
(السلطان ابن السلطان الغازى ابوالفتح بايزيد خان ادام الله تعالى)
(بالحير درة المحسنات تيجان خواتين الزمان ست شاه)
(بنت سليمان بن ذوالقادر سنة وثمانين وثمانماية ٨٨٧)
اشبو جامع شريفك كتابه تاريخيه سنده لفظاً ومعناً كوريلان قاريشقلنه عائد
مطالعه تلفيقيه متن كتابده سليمان بك بختنده مندرجدر .

مرعشه علاءالدولهنگ بنا كردهسى اولان اولو جامعك قيوسى اوزرندهكى
كتابه تاريخيه در :
(عمر هذا الجامع المبارك في زمن السلطان الملك الاشرف)
قانسوالغورى باشارة الملك العادل العالم سندا الامراء وفي عوالم عون الامه)
(نور الدولة غوث الملة حسام الدين امير المؤمنين علاءالدوله)
(بن سليمان ذوالقادر الساسانى واهباً ثوابه لروح ابيه امير سليمان)
(بن ذوالقادر تفهد الله بغفرانه في سنة سبع وتسعمائة ٩٠٧)

مرعشه (طاي مدرسه) مسجد شريفى انصالدهكى مرقد دروننده بولنان
مزار طاشك اوزرندهكى پازى :

الباطل من بين يديه ولا من خلفه تنزىل من حكيم حميد اضغف عباد الله
واحوجهم لعميم لطفه علاء الدوله بن سامان بن ذوالقادر من آل صاصان
(ساسان) انا به الله الملك المستعان ويسر المطايا الغفور الجنان وقفه له
حسبة لله تعالى وابتغاء لمرضاته طالباً نعيم جناته وهرباً من سوء المستقر
ودركاته يوم لا ينفع مال وبنون الا من اتى الله بقلب سليم وفقاً صحيحاً
شريعياً لا يباع ولا يوهب ولا يرهن ولا يسترهن ولا يورث فمن يبدله بعدما
سمعه وقائماً اتمه على الذين يبدلونه ان الله سميع عليم و اشهد الواقف
المشار اليه على نفسه في صحته منه وسلامته وجدانه امر وطوعيته
بتاريخ افتتاح عام تسع وتسعين وثمانماية

شهد على الواقف المشار اليه انا به الله تعالى
الملك المنان الامير المسمى بعبدى بك

شهد على الواقف المشار اليه انا به الله الملك
المستعان الحازندار (١) المسمى شاه بوداق
بن اسكندر بن شهوار

شهد على الواقف المشار اليه انا به الله الملك المنان رئيس المسمى بحجه
انشالله بن سولى

شهدت عليه حرره النقيب الى الله الغنى محمد بن اولى الحنفى
غنى عنها بالهغه الحنفى هو محرر هـ المصحف الشريف .

ذوالقادر اوغلى ناصر الدين محمد بك طرفندى قيصريه شهريه بنا اولتوب
شمى خاتونيه مدرسه سى دنيلان مدرسه لك بهى اوزرندى كى كتابه در :
عمرو بنى هذه المدرسة الشريف الامير الكبير صاحب الخيرات
والحسنات ملك الملوك العرب والمعجم سلطان الامراء فى العالم ناصر الدنيا
والدين بن المرحوم خليل بن الامير السعيد عبدالرشيد خلد الله تعالى اليهم
مرتبة متع المسلمين بطول بقائه للعلماء والطلبة المتقين بحصول العلوم طلباً

خزينه دار

ذوالندر اوغلارندن محمد شمس الدین طرفندن ۸۹۳ تاریخندہ یازاش
وعلاءالدوله طرفندن ۸۹۹ تاریخندہ وقف ایدلس اولوب الیوم مرعشده جامع
کبیر کتبخانہ سندہ موجود یولتان بر مصحف شریف کہ حسن خط و ذوق تہذیب
اعتباریلہ لانظردر، آنک نہایتندہ کی کتبہ ایلہ عبارہ وقفہ نیک صورہ یازیدر :

صورت کتبہ

(ذهب اقل عبادالله تعالیٰ)

صدق الله العظيم و صدق رسوله الكريم
خليل بن خطيب المرعشي (۱)
(المدن عني الله تعالیٰ عنہما)

* ربی اغفر لمن قراها ولمن كتبها وارزقه الخير والحسنی *

* وليلاقيه من لذتك الحظ والانس واجعل مقل الحوادث عنه *

* راقده وامنی وامنه عظيم الفراغ من سباط سطوتك *

العامة يوم يقوم الناس بالساعة بحق محمد ذی اخلاق الزاهرة
المؤيد بالايات الباهرة والمعجزات الظاهرة واله وعترته الطاهرة رضوان الله
عليهم اجمعين كتب العبد العاصي الغريق في بحر المعاصي صاحب القلب القاسي
الخائف يوم يؤخذ به النواصي شمس الدين محمد ابن اوليا بن سامان الدغادري
اصلاح الله احواله وانجح اماله وبصره بعيوب نفسه وجعل يومه خيرا من
امسه قد وقع الفراغ من تحريرہ وتتميقه بفضل الله وعونه وتوفيقه في العشر
الاول من شهر المحرم من شهر افتتاح عام ثلثة وتسعين وثمانمئة من
الهجرة النبوية المصطفوية عليه افضل الصلوات واكمل التحيات

عبارة وقفیه

بسم الله الرحمن الرحيم

وقف هذ الصحف المكرم الشريف الكلام اللطيف الذي لا ياتي به

(۱) مذهب خليل بن خطيب يوقاريدہ ذكرى كچن استاد اكرم مرعشلی

خطاط خيرالدين حضر بن خطيبك قرداشي اوله جقدر .

تلمذ فاضل‌المری شیخ حمدالله الاماسی استاذ اعظم روم اولدقلری کی
استاذلری عبدالله صیرفی حضرتلری ده استاد بن نظیر ایران ایدی . حتی
سلطان حسین بیقرا حضرتلرینک هرات شهرنده بنا ایلدیکی غایت جسم
بردار العلمک کتابه لرینک تخریرینی عبدالله صیرفی حضرتلرینه حواله بیورمش
وبوذات ده یازدیغی قیمتدار کتابه لر دن بشقه او جسم دار العلمک برباشندن
مع بسمه فاتحه شریفه ایله باشلا یه رق او بر باشنده تماماً کلام الهمی ا کال
ایمش و حسین بیقرا حضرتلری نوادر دنیان اولان اوزرین یازیلری
کورنجه کال سرور و افتخارندن عبدالله صیرفی حضرتلرینی التولمه
غرق ایلمشدر . ایشته بویله ایکی - تا ذذیشانک یعنی روم و ایران خطوطنک
عبدالله ایله حمدالله ارم - نده کی رابطه اتصالی خیرالدین المرعشی حضرتلر -
یدرکه استاذ اساتذده عنوان مبعجلنه شایاندر . رحمة الله علیهم
حتی شمس الدین محمد بن اولیا بن سلیمان الدلغادری طرفندن ۸۹۳
تاریخنده تخریر و خلیل بن خطیب المرعشی جانبندن تذهیب اولنه رق
علاءالدوله بک طرفندن ۸۹۹ تاریخنده وقف ایدلمش و مرعشده جامع
کبیر کتبخانه سنده محفوظ بولمش اولان بر مصحف شریف حسن خط
و ذوق تذهیب اعتباریله انافس انار اسلامیه دن معدوددر .
دولغادر لیلرک فن ، عماریده اختصاصلری یوق ایدی . یالکز مرعشده کی
اولو جامعک آلچیدن یاپلمش اولان منقش طیش قیوسیه ایچنده کی آبنوس
و کیمیکدن معمول منبر معنی شایان بیان اوله بیلور .
یوقاریده اوزون اوزادی به یازیلان یازیلردن آکلا شیه جینی اوزره
دولغادرلی بکلری بر لرلیله وقومشولری اولان بو بوک کوچوک اسلام
حکومتلریله اوغرا شهرق بو اوغورده بکدی بکلرینک قانی ایچمک و کوزنی
چیقارمق درجه لرینه واران حرصلرینی بکوبده زمانلرینی ، همتلرینی ، طریق
انسانیتده صرف ایتمش اولسه لر ایدی بک جوق مآثر عمرانیه وجوده
کلیردی . فقط بوقانلر هپ بیهوده آقش ، کرکی کی آرقه سندن قوشولسی
ایجاب ایدن فکر ترقی و تمدن آرائلماش ایدی .

دولتادریلر باغچیلقدہ و باغچوانلقده ماہر اولدقلرندن یکمزک اعلاسی
 واوزومک ہردلو شیرہ سی [۱] یعنی طائلیسی مرعشده یابیلور ایدی .
 دولتادریلرک اواخر حکومتہ طوغری بیلمکک باشلایان حیات
 مدنیہ ایله مترافقاً علوم عربیہ تدریسانی کسب اہمیت ایتمش اولدیفی کی
 (تک) و (نسخ) یازیلری ده بر شکل احسنده تعمیم و ترقی ایتمش و خط
 رقعدہ جانلانغہ باشلامش ایدی . حتی شیخ الخطاطین (حمدالله الامامی) تک
 خواجہ سی اولان کاتب (خیرالدین المرعشی) مرعشدن یقشدیکندن
 مرعش اودردانہ کمالک صدف بر شرفی اولقلہ حائر افتخارددر .
 خیرالدین مرعشی بہ دار فاضل محترم دیار بکرلی امیری اقدی
 حضر تلرینک ویردکاری معلومات یک اطرافلی و فائدہ لی اولدیفندن بروجه
 آتی تبرکاً و عیناً یازلمشدر :

خطاط مشہور خیرالدین المرعشی

لقب مشہور لری (خیرالدین) واسم اصلیلری (حضر) در .
 مرعشدن ظہور ایتشددر . پدر لرینک اسمی خطیبدر . اوائل حاللرندہ
 خطاط شہیر عبداللہ الصیرفی شیرازیدن تعام دقایق خطوط ایلشدر .
 شیخ لقبیلہ مشہور جهان اولان حمدالله الامامی حضر تلری بوذاتک
 تلید باہر الاختصاصیدر . بعض طبقاتدہ وفاتی ۸۷۶ کوستر یابورسہدہ
 ۸۷۷ تاریخندہ آماسیہدہ یازلمش بروقضا مہدہ شہود صرہ سندہ خیرالدین
 حضر المرعشی امضاسی کورولمش و ۸۹۰ حدودینہ قدر یازلمش بعض
 لوحہ لری دہ مشاہدہ اولمش اولسنہ نظراً وفاتنک سکز یوز طقساندن
 صکرہ اولسی لازم کلور . مخدوملرندن یوسف نامندہ بر ذاتک ۹۵۰
 تاریخندہ یازدیقی برکتانی مشہود مزاولمشدر کہ نہایتدہ کتبہ سی شوبلددر :
 (یوسف بن کاتب خیرالدین بن خطیب الامامی) .

[۱] شیرہ فارسی بر کلمہ ایسہدہ آناتولی و مرعش ترک لری بوکلمہ پی
 اوزوم سویندن یابیلر صصہ ، باصدق ، قیرمہ ، کسمہ ، صوجوق کی طائیلرک
 عمومہ شامل بر اسم عام اولہرق استعمال ایدرلر .

مرعش والبستانده دزلغادر (ذوالقدر) اوغلاری حکومتی

(یکن نسخه دن مابعد وختام)

حیات اجتماعیه

ذوالقدرایلرک اووقتیکی حیات اجتماعیسی پک ساده واحتیاجات خارجه دن آزاده ایدی . کندی ال ایشلریله کینیرلر و کندی ا کینلرینک محصولیله کینیرلردی . کندی اونلرندن ، قوزلرندن [۱] ، کندی باللرندن یابدقلری بر بقلواده شکرک ویردیکی چاشنی قدر بر لذت اولسه بیله ینه میدانه کن بویتی ا کشی و طانی ینه کندی باغلرینک قوروغی بولونوردی . خلاصه قرانجلری کندی ایلرنده ، المارنده قابیور ایدی . طوقودقلری ، یابدقلری شیلر عبا ، کبه ، بورك ، شال ، یازمه آلاجه ، ادیک ، جدید ، یوستال ، پارچ ، یمنی ، چوره ، بیشکیر ایدی . محصوللری ایسه انواع حبوبات ایله پنبیر و یاغ و بال یاش و قوری سبزه و میوه و مسک کبی دانا و قیون اتندن یاپیش قاوورمه و باصدیرمه و دورمه [۲] و صوجوق طرحانه و بولغورر و اریشته و شعریه کبی شیلر ایدی .

الجاله هذه مرعشه نفاست و سورومنی محافظه ایدن تیمور جیلک ، صیرمه کشلک ، دباغلق و آلاجه جیلق و سراجلق و عبا جیلق صنعتلرینی ترکار آسیای بالادن برلکده مرعشه کتیر مشلر ایدی .

اوچاغده کی ا کینلری آربه ، بغدادی ، کونجی (سیسام) ، برنج ، مرچک ، داری ، نخود ، کوشنه (قیلک) ، پاموق ، چاودار ، پیغمبر داربسی (مصر) ، کندیر کبی مواد ایدی .

[۱] قوز ترکیه جویر دیمکدر .

[۲] دورمه برکوده اتدن یاپیلر بکپاره بر نوع باصدیرمه در .

بر امیر اجرای حکومت ایتھس اولدینی کی کہناک احفاد تیموردن میرزا
علاءالدولہ دخی ۸۶۵ سنہ سندھ ہمدانہ جالس تخت سلطنت اولمشیدی .
بو سکھنک شوایکی علاءالدولہ دن بریسنہ عاند اولسی احتمالی دھا قوتلیدر .

سنجاق — بایراق

دولغادرلی بکاربنک — شعار رسمی اولہرق — قولاندقلری سنجاقلرک ،
بایراقلرک لون وشکلی تاریخچہ معلوم دکلسدہ مقام امارتدہ بولنان بکک
عثمانی ومصر حکومتلرندن قنغیسنک مظامرتیلہ نائل امارت اولمش ایسہ آنک
سنجاقی زبور دوش افتخار ایلدیکی بمض دلائل تاریخیدن مستدلدر .
بکلرک مکمل مہترخانلری ، طبایخانلری وار ایدی .

عسکر — سلاح

دولغادرلیلرک موظف ومعلم عسکری یوغیدی . اینجایی حالندہ الی
سلاح طونانلرایلاک غیرتہ تیباً بکلریلہ برابر سفرہ آشارلردی . ہلہ فی الاصل
کوچبہ لکدن ککش ومع ہذا آره لرنده برچوق قونر کوچر عشرتار
عادت قدیمہ لرخی محافظہ ایتھس اولدیغندن دولغادرلیلر جنیدیلکدہ صاحب
مہارت اولہرق دولغادرلی ابلی عادتا برسواری اوجاغی ایدی .

بکلرک مہترخانلری ، طبایخانلری وار ایدی . دولغادرلی بکلکنک
طوبی ، تفنکی یوغیدی . اسلحہ حربیہ قیلیج وقالقان وبتان و قارغی
کی آلات بسیطہ قدیمہ ایدی . علاءالدولہ دورندہ طبانجہ وتفنک کی آتشی
سلاحلرک وجودینہ احتمال ویرلسہ بیلہ بونلردہ بک محدود وزینت قیلندن
معدود ایدی .

عارفی

(ماہدی وار)

مرعش والبستانده ذوالقدر [دولنادر] اوغلاری حکومتی

(۳۵ نجی نسخه دن مابعد)

سکه

ابق ارضروم مبعوثی احمد ضیا افندی نالیفکرده سی اولان مسکوکات اسلامیه تقویمک ۱۱۸ نجی صحیفه سنده علاءالدوله بکک وجهنده (لا اله الا الله محمد رسول الله) وظهرنده (المظفر علاءالدوله خلد الله سلطانه) یازیلی برکوش سکه سنک کندی قوالکسیونسند موجود اولدینبی بیان ایدیور . بوسکه نک تاریخ و محل ضربی اولماق له برابر دولنادرلی بکاری نه القاب حکومت صرم سنده ونه ده مقام دعاده (سلطان) تعبیری قولانماش اولسنه باقینجه شو سکه نک علاءالدوله بکک صورت عاندی فن مسکوکات اربانجه شایان فحوض وحل بر مسئله در .

یوقاروده شهوار بک بختنده نامنه آتون وکوش سکه کسدردیکی وآنجق الیه ایدیله مدیک یازلمشدی . برده تاج التواریمک ۲۹۰ و ۲۹۱ نجی صحیفه لرنده مسطور وبالاده مذکور اولدینی اوزره سلطان قانصو غورینک یاوز سلطان سلیم خانه در میان ایلدیکی مطالبدن بریسی ده دولنادر ولاپتده اسلوب سابق اوزره اسمک یا خط بده مذکور ویا سکه ده مسطور اولسی طابندن عبارت ایسه ده شو نبتده تاریخ بده دن بر روح حقیقت چیقار یله میور .

زبرده مندرج علاءالدوله وقفنامه سنده وظائف تقدیه جه مصرک اشرفی آلتون یله افجه عثمانی واحد قیاسی اعتبار اولوب دولنادرلی مسکوکات سندن بحث بیله ایلامشدر . اگرچه علاءالدوله نک کوش سکه سی اولمش اولسه یدی آنک بالاولویه نظر بحث و اعتباره آلمسی بک طبیی ایدی ، دیمک که یوقدر . مع هذا علاءالدوله [۱] لقیله ۴۱۴ تاریخ بده هم دانده

[۱] قوز ترکیجه جو یز دیمکدر .

منصبندن باشلا یه رق نهراً یوقاری چیققدن سو کره مسیسیک آزا بلیسنده
 نه ری ترک ایله برآ صوله یعنی سبسه طوغری بر زاویه یاهرق وقارص
 ذوالقدر به ایله سیسی بوزاویه نك ایچنه آلهرق اندرین جهتته کیدر و اورادن
 طاوروس ساسله سی شعباتندن ولی طاغنک صبرتجه نیکده سمته قدر
 اوزار ایدی .

وسعت ملکینه سنه نظراً دولغادرلی اولکاسنک اولوقتکی نفوسی تحمیباً
 رملیون ایکی بوز بیک راده سنده ایدی .

سرای

دولغادرلی اوغللرینک مرعشده کی سرایی قبوجق والای بکی وشکرلی
 محله لرینک اوکنده وغرب جهتته ناظر برتپه ده وشمدی سرای آلتی جامی
 دنیان جامع شریفک اوست باشنده ایدی . بوسرایک درجه جسمانی مجهول اولمق
 برابر صنعت ومثانت معماریه جهتله ده اینیه عالیه دن معدود اولمدینی واوزمانه
 کوره بسیط برحاله یاپلدینی بوکون تملندن بیله اثر قالماش اولسندن
 آکلاشیلدیور . سرایک عرصه سی ایوم محله حالنده در . برسرایلری ده
 البستانده وار ایدی .

عارفی

مابعدی وار

ابراہیم بک ایچہ شہرت قرآنمیں ایسے وہ حلب والیسی جبار زادہ محمد جلال الدین پاشانک دوچار معاملہ جیسارانیسی اولہرقی ۱۲۳۰ سنہسندہ عینتابدہ اعدام ایدلمشدر .

ابراہیم بکک مخدومی حاجی خلیل بک دولغادرلی اوقافی تولیتی درعہدہ ومرعشہ عقل درایتیہ و اوقافہ اولان حسن خدمتیلہ اشہار ایدرک اساماً بک قیصہ اولان اولو جامنک منارہ سنی برشکل موزوندہ ۱۲۶۴ تاریخندہ ترفیماً انشایہ موفق اولمشدر . وفاتی ۱۲۶۸ سنہسندہ در . وزرادن مرعشلی بابزید زادہ مرحوم سلیمان پاشانک زوجہسی ومنشی شہپر رحمتلی کنعان بکک والدہسی شریفہ خانم خلیل بکک (بی بی [۱]) سی ایدی . بو خلیل بکدن صکرہ دولغادرلی اوجاغندہ بللی باشلی آدم بقمشہ مشدر .

دولغادرلی اولکاسی

علامہ الدولہ بکک زمان اقبالندہ یعنی دولغادرلی حکومتک دورکالندہ دولغادرلی اولکاسی آشاغیدہ صایلان برلردن متشکل ایدی :

مرعش ، البستان ، کوسون ، اندرین ، ظمانی ، قیصریہ ، قیرشہری ، آقرہ ، بوز اوق (بوزغاد جہتی) ، دارندہ ، خرپوت ، ملاطیہ ، بہنی ، حصنہ صور ، کاختہ ، کرکر ، دیاربکر ، اورفہ ، چرمیک ، قلمہ الروم ، عینتاب ، بازارجق ، ہارنی (یعنی ہارونیہ - باغچہ) ، کوندزلی [۲] (شمدیکی خاصہ قضاسیلہ بیلانہ تابع خوشلی ناحیہسی) ، عمیق اووہسی ، آنطاکیہ ، طرابلس شام ، سیس ، قارص ذوالقدریہ ، عنبر (بیاس) ، آپاس .

دولغادر ورمضان اوغلاری اولکارینک حدودی جیحان نہرینک

[۱] (بی بی) ترکیبہدہ عمہ معناسندہ در . عمہ مقامندہ (خالہ) کلہسنک استعمال غلط فاخشد .

[۲] کوندزلی وقتیلہ مشہور برقصہ ایدی . شمدی بیلان قضاسی داخلندہ و فرق ایکی ساعت جہت شمالیہسندہ وجہل برکت اتکنندہ خرابہسی موجوددر .

ایلدیکندن عهدہ سندن انحلال ایدن سنجاقلر اوغلی (قره خان بک) .
 ویرلدی . قره خان بکدن سکره اوغلی (علاء الدین) بک دخی متصرف
 اولمش ابدی .

سلطان سلیمان قانونی نك شهزاده لرندن اولوب بیوک برادری شهزاده
 سلطان سلیم ایله آره لرند و قوعه کلن بر محاسده عادیه نتیجه سی اوله رق
 سوق انقمال ایله ایران شاهی طهماسب شاه نزدیکه صاوشمنش اولان
 شهزاده سلطان بازندك ۹۶۹ تاریخنده اوغرا دینی فلاکت معلومه اوزرینه
 شهزاده نك خواض بندکائی برر صورتله دوچار قهر و غدر ایدلدیکی
 صروده بونلردن و اساساً فلک کوسکونلرندن دولغادری احمد بک
 طهماسب شاهک مظهر عفو ی اوله رق ایرانده کی دولغادری اویمغی
 ایچنه کوندردی [۱] .

۱۱۶۵ سنه سنده کلیس مالکانه سی عهدہ سنه توجه بیوریلان
 رشوان زاده سلیمان پاشایه وكالة دواغادر اوغلی محمود بک کلیس ویبووده
 لغنه کوندردیسه ده اوج آیی صکره انفصال ایله مرعشه عودت ایلدی .

۱۲۱۰ سنه سنده عینتابده امیر لر یعنی سیدلر ایله بیکچریلر میانه سنده
 وقوعه کلان مقاتله شدیددن دولایی عینتابک آسایش و انتظامنه خلل
 کلدیکندن عینتابجه حال سابقک اعاده سنه مرعش بکلر بکیسی دواغادر
 اوغلی عمر پاشا مأمور اوله رق عینتابه کیدر ایکن عینتابه بازار جق
 آراسنده کی (قره بیقلی) دربندنده قبلچلی عشرتندن بر شقینک آتدینی
 قورشونله شهید اولدی ، نعتی مرعشه کتیریلوب بک جایی مزار لغه
 دفن اولدی . آغزندن آغزنه طولاشوب کلان و مرعشه ده ایشیدیلان
 بر حکایه یه کوره اول وقت عمر پاشایک قاتل آرانیمه رق قانی هدر اولمش
 ایش ، غریب شی .

صوکره لری مرعشه یتیشن دواغادر اوغللرندن مصطفی بک زاده
 [۱] ابرامک آذربایجان قطعه سنده ذوالقدری نامیله بیوک برترکان عشرتی واردور .

مسند نشین افتخار اولشاردی [۱].

۹۴۱ سنہ سنہ سلطان سلیمان خان قانونی تبریزی فتح ایستدیکندن نزد ایرانیانہ ملنچی اولان محمد و علی بککر پادشاه مشارالیه حضرت تریبہ سلطانیه شهرندہ دخالت ایلدیلر . ترک عرق نجیدیک اوز اوغللری اولان بونلرک دخالت واقعہ سی نزد پادشاهیدہ موجب محظوظیت اولهرق محمد بکک یوز بیک اچہ نقد و ایکی خفتسان و بش دلبند و بر مجوزہ [۲] ایله ارضروم ، علی بکک بکرمی بیک اچہ و بر چانمہ [۳] ایکی دلبند و بر مجوزہ ایله جشکیزک سنجاقلری توجیه بیورلدی [۴] . علی بکک بعدہ پارسین و خرپوت سنجاقلری ده علاوه ایلدی . کیدرک فارس بککر بکیاکی ده عہدہ درایتہ تفویض اولنش ایسہدہ ایرانیلرک برہاصقیدیلہ منہزم اولهرق آز مدت صکرہ پایدندہ وفات ایلدی . محمد بکک ارضرومده اجرای حکومت ایتمکده ایکن شاه طہماسبک آتی ایران طرفہ جلب اتمک آشبندہ بوندینی محسوس اولمقلہ مأمورچی روم ایلی بقہسنہ تحویل و آرہاق وجہلہ عہدہسنہ نیکیولی و کوستدیل سنجاقلری توجیه اولندی . محمد بکک شو ایکی سنجاقل عہدہسنہ اولدینی خالدہ قرانلق قصبہسنہ [۵] مدت مدیدہ اقامت ایدوب رجوق آثار خیرہ ایله تزین ایلدیکی قصبہ مذکورہدہ ۹۷۷ تاریخندہ وفات

[۱] بولطیف بکک دخی ہوت صحیحہ سی آسلا شیلہ مدی . زبرا بوقرہ سوری یازان سولافزادہ تاریخندہ بوندن فضلہ بر معلومات کوریلہ مہ مشدر .

[۲] (مجوزہ) اسکی زماندہ قوللائیلان رسمی آلائی قاوغی .

[۳] (چانمہ) وقتیلہ اسکداردہ و بیلہ جکدہ نسج و اعمال اولان متین و طریف ایکی ترک قطبہ سی .

[۴] آنلرلہ برابر بر بکدہا کلہرک نائل التفات و تشریفات اولدینی تبریزہ عائد منازنامہ سلیمانیدہ محرر ایسہدہ اسمی ذکر اولمدیقندن بالطبع ہوجی بیلہ مدی .

[۵] قرانلق اولوب شمدی بلغارستاندہ واقع بر قصبہ کل یاغی چیقارمقلہ مشہوردر .

قطعیاً ملحوظ اولهرق بویله نهالکلی رصواشه کیرشمکدن ایسه تداییر حسنه اتخاذیله جمعیت اشقیانک تفریقی یکانه مدار موفقیت اولق اوزره دوشونیلدی .
 بوده الارنده کی نانیاره دن محرومیت الجاسیله مابوساً قلندره التحاق ایدن دولغادرلی خلقنک تیمارلربنک اصحابنه اعاده سیله قابل اوله جفندن مذکور تیمارلرک اعاده سنه قرار و برلمش و قرار واقع کمال مهارتله ال آنتندن دولغادرلی بوی بکلرینه و آنلر میاننده کی بشانلو و قره جهلو بکلرینه تبلیغ ایدلدیکنندن دولغادرلیلر درحال قلندردن آریلدیوبردی . بشاء علیه قلندرك جمعیتی دوچار ضعف اولدیغندن ابراهیم پاشا بالذات حرکتیه لیه لزوم کورمکسزین معینده کی درگاه عالی چاشنیکلرندن بلالی محمد اظا ودلی پروانه نام ایکی مرد شجیع قومانداسیله کوندردیکی برفاچ بیک سواری البستانک (باش ساز) یایلاسنده جمعیت اشقیابه ملاقی اولهرق ایلك هجومد قلندرك و آنک هوادارلرندن اولان دولغادرلی بکزاده لرندن دلی (دوندار) بک نام دربدرك باشلری کیسیلوب جمعیتلری بریشان ایدلدی [۱] .

ینه بو ییل شهرزادکانک اجرای امر ختانیلری ایچون در سعادتده آت میدانی سورگاه اتخاذ بیوریلهرق بومیدانک بر موقع ممتازنده قوریلان اوتاغ هایون صدرنده موضوع تخت طالیده قانونی سلطان سلیمان خان مربع نشین احتشام ایدی . تخت عالیسنک صاغ طرفنده شیخ الاسلام کمال پاشا زاده شمس الدین احمد افندی و آناتولی قاضی سگری مولانا قادری افندی وصول طرفنده خواجه شهریاری مولانا خیرالدین افندی ایله روم ایلی قاضی سگری فنساری زاده محی الدین افندی و تخت عالی قارشیسنده کی صفه نیک بر جانبنده هیئت وکلا ایله سمدارت معزوللری اوطور مشلر و بر دیگر جانبنده آق قیونلی فرخشاد بک ، بایندر اوغلی مراد بک ، سلطان غوری زاده محمد بک ، دولغادر اوغلی لطیف بک [۱] بودوندار بکک دولغادرلی بکلرندن قنقیسنک اوغلی اولدینی نظر تاربخده مجهولدر .

مرعش والبستانده ذوالقدر [دولنادر] اوغللری حکومتی

(۳۴ نجی نسخه دن مابعد)

ابراهیم پاشا بو بادره مؤلمه بی ایشتمسینه برابر معیتنده بولسان و مقدری آجق بش آتی یک نفره بالغ اوله ییلان عسکرله منه حرکت اوله طورسون او صرهدده (زاده‌البله فی الطین) قیلندن اوله‌رق قلندرک درکننه برکتله عظیمه مایوسین دها انضمام ایلدی ، شوبله که شهسوار اوغلی علی بکک اعدامی متعاقب دولنادرلی اولکاسی طوضریدن طوغری به تحت اداره به آتدینی هنکامده یرلیدن برچوق آدملرک دیرلیکی چالیش ، یعنی دولنادر اوغللری زماننده متصرف اولدقلری تیمارلر الیرندن آلتیش ایدی . حالبوکه روح بشریته تأثیرده قطع ارزاق قطع اعناقندن اشد اولدیفندن بونلر آچاق یوزندن هر فسالنی کوزه آلدیرمشلر ایدی که قلندرک ظهورینی کندیلرنجه دخی بر لطف معنوی صورتنده تلقی و همان آکا التحاق ایلدیلر . قلندر ایسه اشبو عونته جدیدنک ظهور و التحاقندن معناً و ماده‌ نشته‌یاب قوت اوله‌رق باشنده کی جمعیت عظیمه ایله برکرباد فساد شکل وشدتنده اوله‌رق دونه طولاشه البستانه طوضری ایرولیور ایدی . ابراهیم پاشا بالنسبه یک آز اولان قوه عسکریه سینه آرقه‌لرنی براقیور ایدیه‌ده جمعیت اشقیاده کی کثرتی یقیندن کوردیکندن وائشای مخاصمه‌ده اتخاذ حسن تدبیر، اعدا ایچون اکثراً سلاحدن دها مؤثر بر واسطه تدمیر اولدیفندن معینی ارکانیه‌له بو بایده مذاکره به باشلادی . نتیجه مذاکره محدودیت فکرونظر جهتیله ایشک سوکفی دوشونه‌میان کروه اشقیبا حال حاضرده و دها طوضری به ظاهرده کندیلرنی ظالب و عسداً دخی فائق بیلدکلرندن دولایی کمی آزی به آله‌رق عساکر پادشاهی به عقورانه صالحدیرملری

ایدی. کرچه بوحر بئک علماً و عملاً هیچ رقیبت شخصییه ی یوقسه ده حاجی بکتاش ولینک قادینجیق انادن بورنی قانی دامله سیله نفس اوغلی اولان حبیب افندی [۱] اولادندن اولوق حیثیتییه نظر عوامده طهارت نسب و حسب ایله طائمش اولدیغندن آز مدننه بایراغی آلتنده اوتوز بیرکدن متجاوز حشرات طوپلانمش و آناتولینک باشنه بوسکوللی بر بلا کسپلمش ایدی. شکل طقیاننده کی بشقه لاق قانونی سلطان سلیمان خلک نظر دقتلری جاب ایله بکنندن دامادی وسدراعظمی ابراهیم پاشا سردارلقیه درحال استانبولدن آناتولییه اوچ بیک یکبچری وایکی بیک بلوک خلقی سوق و اطاره و آناتولی ایالاتی بکربکیلرندن و سنجاق بکرنندن استدیکی ذواتی استصحاب و استخدام ایلمنی ده اراده بیورمش ایدی.

ابراهیم پاشا سیر سریع ایله آناتولییه کلوب اول باول آناتولی بکربکیسی بهرام و قره مان بکربکیسی محمود پاشالری ایالتلری عسکریه شقی مرقوم اوزرینه سوق ایتدی. بوزاق سمندره و قوعبولان محاربه ده بونلر مهزم و قرمان بکربکیسی محمود پاشا ایله عالییه و آماجیه و بیره جک بکبری سان و قوچی و مصطفی بکرب شهیداً دار اخرته متعازم اولسبله قلندرلی طاقی اردوی عثمانینک متروکاتی اوزرینه قوندیلر. برکون اول چیرل چیللق آج قارننه و فقط بیر عشقنه طبان جالان قلندرلیلر متروکات میاننده اللرینه کچن البسه فاخره ایله کینوب قوشانمش اولدقلرندن هر قلندر طورلانغی کورکلی بورکلی ادیکلی جدیدکلی زر بوی بکی طاسلانغی کسپلرک بوزغون اوردونک محتمم چادرلرینه کلوب قورلمش ایدی.

عارفی

مابعدی وار

[۱] بچوی تاریخنک یازدیغنه کوره سلسله نسب شویله بورویور: قلندر ابن اسکندر ابن بلم سلطان ابن رسول چلبی ابن حبیب افندی .

عبدالرحمن شرف افندی تاریخ دوات عثمانیہ - سندھ شوبلہ یازبیور [۱]:
 فرہاد پاشا ایلہ شہسوار اوغلی علی بک مقدماتی جلال اختلالہ دخی
 مأمور ایدیش اولوب میرمشارالیہ سرعسکر پاشانک ورودینہ انتظار
 ایتمکسزین جمعیت اشقیایی پریشان ایدیوردیکندن نزد دولتہ رفعت
 وشان قرآنش و فقط فرہاد پاشانک کین و حدی دعوت ایتمش ایدی
 بو کرہ پاشای مشارالیہ علی بکی برطاقم عزویات بدخواہانہ ایلہ و بالجملہ
 ال واولادیلہ قتل ایتدیرمشدر . میرمشارالیہ سلطان سلیم خانہ خدمت
 متکوردہ بولمش جسور بر ذات ایدی . انعامیلہ ذوالقدر خاندانی
 سوندی لکن بر مدت صکرہ فرہاد پاشانک مفتریات غرضکارانہ سی
 و مأمور اولدینی ولایات حقندہ معاملات غدارانہ سی تبیین ایتمکله اودخی
 مقتولاً جزای سزاسی بولدی .

استطراد

حالی تاریخک ذوالقدرلیدن بک نامہ کیسہ فورتلدینی و عبدالرحمن
 شرف افندی تاریخک علی بک انعامیلہ ذوالقدر خاندانک سوندیکی
 حقندہ کی بیاناتی شہسوارلی شعبہ خاندانک انقراض کلیمتہ معلوفدر .
 چونکہ بو کونکی کوندمہ مرعشده و بوزظادہ موجود اولان دوانقادریلر
 علامہ الدولہ بک زادہ شاهرخ و سلیمان بکلرک نسلدن اورہ مشدر . اتہی

۹۳۴ سنہ ہجریہ - سندھ حاجی بکتاش ولی سلالہ - لندن (قلدور)
 بر مدتنبرو ایشیق نامیلہ آناطولیدہ تورہین بد مذہب و دیوانہ مشرب
 برسوری خذلہ اغواسیلہ و مہدیلاک دعواسیلہ علم افراز طفیان اولمش

[۱] ج ۱ ، ص ۲۲۲، ۲۲۳ .

دعوت ایدوب علی بک اولادیه برابر کلدکده جمله-نی کشته تیغ
(انتقام) ایلدی .

صولاق زاده تاریخی سویلور [۱] که : ۹۲۸ ذوالقدره ایالتی والیسی
اولان شهسوار اوغلی علی بکک رعایایه بک زیاده ظلم ایلدیکی سمع عالی به
ایصال ایلدیکندن فرهاد پاشایه بره مقدار بکچری و بلوک خاق قوشیلوب
عجم سفری نامیله علی بک اوزرینه کوندردلی فرهاد پاشا واروب اطائف
الحیل ایله علی بکک و اوغلارینک ایشی بیتیردی .

علی تاریخنک بیاناتی ده شوبله در [۲] : ۹۲۸ وزیر فرهاد پاشا ایران
سفری هانه-یله آناتولی به کوندردلی و برای مشاوره فرهاد پاشا ایله
براشمسی ایچون علی بکده امر شریف ارسال اولندی ارتق اووه نام
منزله وارلدقده مشاخالیه علی بک صاری ارسال شاه و دیوانه ولد
وغیربسی بش نفر برار اوغلاریله معسکر پاشایه واصل اولدی کرچه
اولادی (مجموعمز بردن کیتک علامت خیر دکادر سز کیدرسه کز بز
قالهلم) دیدیلر اصلا مفید اولدی (بن آل عثمانک طوغریبسی م کیمدن
نباکم واردر) دیو جواب وردی واردینی کبی بش اوغلیله برابر قبض
و قتل اولندی ذوالقدر لودن بک نامه برکیمسه قورتلدی .

نحبة التواریخ بیان ایدیور [۳] که : بو ایلمده ولایت آناتولی
محافظه-سنده اولان وزیر فرهاد پاشا بره مقدار قبو قولنه وروم و ذوالقدر
عسکر لرینه سردار تمین اوئوب سرحد عجم محافظه-سی نامیله اول
بهارده اول جانبه ارسال اولدیلر حدود ولایت ذوالقدریه واروب
شهسوار اوغلی علی بک توابعیله و اولادیه کلوب ملاق اولدینی جینده
اولدیلدیلر .

[۱] ص ۴۴۰ .

[۲] ج ۴ ، ص ۴۴ .

[۳] ص ۵۶ ، ۵۷ .

فرہاد پاشا کی برغض شکارک تاثیر۔۔ ماہیقلہ صافدروزلنی قدرده صادق اولان بوقہرمانہ قیلماملی ایدی . تاریخک بو آجیقلی وقعه بہ عائدہ و اخذہ سی ابدیاً باقیدر . واقعا فرہاد پاشا دخی ۹۳۲ تاریخندہ اکریکنی بیجری ، آماطولیدہ ، سمندردہ اہالی بہ یابدینی ظلملردن دولانی ادرندہ بوی اورلدی . من حفر بئراً لایخہ فقد وقع فیہ .

علی بك وقعه سنہ عائدہ محاکمہ لری قارئین کرام استدکاری وجہلہ یورتمک ایچون کتب تاریخیہ نک بوہادہ کی فقرائی صرم۔یلہ ایستہ یازیورز :

نشانی محمد پاشا تاریخی دیور [۱] کہ: ۹۲۶ میرمیران ذوالقدر شہ۔وار اوغلی علی بك ظاہراً اطاعت و وفاق و باطناً خیانت و شقاق اوزرہ اولمئین فرہاد پاشا مأموریتلہ ارتق آباددہ باشی کیلوب دردولتہ کوندردی .

بیجری تاریخی یازیور [۲] کہ: بادشاہ عالمینام سفرہ متوجہ اولقلہ فرہاد پاشا اوتہ یقلری محافظہ بہانہ۔یلہ کوندریلوب مقصود اسلی شہ۔وار اوغلی علی بکک ازالہ سی ایدی میرمشارالہ ذوالقدریہ مملکتندہ مستقل اولوب جانب بادشاہیدن ہر ہارمرعی اولقلہ خیلی مغرور اولمشیدی دفعاتلہ شاکیلری کلوب دفعہنہ او اسر شریفہ کوندردلکہ انقیاد ایچوب تج۔اوزنی آرتیر ایدی فرہاد پاشا سیواس قریبہ وصولندہ مشاورہ بہانہ۔یلہ جلب ایلدیکی مشار الہی اوغلرلہ برابر او طاعتندہ بوغدیردی .

منجم ہاشی تاریخی تحریر ایدیور [۳] کہ: بو اسنادہ فرہاد پاشا استانبولہ کلوب علی بکک ظلمی جددن افزوندرد و عصیان ایتمک اوزرہ دردیہ افادہ و نیچہ کلمات ایلہ عاقبت خاطر ہاوتنی تغییر وقتل واستیصالنہ اذن الوب یکریمی بیک عسکرلہ اوزرینہ متوجہ اولوب واراق آباددہ قونوب علی بك طرفہ عجم سفرینہ مأمورم دیہ حیلہ ایلہ خبر ارسال و مشاورہ ایچون

[۱] ص ۲۱۷ .

[۲] ج ۱ ، ص ۷۳ .

[۳] ج ۳ ، ص ۴۷۸ .

علی بك ۹۲۷ سنه سنده علم افراز عصیان اولهرقی حلی محاصره ایدن
شام والیسی جانبردی غزالی اوزریه ییلدیرم کهی یقشدیکندن بك زیاده
بو یومک استمدادنده اولان آتشی فتنه اوجاغنده یاسدیردی .

علی بك آقشهرده و شامده واقع اولان خدمات فوق العاده سی
حقیقده کی توجه پادشاهیك تضاعفه سبب اولش ایدی ، بو خصوص عین
سفرلرده اردوی هما یوله برابر بولنش اولان سردار (فرهاد پاشا) ده بر
حسن محامده او یاندیردیندن فرصت بولدیجه نزد سلیمان خانیده علی بك
علینده بولدیوردی . اتفاقات غریبه دن اولهرقی حضرت پادشاه بر آراق
علی بكه کوجمنش ایدی . مجلسنده نام نامی پادشاهی بی ترکانه نه بر
قبالی ایله ذکر ایتمش ایش . نام بویه بر زمانده فرهاد پاشا مقام سعایتده
طاشی کدیکنه - سوردیکندن زواللی علی بك قتل اراده سی آلدی .
۹۲۸ سنه سی شعبانده توقادده (اراق اووه) ده اوغلی (ساری ارسلان
شاه) و (دیوانه ولد) و او یس بکارله برابر - استعمال اطاعت الحیل
سوریه - مدعو آ بولندلیری کندی چادرینده بوغدیروب کله لری استابوله
کوندردی [۱] و زواللی شهسوارلی اوجاغی سوندیردی . اوسرده قانونی
سلطان سلیمان قره دن ردوس فتحه کیتمکده ایکن آیدین جهتنده
(چینه) مهراننده رؤس مقطوعه آرقه دن اولاشوب حضور سایانی به
عرض اولندی .

دوات عثمانیه ده اولان فرط صداقتی عمیمی علاءالدوله وقعه سنده
دخی ابراز ایدوک اوزی - سوزی طوغری و سوزی و سوزی آری برغانلی
آدمی اولدیقتی اثبات ایدن علی بکدن ییلداملک سینه سیله بویه برخطا
سادر اولش اوله سیله (ر - سورچن آتک باشی کیمیلن) د - تور حکمتی ایجاچه
علی بك لایق اولدیقی معافله عفو و سباح ایله مقابله ایدی . طوغریسی یا
[۱] عالی تاریخ علی بك بش اوغلیله برابر قتل ایدلیکتی یازیورسده
اولادی بش اولیوب اوچدر .

ارسلان بك) ورجوق تورك اوشاغی موجود اولوب چركسار حسابنه خاقان اعظم ياوز سلطان سليم خان اردو-يله دو كوشمكه حاضر لشمسار ایدی . غریبدرکه مصر اردوسندن میدان مبارزیه ابلک اوکجه تک باشنه آت سورن ملك ارسلان بك اولوب قارشوسنده عثمانلی بندکاسندن عززاده می شه-وار اوغلی علی بیکی بولمغه علی بك برقیلچده ملك ارسلان بكک باشنی کوده سندن آیردی [۱]. عبدالرزاق بك دشنی اله کجوب آنجیق عثمانلیغه مخصوص بیوکلک میتغاسنجه حقنده ینه عفو له معامله بیوریلهرق کوسئدیل سنجاغنه مأمور ایدلدی [۲] .

علی بك مصر سفرنده ده رکاب هابونده خدمتده بولسوب جالدرانده مسوق اولان فدا کارقلریسک فوقنده اولهرق بك بیوک بهادرقلر کوسئدی . هله بوقاریده ذکر اولندینی اوزره صوک مصر سلطان اولان طومانباینی مصرده باب زویله ده صلب ایدرک باباسک انتقامی آلدی .

۹۲۶-نه سی علی بكک برادری قاسم بکه سلطان اوکی یعنی قره جه حصار سنجاغی بکلکی توجیه بیورلدی . ینه بوییل سواسده تر حالده بوزاوقلی جلال نامنده بر قزلباش نوره بوب مهدیلك دعوا ی باطلایله باشنه طوپلادینی بکر می بیك حیدود ایله آناتولی بی یاقوب بیقیمقده ایکن شهسوار اوغلی علی بك آتشرده بونلرک باشنه شاهین کی چوکرک درنکلری طاغتمش و مخدومی (اویس بك) ک طوتوب کتیردیکی [۳] جلالده باشنی کهرک آناتولی بی بریوک خانلهدن قورنارمشدر . بوشخص لئیمک اسمنه اضافله آندن صکره ایکیده برده باش کوسترن اصحاب خروج وشهقاونه جلالی دیشدر .

[۱] سلیمانامه شکر ی .

[۲] فریدون بك منشا آفی ، مرحله نامه سلیمی ، ص : ۴۵۰ .

[۳] سلیمانامه شکر ی .

مرعش والبستانده ذوالقدر [دولغادر] اوغلاری حکومتی

(۳۳ نجی نسخه دن مابعد)

علی بك ابن شمسوار بك

طرف دوات علیبدن (ذوالقدریه) ایالتنه حاکم اولنجه ایلك جمعهده خطابه بی سلطان سیم خان حضرتلرینک نامنه اوقوتدیرهرق خاندان آل عثمانه اولان کمال حرمت و صداقتی مأموریتی اوزرندهده کوسترمکه باشلادی. آنجق بوسرمده برادرلرندن و عمزادهلرندن بر جوق بکک محضا محافظه اقبال ایچون قاننه کیروب بومیانده شامرخ بکک اوغلارندن محمد خان ابله کوچوک برادری علی بك دولغادرلیدن بیوجسک بر اویمساقله برابر فرجه یاب فرار اولهرق شاه اسماعیل صفوی به انجا ایشلر و مظهر حسن قبول اولمشلردر . علی بکک عادات مشیومه عصریه دن اولان شوقانلی باشلانغیچ ابله اجرا آتیه کیریشمه سی حیات حکومتیجه مسعود بر استقباله دلالت ایتدیوردی .

۹۲۲ سنه سی مصر سلطانی غوری ظاهرده ابرازمه و اخات صورتیله و باطنده اجرای معادات نیتیه حدود عثمانیه به متوجها مصر دن حرکت ایده چکی هنگامده وقتیه کوکسونده اسیر اولوب فتوت عثمانیه مقتضاسیجه عفو بیورلمش و آنجق بیوک برادری علاءالدوله نیک براقدینی ایزه اقتفاء مصره قاچهرق سلطان غوری به دخالت ایلمش اولان عبدالرزاق بکک ترکمنلردن عسکر جمعیله عثمانی سنورینی کچه سی ایچون اون بیسک عدد دینار و بردی . عبدالرزاق بکده همان بوله چیقدی . سلطان غوری مرچ دابقه کلارکده . مصر اردوسنده عبدالرزاق بکله متوفی شاه بوداق بکک اوغلی و سلطنت مصریه طرفندن حمص ناچی (متصرفی) (ملک

سیاست طونہ مدیغدن زمان امارتندہ کنیشجہ بر نفس آلہ مدینی کبی یدی
نقر یشمش اوغلیک محاربه میدانلرندہ مقتولاً وفاتی فلاکتی دہ کوردی
نہایت کلہ سنی دہ و بردی .

اسلافی کبی علاء الدولہ دحی موقع جغرافیسی اعتباریہ آوروپالیر
ایلہ ہیچ برکونا مناسبندہ بولنماش اولدیغدن بو حجتجہ آزادہ سر اولہرق
یشامشدر .

علاء الدولہ مرعشدہ ، عینتابدہ ، آنطا کیہ دہ ، ہارونیہ دہ (بانچی
قضا سندنہ در) ، قارص ذوالقدریہ دہ ، اندریندہ ، ظماتی دہ ، بوزاق دہ ،
البتاندہ و دیگر بعض برلردہ جامع ، مسجد ، مدرسہ ، دارالحدیث ،
عمارت ، زاویہ ، تربہ کبی بر جوق مؤسسات دینیہ وجودہ کتیر مشدر .
باقیات صالحانندن معدود وقسم کلیسی معنور و موجود اولان آثار مبرورہ
مذکورہ ، حقندہ متادباً وابدیاً جالب رحمتدر .

عارفی

ما بعدی وار

غورینک بوبله ایکی بوزلی برپولتیقهده تعقیب ایتمدیکی غایه امل کندیسنجه
صایلی ایکی فورتنه حکمنده اولان شوایکی حکمداری بکدی بکر بیه چار بیدر ووب
بریسنک ویاخود مساعده نیک بخنی ابله ایکی سنک زوال وجود بیه ایلروده
صوات محتمله لرندن مصون قالمق دوشونجه سی ایدی. فقط مکتوبات لوح
محفوظ بینه باقی و محفوظ قالدی. علاه الدوله نیک کسيلمش باشی غورینک
منظوری اولدوقده بر حس قبل الوقوع قیلندن اوله رق کندی زوال
دولتی حقدنه یورکنک ثابت درین بر آجی طوبدیغنی شیخ احمد المحلی
تاریخنده یازیور. زیرا دولت عالیة عثمانیه ده اول وقت کوریلن قوه نامیه
ترقیه قارشو اداره مصریه ده بیوک بر دوزلسزک رونما ایدی. یوبابده
علاه الدوله نیک یابدینی صوک یا کلساق ایسه غوری کبی بر یادرغی [۱] به
اومسی وبل باغلامسی اولمشدر.

تم افضت تلك السنون واهلها فکانهما وکأنهم احلام

کوکسونده سنان پاشایه مکافاة وزارت رتبه سی احسان بیورلدی.
مظفریت واقعه اوزربنه دولغادرلی الکاسنده کی قلعه لر محافظلری قلعه
آناختارلرینی حضور همایونه کتیر دکارندن قلاع مذکور به بکیدن محافظلر
تعیین و دولغادرلی الکاسی بر ایالت اعتبار اولته رق سکه و خطبه نام پادشاهی به
اولق اوزره حکومتی وعد مسبق شهر یاری وجهله مشارایه علی بکه توجیه
بیورلدی.

علاه الدوله نیک خزینه سنده ظهور ایدن نقود وجواهر و نفائس
کیه و قیمة شاه اسماعیل دن آلتان غنائمک فوقده ایدی. هر عسکر نفرینه
انه کچن اموالدن بشقه علاه الدوله مغتنبا تندن بیکر آقچه احسان بیورلمشدر.
علاه الدوله قرق سنه قدر مقام حکومتده بولنوب کلیتی دنیا لقی ایدمش
حریص و شجیع بر امیر ایدی. فقط تلون مزاجی حسیله ثابت بر مسلک
[۱] یادرغی اجنه کله سنک ترکجه مقابلدر.

پاپا تورگن ایلہ مقابلہ حاضر نمیش و دولغادری جہادیدہ لری کندیبسی شو چیماز بولدن دوندرمکہ چالشدجہ بنی مرحمت شاہانہ بہ دخالت ایجنسی سوبلدجہ : ہم عنانیدن نہ پاکم وار) کبی پاوان لافورلہ خلیجہ اسمش ساورمش ایدی . لکن ایزی برافیان سان پاشا کوکسون اووہ سنک طالعہلی اندرن اراضیبسی ایلہ برشدیکی اوردکلی نام محلہ قارشوسنہ چقبورمکہ ۹۲۱ سنہ ہجریہ سی شہر ربیع الاخرینک بکرمی طغوزنجی صالی کوئی وقوع بولان قائل وسورکلی برحارہدہ علامالدولہک عسکری بوزیلہرق کندیبسی بعض آت اوغلانلری یدندہ مقبول اولدیبی کبی میدان حریدہدہ درت اوغلی و اونوز نفر بوی یکی طعمہ شمشر و برادری عبدالرزاق بکک پک چوق دولغادری امرامی اسپر اولدی .

علاءالدولہمین قتلہ طقسان پاشندہ اری پاری . آق صقالی . ال یناق برآدم ایدی . میدان حریدن باشسی آلوب کتورن آت اوغلانک شہسوار اوغلی علی پک هوادارلریدن واندربیلی چنقل اوغلریدن برکنج اولدیبی الی یومنا ہذا مرعشدہ عنعنہ مرویدر . علاءالدولہک ہاشی آشغیدہ بیان ایدیلہ چکی وجہلہ مصرہ کوندردیلدیکندن اورادہ و جسدی مرعشدہ کی جامع کیر عزارلغندہ مدفوندر .

سان پاشا کیباش ہاشملرلہ اسپرلری ذات شاہانہ بہ کوندردی . بونلری ایصالہ مأمور بولانلر کوکسون اووہ سنندہ (چینی) قلمہ سی اوکندہ اوناخ ہابونہ تصادف ابتدکارندن سان پاشانک عسکرچہ اولان ایرمغانلری عرض حضور عالی ایدلدی . علاءالدولہک سر مقطوحی عریجہ یازاش بر نامہ ایلہ و بندکادن حسن پک وداعتیلہ علاءالدولہک کندیبستہ دخی کردنکش مخالفت اولدیبی اولجہ مقام شکایتدہ جواباً یازان مصر سلطانی غوری بہ اسرا و بوسورنہ سن سلاطیندہ بری اولیان ایکی بوزیلکک نتیجہ مردودہ سی تلیح و ایما بیوردی .

قیصریه سنجانغی بکلکی توجیه بیورلمش ایدی . مشارالیه علی بک عمیسی
علاءالدوله نك اوغلی و بوزاق سنجانغی بکی سلیمان بکله محاربه ایده رک
سلیمان بکی اولدر دیکندن بوکا مکافاة بوزاق سنجانغی دخی کندیسنه
توجیه بیورلمشدر .

ذات شاهانه آما سیده قیشلابوب ایلك بهارده (کاج) قلعه سنی فتح
ایده رک علاءالدوله نك حقندن کلک عزم هایونیه و سیواس طریقله
مرعشه طوغری یوریمکی قرارلشدردی .

ماج التواریخ یازیورکه : پادشاه حضرتلری اما سیدن کاجه کیدرکن
(فرجه بک چیری) قوناق برینه موصلتلرنده مصر سلطانی قانصو
غوریدن ایلمچی و نامه کلوب نامه نك مقدمه سنده تأکید مراسم مصافات
ایدلکدن صکره متذمه شهسوار اوغلی علی بکه قیصریه و بوزاق
سنجانقلرینک توجیهی چوقه و نیلهرق و پدیری شهسوار بک سلاطین
روم و صرب آره سینه القای نفاق ایلمش اولسی حسیله مقدا جزاسنی
کورمش اولدینی حکایه ایدیلرک شو ایکی سنجانغک مشارالیهک
عهده سندن رفیله برابر سابقده اولدینی کبی دولفادری اولکاسنده
اسمنک یا خطبه ده ذکر ی و یا سکده رسمی طلب اولندی . بوندن
منفعل اولان ذات شاهانه : قوجه چرکس ارایسه مصرده خطبه
وسکسنی محافظه ایتمسون) جوابیله مصر ایلمچیسنی ساودی .

اولکی قراره بناء روم ایلی والیسی خادم سنان پاشایی قوماندان و شهسوار
اوغلی علی بکی قلاغوز اولهرق اون بیک سواری و بیاده عسکر و اوچ بیک
یکینچری ایله طلیعه اولهرق سوق برکون صکره کندیلری ده اردوی
هایونله حرکت بیوردیلر . سنان پاشا کوسونه موصلت ایدنجه پادشاه
حضرتلری ده اینجه صو مرحله سینه کلشدردی . علاءالدوله باشی سیقلدقجه
اندرین ده کی فایت صارب طور ناطاغنی کندیسنی ایچون دارالامان بیلدیکندن
بودفعده غانه سنی و خزینه سنی مذکور طاغنه چیقارهرق او توز بیک آتلی ،

سوکن کوئینہ کلدکدہ کورجی بکارندن میرزا چایکک ارزاقی کتوون
 ایاجیسی ایله ایکی کوزل دایقانیلی چبقه کلدی که بونلر علاءالدوله نیک
 همشیره زاده سی اولوب نزد شاهیدن فراراً میرزا چایکک یاننده قرار
 قیلمشیردی، دینور . شہسوار اوغلی علی بک ماموریتی وجهله دبل یعنی
 حرکات اعدادن خبر آلمق خہ - و صندہ احراز کمال موفقیت ایلدیکندن
 شهر مذکورک بکریمی بشہجی کونی کندیسنه اوچ بیگ عدد فیلوری آلتون
 سکہ ایله مرصع اکر ولجام زر ایله دوناملش برعرب آتی و ایکی قات
 کرانہا خلعت و آلتون قینلی و مجوهر قاقہلی ظایت قیمتدار برقلنج احسان
 بیورلمشدر. بعدہ سالف الذکر منزلنامہ بیانانندہ شوبہ جہ دوام ایدیبور:
 ۲۵ جمادی الاخرہ ۹۲۰ الشکر کرد توایمنندن (اوچ کلیسا) جبری
 قوناغندہ مشارالیہ علی بکک عمیسی اوغلی (پیریندہ) بک قزباشدن اون
 ایکی کیمسہ نیک باشی کسوب سم سندن ہا بونہ کوندردی) و سلیمنامہ نیک قولنجہ
 پادشاہدن احسانلر آلدی . شیمدی ایچہ دوشونیلیر ایسہ اولوقتک تقاۃ
 رجال تاریخیہ سندن بری اولوب علی الدوام نزد پادشاہیدہ بولنان و بوسفرہ عائد
 جمیع وقایمک شاہد العینی اولان شہسوار اوغلی علی بککہ معیت شاہانہ دہ
 قبوجی باشی اولان و علی بکک قتلندن صکرہ مشارالیہ خلفاً طرف دولت
 علیہ دن سرعش والیسی نصب ایدیان قوجی بک بن خلیک روایاتی اوزرینہ
 شاعر شکرینک مرعشده تالیف ایلدیکی اشبوسایمنامہ مندرجاتی روایات سائرہ
 تاریخیہ ارجح اولمقلہ شو ایکی بکک علاءالدوله نیک همشیرہ زاده سی
 اولدیغنه شہہ قالمش ایسہ دہ بدرلرینک اسمی مع التالیف آکلاییلہ -
 مامشدر. شو حالده بونلر علی بکک عمہ زاده لریدر یعنی (بی بی) اوغلریدر.
 سلطان سلیم خان حضرتلری چالدران غلبہ سی قزاندقدن صکرہ
 آماسیہ بہ عودت بیورلر ایکن برکون ، رکابدارلق خدمتیلہ نزد پادشاہی بہ
 تقرب ایدن مشارالیہ شہسوار اوغلی علی بکک یقیندن منظور عالی اولان
 بابا بکتلیکی ، حقدہ کی فیض نظر ملوکانہ بی تضيف ایلدیکندن عہدہ سنہ

ویاغ وبال کبی ارزاق تقدیم ایلش ایدی. علاءالدوله نك کندی ویاخود ارکک ویا قز قزنداشی اوغلارندن ایکی کنج بکک دخی بوابلیجی ایله برابر کلدرک خاکپای شاهانه یوز سوردکاری بعض نوابخنده محرردر. مشارالیهما علاءالدوله نك اوز اوغلاریمیدر؛ بوقسه ارکک ویا قز قزنداشی اوغلاریمیدر؛ بوحقیقت محتاج فیض و تنور کوریلور. چونکه تاج التواریح: اردوی هایون مذکور سوکن قریه سی جوارنده خیمه نشین ایکن کورجستان خانلرندن میرزاچاپک خان طرفندن مخصوص ایلجی اعزامیله اردوی هایونهارزاق وهدایا تقدیم ایدلدیکی صرهده علاءالدوله نك برادر زاده لرندن اولوب بر مدتدنبیری شاه اسماعیل نزدنده بولندقلری حالده فرار و خان مشارالیه انتجا ایدن ایکی نوجوان بهادر دخی ایلجی موسی الپله برانکده کلوب بساطپوسی هایوننه تشرف ایتدکارنده. مظهر التفات پادشاهی اولدیله « دیبور.

چالديران سفرينه دائر وقتيله قلعه آنتوب فریدون بك منشا آتک برنجی جلدینك ۴۵۸ نجی صحیفه سننده مندرج رساله ده دخی : شهر جمادی الاخره نك اون سکنزنجی کوننده میرزا چابوقک ایلچیسى کلوب علاءالدوله بکک بعضی اولادی که قزلباشه کیتمشلردی بعدده کورجی به گلشردی بیله کلدیله وایکی بیک قیون و عسل و روغن کتیردیله (قیدی کوریلور. ینه فریدون بك منشا آتک برنجی جلدینك ۳۹۶ نجی صحیفه سننده مندرج چالديران منزلنامه سننده دخی : ۱۷ جمادی الآخره ۹۲۰ پاسین توابلندن سوکن نام خرابه قریه قوناغنده کورجی بکارندن میرزاچاپکک ایلچیسى کلوب ایکی بیک رأس قیون و بر مقدار روغن و عسل پیشکش کتیروب و شمسوار اوغلی علی بك لواچرمن سپاهیلریله دیل آلمغه واروب و علاءالدوله نك قزنداشی اوغلاری میرزاچاپک ایلچیسى ایله قزلباشدن روگردان اولوب در دولته کلدیله (دیه یازیلور [۱].

۹۳۱ تاریخنده قلعه آلتش اولان سلیمانامه شکرى ده ایسه : اردوی هایون

[۱] شوابکی قمره عیناً آلتشدر .

ایدہ مدیچی جوانی خاکبای شاہانہ بہ عرض و ابلاغ ایلدی .
 عین زمانده مقدما عمیسی علاءالدوله دن کوردیکی امنیتسزک سببیله
 قاجش و جنتمکان سلطان بایزیدخان نانی حضرت تارینه التجا ایتمش اولان مرحوم
 شه-واربکک اوغلی علی بک چرمن سنجاخی بکی اولوب سنجاخی عسکر بیله
 و عمزاده سی (پیربندہ بک) ایلہ برابر معیت شاهانہ ایدی . حضرت پادشاه
 علاءالدوله تک شو صایغیسزلغندن دولانی بالطبع صیقلمش و تادیبنی قورمش
 ایسه ده الده کی دها اہمیتلی ایش مسئله تادیبہ بی وقت مرهونہ برافق لزومنی
 کورمش ایدی . مع هذا علاءالدوله دها زیادہ طاشقینلق ایدہ رک حدود
 عثمانیہ نی تجاوز و مرعش و عینتاب جہتلرنده اردوی ہایونہ ذخیرہ
 صالمسنی منع ایدہ رک آچلقدن انبسانجہ و حیوانانجہ برخیلی تلفات وقوعہ
 سببیت ویرمکله برابر بعض انبایہ ایدہ اردونک مهمات قافلہ لرینہ تعرض
 ایتک جرأتندہ بولندی . علاءالدوله تک شو جرأتکارلغندن بختلہ
 ہر صورتلہ باغلی بولندی (قانسو [۱] غوری) بہ شکایتی حاوی
 برنامہ ہایون یازلدی . غوری علاءالدوله تک کندیسنہ قارشی دخی
 سرکشکنندن طوتدیرہرق (اکر مقتدر ایسہ کز حقندن کلکیز)
 بولندہ و کویا مقام اعتدارہ اداب ملوکہ یاقیشماز برجوانامہ کوندردیکی کبی
 علاءالدولہ بہ دخی محرمانہ و منافقانہ برمکتوب یازہرق مسلك متخذندہ
 توصیہ نسات ایتمش و بو بایدہ شہ اسماعیلہ دہ معلومات ویرمش ایدی .
 شو ایکی بوزلی پولتیقہ ایسہ حلب والیسی چرکس خیرہ بای [۲]
 طرفندن پیدرپی عتبہ شاہانہ بہ اخبار اولتیوردی .

شہ اسماعیل اوزرینہ کیتمکدہ اولان اردوی ہایون پاس-ین
 دوزندہ واقع (سوکمن) قریبسی جوارندہ ارامساز بیتوت اولدینی
 ہنکامدہ کورچی بکلرندن میرزا چابک مخصوص ایلمچی اعزامیلہ قبون

[۱] چرکبہ قان (قآن) ، ساو دخی (زادہ) مناسنہ اولدہنندن
 قالمو قانصاردن غلط اولہرق مستعملدر .
 [۲] خیرہ بای : خیری بک .

حربده شاهد ظفرعجمله عرض دیدار ایدرک شاهرخ واحد بکترله برابر برچوق دولفادری بکتری قیلچدن کچیریلوب باشلری درحال محمد خان طرفندن شاه اسماعیل یوللانلدی [۱]. آزیلی بردشمنک غلبه سیله قوجه مان بر ایالتک ائندن کیتیمی و آزر بر مدتده ثابت آجیقلی اولومرله دوت اوغلانی ظائب ایلمسی علاءالدوله نك بالعطیع حضور و شعورینی سلب ایلدیکندن عباسی باشنه چکدرک نام اون سنه عزلت نشین اولمش ایکن کونک برنده ینه میدان مجادلانه آتلدی . مشهور درکه قورد خویندن کچمز . فقط شو آتیش دولفادرلیلرک دور کمال وزوالی زمان امارتنده برشدیررک حکم قدردن غافل اولان علاءالدوله به بو کره کندی منارینی کندی ایله قازدیرمشدر .

شاه اسماعیل کی کندیسنک دشمن جان و خاندانی اولان برتوریدی به قارشو سیف شریعتک حکم صارمی کوسترمک و مذهبداشلرینک انتقامی آلق اوزره یوزلرجه ساعتک مشقتلی بر سفری کوزه آلهرق ترتیب ایلدیکی بیوک براردونک قسم اعظمیله شرقه متوجهاً استانبولدن حرکت ایدن یاووز سلطان سلیم خان حضرتلرینه قارشو عهراً و مذهباً وحساً مکلف اولدینی خدماتده بولنهرق سایه شوکت عثمانیه ده دشمندن قولایاقله انتقام آلمسی علاءالدوله جه لازم و متحتم ایکن بالعکس شاه اسماعیلک غیرتکشلکنی التزام ایله عامیانه و باغیانه بر جرأته اردوی هایونک ایلمی حرکاتنه انکل اولق ایسته مشدره تفصیلی شودرکه: ۹۲۰ سنه سنده یاووز سلطان سلیم خان حضرتلری شاه اسماعیل اوزرینه کیدرکن آقره ده چپوق اووه سنه مواصلترنده وحدت عهرق ومذهبیدن بمحله معیت سزیه لرینه دعوتی متضمن علاءالدوله به مخصوص اولاقله برنامه بوللادی . اولاق عودتله علاءالدوله کندیسی کی طقسانلق بریرناوانی ذات شاهانه نك رکابنده سوروکله مسندن بر فائده حاصل اوله میه جفتدن دعوت واقعه به اجابت

[۱] جامع الدول .

شیخک مرعشده قلمنی شدتله تمی وآرہ لرنده شوپله بر محاورہ
جریان ایلدی :

علاءالدوله — سزہ قارشی بر قصورم وارسه نفو بیورک . سزہ
مرعشده بر خانقاه بابہ یمده فالکنز ویزی فیضیاب بیوریکیز . مع هذا
اقلیم عربده سزی عرب شیخلرینه قیاس ایدرلر . اورالرده همزمان آز
اولدیغندن غریب اولورسکنز .

شیخ ابراهیم کلشنی — بن شیخک عنوانه تنزل ایتم و بوکوچک
مملکتہ سیغیم . نیم برخزینم واردرکه نه قدر صرف ایتم توکنمز ،
کیتدکجه موجودی آرنار .

علاءالدوله — وخزینہ نه در ؟

شیخ ابراهیم کلشنی — علم وقناعت .

آرتق علاءالدوله حضرت شیخک عنیم قلمینسی آکلانجه : شو
شرطله کیتمکنزه جواز کوستره بیایریمکه اقلیم عربده چوق قالمیوب ینه
بزی مشرف بیورملبسکنزه دیدی وحضرت شیخی بالذات تشیعہ جیعوب
دطانی آلدی . حضرت شیخ بو صورتله عنیم قدس ایلدی [۱] .

علاءالدوله بر مدت صکره تدارکات سفریه سی ا کمال ایدرک اوغلی
اعمی شامرخ بک ایله کوچک اوغلی احمد بکی اوندرت بیک آتلی ایله
علی جناح الاستعمجال اخذنار ایچون دیاربکر طرفنه بوللادی . بوندر
واروب دیاربکر جوارنده قوردقلری اردوکاهده مذاکره حربیه ایله
مشغول ایکن بر امر غریب ظهور ایلدی . شوپله که کیجه لری اجرای
حراست ایچون هر ایکی اردو رفاقنده بولندیریلان کوپکار بو صروده
قارشولتلی خرلاشمغه دیدیشمکه باشلایهرق محمد خان اردوسنک اینلری
اوته کی طرفک کوپکارینی سیندیردیفندن شو غریب وقمه نتیجه محمد
خان اردوسنک قوه منوبه سی تشجیع ایلدی . آئی متعاقب وقوعه کلن

[۱] مناقب ابراهیم کلشنی .

عجملر سوق غرور ایله کاسه کاسه (چاقیر [۱]) لر ایچهرک سر مست اولملار و بیچاره صاری قیلان قاسم بکله برادرینک اتی کباب ابدهرک بمشلردر .

جنوارلری بیله صولده براقان شو مردنخوارلق سباطانه بر حرکت اولمقدن زیاده نامردانه بر دنائت اولوب بووقه دلسوزی اورفده خبر آلان علاءالدوله آتشلر بوسکورمهک باشلامش و بیکدن قوتلی براردو ترتیب ایلمک اوزره همان مرعشه عزیمت ایتمش ایدی . حضرت شیخ دخی هم دیار بکره اولان قریقی جهتیله عائله سندن خبر آلتی وهمده مجروح الفواد اولان علاءالدوله قارشو ر معامله مواسستکاری اولمق اوزره و آنک آرزوسی وجهله حصنمنصوره عزیمت ایدی . علاءالدوله نک اوغلی (طوراق بک) حصنمنصور بکی ایدی و برادری احمد بک دخی برابرنده ایدی .

حضرت شیخ بر مدتیجک حصنمنصورده آرامساز اقامت ومظهر کال حرمت اولدقدن صکره علاءالدوله نک دعوت مخصوصه سی اوزرینه مرعشه کیتدی . اورادهده احترامات فائقه ایله قارشولانان حضرت شیخ علاءالدوله نک کندی بنا کرده سی اولان جامع کبیر اتصاننده کی مدرسه یه قوندرلمش وشو محترم قونوق هر صورتله آفرلنش ایدی . علاءالدوله حضرت شیخ ایله ملاقاتنده دیار بکر سفرینه عاند تشبثنده کی عنم وقطعی آ کلاندینی صرهده دیار بکرک سقو طبله قیتمر بکک وقوع شهادتی قره خبری ده کلدی یتیشدی وبوندن دولایی علاءالدوله بر آتشاره غضب کسپله رک وبرمدت صکره بعض امراسنه قارشو مستبدانه معامله سی وقوعه کله رک حضرت شیخی کوچند بر دیکندن عنم قدس ایچون اجازت طلب ایلدی . علاءالدوله حضرت شیخک شو آرزوسنی طور د بر مق ایسترسده ممکن اولدیفندن نهایت سراینده خصوصی رضیافت وبره رک

[۱] چاقیر تورکجهده شراب دیکدر .

اوزرینہ امیر بک استقبالرینہ شتابان اولوب برادری (قیتمر [۱]) یکی شهر آمدده وکیل براقش ایدی . امیر بک وحدت هرق ومذهبه مغایر اولان شو مناسبتر لکندن طولایی متأثر اولان مشارالیه شیخ ابراهیم کاشفی حضرتلری فرط تأثرله دیار بکردن قدس شریفه هجرتی قورمشلر ایدی . عساکر صفویه نك اوستاجلو اوغلی قچار محمدخان قومانداسیله وبشقه بر فکرله دیار بکره کلمکده اولدینی خبرینک تأیدی ایشده کی عاقبت وخیمه بی قیتمر بکه احساس ایلدیکی جهتله عبدالوهاب نامنده کی معتمدینی علاءالدوله به اعزام ایله استمداد و برادری امیر بک ذھول ایلدیکی عرقداشلق اساسنه استاد ایلدی . مراجعت واقعه نك نمره دار اولدینی بر صروده حضرت شیخ دخی هنرم سفر بیوردقلرندن قیتمر بک مدرس عبدالرحمن چایبی استزاده توجه ومظاہرت ایچون حضرت شیخک رفاقتیله یوله چیقاردی .

اولوقت علاءالدوله دیار بکر احوالی یقیندن ترصد ایچون اورفده بولنیوردی . حضرت شیخ اورفیه چین موصلتنده مددب بر استقبال ایله لایق اولدقلری حرمتہ نائل اولدی ، علاءالدوله حضرت شیخک زیارتیله شرف ایتدکده حقننده کی قدر دانلقنی تمامیله ابرازو آنک دلالتیله و برادری عبدالرزاق بک وکالتیله بر قیزی قیتمر بکه تشکیح ایلدی . بوجه محرر قیتمر بک مراجعتی اوزرینہ علاءالدوله اوغلی (صاری قیلان قاسم) بک که فرط جلادت وشجاعتی بالدفعات میدان تجربه ده کوسترمش ایدی آتی ودبکر اوغلی (اردیوانه) بکی عسکر کافیله ایله دیار بکر امدادینه کوندرمش ایدی . بو انساده عجم سرداری موسی الیه محمد خان مار دین قشلاغنده اولوب یاننده بک آز عسکر وار ایدی . صاری قیلان قاسم بک بونلری بر قوه فاتحه ایله مشتلرندہ باصممش ایسه ده مساعدت طالع ایله محمد خان غالب و صاری قیلان قاسم و برادری اردیوانه بکر ایله بر چوق دولغادری امراسی مقتول اولدی . صولاق زاده تاریخنک بیانه کوره

[۱] قیتمر : قیادمبر .

زنده مسافرة مقیم آق قیونلی (اوغورلی احمد بک) زاده (زینل بک) ی حکمدار نصب ایچون علاءالدوله دن طلب ایملک تشبثنده بولندی . ایکنجهیلر بو بایده علاءالدوله به مراجعت ایتمک لرندن اوده برادری (عبدالرزاق بک) و اوغلی (احمد بک) رفاقتیه زینل بکی دیار بکره کوندردی .

عبدالرزاق و احمد بکر دیار بکره ورود لرله برابر امیر بکی درزنجیر و دیار بکر و مار دین و حسن کینف قلعه لرینی تسخیر ایتمدیله ، بعده امیر بکی مستصحباً اورفه به کتدیله . دیار بکر حکمدار لغنده قالان زینل بک عبدالحی نامنده بر ظالمی دیار بکره والی نصب ایتمش ایدی . علاءالدوله بعده بایندر لیلرک اختلافتدن بالاستفاده دیار بکره وضع یدایتمش و سر قوم عبدالحی نی منصبنده ایقا ایلمش ایدی . بو عبدالحی هر نه صورتله اولورسه اولسون پاره قزاقمقدن بشقه بردوشونجه سی اولیان طمعکاران زمره سندن معدود و محبت دینه و وطنیه دن محروم بر شخص لشم اولسیله تورک نسل پاکندن اولوب اوسرده وطن اصلیمی اولان دیار بکره بولنان پیر طریقت کلشنی (شیخ ابراهیم کلشنی) حضرت لرینک فیوضات ارشاده سیله فوج داخل دین اسلام اولان خرسیتیانلری - جزیه یوزندن واردات خزینه به خلل کللمسی ملاحظه سقیمه سیله - اسلامه کلکدن منع ایدر ایدی . عینی خطا وقتیه بزجده آق دکر آطه لرنده ارتکاب ایدلمش ایدی . شیخ مشارالیهک شفاعتیه اورفده اولومدن قورتیله رق دیار بکره کلن و بلده نی اله کچیره ن خصمی امیر بک طرفندن بو ظالم قتل ایدلدی .

ایشته او اثناده صفویلرک نظر طمی دیار بکره انعطافه باشلادی ، چونکه امیر بک علاءالدوله نک سیف انتقامندن باشی قورناره میه جفی بیله یکندن صفویلره عرض میلان ایتمک هیتمه زاکنده بولنش ایدی . ۹۱۲ سنه سنده صفویلرک عسا کر کلیه ایله دیار بکره متوجهاً حرکت ایلدک لری خبرینک شیوعی

کوجہن و طالعندہ کی قوتہ کومہن شاہ اسماعیل توقاد اوزرندن عسا کر کلیہ ایلہ دولغادرلی اولکاسنہ یوردی . علاءالدولہ بادی* امردہ طاغلرہ چکبلوب کندیسنہ چکی دوزن و بردکن صکرہ شاہ اسماعیلک اوزرینہ آلمش ودرجنک اول غلبہ چلمش اولدیقتدن نہیہ اوغرا دیغنی بیلمین شاہ اسماعیل صولوغی آذربایجانده آلدی .

آنجق رقاصرغہ سرعتیلہ کلوب کچن شاہ اسماعیل البستان و مرعش شہرلرینی یاقوب برر کومہ کول حالہ کتیردی . و بومیانده دولغادرلی حکمدارلرینک تربہ لرینی ہدم ایلہ زیر خاکندہ آسودہ نشین اولان کیکلرینی چیقاروب یاقق کبی برجنایت شفیعہ دہدہ بولندی [۱] .

اول وقت آسیانک اک کوچلی حکمدارلرندن صایلان شاہ اسماعیل ایلہ بوی اولچو شمس علاءالدولہ دہ قورونقیلر اوپاندیردی . نعم التصادف اولہرق بوسرہدہ شاہ اسماعیل بغداددہ حکمفرما اولان آق قیونلی (مراد میرزا) اوزرینہ یوریوب بغدادی آلمش ایسہدہ مراد میرزا بالذات مرعشہ قدرکلہرک علاءالدولہ بہ مراجعتلہ آلدینی و برلکدہ کونوردیکی قوہ امدادیہ مظاہرتیلہ و شاہ اسماعیلک بشقہ طرفدہ مشغول اولسی حسینیلہ استرداد بغدادہ موفق اولدی . کرک بو و کرک دیار بکر دہ کی آق قیونلیلرک آرہ لرندہ کی اختلافدن طولانی کندی مداخلہ سی طلب ایتمہ لری کبی بعض اسباب مؤثرہ نک ذاتاً مساعدا اولان طالعنہ یاردم ایتمسندن بالاستفادہ دیار بکر شہریلہ ملحقانی علاءالدولہ نک ید استیلا سنے کچدی .

آق قیونلی پادشاہلرندن (میرزا الوندخان) ۹۱۰ تاریخندہ دیار بکر دہ حلول اجل موعودیلہ وفات ایلد کدہ ایکی بولوک اولان ارکان حکومت و اعیان مملکتیدن بر بولوکی مرحومک دیوان بکی (امیرک) ی مقام حکومتہ کتورمک فکرنده وایکنجی بولوکی شخص و موقعنچہ حائز قدرت دولغادر اوغلی علاءالدولہ نک

[۱] آنک ایچون بوکونکی کونده نہ البستاندہ و نہدہ مرعشہ ۹۰۸ تاریخندن اولہ عائد و دولغادر لیلرہ مخصوص بر تربہ یوقدر . شو جنایت تخریبہ دن اصلہ علاءالدولہ نک یالکز مرعشہ کی اولوجامی قورنیلہ بیلشدہ .

عليه به بتكرار همض خدمت ايلسى كندى زعمنجه عثمانلىلرى
 آوونمق و بو آرده اكنى بللى ايتكمزىن يوقاريدنه بحنى كچن اق بردى
 مسئله سنك مصرجه موجب اوله جنى انفعاله وبالطبع اويانديره جنى حس
 انتقامه قارشو محضاً خدمت واقمەسى مقابلنده ايشـجه سنه مظاهرت
 عثمانيه يى قزاقمق ايجون كندوسـنه مخصوص بر قورنازلىق اوله جنى
 آشكاردر . شاهرخ بك نعمت بصردن محروم ايكن باش بوغلقله موقع
 حربه كوندرلسى تورك عنفاتنك بر حرمت مخصوصه ايله قارشولدينى
 اولونى اعتباريله عسكـره قوه القلب ايجوندر . بيجاره شاهرخ بك آشاغيدنه
 بيان ايديله چكى وجهله عبنى محروميت ايجنده ديار بكرده سهوق اولنهرق
 كوركورينه عجملرك نبيغ غدرينه قربان اولمشدر .

مصر مملكت و سلطنتى بر درلو پايلاشه ميان ممالك چراكسه
 آرده سنده تمدت ايدن پوست غوغاسى اوزرينه علاءالدوله بنه بوييل شامه عنـمـتـله
 طومانبايك غيرتى كودمش اولديغندن اوده (الملك العادل) عنوانيله سلطان
 مصر اولدى .

علاءالدوله بويله لـكـله تزويد نفوذ ايليه رك سيس ، پياس ، طرابلس شام
 جهنلرينه پاى انداز استيلا اولمش و بر طرفدن ده آنقره و روم قلعه
 طرفلرينه طوغرى اوزانمش ايدى .

علاءالدوله ايله ايران حكمدارى شاه اسماعيل صفوينك آردهسى ۹۰۸ سنه -
 سنده آچلدى . شو آچيقلاغه سبب ايسه سيلمنامه شكـرى نك يازديغنه كوره دولنادر
 بگلرينك بر آرائق وضع يدايش اولدقلى ارزنجانى شاهك ضبط ايلسى وينه
 علاءالدوله قزى (بگلى خانون) ي اولجه كندى موافقيله شاه اسماعيله
 نشانلش ايكن صكره دن مقابرت مذهب طولاييسيله بوندن جاعمش اولسى
 ايدى و سبب نانى باعث كمال خصومت ايدى . چونكه علاءالدوله حنفى
 المذهب سنى ، شاه اسماعيل آرزغين برشيبى ايدى . بگلى خانون ايسه
 او عصرده پارمقله كوستريبلان يكانه ملكه حسن و آن ايدى . بوندن اتورى

بولندقلری برصردہ [۱] ۹۰۶-۹۰۷ء سندھ مرقوم مصطفی اولیق اوزرہ قرہ مان
ایلندہ بر شخص مجهول تورہ بوب قرہ مانلی اوجاغی یکی باشند شنلند بر مک اوزرہ
طاش ایلندہ بر جمعیت عصبانیہ تشکیل ایلدی . بو خصوص موردہ مسموع
پادشاهی اولدقده آماسیہ والیسی شہزادہ سلطان احمد ایله قونیہ والیسی
شہزادہ سلطان شہنشاہک مخدومی بکشہری سنجاغی یکی اولان سلطان محمدی
قوہ کافیه ایله اشبو آتش فتنہ بی اطفاہی مأمور بیورمش وعینی زماندہ
علاء الدولہ بک دخی اوغلی شامرخ یکی دولقادری عسکر بیلہ شہزادہ لر
خدمتہ مأموراً لارندہ بہ کوندرمش ایدی . اشبو تربیات وسوقیات
عسکر بیلہ دن حائف وخائب اولان شخص مرقوم بر مدت طاش ایلنک
صرب طاغرنندہ اختفا واخیراً حلبدہ کی مصر والیسنہ التجا ایلدی سہدہ
یوز ویرلدیکندن بردها اوزی وایزی بیلیر مامک اوزرہ اورتہ دن بیتدی
کتدی .

علاء الدولہ بک ۸۹۵ تاریخ دنیرو دوات علیہ نک شدتہ خلافا کبری
اولدینی حالہ آرہدہ اون برسہ کچدکن صکرہ شو صورتہ دولت

[۱] خیرالہ افندی تاریخنک طقوزنجی جلدینک یوز بکری ایکنجی صحیفہ سندہ
محرر اولدینی اوزرہ پادشاه مشارالہ حضرتلری ۹۰۶ تاریخندہ مورہ یارم
آطہ سندہ واقع (موتون) قلعہ سی محاصرہ وجنگاوران امرای عثمانیہ قدرغہ بہ
راکیا لیانده کی وندی بک دونماسنہ هجوم ومحاربه ایندک لری ائزادہ ذوالقادر خاندانندن
(شادی) بک دخی زمرہ مجاہدین بحریہ آرہ سندہ بولنمش ایدی . اول وقت
قارشوسندہ طاغیر طباغیان ہمت بہمنای عثمانیان آز مدتہ دشمن دونماسنی
بوزمش وقاجیرمش اولدینی کی موتون قلعہ سی اوزرنندہ دہ رایت ظفر آیت
عثمانی بی طائفہ لند برمش ایدی . شادی بک علاء الدولہ نک برادرزادہ لرندن
اولدینی مشہور ایسہدہ ہوت صحیحہ سی آکلاشیلہ مامشدر . شادی بک صرعشہ
(دل علی) محلہ سندہ منارہ لی برجامع شریفی اولوب آنجق قبوس اوزرنندہ
کتابہ تاریخہ سی بو قدر . بو جامع ۱۱۱۹ تاریخندہ صرعش مقنسی علی افندی
طرفندن تعمیر ایلدی کی جامعہ موجود دیگر برکتاہ دن معلومدر . تعمیرہ
سبب ایسہ مذکور جامع شریف داخندہ کی مدرسہ نک شمدی دہ اولدینی کی
اوتہ دنیرو فتواخانہ اولمیدر .

علاءالدوله شاه بوداقك اوغلی (شاه قباد)ی طوتوب کوزلرینه میل چکدی و سانکه اوغلی شاهرخک اوچی آلدی .

آرتق درگاه عثمانی به دو نمکه یوزی قالمیان شاه بوداق بك ینه بوییل مصره عزیمت ایلسی حسیله معرزاً مصر عالیانک (منخلوط) قصبه سنده اقامه ایلدی . زواللی شاه بوداق بك وادی امله دال بوداق صالحه میهرق امید موفقیتله استابول و قاهره آره سنده دایر و متحیر اولدینی حالده سورینه سورینه بو عالم فانی نی ترک ایدوب کتدی .

اعظم امرای مصر یه دن (اق بردی [۱]) ۹۰۳ سنه سنده حکومت متبوعه سنه قارشو روی تمرد اظهار و مصر دن شاهه فرار ایده رک شام اطرافنی نالان، نالان ایته کدن صکره حلبه کلوب قلمه نی محاصره ایلدی . حلب والیسی (اینال السلحدار) معناً متوافق اولمق حسیله قلمه نی اق بردی به تسلیمه قالمش ایسه ده حلبیلر اینالی طاشه طوتهرق حلبدن قوغد قلدن اق بردی و اینال هوادار لریله برابر مرعشده علاءالدوله یه التجا ایلدیلر . مصر سلطانی (ملک الناصر محمد بن قایدای) بو ایکی عاصینک تنکیلی ایچون ترتیب ایلدیکی قوه عسکریه یه شام والی جدیدی (کرتبای [۲]) ایله کذلک حلب والی جدیدی (جنبلاط [۳]) ی ترفیق ایلدیکندن هیئتجه حلبه کلدیلر . بری طرفدن اق بردی ایله متفق لری دخی مرعشدن عینابه عزیمته مسارعت ایلدیلر . عینابده ایکی طرفک تقابلیله وقوعه کلن جنکده مصر عسکری غالب کلدیکندن اینال ایله علاءالدوله نک ایکی اوغلی مقتول اولدی . اق بردی فرات نهرینک اوتویقه سنه جان آتهرق قورنیله بیلدی . متوفی قره مان اوغلی ابراهیم بکک برادری (ایمرزه [میرزا]) بکک مخدومی (حاجی حمزه) نک (مصطفی) نامنده بر اوغلی چوقدنبری عجم ایلنده قاجقین بوانیوردی . سلطان بایزید ثانی حضر تلرینک مورده فتوحاتیله مشغول

[۱] اق بردی : حق و بردی ،

[۲] کرتبای : کرد بك

[۳] جنبلاط : جان پولاد

میخال اوغلی اسکندر بیکی مأمور ایتدی و لدی الحاجه معاونتده بولمسنه دائر قره مان بکریکی محمود پاشاہده امروردی . شاه بوداق بک امرای مأمورہنک اجتماعی بکلمکسزین بالکز اسکندر بکله برلشہرک وایکی یوزلی تورکن بکریٹک کندیسنه ایتدیکی وعد معاونتہ اینانہرق مخاصمانہ باشلادی . قیرشہری بیکی و علاءالدولہنک بیوک اوغلی شامرخ بیکی طوتوب کوزلرینہ میل چکدی . اول وقتک حکمنجہ سیاسی بر عادت و آنجق قانون انسانیت نظرندہ بیوک برجنایت اولان اشبو معاملہ غدارانہ حس شفقت ابوت الجاسیلہ علاءالدولہیہ قان آغلالتدیقندن تورکنلردن و مصر لیلردن کلینتی عسکر استصحاب و مقابلہ خصمہ شتاب ایتدی ، طرفین بینندہ قانلی ردو کوش اولدی . ایلک مصادمہده شاه بوداق بک قاچدیجی جہتلہ میدان محاربهده یالکز قالان اسکندر بک قوتدن دوشونجہیہ و براوغلی کوزینک اوکنده قربان ویرنجہیہ قدر دشمندن یوزجویرمدی . نہایۃ الامر دیگر بر اوغلیلہ برابر دوچار اسارت اولہرق علاءالدولہ طرفین مقیداً سلطان قایدباہ کوندرلدی . علاءالدولہ بو خصوصہ دائر سلطان قایدباہ یازدینی ظفرنامہده عثمانیلیری استحقار و آناطونینک ضبطی ایچون سلطانی تشویقہ بیلہ اجتسار ایلش ایدی .

علاءالدولہنک یاغلی بالی تشویقانہ قایلان سلطان مصرک امیر کبر اوزبک قومانداسیلہ -وق ایتدیکی جنود مصریہ دولغادر لیلرلہ برلشہرک قیصریہیہ قدر ایلرولہ مش ایسده دولت علیہ عثمانیہنک بوکا قارشوغایت اطرافلی اولہرق پایدینی ترتیبات و تدارکات حربیہ مصر لیلرک نظر انتبہانہی آچمقلہ برابر تونس سلطانی (عثمان الحفصی) نک آرزہ کیرہرک صرف ایلدیکی مساعی خیرخواہانہ سلطان قایدباہی ارشاد ایلدی ، درحال استانبولہ آغیر پیشکشلرلہ فوق العادہ بر ایلچی اعزامنہ مسارعت و طلب صلح و مسالت ایلسی اوزرینہ شو ایکی دولت معظمہ اسلامیہ آرسندہ (کولک) یوزازی سنور اتخاذا اولنہرق بر مصالحتہ مبارکہ یاپلدی . بو صرہده

مرعش والبستانده ذوالقدر [دولغادر] اوغللری حکومتی

(۳۲ نجی نسخه دن مابعد)

علاءالدوله بك انشته سی فاتح سلطان محمد خان حضرتلرینک
تریتیکرده سی اولوب چراغ اقبالی ده فرزند ارچندلری سلطان بایزید
ولی حضرتلرینک سایه عنایتده او یانمش ایکن شو ابولککری اونوده رق
ودها طوغریسی جقور اووه جهتده عثمانیلرله مصر لیلر آره سنده وقوعه
کن مساجلات حربیه ده مصر لیلره دها مساعد کبی کورینن طالع حربی
مصر لیلرک تفوق قوتنه ویره رک درت کونلک اقبانک محافظه سی ایچون
سلطنت مصریه به عرض تمایلاته باشلامش ایدی. بوسره ده شامده محبوس
بیوک برادری وعدو اکبری شاه بوداق بك نصلسه فرار و درکاه عالی
عثمانی به التجا ایتمسه منی بو بیوک قیویه باش اورانلر حقنده اسیرکنمیان
لطف جلیل عثمانی به بالطبع شاه بوداق بك دخی مظهر اولدیغندن
عهده سنه ویزه سنجاغی توجیه بیورلدی . ذاتاً دونکلکنی اظهار ایچون
وسيله آرایان علاءالدوله بکک، برادری حقنده کی شو لطفکارلق خوشنه
کیتمدیکندن ولی التعمتی اولان دولت علیه عثمانیه به قارشو اعلان کفرانه
جرات و سنوی ویرکو ویرمک صورتيله مصر سلطاننه عرض عبودیت
ایلدی . بوندن بشقه بر قزینی مصرده امیرکیر مجلس اوز بکک اوغله
ویردیکی کبی بر اوغلنی ده رهینه صداقت اوله رق مصر سلطاننک خدمته
کوندردی .

دولت عثمانیه ایسه بئلکنه بديره مدیکی شو فانکورلق وکستاخلق
اوزرینه دولغادرلی امارتی ۱۸۹۵-سنه سنده شاه بوداق بکک ووروب
مظاهرته ده سیواس والیسی حضر بک زاده محمد پاشا ایله قیصریه بکی

مانع اولہ جنی چہتلہ علاء الدولہ بکک داود پاشاہیہ و بردیکی اوکوت
تاریخ نظرندہ جدآ شایان تقدیر و تذکیردر .

علاء الدولہ بک ایکیدہ بردہ شخصی، ملکینی ازعاج و اضر اردن خالی قابلین
مصر لیلردن آرتق اوصانج کتیر مسیلہ بود فہمدہ طرف دولت عثمانیہ دن استمد
ایلدیکندن قرمان بکار بکیسی یعقوب پاشا بر مقدار عسکرلہ امدادہ مأمور
بیورلدی . علاء الدولہ بک مصر لیلرلہ قانلی بر جنک ایدرک عسا کر مصریہ
منلوب او ماش ایدی . علاء الدولہ فطرۃ بولدقچہ بو نامق فکر احتراصندہ
اولدیندن یوزغون مصر عسکرینی کمال شدتلہ تعقیبہ قویولمش وقاجان
دشمنک ایانک آتتہ چوچہ دوشہ منی توصیه ایدن آتار سوزینی اونومش
ایدی . طار بر بوقازدہ بش بیگ قدر جنود مصریہ نک بوضو طوندیقنہ
بوصرہدہ علاء الدولہ بک واقف اولدینی حادہ ہرنہ دنسہ مددرس اولان
عثمانلی عسکرینی خبردار اتمکسزین صاوشمنسہ منی زواللی عثمانیلر
مصر لیلرک بوضوسنہ دوشہ رک آرمہدہ قانلی بر محاربہ یوز کوستردی .
برچوق عثمانیلرک بہودہ برہ قانی دوکیلہ رک یعقوب پاشا کوچ حال ایلہ
قوریلہ بیلدی . علاء الدولہ بک حقندہ قلوب عثمانیہدہ بر طونان ایلک
نقطۃ اغرار بو اولدی .

(مابعدی وار)

عارفی

یگیدن سوق قوت ایچون تدارکانه ایتسار ایلدی. بونک اوزرینه علامهالدین بیک آدم ارسالیله برروایتیه کورده بالذات استانبوله کیده رک مصر لیلردن یاه یاقیله شکایت واستزاده لطف وحایت ایلدیکندن سلطان بایزید ولی حضرت لرینک قلب رحیم ملوکاه لرینی قزاندی. ایش بومر کزده ایکن دیگر طرفدن دخی حاب والیمی اوزدسر شفاعتیله قایدایدن باریشیق دیله دی. آنجق شو منزله مر اجتهده نائل امل اوله مدی. وقایدای چه مشارالیهک بردالده طور میه چنی طوتومندن آکلا شلمغه باشلا دیغندن بروجه محرر ترتیب ایلدیکی اوردوی آتایک اوزبک قومانداسیله اوزرینه سوق ایلدی [۱].

آتایک اوزبک قومانداسیله سوق ایدیلان مصر اردوسنه قارشو دولت علیه عثمانیه طرفدن دخی وزیر اعظم داود پاشا قومانداسیله چیقاریلان اردوی هایون ۸۹۳ تاریخسده آطنه جهته کی آلا طاغ ایتکنده واقع ارچ قوی یا بلا سنده رکز خبام سطوت ایتمشیدی. اردو کاهده داود پاشایله برلشن علامه الدوله مصر لیلرله چاریشیمقدن ایسه ده قره مان اوغللرینک یکنی اولوب قره مان ملکینه وارث ومصر لیلرله طرفدار کچینن طور غود اوغلی محمود بیک ایله عونته سنک تنکیلی ده خیرلی اوله جفتی اخطار ایتدی، داوود پاشا بوکا حواله سمع اعتبار ایله وارساق ایلی حوزة حکومت عثمانیه به ادخال ایلدی. بونک اوزرینه طور غود اوغلی محمود بیک تبدیل قیافتله وعائله سی خالقیه حاب جهته فرجه یاب فرار اولدی. علامه الدوله بیک بوندن مقصدی تورکلک عالمده سویلی، سویلی برهادر اولاق اوزره اولنمش اولان طور غود اوغلیک شمع اقبالی سوندرمکدن عبارت اولسه بیله بومثلولرک کندی باشه دره بکلکی ایتک ایسته می کوچک آسپانک آتیا بکانه سکنه نجیبه سی اولاق ایسته دادنده بولنان تورکلرک عصیت قومیه لرینه رغماً اتحاد و محبت لرینسه وازدیاد قوت لرینه

[۱] تحف الانبیا فی تاریخ حلب الشهباء

سلطان یازیدک علاءالدولہ بکہ ماونت عسکر یہ دہ بولندینی دیوان قاہرہ یہ عکس انداز دہشت اولیہ ۸۸۹ سنہ سندہ اولکی اردویہ تردیفاً مصر دہ برابکنچی اردودھا حاضرانہرق همان حلبہ کوندرلدی . بناہ علیہ علاءالدولہ بک ایلمصر لیلر آرمہ سندہ سرزدہ وقوع اولان محاربہ دہ مصر لیلر تلفات کلیہ ویرہ رک عظیم بر بوزغونلغہ اوغرادی . بوندن طولایہ حلب والیسی (وردیش) طولایہ بیلدیکی عساکر ایلمہ بالذات علاءالدولہ بک اوزرینہ کلدیہ دہ اولکی مصر اردوسی کبی بودہ مرارت ہزیمتی طائش وکندیسیلہ حلب امراسندن (ازدمر الاشرقی [۱]) میدان معرکہ ی طولدیران مقتولین مصریہ عدادینہ قاتلش ایدی .

علاءالدولہ بونہنگامدہ دوچار اسارت اولان عینتاب وروم قلعہ ویرہ چک بکاریلہ دیگر بعض امرای مصریہ یی مقیداً استانبولہ کوندردیکی کبی الہ کچن مصر تیرانداز لربیک اللربیک باش پارمقربتی دخی کسدیکندن شہودہشتلی خیرایوان دیوان قاہرہ یی چین چین چینلاتدی . مصر جہ ویریلان قرارویاپیلان ترتیب موجبہ مشاہیر امرای مصریہ دن اولوب ذاتاً حلبدہ انخاذا قرارکاہ ایتمش اولان سردار (امیر تمران) ایلمہ امیر مجلس (ازدمر) قومانداسیلہ حلبدن چیقاریلان اردو مرعشہ طوغری حرکتلہ وقوع بولان بر ساعتک محاربہ دہ علاءالدولہ بک ایلمہ عسکری مغلوب ویریشان اولہرق مصر لیلرک الہ غنائم کثیرہ ایلمہ برابر بدض عثمانی سنجاقلری کچدی ، اردو مظفرآ حلبہ دوندی [۲] .

سلطنت مصریہ عثمانی لیلرک علاءالدولہ بکہ دوام ماونتندن قوشقولانہرق ۸۹۰ تاریخندہ آتا بک [۳] اوز بک قومانداسیلہ دولغادر لیلر عالیہ

[۱] زدمر : اوز دمیر

[۲] تحف الانبیا فی تاریخ حلب الشہبا

[۳] آتا بک کلہ لزندن صرکب ترکیب اولہرق (بک بابا) معناسہ ایسہ دہ اولوقتک منصب و تشریفات دیوانیہ سنجہ مدبر امور سلطنت ، پادشاہ مولای دیبکدر .

مرعش والبستانده ذوالقدر [دولغادر] اوغللری حکومتی

(۳۱ نجی نسخه دن مابعد)

علاءالدوله بك بن سلیمان بك

اصل اسمی (بوزقورد) اولوب عنوان امارتی علاءالدوله در. شاه بوداق بك بودفهده حکومت مصر به دن طلب معارنت ایلدیهده تحکیم موقع اقبال خصوصنده کوزینی بوداقدن صاقینمیان علاءالدوله بك آنچه و بوغجه کبی ایرمغانلرله مصر لیلری الده ایتدیکندن زواللی شاه بوداق (قودیسونلر شاه بوداغک باغی وار، اوزومی یوق یارانغی وار) ضرب مثلنه ماصدق اولان زو کورتلکی جهتیله برنی بجره مدکدن بشقه شامده زندانه آتلدی. شهزاده جم مسئله سندن طولایی سلطان یازید تانی ۸۸۷ سنه سنده عثمانلی اردوسنی قومانداسنه آلهرق قره مانه کلدیکی صرمدده علاءالدوله بك تقییل دست کریم بیوست پادشاهی ایله مشرف اولمش ایدی. جناب پادشاهی (لارنده) ده اقامت و-تراجت بیوردقلری مدتجه علاءالدوله بك شرف مصاحبت پادشاهی ایله مستفیض و بر چوق عطایای سنیه ایلهده مستفید اولدی. شهزاده جمك ردوسه کچمسيله کندیلکنندن سونن نازره فساد اوزرینه آرتق اردو ایچون برایش قلمدیقندن علاءالدوله بك معرزاً مملکتته اعاده بیورلدی .

علاءالدوله بك ۸۸۸ سنه سنده عسا کرکایه ایله ملاطیه به یوریدیکندن سلطنت مصریه طرفندن برای مدافنه حلبده درحال براردو ترتیب و یواردوبه مصر دن دخی لزومی قدر امر او افراسوق و اسیرب ایلدی. بری طرفدن

باشی ایله مصرک سبس نایبه [۱] النجا ایندیلر . عزج ایدن نصیبه دار اولیان بونائب دائرة امانته جان آتان زواللی ملکچیلری اولدیروب باشلری مصر سلطانی قایدایه کوندردی . صوبی او فورمه دن ایچمه حاک قدر صوفلیق کوشتمکله برابر سلاطین چراکمه آراسنده فقطایه واحرای خیرات وحسنه اولان فرط محبتله تمیز ایدن قایدایک امریه جنیان چراکمه سالف الذکر رؤس مقطوعه اسلامییه جریده میدانه کونوروب یورالیه رق طوب وچوکان اویونی اوینادیلر [۲] . سبحان الله اولوقت عالم اسلامک ائ بیوک ایکی دولتی اولان عثمانی ومصر دولتلری وحدت مذهبییه مستند اولان اخوت اسلامییه لازمهجه توحید قوت وغیرت ابدیه ک موجودیت حیاتییه فرنگلرک یداعتساف وتمصبند سونک اوزره اولان اندلسده کی دین قرداشلر منک امدادیه قوشمق واسلامتک او پارلاق لمعه مدینتی داعیه انظفادن قورومق اقدم فرائض ایکن آنلری خاطر دبیله کونورمیویده اسلام کله لرله طوب اوینامق صورتیه تسکین احترامه چالشامسی تاریخلرک اونوده میه چی بر فاجعه جهالتدر . مصر لیرک شهسوار بک حقیقه یایدق لری حبله کارانه وغدارانه معامله دن وخلف وعده متعلق مجادله دن صولک درجه ده غضبناک اولان حضرت فتح ۸۸۵ سنه می روم ایلی سفر لرندن اختلاس ایده بیلدیکی وقت فرصتدن بالاستفاده تکرار علاءالدوله بکک عسکر ترفیقیه شاه بوداق بک اوزرینه سوق وتسلیط ایلدی . مقاومتدن عاجز اولان شاه بوداق مصره قاچدیغدن علاءالدوله بک جالشینی اولدی .

عاریق

مابعدی وار

[۱] نایب مصرک دینکدر .

[۲] عاشق پاشا زاده تاریخی ، ص : ۲۱۲

مغلوب و ہرق آق قیونلی بایندر بک طرفین باشند کسلمسی انظار
عمومیہ عینہ (الجزء من جلس العمل) صورت عدالتی تمیل ابدیکی
کبی یاور سلطان سلیم خان مصری فتح پیورد فلرندہ اصولک جبرکس
سلطانی اولان (طومان بای [۱]) ک اسیر ایدیلوب بقای حیاتندہ دو نتجہ
و مانجہ محاذیر عظیمہ ملحوظ اولمہ حکم شریعت و ادارہ سیاسہ بک
کوستردکی لروم حکمت ایجابجہ خدمت پادشاهیدہ بولان مشار الیہ
شہسوار بک اوغلی علی بک بدیلہ باب زویلدہ اصلمسی امر قصادک
لا بتغیر رنجلی عبرت آمیز بدر .

مرحوم شہسوار بک عاقل ، ادیب ، شجاع ، قوی القلب ، عزیز مکار
بر ذات ابدی ، حین فتنندہ الی باشندہ ایدن الی سہ بکاک ایتشدن . نامنہ آنتون
و کوشیک کسدر بیک (اخبار الدولہ آثار الاول) ک اوچیوز اونوزنجی
تھیفہ مسندہ محرر ایسہ دہ الدہ ایدیلمہ سی .

شاه بودق بک

شاه بوداق بک ۸۷۶ تاریخندہ اکنجی دفعہ دولغادرلی کر سی امارتہ
اوضوردی .

بوسرہ دہ جناب فاتح دولغادرلی مملکتہ ٹانڈ و عدینک انجارتی
قایدایدن طلب ایتدیسہ دہ (نہ دیدکسہ دیدک دشمنی الہ کتیردک) جواب
باردینی وردیلر ، (آت آان اسکداری کجیدی) ضرب متلی بوکا مضرب
اولمدر . بونک اوزرینہ سلطان محمدخان ثانی شاه بوداقی قاجیرمقی
ایچون برادری علاء الدولہ بہ شہزادہ سلطان بایزیدک قبوجی باشیسیلہ
برخیلی آدملر قوشدی و یوللادی . حین مصادمہ دہ علاء الدولہ بک
بانندہ کی ترکمن بکاری اظہار خیانتہ عدو طرفہ کجیدیکندن علاء الدولہ
بوزولدی . عسکرینک برطاقی اطرافہ داغلدینی کبی برقسیمی دہ قبوجی

[۱] طومان بای : دومان بک

آدملر دولغادر ایله هجوم ایله آن واحده ایشلرینی بیتردیلر . آرق
قلعه ده سقوط ایش بولنیوردی . ایچنده کی عسکر اول بأول اسیراً
مصره سوق ایدلکدن صوکره شام والیسی ایله امیر یشیک شمسوار بکی
برادرلرینی وبوی بکلرینی معاً ومقیداً مصره کوتوردیلر .

طوتسه اقلر قاهره یه کیردکلری کون قایدایک امریله برحقارت
مخصوصه زبونکشسانه اولق اوزره صیرتلی چپلاق ، باشلری قباق
اولدینی حالده دوه لره بیدیریلوب بوغازلرندن طاقیلان آغز لاله لرك
اشکجه سی آئنده زقاق زقاق کزدیریه رک اولوقتک عادت وحشیانه سنجه باب
زویله ده چنگاله اولدی . جسدلری برکون برکیجه چنگالده قاله رق بعده
دفن اولندی [۱] . شمسوار بکک یالکز (سلمان بک) نامنده بک کوچک
برقداشی یشیکک شفاعتیه عفو ایدلدی [۲] .

شمسوار بک مسلمانجه ویریلان عهدوامانه اینانه رق دخیل دوشمش
ایکن شو عاقبت الیمیه اوغرادی . واقعا شمسوار بک میدان مردانکیده
مصر ایلرک قلمبده اونیز یاره لر آچش ایدی . لکن عفو ذکوة ظفر
طائیان مسلمانلر اچون عهده وفا دخی بر فضیلت مخصوصه اولدیغندن
مصر ایلرک موسی الیه حقنده کوستردکلری قایباق قیباقلق تاریخک عفو
ایده میه چکی برحادر .

شمسوار بک قایدبای کبی ثمن میعنی کفه میزانده کورمش برچرکس
کوله سی اولیوب طهارت حسب ونسبه مالک حکم دار اوغلی حکم دار
وهله نادرالوجود برقه رمان روزکار اولدینی حالده حقنده روا کوریلان
شورسوا یلق عربک (اصلاک فعلک یا مفر حالیا) ضرب مثلله تمثیل ایتک
ایستدیکی صویسزلق ایله آنک ایجاباتی بک کوزل تعیین ایدر .

عهدنده وفا ایتمیان یشیکک دخی بالاخره ۸۱۶ تاریخنده اورفه جهتنده

[۱] تحف الایباء فی تاریخ حاب الشهباء

[۲] افریقا دلیلی

امیر تھرازی: (بن سنک حیاتیکی تأمین ایدہرم سکا ہیچ بر ضرر کلز)
 جوانی ویردی. آنجق شہسوار بک ہر اصلہ دخالۃ جرات ایدہ مدیکندن
 بریکیلر قلعہ دن ایلدی. اردو دخی محاصرہ بی صولک درجہ دہ تشدید
 ایلدی. تشدیدات وقہ نہایت شہسوار بکی جانندن بزدر دیکندن ایکنجی
 دفعہ اولہ ق مومی الہمانی قلعہ یہ چاغردی. بولشد قہرندہ شرائط دخالۃ دائر
 باشلانیلان مذاکرہ اوزایوب بر آراق دہ اردودہ مومی الہمانک شہسوار بک
 طرفندن توقیفی خبر کا ذبی شایع اولدی، اردو ساع لرجہ کرداب ہیجان
 ایچندہ چالقا لاندی. نہایتہ الامر حیاتی مؤمن واطاعتی حالنہ دولغاری
 اولکاسنک ید اداره سندنہ ابقاسی مقرر اولدیغہ دائر یشیک لساندن
 اولہرق مع القسم ویریلن تأمیناتہ اعتماداً مومی الہما اوکلہ چاغندہ
 شہسوار بک برابر اولدینی و شہسوار بک معیتدہ بر مقدار عسکر
 بولدینی خالدہ اردو کاہہ اینہرک یشیکلہ کوروشدیلر .

یشیک شہسوار بک اظہار حرمت والباس خلعت ایلدی. شہسوار بک
 قلعہ یہ عودت ایچون یشیکدن طلب اجازت ایلدکدہ اردودہ بولنان
 شام والیدی ایلدہ کوربشمسنی توصیه ایلدی. شہسوار بک مذکور والینک
 چادرینہ کیدوب آیاقدہ طور دقدہ آره لرنده شو محاورہ مختصرہ کچی: (سن
 کیمسک؟ بن شہسوارم. بن نجه اسراوعسا کر مصریہ بی اتلاف ایدن سن
 دکلیسک؟ سکوت). طرز خطابہ کی شدن فرط غیظی و مؤقصدینی بللی
 ایتامک و شہسوار بکی قوردینی طوزاغہ قولایلقلہ دوشورمک ایچون شام
 والیسی عادت مرعیہ وجہلہ خلعت جاب والباسی امر ایتسیلہ یقہ سنک،
 ویکلرینک ایچنہ صنعتکارانہ بر صورتدہ زنجیرلر یرلشدیرلمش بر خلعت
 کمال سرعت و مہارتلہ احضار والباس و زنجیرلردہ درحال اقبال ایلدی.
 شو الحاقانی کورن شہسوار بک الجای مأیوسیتلہ برابرندہ کی عما کرہ
 اشارت ویرمی اوزرینہ آنزردہ سل سیوف ایلہ مصر لیلر اوزرینہ
 یوریدیلر سده شام والیسنک دہا اول احتیاطاً بو صوبہ قومیش اولدینی مسلح

الدوادار [۱] قیادتیله قوتلی براردو چیقاردی . شاه بوداق بك دخی بواردوایله برابر ایدی . عاجلاً برطیعه عسکریه چیقارلسنه سبب شهسوار بكك على الغفله حلبی باصمسی قورقوسی ایدی .

حلبده طلیعه سیله برلشن اردو ۸۷۶ سنه سنده شهسوار بك اوزرینه یوردی ، حمله واحد ده عینتابی اترداد ایتدی . شهسوار بك اولادو عیائی و ذیقیمت اموالی (ظماتی [۲]) قلعه سنه کوتوروب برلشدیردی . کندوسی دونوب خصمیله برقاچ موقعده چار بشدیسه ده مصر لیلرک مجلوبی اولان ترکمن بکلرینک غیرتسزلیکی یوزندن هپسنده ده طالع حرینی معکوس بولدی . نهایت جیحان نهری کنارنده خونریزانه بر محاربه وقوعه کله رک شهسوار بك هزیمت فاحشه به اوغراددی و تلفات کلیه ووردی . شکل مغلوبیتده کی دهشت شهسوار بکی او ر کوندیکنندن سولوغی ظماتی قلعه سنده آلدی و قلعه به قپاندی . امیریشیک آرقه سی بر اقیوب قلعه یی سبق محاصره آتته الدی . شهسوار بك محاصره جهنبله هر طرفنی چاره نزلک احاطه ایتسنی و نزدنده کی عسکرکده برر ایکیشر صاووشمقدمه اولسنی کورده رک سائقه یأس و اضطراره مصر اردو سننده کی (تراز الشسی) بی قلعه به دعوت ایتدی . موسی ایله صورت اجابتده اردو قاضیه سسکری (شمس الدین بن اجا الطابی) ایله برابر قلعه به چیقدی . حین ملاقاتده شهسوار بك فتح کلام و عرض مرام ایده رک : (بن سزه دخالت ایتک ایسترسه مده مقدا بك چوق عسکرکزی قیردیغمدن شمعی اردو کاهه اینرسه قورقارمه که عسکر بندن انتقام آیر) دیسنه . قابل

[عرب املانه کوره (یشیک) صورتیله کتب توارینخده مقید اولان بو ترکیبک صهیجی (یاش بك) در . فریمده و آسیای وسطیده کنجلره (یاش) و یاشلی اولانلره (قارت) تعبیر اولنسنه نظراً بونک مناسی (کنج بك) در . دوادار دیوبندار اولسه کرکدر ، ماینجی دیمکدر .

[۲] ظماتی قیصریه حوارنده و سیواس ولایتی حدودی داخلنده بر قلعه در ، شمعی خرابه سی موجوددر .

شہسوار بکہ صالحدیرمق ایستندی . بوندن مقصدی مطمح انظار ملوک اولان ممالک مصریہ ال اوزاتق اولقلہ برار پیشکاه غزمندہ شہسوار بکی پک بیوک برحائل بواوردی . بنساءً غایہ آئی اورتہ دن قالدیروب عزم فاتحانہ سنہ آجیق بریول حاضرلامق ایستیوردی . فقط موفق اولہ مادی .

قایدبای فطرۃ و سیاسة و کباسة سلاطین چرا کسۃ مصریہ نیک الہ بیوکارندن معدود اولسبلہ نفسہ کران کلان شو بوزغونقلاری حوصلہ سلطنتہ بر درلو صغیشدیرہ مدیغندن شہسوار بکی حضرت فاتحک حمایہ مخصوصہ سندن محروم ایتک ایچون جناب فاتحہ ایاجی و ہدیہ ارسالہ یاتاقلقدہ بولنش و شہسوار بکدن انتقامنی آلدقن صوکرہ دولغادرلی اراضینک دوات عثمانیہ ترکی و عدیلہ کندی حسابنہ لازم الاستعمال دسایس سیاسیہ بی ہر درلو ایجہ لکریلہ قولالانش ایدی . بونک اوزرینہ جناب فاتح شہسوار بکہ مقام تحذیردہ بالدفعات نصایح لازمہ دہ بواندیسہ دم فائدہ بخش اولدی . بو بولده یعنی سوز دیکلمدیکی زمیندہ سلطان مصرہ جواب ویرلدی . قایدبای شو فرصتدن استفادہ ایلہ جناب فاتحک بیلہ نصیح وامرینی دیکلمہ بین شہسوار بکہ اتباع ایلہ بیہودہ یرہ الام قانی دوکولامسنی توصیه بولندہ ترکمن بککرینہ آری آری ماملر وعینی زماندہ طورہ طورہ آلتونلر کوندرہ رک ہر مشکلی حل ایدن پارہ قوتیلہ ترکمن بککرینی خفیاً الدہ ایتش ایدی کہ شہسوار بکک فلاکت قطعہ عظیمہ سنی انتاج ایدن اسباب و عواملک ال مؤثری بو اولمشدر .

قایدبای شو صورتلہ مادی ومعنوی تہیہ اسباب ظفر ایدلمش اولسنہ قناعت کلیہ حاصل ایتدیکندن ۸۷۵ سنہ بی نہایتدہ قاہرہ دن ایلک اوکچہ رأس النوبہ (امیر اینال الانقر [۱]) قومانداسیلہ برطایعہ و متعاقباً امیر (یشیک

[۱] اینال چغتایچہ شہزادہ ، سردار ، مشاور ، محرم معائنہ درہ .

آرامنده وقوع بولان تلفاتك حد و حسابی بوغیدی . شوبوزغونلقدن جان قورتاره بیلن اردونك دوکونتیسی یایان و پریشان برحالمه حلبه واورادن قاهرهیه آقوب کلکه باشلادی . قایدبای بوخلاری ایشدکجه و کوردکجه اوفکه سندن کویلهر بنبوردی .

نشئه غالبته قابنه صیغمايان شهسواربك حلب شهرینی الموق طمعنه بيله دوشدی . بوآناده و ۸۷۴ سنه سنده شهسواربك ايله سلطنت مصریه جانبندن ملاطیه والیدی اولان (قرقاس [۱]) آرمسنده وقوعه کلن برمصادمهده قرقاس غلبه ایتمش ایسنده شهسواربك اخیراً تازه قوت آلهرق قرقاس اوزرینه هجوم ایدوب کندیسینی اسیر و برکارکیر محبسده حبس ایتدی . بعدد محبسك قویو نجره سنی طاشاه سد و بند ايله قرقاسی آچلقدن وهواسزلقدن اتلاف ایتشدر [۲] .

شهسواربك مظفریت واقعه ايله اکتفا ایتمه رك حلبك کندیسینه ویرلمسی ایچون سلطنت مصریه یه تکلیفده بولنمش ومع مافیه جواب رد آلمش ایدی . بو صروده آطنه حاکمی رمضان اوغلی داود بکک شهسوارلییه اوفق بر غلبه چالمسی قایدبایك بوره کنه سرینجه بر صو سرپمش ایسنده آزمدت صکره شهسوار بکک مع زیادته تلافی مافات ایدرهك داود بکی مغلوب ایلدیکی خبرینك تعاقب ورودی آغزینك طادینی قاچیردی [۳] .

شهسوار بك ۸۷۵ سنه سنده رمضان اوغلی داود بککه تکرار دوکوشوب غلبه چالیدیندن داود بك (ایاس) قلعه سنه قباندی . شهسوار بك ده ایشك ایلروسنه وارمیهرق البستانه عودت ایلدی . آق قیونلی پادشاهی اوزون حسن ممالک مصریه اوزرندن

[۱] قرقاس: قورقاز

[۲] افریقا دلیلی

[۳] تحف الانباء فی تاریخ حلب النها

باشنی از مک ایستور دی . یوقسہ شہسوار بکک خلعت و ہدایا کوندر مک صورت استالنتکارانہ سیلہ طور دیرلسی و ایکی طرفدن درہ لر کبی اسلام قانی آقیدان شو فتنہ نک یا تشدیرلسی ممکناندن ایدی . ہر نصلہ اغراض خود کامانہ سنہ مغلوب اولان قایدبای طریق مسالمتہ کیتدی . عساکر مصریہ نک انہزام مؤللی قایدبایک مسموعی اولدقدہ بیلدی رملہ بیدندن اورولمشہ دونہرک ہان خلیفہ (المستجد باللہ) ک وقضاۃ اربعہ نک و بالجملہ امرانک حضور یلہ کندی تحت ریاستندہ بر مجلس مشورت عقد ایلدی . بو مجلسجہ ویریلان قرارہ بنا ، شہسوار بکک قارشوقوتلی بر اردو دہاسوقی اسبابنہ توسل ایلدی . مع مافیہ شہسوار بک بو ائنادہ ۸۷۳ سنہ سندہ (دارندہ) قلعہ سی عنوۃ ضبط و مصر طرفدن منصوب محافظی قتل ایلدی . قایدبای بونک اوزرینہ بیک مشکلاتہ تجہیز و (اوزبک) ک بدقیادتہ تودیع ایتدیکی ایکنجی مصر اردوسی شہسوار بک عاہنہ سوق ایلدی . اردو مصردن چیقہرق حلب یولنی طوندی . اردونک حلبہ مواصلتیلہ برابر شہسوار بک ساختہ بر رجعتلہ آدیم آدیم کری بہ چکیلہرک و اشبو خدعہ حریبہ نک فرقہ وارہ میان مصر اردوسی آرقہ سی براقیہرق چورہ سی صیق و قورقنچ اورمانلرلہ محاط طار بر بوغازہ کیردی . مصرک دوز و چہلاق وادیسندن وخرمالقترینک شکل عادیسندن بشقہ برشی کورمامش اولان مصر لیلر شو عالم دیکردہ بل بل یانہ یونہ باققدہ ایکن یوردلری اولمق مناسبیلہ کیریندیسنی ، چیقیندیسنی قاریش قاریش بیلن و اورمانلقلر ایچندہ و قبائلقلر اوزرندہ ککلک کبی سہ کن دولغادر بکیئلری اورمانلر ایچندن سوکون ایلہ مصر لیلرہ آنی برغلبہ چالدی . فنا حالدہ بوزولان مصر لیلردن یوزلرچہ امرا ، بیکلرچہ افراد خاک ہلاکہ سرلدی . شہسوار بکک الہ آت ، اسلحہ ، ارزاق کبی تقویۃ بازوی اقتدار ایدہ جک بک جوق شیلر کچدی . مصر اردوسی امرا و ضابطان و نفراتی

الوفندن [۱] (معزوزبك المحمدی) و حلب انابکی (الماس الاشرقی) و حلب قلعه سی استاداری [۲] (محمد غریب) ك مقتویاتی تشکیل ایدیوردی . برمدت صکره شہسواربکک یداسارتندن قاجوب قورتیلان برذبک الجمدار مصره کتدیسه ده نظر سلطانیده شہسواربکک معناً طرفدارانیله مہم اولدیغندن قدسه نفی ایدلدی [۳] .

شہسوار بك دولت علیه قارشو و اظهار خصومت ایدن جناب فاتحك عمه زاده سی و بالفعل نصبكرده سی قره مان اوغلی پیر احمد بکک مظاهرت ایتك ایستدی ایسه ده پیر احمد بکک اردوی هاپون طرفندن تنکیلی مظاهرتنه میدان ویرمدی . پیر احمد بکک کبی شہسوار بك دخی درگاه عثمانیه قارشو هر صورتله فرمانبر بر عبد کتر اولق اوزره عهد و پیمان ایدرک پادشاهك مظاهرتنه و اوسایه ده دده سنك تختنه نائل اولمش ایکن قره مان اوغللرینك مخصوصاتندن اولان عهد شکنکی کورتر مکده ضبط نفس ایدمین پیر احمد بکک سطوت شاهانه دن خائفاً دولغادرلی طور اراغه قاجقدقه امرتسویلا تده کی مهارت مورونه یله شہسواربکک ذهنه کیره رک بو یوزدن بالخاصه شہسوار بك حقدنه اشهرار شاهانه حصوله سببت ویرمشدی [۴] .

قدرت و شهرتی آرتدقجه آرتان شہسوار بك وارلغه و شہسوارلغه کورنه رک سلطنت مصریه بی بیجه صایه قده ایدی . عینی زمانده ایسه (ملک الاشرق قایدبای) کرسی نشین سلطنت مصریه اولمشدی . خادم الحرمین اولق شرفیله مباحی و ممتاز اولان قایدبای حکمداران زمانك فوقده برادعیه عظمتله موقعه . نفسنه ؛ شوکته مغرور بولنیور ایدی . مع هذا شہسواربکک حالی و کوندن کونه پارلایان نجم اقبالی آلتدن آله کندیسی دوشوندی ربیور و

[۱] مقدمین الوف : بیکباشی .

[۲] استادار یا خود استادالدار ، مدیر امور و کھیا مناسبه در .

[۳] تحف الانباء فی تاریخ حلب الشهباء ، ص : ۱۱۰

[۴] عاشق پاشا زاده تاریخی ، ص : ۱۶۹ ، ۱۷۰

شہسوار بك بن سلیمان بك

شہسوار بك برادرینك مصرہ عزیمتی اوزرینہ تماماً دولغادرلی ممالکنتہ صاحب اولدی . لیکن حادثہنك بوشكالی آلمسی اوزرینہ مصرلیلك انظاردقت وخصوصتی کندرینہ انعطاف ایتمك باشلادی . ۸۷۱ - سنہ سنده شہسوار بكك دولغادرلی خاندانندن رستم بك آرہ سنده محاربه وقوع بولمغہ باشلادی . سلطنت مصریہ چہ بو خصوص خبر آلتدندہ حاب عسکری رستم بكك امدادینہ مأمور اولدی . چونکہ شہسوار بكك نہامتی و فطانت مخصوصہ سنك تقدیر ایتدیردیکی وحدت عرقیہ سوقیلہ عثمانیلرہ اولان کمال ارتباط و صمیمیتی مصر سلطان خوشقدمك کوزینہ بآئمقدہ ایدی . حکومت مصریہنك شہسوار بك عاہینہ وقوع بولان بو معاونتندن بر تمرہ حاصل اولماشدر .

شہسوار بك ایسہ بر نسبت متزایدہ کتب قدرت و شہرت ایدہ رک باشنہ طوبالانان تور کمنلرلہ ۸۷۴ - سنہ سنده ممالک مصریہ آقین ایتمك باشلادی [۱] . بو حال سہ سلطنت مصریہ ایچون انواع متاعب و مصارفی دعوت ایدن بر محاربه طویلہ مشومہنك باشلاننجی اولدی . مصر سلطانی خوشقدم نظر انتباہنی درت آچہرق شو صاحب ظہورک علیہنہ (بردبك الجمدار [۲]) قومانداسیلہ مکمل بر مصر اردوسی یوللادی . حاب وشام والیرینی دە آکا معارنہ مأمور قیلدی . برنجی مصادمہ دە مصر لیلر تلفات کایہ ویرمک صورتیلہ دوچارانہزام اولہرق شہسوار بك مصر ممالکنندن بر جوق برتسخیر و قوماندان بردبك الجمداری اسیر ایلدی . جوقلنی اعتباریلہ صایلسی قابل اولمیان تالقاتک الک مهم قسمتی طراباس بی اتابك (جانی بك الحسنی) و دمشق آنا بیکی (قراجا الظاہری) و حاب مقدمہ بین

[۱] تحف الانباء فی تاریخ حلب الشہبا

[۲] برد : ہارون . جمدار ، الجمدار مخفیدر .

تصدیق رسمینه اقران ایلدی. زماننده آق قیونلی پاشاهی (اوزون حسن) له اوزون اوزادی به محاربانده بولنه رق بالندیجه خرپوتی بدل صالح اولمق اوزره اوزون حسنه ووروب مجبوراً باریشیق باغشدی. مملکتک رجزو معموری اولان خرپوتک ضیاغندن طولای ملک ارسلان بك صوك درجهده متأثر اولسیله بونک استردادنجه رجای معاونت ایتک اوزره مصر سلطانی خوشقدم نزدیکه کیده رک تشبثانده بولدیغی ائنده وقاهره جامعلریک بریسنده جمعه نمازی قیلا. قده ایکن برفدائی طرفدن قتل ایلدیکنی عالی و مشارالیهک مرعش جامعنده معتکف اولدیغی حالده مصردن کوندریلن ملاحظه اسماعیلده دن برفدائی الیه اولدیریلدیکنی تاج التواریح و صولاق زاده وهامر تاریخلری یازیبورسده متفق علیه اولان روایت صحیحه تا یخیه کوره محل قتل هر حالده مصر درو تاریخلرک بیاننه کوره اوصره ده مصرده ملتجی بولنان برادری شاه بوداق بکک تحریرکیله و سلطانک ترتیبه شو جنایت ایشلمشدر مشارالیه اون ایکی سنه بکک ایشدر. تاریخ قتل ۸۷۰ سنه هجریه سیدر.

شاه بوداق بك بن سلیمان بك

شاه بوداق بك ۸۷۰ تاریخده سلطنت مصریه طرفدن دولغادرلی ضدالی امارتنه قعاد ایلدی. اونه طرفدن دولغادرلی امراسی دولت علیه عثمانیه به مراجعتله برادری ملک ارسلان بکک خلیفه قتلنده محرك اولغله مظنون و بویوزدن بین الخلق منفور اولسی حسیله شاه بوداق بکک امارتی قبول ایدمه جکلرندن یرینه برادری نهسوار بکک تعیینی استدا ایتدیله. فاتح سلطان محمد خان حضر قلمری شهسوار بکی بامشور عالی دولنادرلی حاکمی نصب ایتدیکندن شاء بوداق بك مرعش شهسوار بك البستانی مرکز اتخاذ ایلدی. فقط شهسوار بکک سجایای برکزیده کیاست و حماسی شاه بوداق بکی کولکده براقه قشاه بوداق بك مجبوراً مصره کتدی.

جدیدہ صہریہ ایلدہ تائییدی ایچون ۸۵۳ سنہ سنہ سلطان مرادخان ثانی طرفدن آماسیہ بکی حضر بکک حرمی خاتون بعض خادم آغلارلہ کوربیچی اولہرق الہ-ستانہ کوندردلی . ساچان بکک یشکین بش قزندن حلقاً وخاقا اک کوزلی (سنی خاتون) - سلطان محمد خان ثانی حضر تلبینہ تزویج ایلدلی . سرای ہایونہ وہیئت وکلای دولتہ منس-وب بکلردن وخاتونلردن برچوغی ولایا سائف لڈ کر حضر بکک حرمی کابین کتیرمک اوزرہ مخصوصاً ادرنہ دن البستانہ کوندردلی . سنی خاتون محتشم برکابین آلابی ویک آخر جہاز طاقی ایلہ ادرنہ یہ کونوردلی . ادرنہ دہ شعراہ پارلاق پارلاق قساند مدحیہ انشاد ایتدیرن برطنظہ عظیمہ ایلہ ہفتہ لرجہ دوکون یابلدقندن واوصردہ ایکنجی ذقہ اولہرق تحت - سلطنتہ بکن سلطان مراد خان ثانی عمومی احسانلرہ غرق ایلدکدن سکرہ شو ایکی نیر اصالت بربرج الشرفدہ اجتماع ایلدی [۱] .

سایان بک ۱۲ سنہ حکم - وروپ دامادینک تبشیر جلیل محمدی ایلہ مبشر اولان فتح قسطنطنیہ موفقت عظیمہ سنی ادراک ایلہ بختیار ۸۵۸ تاریخندہ عازم دارالقرار اولدی .

ملک ارسلان بک بن ساچان بک

۸۵۸ تاریخندہ جالس کرسی پدر اولوب امارتی مصر - سلطانتک

[۱] سنی خاتون جناب فاتحہ اون سکزیبیل برحیات - سعودانہ کچبردرک ۸۷۱ سنہ سنہ ادرنہ دہ وفات ایلدی . اورادہ (سلطان جامی) خطیرہ سنہ مدفونہ در . ذیلہ مندرج ۸۸۷ تاریخی کتابتہ مخصوصہ تاریخہ سنہ کورہ جامع مذکورک سنی خاتونک صاعقلندہ کندی طرفندن یابلدینی معناسی چقبورسہ دہ مشار الیہا فاتح دورندہ اولمش وجامع ایسہ - سلطان بایزید خان ثانی عصرندہ یاپلش اولدیفندن اساساً قیریق دوکوک برعربجہ ایلہ یازبلی اولان کتابہ مذکورہ نک طرز تحریر وافادہ بی طوغری دکلد . شو حالہ برابر مطالعہ عاجزانہ بچہ سنی خاتون حین ارتحالندہ اوتہ دنیو اکثر خوانین - سلاطیندہ واقع اولدینی کی کندی سرابی باغچہ سنہ کومولش وجامع دہ باقی باشندہ سکرہ دن یاپلشدر .

مرعش والہستاندہ ذوالقدر [دولغادر] اوغلاری حکومتی

(۳۰ نجی نسخہ دن مابعد)

سلیمان بک بن ناصر الدین محمد بک

هجرتک ۸۴۶ تاریخندہ دولغادرلی تختہ چیقدی . سلیمان بک بک سمیز بر آدم اولدینی جہتله بالطبع تہرور و جنس لطیف نسوانی دنیساده ہرشیدن زیادہ سورایدی . عدد زوجانی درندن آشاغی دوشورمدیکی کبی سرابی بری پیکر جازیرہ لرلہ زب آورایدی . وجودندہ کی فرط سمن کیدہ رک رکوب و تزولہ مانع اولدیغندن زمانی تہرورلک مخصوصاتندن اولان یمک و ایچمککہ و زوجہ و جازیرہ لرلہ اکلنہ ککہ کچریدی . طولایدیلہ دولغادرلی اہالیسی دہ بر آ۔ و دہ کی نام ایچندہ اوقانکذار اولدی . مشہار الہک برکت نساہی سنہ مقیاس اولمق اوزرہ سرایندہ بر کوندہ نام قرق بشیک صالنامش اولدینی تاریخلر حکایہ ایدیور .

سلیمان بک تاریخچہ اوتہ کی بکلر قدر بر علاقہ حاسنی بوقہدہ زمان حکومتندہ - مزاج عصرک کایاً خلافتہ اولہرق - بر قاریجہ بی بیلہ اینجتماش اولسی حقا کہ بر فضیلت مخصوصہ در .

سلیمان بک درکام عثمانی بہ قارشو بسلمدیکی صمیمیت و خصوصیت کتدیجہ آرمسہلہ آرہدہ مراسلہ و دادکارانہ اکدیگ اولمزدی . اولوقتیکی آماطولی سیاستی ایجاباتندن اولان شوصیقی ارتباطک بر رابطہ

ناصرالدین محمد بك مصرده ایکن قزینی ملک الظاهر چقمقہ، نزویج
ایلمش و آرمده کی محبت صحیبیه برده باباتی اوغلاق مناسبتیه رابطه بند
تقویت اولمش ایدی .

ناصرالدین محمد بك ۸۴۶ ده سکان یاشنده اولدینی خالدہ اوتہ کی
دنیاہ کوچدی . فرق آتی ییل بکک ایتشدرد. شجیع و عاقل و صوک
درجهده بجز بکلی برصرد کامل ایدی. طوتدینی مسلك سایه سنده عثمانلی
پادشاهاربله خوش کچیندیکی کبی سلاطین مصریه یی دخی کوچندرمه مش
ایدی . سرعشی مرکز امارت انخاز وایلك اوکجه اوراد بر مدرسہ انشا
ایدن مشارالهدر . ناصرالدین محمد بکک قیصریهده وعینتابده بر مدرسہ
انشا ایلدیکی نکاشته صحیفه تواریح و وناقدر .

عارفی

مابعدی وار

فوجہ اعزام ایلدی . جانی بک واروب ملاطیہ بہ آرسلان کی والدیری
ایسہدہ بعض خان ترکمنلر کندیسنی غدرآ قتل ایلدیلر . مصر
سلطانی حاب والیسی (تکرری برمش التزکانی [۱]) بی شوقماندن طولانی
ناصرالدین محمد بکک تنکیلمہ کوندردی . اودہ طویلابہ بیلدیکی عسکرلہ
آنسزین مرعشہ ایباغار ایندیسیہدہ ناصرالدین محمد بک دها چہویک
طاررانہرق قاجغہ موفق اولدی . عسا کر حلیہ شو بورغونلغ آجینسی
چبقارمق ایچون دوغادری اولکانسی صویوب صوغاہ چورہرک حلبہ
دوندیلر . مصر سلطانی دوغادری حکومتی خاندانندن (حمزہ بک) . توجیہ
واعطا ایلدی .

ناصرالدین محمد بکک ملک الظاہر چقمق ایلہ آرہ سندہ کی مناسبہ
بویوزدن شدتلی کر کینلک پیدا اولدیسیہدہ ادامہ مناسبات بولارنی دوشونمکدہ
ویولقدہ کیچیکمدی . حین فرارندہ درکاہ مرادخانہ بہ النجا ایتمش ، مشار
ایلہ طرفندن سیواسدہ کی (آرتق اووہ) بہ قوندیرلمش ایدی . اورادہ ایکن
جانی بکدن طول قالان قیزی ملک الظاہر چقمقہ تزویجی وعدا ایلدیکندن
اودہ ملکنی ناصرالدین محمد بکک اعادہ ایلدی .

ناصرالدین محمد بک ۸۴۳ سنہ سندہ عالم اسلامک اک مهم بر قطعہ می
اولان مصری کورمک و سلطان ایلہ کوروشمک آرزوی خاصانہ سیلہ
مصر القاہریہ کیندی . ملک الظاہر چقمق نامنہ بالجملہ امرا و اعیان
مصریہ طرفندن استقبال و دیدبہلی بر آلائی ایلہ حضور سلطانی بہ ایصال
اولنہرق سلطانندن بک صمیعی و بک بیوک حین قبول کوردی وقاہرہدہ
مخصوصاً تہیہ ایدیلان امیر نوروز سراینہ ایندیرلدی . مدت مسافرتدہ حقندہ
کوستریان اکراملردہ واناملردہ کی فوق العادہ لک امثالی حقندہ غیر مسبوق
ایدی . ناصرالدین محمد بک بر مدت دها مصردہ قالہرق ہر طرفی تماشا ایندیکن
سکرہ بک پارلاق بر آلایلہ تشبیع ایدیلہرک مرعشہ عودت ایلدی .

[۱] تکرری برمش : تکرری و برمش

توقاد و امامیه جوارنده خیمه نشین و ظایب آرزغین (قرل قوجه‌لی) نامنده بر ترکان اولوسی بولنوردی . بونلر اطرافده کی ایللره و اورادن کچن بوللره کیجه لی کوندوزلی صارقندیلق ایدرلردی . امامیه محافظی بورکوک باشا ۸۳۱ سنه‌سنده استعمال لطائف الخیل ایله بونلرک بکی اولان قرل قوجه اوغلاریغی و رفقا‌سی اعدام ایلدیکندن اورته‌لق کسب سکون و راحت ایلدی . بونلرک ایچنده او طوران و ترکملری ایستدیگی کبی قولالانان دولت‌دار اوغلی حسن بکک اشبو تشکیل مهم دولایسه‌یله سونکوسی دوشدی و آدی ده اورته‌لقدن قالقدی [۱] .

ناصرالدین محمد بک ۸۴۰ سنه‌سنده بیوک اوغلی سلیمان بکی درگاه عالی عثمانیه کوندیره‌رک استعطافده بولندی . دولت‌دارلی الکاتنک بیوجک پارچه‌سی اولان قیصریه سنجاغی قره‌مان اوغلی ابراهیم بک غضباً لندن آلمش ایدی ، آنک استردادنجه یاردم دیله‌بور ایدی . حضرت پادشاه درحال اسعاف مسئول و توقاد سنجاغی بکنی معاونه مأمور بیوردیلر . ناصرالدین محمد بک بوسایده قیصریه سنجاغی تکرار الده ایدی .

مصر سلطانی (ملک الظاهر جقمق [۲]) . قارشو کونتردیگی بعض حرکات سرکشانه دن طولانی اسکندریه زنداننه حبس ایدیلان مصر امراسندن (جانی بک الصوفی) جرمنک دعوت ایده‌جکی جزادن قورقورق ۸۴۱ سنه‌سنده بعض توابعیله محبسدن فرار و سلطان مراد خان ثانی به دخالت ایلدی . مشارالیه مومی الیه عطیه و بره‌رک مرعشه‌ده ناصرالدین محمد بکک زیدینه کوندردی . ناصرالدین محمد بک شومهمان محترمک بهادرانغه مفتون اوله‌رق قیزلرندن بری تشکیل و مصر ایلر النده کی ملاطیبه‌نک

[۱] عاشق پاشا زاده تاریخی ، ص ۱۱۳ - ۱۱۴

[۲] جقمق: چاقاق

قرہمان اوغلی محمد ورمضان اوغلی ابراہیم بکار - محضاً قبضہ فانیچاق سابقہ سیلہ - مصر اردوسنک عودتندن سکرمہ استرداد ایچون قبصریہ اوزرینہ یوردنکارندن ناصرالدین محمد بک ایلہ آرمہ لرنده قبصریہ جو ارنده بیوک برصواش وقوعہ کلدی ، ارباب احتراض دایما محروم و ہونکله برابر عکس امل و عملاریلہ مادہ مغلوبیتہ محکوم اولہ کلدکارندن متفقہ لک اردوسی کلیاً بریشان اولہ رق ناصرالدین محمد بک قزاندینی ظاہیت عظیمہ نتیجہ سنده قرہمان اوغلی محمد بک اسیر و اوغلی مصطفی مقتول دوشدی . ناصرالدین محمد بک بخدومی داود بک تحت محافظہ سنده اولہ رق قرہمان اوغلی محمد بکی مقیداً و مقتول مصطفیانک راس مقطوعیلہ معاً مصرہ کوندردی . سلطان مصر داود بک خدمت الباس و سوک درجہ دہ اکرام ایلدی . ناصرالدین محمد بک بو سیلہ ایلہ دہ سلطان ملک المؤمنین محمد علی پاشا کو ستردی . عینی تاریخندہ قرہمان اوغلی محمد بک اسیر دوشدیکی وقت براغلمسی ایچون ناصرالدین محمد بک کلی مقدار مبالغ تکلیف ایلدیکی و آنک دخی سلطان ملک المؤمنین قورقندیندن دولانی قبول ایلدہ میوب اسیری کرہا مصرہ کوندردیکی مندرجہ در [۱] .

حکومت نام ارنده یازیبور . خاتونیه نامندہ اولان مدرسہ نیک قبوسندہ اولان مذکور کتابہ نیک صورتی ایضاً جات و تدقیقات لازمہ سیلہ ذیلہ درج و علاوہ ایلدندہ . [۱] قرہمان تاریخندہ ۸۳۰ سنہ سنده بروجہ آتی حاشیہ حکایہ اولنور : نیکدہ قبصریہ پہ طوغری خطوہ انداز استیلا اولان عساکر مصریہ قارشو مجبور مدافہ اولان قرہمان اوغلی ابراہیم بک یاردم ایتمک ایچون دولغادر اوغلی شاہ بوداق بک اون بیک عسکر کوندرمش ایلدی . قرہمانیلر مصر لیلرہ غلبہ و عمیق اروسنہ قدر تعقیب ابتدکاری خالدہ دولغادر اوغلی نیک دلانیلہ ابراہیم بک ایلہ حلب والیسی آلتون بوغا آرمہ سنده صالح عقد ایلدی ، والی قرہمان ارغلنہ قزیمی تزویج ایلدی ، دولغادر اوغلی حلب دوشندہ ابراہیم بک دعوت مخصوصہ سی اوزرینہ برانکدہ لارندہ پہ قدر کلوب مظهر اکرام اولدی . شکار بیک چوق سوکرہ مرعش و البستان حاکمی اولان شاہ بوداق بکی سنہ مذکورہ دولغادر موقع ایلرندہ کوسترسی دخی امثالی تغلیطات تاریخیه . سندن بریدر .

ناصرالدين محمد بكك مصر - سلطان (ملك المؤيد شيخ محمودى) ايله
 آرەسى آچيلديغندن سلطان مشارالیه محمد بكك برادری علی بكي ۸۲۱
 سنە سنە البستان واليسى نصب ایلدی . لیکن علی بك برادریشك هجوم
 وتضييقته تحمل ایدەمدیکندن حایه فرار ایلدی . كرك بوندن وكرگسه
 برادری محمد بككدن فراراً مصره التجا ایدن فرەمان اوغلی علی بكك
 نظامندن دولای آناطولی بى داعی اندیشه احوال ایتندە كورن سلطان
 ملك المؤيد شيخ اوغلی وولى عهدى اولان (سارم الدين ابراهيم) ى
 سردارعیین و امیر (ططر [۱]) ى معینتە ترفیق ایدەرك عظیم رقومە عسكریه
 ایلە ۸۲۲ سنەسى عزمندە مصردن یوله چیقاردی . بونار قبصره شهرى
 پیشكاهنه مواصات ایدەرك فرەمان اوغلی محمد بك طرقدن قبصره بكي
 اولان (شيخ جلی) بك فرارى اوزربە شهرى وقلعه بى ضبط ایلدیله .
 ناصرالدين محمد بك اوردونك حركتی استخبار ایتەكده كندیشك تأدیى
 دنخی واردونك جهله و ظاهندن اولدینى محقق بولدیغندن درحال سلطان
 مشارالیه ایلی وایرمان كوندردەرك عرض موالات ایتیلە بوندن جهت
 جهت مامون اولان سلطان مشارالیه ناصرالدين محمد بكك امارتى رسماً تصدیق
 ایتش ایدی و قبصره ضبط اولدوقده شهر مذکور ایلە طرابلس شام
 سنجاغى حوزة امارتنه تلخیص ایلدی . ناصرالدين محمد بك سلطان نامه
 خطبه وسكازیب ایتدیكى كی قبصره قلعه مى قبولریشك برینه ده سلطان نامه
 برکتابه حك ایتدیردی [۲] . آنجق برادری عیسی بك شدله مخالفی ایدی .

حاضر امارتد برامیر خطیره موجه اولدیقى كوسترمى و آشامیده بلایه جی وجهله
 سلطان بكك پدی طرفندن ۸۱۰ تاریخندە سلطان مراد ثانی حضرت نوری درگاهه
 دأمریت مخصوصه ایلە كوندولسی آبات مدعا ایچون برجت قاطعه در

[۱] ططر : نانا

[۲] تاریخ عینی . قبصره قلعه سنە بویله برکتابه اولدیقى و آنجق نصیبه مذکورده ده
 بر مدرسه بك قبوسنده ذوالقدر اوغل محمد بك نامه ۸۲۵ تاریخلی برکتابه
 موجود اولدیقى موزة عابون مدیری خلیل بك اندی فرمان اوغلاری جقمده و ثانی

ناصرالدین محمد بک بن خلیل بک

ہجرتک ۸۰۰ تاریخندہ ناصرالدین محمد بک کرسی نشین امارت اولدی .
چلی سلطان محمد خان توقادده ایکن ۸۱۵ سنہ سنده موسی
چلی عالمہ سنک دفعی ضمنندہ روم ایلی جہتہ کچہ جکندن بخنلہ
آردہ کی قرابت صہربہ مقتضاسنچہ عسکر بلہ برابر معیتہ کلہی
ایچون دولغادر اوغلی ناصرالدین محمد بک بر نامہ کوندرمش ایدی .
اودہ دعوت واقعہ یہ اجابتہ موعده ملاقات اولان آنقرہ قیرندہ معیت
سلطانی یہ التحاق ایلدی . حین ورودندہ قارشوجی اولہرق کوندریلان
امرای عثمانیہ طرفندن رسم استقبال اجرا ایلدیکی کبی نزد سلطانیدہ
اومدیغندن زیادہ التفات کوردی . مشارالہلہ اولادینہ اوطاغ ہایوندہ
وبریلان برضیافت مکلفندہ سفرمدہ آلتون وکوموش وفقفوروی اولہرق
نقدر قیمتلی قاب قاچاق وارہ ہیبی کندیسنہ باغشلائمش و بوندن
بشقہ ذات شاہانہ لرینہ مخصوص ایسہدن برفات لباس ایلہ برچوہر قوشانی
و آلتون طاقتلی برآت احسان بیورمش اولدینی کبی اولادوامراسی دخی حاللی
حالیجہ نائل خلعت و عاطفت اولدی . سلطان مشارالیہ بعدہ اردوسی ایلہ
روم ایلی جہتہ توجیہ رایت سفر ایلدی [۱] .

[۱] خواجہ سعدالدین افندی نزد سلطان یہ کلن ذاتی ذوالقادر اوغلی
سلیمان بک دہ بیان ایدیور . مع مافیہ غریبدرکہ مرحوم یو مبحثہ صحیفہ لر
طولوسی بازی یازمش ایکن سلیمان بک اردو ایلہ برابر کیدوب کیتدیکنی
بیان ایچوب شوچانی نقطہ بی قیالی کچمشدر . بردہ تاج التوارینک یو بایدہ کی
بیاناتی ۸۱۵ سنہ سنہ عائد اولوب حالبوکہ اوتاریخندہ ذوالقادرلی یعنی دولغادرلی
حکمداری ایشجہ سنہ کوستریلان سلیمان بک تاریخ امارتی ۸۴۶ اولدیغندن
مشارالہک ادونہلی (روحی) کبی دیگر مورخین عثمانیہ نک بیانی وچہلہ پدیری ایلہ معیت
شاہانہ بہ کلدیکی ہردرلو شہدہدن وارستہدر چونکہ دیگر برخصوص ایچون
چلی سلطان محمد طرفندن آنقرہ ملاقاتندن بک جوق مدت صکرہ سلیمان بک
یازیلان بر جوابنامہ ہایوندہ مندرج القاب رسمہ نک (امارتآب کامکار سلیمان
بک عالیہ قدار ذوالقدر والاعتبار حفظہ اللہ) صورتدہ کی سادہ لکک بالہمل

-ملطانت مصریه طرفندن ایله فریبانه برسیاست موخته اولوق اوزره
-سولی بلك البستان امارتی تصدیق ایدلمشدی . اشبو صورت جمعیة
نامینه ایله سولی بلك فیکر تیقظی اوپوشدیریلهرق کوزهدیان فرصت
غفلتک الویرمسی اوزرینه ۸۰۰ تاریخنده سلطان برقوقک تحریکیله
ودولقادرلیدن علی خان نامنده برآلغک بدیله -سولی بک مرعش
جوارنده برمسیرهده اوپومقده ایکن قارننه برخچراورلق صورتیله قتل
ایدلدی ، قاتلده قاجوب قورتلدی . (صو اوپور دشمن اوپومز) ضرب
مئی حکمندن غفلت ایدن سولی بلك عاقبت حالی شایان عبرتدر . مشارالیه
مدت امارتنده رمضان وقره مان اوغللریله اوغراشمش و ۷۹۳ تاریخنده
بیوک قیزینی سیواس حاکمی قاضی برهان الدینه [۱] وکوچک تیرینی سلطان
بیلدیرم بایزید خلک شهزاده لرندن چلبی سلطان محمد ویره رک حکومت
متجاوره ایله تأسیس مناسباته چالشمش ایدی [۲] . ۱۲ سنه حکومت
-وره شدور . ایچکی ایچمک وکوزل سومک کی حظوظات نفسانی سنک
دوشکونی اولمقله برابر محب عدالت ایدی .

[۱] قره مان تاریخنده دولقادر اوغلی سولی بک قزلرندن برینی ۷۹۲
سنه سنده قره مان اوغلی علاءالدین بلك برادری و سیواس بکی اولان داود بکه
تکلیف ایلدی دیورسده تاریخ مذکورده سیواس حاکمی قاضی برهان الدین
اولدیندن شکارینک بو فاده سی دخی اثنالی مثللو تفلیطات تاریخیه دندر .

[۲] تواریخ عثمانیه تک مان چله سی چلبی سلطان محمد خانک دولقادر اولمک
قزیده تزوجتی راوی ایسه لرده بونک سولی و ناصرالدین محمد بکلردن هانکی سنک
کره سی اولدیغنی بیلدیرمزله . کتب مذکورده سلطان مشارالیه تاریخ تزوجنه
دائر برقید بولتمدیغندن بو ازدواجک وقوعی پدری سلطان بایزید خان اولک
حیاتنده ویاخود وفاتندن صکره اولدینی دخی آکلاشیله ماز . سلطان مشارالیه
۸۱۵ سنه سننده موسی چلبی اوزرینه حرکتی تصمیم ایتمکده حسب الصهریه
ناصرالدین محمد بکی دخی معاونه دعوت ایلمش ایسه ده بوندن آنک قائم پدری
اولدینی استخراج اولنه ماز . تدقیقاتک اوانه ایلیکی چلبی سلطان محمد خانک
پدری حیاتنده سولی بلك قزیده ازدواج ایتمسیدر .

ملک قازی ترہ سندنہ مدفوندر . آلتش باشندہ خوش صحبت و صاحب
رأی و حصافت بر ذات ایدی . سکز سنہ بکک ایتشددر .

سولی [۱] بک ابن زین الدین قرہ جہ بک

۷۸۸ تاریخندہ و بر بجران عظیم ایچندہ دولغادرلی کرسی امارتسنہ
چیقدی . چونکہ خلیل بک قتلہ آتشی و دولغادرلی بک بر قاندها ضعیف
دوشمنی نمی ایدن مصر سلطانی برقوق حلب و شام و الیرینک قوہ
کافیہ ایلہ دولغادرلی اوزربنہ یورملرینی و خلیل بک قرداشلری اولوب
بروقت زد سلطانیده مرغوب ایکن صکرملری احمای رقبا سیاست تدریجیہ سی
ایجابندن اولمایدرکہ مفضوب اولان ابراهیم و (عیسی) و (عثمان)
بکاریده ہمہ حال الہ کتیرملرینی شدیداً امرایلدی . ایکی والی عسکرلریلہ
دولغادرلی الکانہ کیرمش و مرعش و البستان آره سندنہ (ظنون) نام
محلده وضعیت حربیہ آلتش ایدی . اولوقت سولی بک دخی عسکرلریلہ
مدافعہ اعدایہ شتابان اولوب مصر لیلری فناحالدہ بوزدی . شو معرکہده
امرای مصر یهدن حما بکی (سودون العالی) و بہمنی حاکمی دیگر (سودون)
مقتول دوشدی . ہزیمتک مصر جہ موجب اولدینی تالماتی سزدرم کسزین
مصر لیلر سولی بک استعمال دایسہ اعدای چارہ سنی دوشونمکہ باشلا دیلر .
مصر سلطانی برقوقہ قارشو اعلان عصیان ایدن اعظم امرای
مصر یهدن (منطاش [۲]) ۷۹۱ سنہ سندنہ مرعشدہ سولی بک انتجا
ایلدی ، بودہ مصر ایچون آیرنجہ بر داغ درون اولدی . بنہ بو ییل
حلب امیرالامراسی ایلہ خلیل بک اوغلی و سبس جہتی حاکمی ناصرالدین
محمد بک آره سندنہ وقوع بولان محاربهده غلبہ یی ناصرالدین محمد بک
قزاندی .

[۱] - ولی سایان اسم مبارکنک مخفقیدر .

[۲] - منطاش چفتاچیہ بیک معناسنہ اولان «مین» ایلہ طلائش کلہ لرندن مرکب
اسیاء مشہورہ دندر ، صکرہ کثرت استعمالنہ مبنی منطاش و منٹش اولکدر .

خلیل بک ۷۸۳ سنه سنده کایتلی عسکرله عمیق اووه سنه طوغری بر آقین
 یاهرق اوونک جهت جنوبیه سنده و جبل (باریشا) اتکننده واقع
 (تیزین [۱]) قصبه سنه کیرمسی حلبیلاری و قبضه تصرفنده کی خربوت
 قلعه سی آماق ایچون امیر (سیف الدین چوچی الناصری) قومانداسیله سوق
 ایدیلان بر مصر اردو سنک مایوساً رجعت ایلدی مصر رجال حکومتی
 دوشوندردی . مشارالیهک شو صورتله پارلامنی مصر سلطانی ملک الصالح
 حاجی بن شعبان نظر دفته آلهرق ازاله سی ایچون حاب و شام
 و الیری قومانداسیله بر اردو سوق ایتسنه منی اردو البستانه قدر
 ایلروله مش ایسه ده خلیل بک عونیه سیله برابر یوکسک طاغله چکلدی .
 مصر ایله اوتوده بریده چابوچلیق ایتدکنن و برایکی دفعه ده ترکمنله
 بوزلدن صکره حابه طوغری چکیلوب کیتدی .

خلیل بک برادری و خربوت بکی اولان (ابراهیم بک) ۷۸۸ سنه سنده
 مصره عزیمت و اولوقت مصر سلطانی اولان چرکس (ملک الظاهر سیف الدین
 برقوق [۲]) عرض اطاعت ایلدی . سلطان ده کندیسنه سنجاق و طبخانه
 و خامت و وردی . ابراهیم بک مصر ایله لطفاً محجوبی و معناً مجلوبی اولدی
 حالده خربوته دوندی . قوشی قوشله اولامق بولنی بک انی بیان سلطان برقوق
 ابراهیم بکله دیگر بعض دوانادری بکلرینی برپارمه یله اویتمق اقتدارینی
 قزاندیغندن سلطانک قیتله و کندی آتکله بسنوب بیومش بر اوشانک
 بدغدریله خلیل بک احتیالاً اولدیریلرک سر مقطوعی حلب و ایسی معرفتیه
 مصره کوندرلدی . صورتی ذیل کتابده مندرج علاه لدوله وقفیه سنده
 واضحاً بیان ابدلیکی اوزره جسدی البستانه ضمانی آره سنده واقع

[۱] ۷۵۱ تاریخده تیزین قصبه سی زیارت ایتش اولان سیاح شهر ابن
 بطوطه قصبه سکنه سنک تاریخ مذکورده کاملاً توکن اولدینی یازدیور .

[۲] ملک الظاهر سیف الدین، حاظظ یعنی لقمه کوز اولسنه منی کندوسنه
 کوزلرینه تشبیهاً شفقالی دیک اولان «برقوق» لقب عربیسی و برلشدر .

بعض اوقات تفک ترکن اویمافلرینه منحصر ایدی .

خلیل بک بن زین الدین قرهجه بک

۷۸۰ تاریخندہ قاعد مقام امارت اولهرق طالعی ایلمک اوکجه سلجوقی دوکونیسندن (مبارک شاه) ده دهنه دی . براز صکره ترک عرفتدن مصر سلطانی (ملک الصالح حاجی بن شعبان) اطاعت یوزی کوستردی . آره سی جوق کجه کمترین مبارک شاه اوزرینه یوریوب ایستکلری برنجی محاربه ده خلیل بک یوزولش ایسه ده . ایکنجی محاربه ده غالب کلرک وزوالی مبارک شاهی اولدی بره رک البستانه و بالتدریج مرعش و ملاطیه و خربوت جهت لرینه مالک اولدی . البستانی کندیسنه مرکز حکومت اتخاذ ایلدی ، زیرا پدرینک عمری آت اوستنده و چادر آلتنده کچمش ایدی .

آرقه طرفندن شهره کبره رک رکز زایت استیلا ایلدی . ناصرالدین محمد بک حسن ذوق اصحابندن اولدیغندن سراینده بری بیکر جازیه لری و غله کندی بک کوزل کریمه لری وار ایدی . ناصرالدین محمد بک شو فلاکت ناکهظوردن خبردار و دوچار انواع اکدار اولدیسه ده برشی یاهمدی . علاءالدین بک مرعشده بکری کون قالدندن و دریای ذوق و صفایه دالدندن سوکره اورایه تر و کیل براغوب بالذات قیصریه جوارنده برکمش اولان دولغادر وارنا اوغلارینک اوزرینه حرکت ایلدی . طرفین پندنه اوج کون حرب وقوعندن صکره مرعش عسکری یوزولش و دولغادر اوغلی اسیر دوشمش ایدی . دولغادر اوغلی مفیداً نزدیکه کتیرلکده علاءالدین بک اسیرک قید و بندنی فک و کندی بی عفو ایلدیکندن مرعشه عودت ایلدی . علاءالدین بک بعدده قیصریه ده ارتنا اوغلنه ده غالب کلا بکنندن غالبینی ایلمی اولهرق یوللادیغی (کوز اوغلی) ایله ناصرالدین محمد بکده اخبار و ابلاغ ایلدی . شکارینک بو افاده سی کتاینده موجود و عددی کتیر اولان تغلیطات تاریخیه سندن بریدر . زیرا آشاغیده کوریله جکی اوزره دولغادر لیلردن ناصرالدین محمد بک شکارینک بو حادثه نیک زمان وقوعی اولهرق کوستردیکی سندن بک جوق زمان سوکره امارته کچمشدر . بلکه اوزمان هنوز تولد بیله ایتمش ایدی . مشارالیه مدت حکومتنده قره مان اوغللریله خیلی محاربه لر اجرا ایتمش ایسه ده آنر علاءالدین بک اولیوب ، اوغلی محمد و حفیدی ابراهیم بکاردر . شکارینک کوستردیکی تاریخده زین الدین قرهجه بک مقام امارنده بولنیور ایسه ده دیگر کتب تاریخیه ده آنک قره مان اوغللریله حربیه دائر قید و معامولات بو قدر .

صوك كونلرنده دائره ملكيه سي سي و كان و (خاجين) و (فكه)
 و (اناورزه) دن عبارت اولوب يالكز رقورى عنوان طاشيان سي
 قرالمك حيات موجودتي بو صورتله نهايت بوانچه طرف سلطانين
 (آقبيغاالودار [۱]) سي واليدكنه تعيين اولندي . مع هذا سي قرالتي
 هيچ بر وقته صاحب استقلال اوله ميوب بر مدت مصريليك اطاعتي
 و بر آرائق ساچوقيليك نايهتي آلتنه بولنوب صو كرده ايلخانيليك تحت
 حمايه كيرميش ايدى . ۶۳۷ تاريخنده سيده مضروب و بر عددى
 نزد عاجزده موجود اولوب بر طرفنده عريجه و ضرب بسيس السلطان
 الاعظم غياث الدنيا والدين كيخسروين كيقباد و عباره سي محرر و ديكر طرفنده
 الى سزارقلي بر سوارى رسميله ارمنيجه و هيتوم تقاوور هايوت [۲] ،
 جمله سي مصور اولان بر كوش سكه ساچوقيليك سي اوزرنده كي حقوق
 مسبوقة حكمداريليك اسكليك بيلميسان برويقه قيمتداريدر .

زينه بر اقديلمز نقطه دن صداداصلى تحرير رجوع و دوام ايله لم .
 زين الدين قرهجه بك هر نه دن اينسه مصر سلطاننده قفا طومق
 ايتمه سيله اوزرينه بر مصر اردوسى يوللانديسه ده چار پيشمه محل قائم سزين
 ۷۸۰ تاريخنده يوزياشنده وفات ايدى [۳] . حكومتى عشيرتى خاقيه

[۱] آقبيغا : آق بوغا . (دوادار) ماينجي معناسنده مستعمل اولوب صحبى

(دواتدار) در .

[۲] تركجه (ارمنى حكمدارى هيتوم) ديمكدر .

[۳] شكارى قره مان تاينده ۷۶۹ سنه سنده بروجهر وقعه تي حكايه
 ايديبور : قره مان اوغلى علاءالدين بك ، كندينه قارشوعصيان ايدن قيصريه بكي
 مغول ارتنا اوغلى محمد بكه حمايت و معاوننده بولمسندن طولايي صرعش حاكي
 ناصرالدين محمد بك ايله ده آره سي آچلمش ايدى . بواك اوزرينه محمد بك بكرى بك
 عسكرله قيصريه و ناصرالدين محمد بك دخى بكرى سكر بىك دولفادرنى عسكريله
 صرعش جهتلرنده چنكه حاضرلمش ايديلر . هر شنده اولديني كي اعمال دسايس
 حربه ده دخى موجد يكانه اولان علاءالدين بك شو ايكي اردونك مقابله سته بر
 فرقه اشعاليه كوندروب كندوسى بك نهى بر حالده براغلمش اولان صرعشك

اقوامیہ محاط اولان موقعتک و خامتندن بختلہ پایہ و اوروپاہ
 فریاد نامہر یاغدریور و نادراً تسلیمت آمیز قوری جوابنامہر ایہ
 آردہ بر اعانہ تقدیہ آلیور ایدی . بناءً علیہ مخبرات واقعہتک ضمندانہ
 اہل اسلام علیہنہ یکیدن براہل صلیب فورطنہسی قویارمق سیاستی مندیج
 و سلطنت مصریہتک تحذیر مسالمتجویانہسنہ بناءً فیابمد پایا و اوروپا ایہ
 مخبرہ ایتیمہ چکنہ دائر ایتدیکی میبندانہ دخی لئون لوسینیان حانت اولسیلہ
 کندی وضیبت و منفعت سیاسیہسنی قارشوسندہکی قدر دوشوہکک مجبور
 اولان مصر سلطانی (ملک الاشرف شعبان) ۷۷۶ سنہ ہجریہسنده
 و ۱۳۷۴ سنہ میلادیہسنده کلیکیا قطعہتک شوچکیکن حکومتک الذمہکی
 پارچہسنتک دخی کلیاً و قطعياً فتح و ضبطیلہ مصرہ الحساقی ایچون
 طرفندن حلب و ایسی اولان (سیف الدین اشقتمر [۱]) امروریدی .
 اشقتمر ، معیندہ بالکمز حلب عساگری اولدینی خالدہ اسکندرون
 و بیاس طریقیلہ کلیکیاہ یوریدی . لئون لوسینیان ایسہ نغندانہ و حکو
 متدہ قدرت مقاومت کورہمدیکی ایچون اولکاسنتک ایچ طرفہ
 چکلدی ، نہایت معروف کبان قلعہسنده تحصن ایلدی . اشقتمر کال
 سرعت و موفقیتلہ سیسی فتح ایدہرک کبان قلعہسنی محاصرہ شتابان
 اولدی . برآپلق قبصہ بر محصوریتدن سکرہ لئون لوسینیان عرض
 تسلیمیت ایلدیکندن خالدہ سیلہ برابر مصرہ کوندردی . حکومت
 مصرہ آئی ہراز سکرہ سرایست براقدیفتدن اوروپاہ کدہرک پارسدہ
 وفات ایلدی . مزاری پارسدہ قوفیدون پاپاسلری کلیساسنده در . مزار
 مستطیل الشکل یکبارہ قیمتدار برسیاہ طاشدن مصنوع و اووزرندہ
 حکمدارلغہ مخصوص تاجی باشدہ و عصامی الذمہ اولدینی خالدہ لئون
 لوسینیانک بیاض مرمردن پاپلس برہیکل مکملی موضوعدر . مزارک آباق
 اوچندہدہ قائماً یکدیگریک او موزینہ طیانمش ایکی آرسلان ہیکلی واردر .

[۱] اشقتمر : ایشیق دمیر

اوفق برارچه سندن عبارت اولوب مركزى ده اليوم خرابه زارى
 روسيه طور راغنددوقارس جوارنده بولسان (آنى) شهرى ايدى .
 زمان كچدكجه درلودرلوانقلاب وانحطاطه اوغمر ايان بوقراللى سوكره لرى
 (باغرادونى) خاندانك غيرت مخصوصه سيله طار برحيطده ، اوفق برمقياسده
 محافظه موجوديت اينكده ايكن الكسوك حكمدار اولان ايكنجه (قائيك) ك
 استابول ايمراطورى طقوزنجي قسطنطين طرفدن دوستانه برصورنده
 استابوله چاغيريلوب اولديرلمى و ذاتاً اختلافات داخله تائيرتيله
 نملك چورمى بوژندن محكوم سقوط اولان بوقراللى كندى تاريخلرند
 منول ديه يازيلان سلجوقيارك صدمه استيلاسى تاميله يقىدى .
 ارمنيلر بو حادته اوز رينه اطرافه طاغلقه باشلايدى هنگامده برقىسى ده
 باغرادونيلردن (روين) ناندده راضيلازاده ايله برابر ۷۳۳ سنه هجره سنده
 و ۱۰۸۰ سنه ميلاديه سنده كليكيبا طاغلقه جان آتمشرا و اوراده (اشخان)
 دنيلان رؤساي مملك ادارهسى آتندده بر حكومت صغيره تشكيل ايلشردى .
 مهاجرتك هر درلو بو قسولغى اينجندده بو يان اولان شوبانجى خلقك وضع
 ابتدكارى اساس حكومتك پادار اوله ميه جنى امور مسامه دن ايكن اوئشاده
 سيل خردشان كى آقوب كان اهل سايبك كليكيبا حواليسنده يايلى ارمنيلر
 وفرنگلر آراسنده باعث تعارف و تماضد اولغله شو كوچوك حكومت
 كنديسى اينجون غنم اولان عمر دن بك فضلله ياشادى . آنجنى مدت مديد
 مقام ادارهده بولنه رقى حكومت مذكورى صرف كندى وارلققريله
 ياشانان (روينيان) خاندانى بالاخره منقرض اولدوقندن كليكيبا بر طرفدن
 اغتشاش داخلى آتشرى اينجندده ياوب قاورييلور ديك طرفدن ده خارجى
 دشمنلر ك سيف مسول نككى آتندده ازبايور ايدى .
 نوبت حكومت وقتا كدروين اوغللرينه خانب اولاردن يالكر
 آناجهندن اومى قومينه واسلاً و نسللاً لايين مئينه مفسوب
 آلتنجى (ائون اوسيديان) . كلدى ، بو آدم عرب، ترك ، منول

سلطنت مصریہ نامہ کنندی دائرہ ادارہ سنہ ۱۸۶۱ء آملق یعنی دولغادر اوغلانک
شکارینی آغزیندن قایمق ایستہ دیسہ دہ زین الدین قرہ جہ بک شوخام تکلیفہ
شدتہ مخالفت و مصر لیلر دہ کندیسنہ رغماً قلعہ نیک ہدی ایچون سونق
قوت ایدہ رک بویوزدن اورنہ دہ حادث اولان کشا کشدن بالا استفادہ
ارمنیلر ۷۴۷ سنہ سی شہر بحر مندہ کسان قلعہ سی قولایلقلہ اسہ تر داد
ایلدیلر [۱] .

حلب والیدی (بیگاروس القاسمی [۲]) نفسہ فرط اغترار و اعتمادی
اولق حسیلہ باشندہ قاقاق یلاری اسمکہ و متبوعی مصر سلطانی
(ملک الصالح بن قازون) قارشی یا کاش فیکر لر بسلامکہ باشلادی ،
۷۵۳ سنہ سی برابرندہ حلب عسا کر یلہ زین الدین قرہ جہ بک اولدینی حالہ
مصر قصدیلہ شامہ عزیمت و اورادہ انقاع انواع مضرت ایلدی . سلطانک
کندیلرنی استیصال ایچون جنود کثیرہ مصریہ ایلہ قاهرہ دن حرکتی
خبرینک شیوعی بیغا جمعیت فسادیلہ سنک طاغلمسنہ کفایت ایدہ رک
بوآردہ زین الدین قرہ جہ بک دخی قاچہ قاچہ آتک دیزکنی مرعش
طاغلمندہ چکدی [۳] .

یوقاریدہ بیان ایلدیککی و جہلہ زین الدین قرہ جہ بک آردہ صرہ سیس
قطعہ سنہ هجوم ایلہ طویوملق آلیور ایدی . آنجیق حکومت مصریہ نیک
اخیراً شوقراللی اورنہ دن قالدردہ سی زین الدین قرہ جہ بک بو میدان جولانی
قاپدی .

(استطراد) سیس قراللقنک زمان و صورت تشکلی ایلہ کیفیت
انقراضی بیامیانلر جہ معلوم اولق اوزرہ بویابدہ معلومات مجملہ اعطای
مناسب کورلمشدر . شویلہ کہ : قدیم ارمنی قراللی روسیہ نیک شمدیککی
قفقاسیہ و ایرانک آذربایجان قطعہ لر یلہ بزم المزدہ بولان آناطولی شرقینک

[۱] تاریخ الفدا : ج ۴

[۲] بیغا : بک بوغا .

[۳] درة الاسلاک فی دولة الایراک .

زین‌الدین قره‌جه بکک شجاعت فطریه‌سی تحریک ایلدیکن اولانجه قوت و صولتیله و موقعک ساریلغنه دخی کورنرک شدتله مدافعه ایلدی. رخیلی مقتول و مجروح و اسیر و یردیکی حاله هیچ برنی قرانه‌مین یلغانک بل یبه‌لک حلب بولانی طوغتسی ایله زین‌الدین قره‌جه بکک قدری بر قاندها بوجلهدی و آدی اونلدی.

ندانله نتیجه‌لین بو حرکت رده ایسه یلغانک صرف کندی صایغی-سزلی آزی اولدیغه سناه اولوقت ترک صویندن مصر سلطانی بولان (ملک الصالح اسماعیل) ۷۴۵ تاریخده عه و امان اعطای سوریه‌ده مامله و حلبده کی مانه‌سی خاقانی امانه بو بوزمسیله زین‌الدین قره‌جه بکک ایستان جهته چکلدی [۱].

زین‌الدین قره‌جه بکک بوندن صکره سیده کی ازمی قرالی ایله اوغراشغه باشلادی. بوقرالک دورا انحطاطی اولسی جهته ارمیلر شمالی چقور اووه سارقلرینک آرم لرده و طاووروس طاعنرینک درین دره لرده جانجا صیقیشوب قالمش ایدیلر. حتی ۷۴۶ سنه‌سی شهر رمضانده دولت‌آوردیلر شهیدکی کورکون قضا سنده مناعتله مشهور (کبان) قلعه‌سیله دائرة محیطه‌سی احتیالاً الله کچیردیلر. بوقلعه ترکلرک و ترکلرک جولانکاهی اولان سمت شماله قارشو ارمیلرجه بر حصن حصین ایدی. قلعه‌نک ضعیفی اساننده اول عصرک نتایج طبیعه حریه‌سندن اولان قتل رجال و سی آسوان و اطفال کی بعض حالر دخی وقوعه کلش ایدی. سپس قرالی (قویدون) بر قوه عسکریه ایله بالذات قلعه‌نک استرادینه کلش ایسه ده زین‌الدین قره‌جه بکک مدافعه واقعه شدیدسی نتیجه‌سنده سپس عسکری نالقات کایه و بره‌رک بوزولدی. آنجق حلب و ایسی (الحاج سیف‌الدین ارقطای [۲]) کبان قلعه‌سی

[۱] تاریخ ابوالفدا: ج ۱

[۲] ارقطای: آریق طای. (آریق) ترکیه نیز مناسبه دور

کسکین آقینچی اولدقلرندن زین الدین قره جہ بک بوندن اول آره صرہ حلب و شام ناسبارینہ یعنی والیرینہ خدمت و معاونتہ بولنور و ہر سفردہ بیوک بیوک بارارقلر کوسہ توردی . بکک بو بوزدن قازاندینی شہرت و ہلہ حائر اولدینی صفت اصالت حقندہ توجہ عمومیٰ تزیید ایشایدی .
 زین الدین قره جہ بک ہجرتک ۷۴۴ سنہ سندہ عمیق اووہ سی ترکینلری ایلہ برلشوب - یس اراضیسنہ دفعاتہ آقین ایدہ رک بک چوق طوبوماق [۱] آلدیلر و اولجہ ارمنیلرک قرہ مان ایلندہ یابدقلری کوتولکلردن طولایی اخذنار ایلدیلر [۲].

قرہ جہ بک قوزر کوچر بر عشرت بکی اولقلہ برابر حکومتجہ بر مرکز استقرار طومتق لزومی تقدیر ایلدیکندن ہر صورتلہ مرکزیتہ الوریشلی اولق اعتباریلہ کوز دیکدیکی البستانہ قارشو دخی برخطوہ استیلا حاضر لامغہ باشلادی . شہرت جمیع زمان و مکاندہ آفت اولہرق البستان حقندہ کی تصوری دہ آکلاشیلنجہ اوتہ دنبرو مشارالہی استرقاب ایدن حلب والہی (بلغیا الیجیاوی [۳]) طالع استدراجنی کسر و ساجہ اشہاری کندی نفسہ حصر ایتک ، محضاً او عصرک مدار امتیازی اولان خونخوارانی کوسہ ترمک ایچون حلب عسکریلہ مرعش یابلاقلرینہ یوربدی . زین الدین قرہ جہ بک اوستون برقوتلہ اوزرینہ کان بودشمنہ قارشو طورہ میہ جغنی آکلاہرق یوکک طاغزہ چکلدی ، عالمہ سی خانی یابغانک دست اسارتہ دوشدیکندن بلغیا آنلری حلبہ کوندرمکلہ برابر اندرین جہتندہ واقع و اطرافی قسماً جیحان نہرینک اوچوروملی ہجرا سیلہ قسماً یالچین قبالقلر ایلہ محاط اولان (دلدل) طاغندہ زین الدین قرہ جہ بکی صیغہ دیروب محاصرہ ایلدی . ناموسہ تعلق جہتیلہ تأثیر زائد اجرا ایدن شو حال

[۱] طوبوماق : عثمانی

[۲] تاریخ ابوالفدا : جلد ۴

[۳] بلغیا : بل بوغا

ملوک ساسانیه نسلندن اولوب حتی ناملرینه او قوتدقلاری خطبه لرده اشبو سلسله نسی ذکر ایتدیرلر ایدی . (فهرست تواریخ [۱]) ایله (جامع الدول) و قرمانی تاریخلرنده ذوالقدر اوغلاری ملوک ساسانیه دن کسری بن نوشروان نسلندن اولدقلاری ادعا سنده بولنه رق خطبه لرنده اشبو سلسله نسبتی بیان ایتدیرلر دی بیلور . حتی علاء الدوله بک مرعشه کی جامع کیرینک قبوسى اوزرنده کی کتابه ده (... امیر المؤمنین علاء الدوله بن سامان ذوالقدر الساسانی) جلا سنی یازدرمشدر . حالبوکه شونست صحیح اولسه کرک . چونکه دولغادر اوغلارینک اکثریمی ترکیه و عربجه اولان اسملریله طرز حیاته وشیه ولسان و محررانیه ولسنه اهالیده طولاشوب کلان عنعناته نظراً بونلرک ترکن اوغلی ترکن اولدقلاری مرتبه بداهته ایسه ده شو صورتله اعلان نسب ایتلاری ساچوقیلری تقلید بولنده اولمق لازم کلوب مع هذا بونلر ساچوقیلر درجه سنده کعباد و کبخسرو کی متروکات فرسیه به ادعای صحابت ایده جک قدر ایلرویه کتیا مشلدر .

عالی و منجم باشی تاریخلرینک مقام انبئانده یازدقلرینه کوره ذوالقدرلی بکلریله عشرتی شجاعت و شهامتله معروف و ترکن عرقه منسوب ایدی .

زین الدین قره جه بک بن دولغادر

هجرتک ۷۱۰ سنه سنده دولغادر بک وفات ایله کده اوغلی زین الدین قره جه بک برینه ایلی بکی اولوب اونوز سنه قدر بکک ایتدکن صکره ۷۴۰ تاریخنده اعلان حکومت ایلدی . آنجق حکومتی کوچه لک حالنده ایدی . زین الدین قره جه بک ایله عشرتی خالق ایزجی بینیجی و بک

[۱] فهرست تواریخ ترکیه و یازمه بر تاریخدر ، ۱۳۰۰ تاریخنده حلیده طوبجی بیگباشینی فاضل کلیدی محمود افندی مرحومک کتبخانه سنده کورمش ایدم .

مرعش ترکیاری طرفدن الآن (دولغادر) دیه تاغظ اولمقدمه اولان نام مذکور بعض عرب ولایہا (ابن شجنہ [۱]) و (قرمانی [۲]) تاریخلرندہ۔ بوسورتله محرردر، اگرچه بعض مورخینک ظنی و جهله بوکله عن اصل ذوالقدر و یا خود ذوالقادر اولسه و بو ترکیبده صحیح بوندن معنای عربیسی مقصود بولسه ابدی عرب تاریخلری کنندی لسانلربنک مالی اولان بو ترکیبی تغلیط ایله دولغادر شکل املاسنی قبول ایتمزلردی۔

ادرندہ کی سنی خاوند مزارینک طاشندہ کی ۸۷۱ و قبر مذکورک یانی باشنده واقع سلطان جامع شریفی قیوسندہ کی ۸۸۷ و علاءالدوله بکک مرعشده واقع جامع کبیرینک قیوسندہ کی ۹۰۷ و ینہ مرعشده واقع خانونیہ جامعی قیوسی اتصالندہ کی چشمه اوزرندہ محکوک ۹۱۵ تاریخلی کتابه تاریخیه لردہ (ذوالقادر) و مرعشہ تابع افسوس قصبه سنده انتخاب الکھف حجراتی جبهه سنده شہسوار اوغلی علی بک نامنه یازلمش اولان ۹۳۷ تاریخلی کتابه ده (ذی القادر) شکلارندہ محرر اولدینگی کبی علاءالدوله بکک اوقافنه عائد و قفیه نامہ ده بعضاً (ذوالقدر) و بعضاً (ذوالقادر) اوله رق یازیلی اولسی بو ترکیبک ده اولوقت بیلہ صورت تحریر برنجہ بر شکل معررد اولدینگی کوستریبور، مذکور کتابلر و قفیه ذیلده مندرجدر،

بکا قالیرسه خاندانک جداعلاسنک اسمی محقق صورتده دولغادردر،

ترکجه اولان و آنجق معناسی هنوز آکلاشیله میان مذکور دولغادر نامی سکره لری مقام نظرینده تعریب ایداش و ذوالقدر ترکیبی حاصل اولمشدر.

جعفریه [۳] تاریخنک یازدیغنه باقیلورسه ذوالقدریه حکمہ دارلری

[۱] عربجه و غیر مطبوع بر تاریخ مفصل و معتبردر، چاپده حسبی زاده لر خاندانی کتبخانه سنده موجوددر.

[۲] عربجه بر تاریخ معتبر اولوب اسمی (اخبارالدول و آثارالاول) در، ۱۲۸۲ تاریخندہ بغدادده ایطولوغرافیا اوله رق باصلمشدر.

[۳] جعفریه تاریخنک یازمه اوله رق نزدندہ موجود اولدینگی مرعشلی فضالون نجیب افندی زاده مرحوم علی علمی افندیدن ۱۲۹۰ تاریخندہ ایستہ رک کوروش ایدم.

اخطار

مصدره حکومت ایدن ترک وچرکس دولترینه منسوب و دولغادر لیلرک وقایع تاریخیه سیله مناصبتدار بعض والیرک، سردار لیرک اسملری عربجه تاریخلرده مقید شکل و املا اوزره یازلمش ایسه ده اسای مذ کوره حاشیه ده شیمدیکی املا صیحلری وجهه و مضالریله برابر قید و علاوه اولمشدر .

ذوالقدریه طوغری بی دولغادر هیئت حکومتی تشکیل ایدنلر جنکیز و قهسی اوزرینه بیوک آسیاده کی یوردلری ترک ایله کوچک آسیایه کوچ ایدن اولو برترکن اولوسی ایدی [۱] . بو عشرت جسیه بی تشکیل ایدن اوماقلا (دولغادر) نامنده ربوی بکنک تحت ریاستنده و قونوب کوچک مألوقیتنده اوله رق قیل چادر لریله [۲] یازین اوتنده ، صوبینده بولاق و هواسنده صوک درجه ده صاغلاماق اولان (البستان) و (حصن منصور) (وملاطیه) و (خریوت) یایلارنده وقت کچر و ب قیشین قار دوشمیان و آره صره دوشه بیله دوشمه سیله قالمسی بر اولان مرعش آتنده یعنی دوزنده قیشلر ایدی .

بو حکومت ایلک اوکجه تمل آتق دوشونجه سنده بولتان دولغادر بکک اوغلی (زین الدین قره جه بک) در . لکن بونلر باشلی باشنه بکک ایده میوب اکثریا مصدره کی دوات چرا کسه و بعضاً دخی دولت عثمانیه طرفدن منصب امارته اقعاد اوله کیشلردر . بواکی دولت ییتنده کیده رک حاصل اولان برودت ورقابت سببلرندن بریسی و بلکه ده برنجیسی اشبو نصب واقعا امر مسئله سی ایدی .

دولغادر اوغلرینک کسب شهرت و اجرای امارته باشلامسی ۷۴۰ سنه هجریه سنده اولوب یوز سکسان سنه قدر حکومتلری دوام ایتمشدر .

[۱] اولوس ترکیه ده عشرت معناسنده در

[۲] بوکونه قدر مرعش واطنه و جبل برکت و قوزان عوالیستنده اهالی مسکونه قرا کوچیه لره (قیل اولی) و (قیل چادرلی) و خیمه نشین افراد عشائره کوبیلره (تخنه قیولی) دیرلر . سکنیم عربلرده قیل چادره (بیت الشعر) دیرلر .

(البستان و مرعشده ذوالقدر [دولغادر] اوغلاری حکوتی)

۱۳۰۳ سنه شجریه سنه مجلس اداره ولایت باش کتایبیه حلبده بولندیغمر صروده ترتیب ایلمدیکم ولایت سالنامه سنه ذوالقدر طوغریسی دولغادر اوغلارینک مختصر بر تاریخچه سنی یازمش ایدم . کتب تواریحیه متعلق اوله رق آندن صکره تودع ایدن دائره مطالعات و مرعش متصرفلغنده بولتیه رق حصول و وقوعه کلان وقوف و مشهورات جهتیله مذکور تاریخچه بر فهرست اوله بیلمک ماهیت محدودده سنی بیله حائز اولمدیغندن بونلره دائر یکیدن بر تاریخچه یازمق آرزوسنه دوشدم و بمنه تعالی ایشه باشلا بیه رق اتمام ایتم و نهایتنه بو حکومتک اداره سنه داخل بولنان محارله احوال اجتماعیه لر ی حقیقه بعض معلومات علاوه و بونلره عائد محررات و کتایبلر و وقفیه ذیل ایلمشدر .

بوابده مأخذلرم بوجه آیدر :

عربیجه : عینی تاریخی ، جامع الدول ، تحفة الانبا فی تاریخ حلب النها ، تاریخ السلطان سلیم ، تاریخ الارمن ، تاریخ ابی الفدا ، درة الاسلار فی دولة الاتراک ، ابن شحنة تاریخی ، اخبار الدول و آثار الاول (قرمانی) ، علاء الدوله بک و قفنامه سنی ، فارسی : منشی تاریخی ، تاریخ منتظم ناصری .

تورکجه : پچوی تاریخی ، خیرالله افندی تاریخی ، جودت تاریخی ، منجم باشی تاریخی (صحائف الاخبار) ، عالی تاریخی (کتبه الاخبار) ، تاریخ تشایچی محمد پاشا ، روحی تاریخی ، صولاقزاده تاریخی ، سلیمانیه شکرلی (منظوم) ، کاپلی فالابچی اوغلی تاریخی ، خواجه تاریخی (تاج التواریح) ، عاشق پاشا زاده تاریخی ، نخبه التواریح و الاخبار ، آفریقادلیلی ، تاریخ احمدی (منظوم) ، قره مان تاریخی (شکاری ، مفصل) ، مناقب حضرت کلانی ، تاریخ مصر (سهیلی افندی) . فریدون بک منشا آتی .

فرانسجه : هامر تاریخی .

آنار متروکہ سی محدوددر۔ آنلرده مختصر ادرنه تاریخی، حلب و حجاز ولایتلری سالنامہ لری، بعض سیاحتلرینہ دائر نیوداتی و اخیراً مجموعہ من ایلہ نشرینہ باشلانیلان ذوالقدر [دولغادر] اوغللری تاریخیدر۔ ادرنه تاریخنک مسودہ لری اوزمان ادرنه والیسی اولوب بو اثرک تحریری ایچون تشویقاندہ بولنان احمد و فیک پاشا مرحومک جابجا ملاحظت و تصحیحاتی حاوی اولاق اوزرہ موجوددر۔ غایت مهم معلومات جغرافیہ و تاریخیہ بی حاوی بولنان مذکور سالنامہ لری مطبوعدر۔ سیاحتنامہ لری ایسہ ماہور اولدینی محارردن بعضیلرینہ انشای عزیزیت و عودتندہ وقوع بولان مشہوداتی و کچدیکی شہور و قصبات و مواقعہ دائر جغرافی و تاریخی غایت مهم معلوماتی حاویدر۔ بوسیاحتنامہ لریک وقت مناسبہ مجموعہ ایلہ نشری مصمدر۔

عارف

اولوب مأموریتدن عزلی اندر ایدی . عزلرینک سببی دخی اکثر یا عارضه وجودیه سی حسینیه وقوعبولان طلی و یاخورد استغفاسی ایدی . یالکز سلیمانیه سنجاغنه تعیین ایدلیدیکی حالده متعاقباً یرینه دیکری انتخاب اولدیغندن قبل العزیمه انفصال ایلشدی .

عارفی پاشا رفور ، وجیه ، نازک و فضائل اخلاقیه یه مالک برذات ایدی . درجه نهاییه ده خوش صحبت و ظریف ایدی . کندینی ایلک دفعه طانیان کسه تراکت و ظرافتنه مسحور اولور و احبای دائمی میانه قاتیلور ایدی . اثنای مصاحبه ده مناسبت کتیره رک ایراد ایدیدیکی اشعار و کلام کبار کندینک عربی و فارسی و تورکی ادبیاتنده کی قدرت و رسوخنه دال ایدی ، تاریخی و اخلاقی مناقب ایله مخاطبنی تنشیط ایلر و بو صورتله ظرافتنه مفتون ایلر ایدی .

عارفی پاشا مشغله رسیده سندن اختلاس ایدیدیکی اوقاتی وقوف و معلوماتنک تزئید و اکلانه صرف ایلش ایدی . بومسلسکنده نهایت عمرینه قدر دوام اتمشدر . بالجمله شعبات علوم و معرفته انتساب ایش ایدی . الک زیاده مشغول اولدیغی تورکجه نک غوامض لسانیه سی و تاریخ ایدی . تورکلرک اصیل بر خاندانه منسوبیتی و روم ایلی و آناطولینک اکثر محللرنده بولنمی و یک قوتلی بیلدیکی عربی و فارسی ایله برابر بلغار و صرب و روم لساندرینه وقوفی جهتلر ایله لسانمزده مستعمل کلانک تورکجه و یاخورد دیکر لسانلردن دخیل اولدیغنه و تورکجه کلانک لسانک و بالخاصه عرب تورکجه سنک مختلف لهجه لرنده کی تلفظ و معانی و سارزه سنه دائر و بریدیکی معلومات و اجرا ایدیدیکی مقایسات و ایراد ایدیدیکی ملاحظات غایت قیمتمدار ایدی . تاریخک دخی آناطولی و بالخاصه تورکلرک قطعه مذکوریه به ورود و تمکنندن اعتباراً وقایع تاریخیه سیله مشغول اولور ایدی . بو بایده یک زیاده وقوف و معلوماتی وار ایدی .

مرحوم وقوف و معلوماتی نسبتنده تألیف آثاره موفق اوله مامشدر .

معلقلکندن ایته باشلدی. براز سوکره مکتوبچی قلمنه کپردی. استعداد مادرزادی حسیله آرزمان طرفنده کلیاً پانجیسی اولدینی محل مذکورده کندینی طایبترقی نائل ترقی و ۱۲۹۷ سنه سنده حلب ولایتی اداره مجلسی باش کتایبته مأمور اولدی. ۱۳۰۴ سنه سنده حجاز ولایتی مکتوبچیلقنه برمدن سوکره جده والی قائم مقامانہ تعیین اولندی. حلبده بولندینی اتانده فرات نام غزته محرولکنی ایفا ایتدیکی کچی علاوه مأموریت اولهرق اولوقت قومیسرک مأموریتی ایله حلبده بولنان قونیہ والی اسبقی مرحوم سعید پاشانک کتابت خصوصیه سنده و بعض قومیسرونلر اعض الفئده بولنیش ایدی. ۱۳۰۶ سنه سی مذکور قائم مقاملقدن استعفا ایلمش و ۱۳۰۸ سنه سنده معدن سنجاعی متصرفلقنه تعیین ایدلش ایدی. ۱۳۰۹ سنه سنده عهده سنه رتبه میرمیرای توجیه اولدی.

محمد عارفی پاشا ابدہ شہر زور (۱۳۱۰) ، موش (۱۳۱۲) ، بایزید (۱۳۱۳) ، مرعش (۱۳۱۴) ، سلیمانیه (۱۳۱۸) ، درسم (۱۳۲۱) ، کنج (۱۳۲۲) ، ماردين (۱۳۲۳) سنجاقلری متصرفلقلرنده بولندی . ماردين متصرفی ایکن برمدن دیار بکر والی وکائنده بولنیش و او اتانده و ۱۳۲۵ سنه سنده عهده سنه روم ایلی بکلر بکلکی پایسی توجیه اولنیش ایدی .

محمد عارفی پاشا ۱۳۲۶ سنه سنده طریزون ولایتی والیکنه تعیین و وقوع بولان طلبی اوزرینه برسنه سوکره انفصال ایتمش و ۱۳۲۷ سنه سنده قونیہ ولایتی والیکنه نصب ایدیلوب ۱۳۳۰ سنه سنده عزل ایدلش ایدی .

مرحوم حیات رسمیه سنده مستقیم و فعال برذات ایدی . حکومتجه اعلیت و روتی و اقتدار و فعالیتی مجرب و معلوم ایدی . وظائف مأمورہ سنی تجربہ و وقوفی جہتیلہ فعالانہ بر صورتده کمال حصافت و استفادہ حسن ایفا ایدردی . بولندینی مأموریشلرہ تعیینی اکثر یا نقل و بجایش صورتلریلہ

موجود دكل ایدی . خاصه قصبه سی قوزان سنجاعی اصلاحاتنه مأمور هیئتک ایلک اجرآ آتی اولمق اوزره ۱۲۸۲ سنه سی ابتدا سنده تأسیس ایدلمشدر ، بو حالده مرحوم بابوقصبه نك موقعنده ویاخود جوارنده طوغمشدر .

پدری جبل برکت امراسندن قره بک زاده خلیل بکدر . جدی قره بکک نامی آطنه حوالیسنک عصر سابق او اطمی وقوعاتی مناصبتیله تواریح عثمانیه ده مذکوردر . مع مافیہ مرحوم ، قره بکدن اولکی اجدادینه عارف اولیوب قره بک کوندوزلی نام موقعدن اولدینی جهتله آنک آل رمضانک اجدادیه برلکده آطنه طرفلرینه کلوب یراشن تورکه نلردن و کوندوز اوغللردن اولدینی ظننده بولندینی دفعاتله کندیسندن مسموعدر .

خلیل بک قوزان اصلاحاتی انسا سنده وهیئت اصلاحیه جه کورینان لزوم اوزرینه روم ایلیده واقع نیش شهرنده اقامته مأمور ایدلمش ایدی . بعده عنو بیورلمش و مع مافیہ ممالکته عودت ایتمه سی مشروط بولنش ایدو کندن بالضروره ادرنه شهرنده اختیار اقامت ایلش ایدی . ایشته مرحوم بوانساده مقدمات علومی نیش و ادرنه رشديه لرنده تحصیل و عربی و فارسی بی دخی معلم مخصوصدن تدرس ایتمشدر .

محمد عارفی بک ۱۲۹۰ سنه سنده ادرنه ولایتی دیوان تمیزی قلمنه کیروب بعده مکتوبچی قلمنه نقل ایلش ایدی . ادرنه شهرینک روسلر طرفدن استیلا سی سببیه ۱۲۹۵ سنه سی محرمک اون اوچنجی کونی بالطبع مأموریتدن انفصال ایله ا- تانبوله کلدی . مرحوم مدت مذکوره طرفنده ادرنه ولایتی غزته سی محرر معاونلککنده و محرر لکنده و صریح نام غزته نك دخی محرر لکنده بولنش ایدی .

محمد عارفی بک استانبوله اوزون مدت قالمدی . ایکی اوچ آی صوکره ، کندینی جذب ایدن محل تولدینه ده ایاقین بولمق حبیبیه حلب شهرینه عزیمت ایتدی . اوراده حلب مکتب رشیدی رقعہ خطی

وفیات

عارفی پاشا

انجمنز اعضاء معاونه سندن قونیه والی اسبقی عارفی پاشا ۱۳۳۳
سنه سی ربیع الاخرینک یکرمی طقوزنجی (۳ مارت ۱۳۳۱) صالی کونی
ارتحال داربقا ایتشدر .

محمد عارفی پاشا ۱۲۷۴ سنه سنده تولد ایتشدر . مرحومک ترجمه حال
رسمینده اطنه ولایتی داخلنده جبل برکت سینجاغنده واقع خاصه
قصبه سنده متولد اولدینی مذکور ایسه ده حین تولدنده قصبه مذکور